

Ἡροδότου Μουῖσαι Ἱστοριῶν πρώτη ἐπιγραφόμενη Κλειῶ

(ed. A. D. Godley. Cambridge 1920)

Herodotus, *Histories* I (ancient Greek)

[This is the display of the inquiry of Herodotus of Halicarnassus, so that things done by man not be forgotten in time, and that great and marvelous deeds, some displayed by the Hellenes, some by the barbarians, not lose their glory, including among others what was the cause of their waging war on each other.]

Ἡροδότου Ἀλικαρνησέος ἱστορίας ἀπόδεξις ἦδε, ὡς μήτε τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ ἐξίτηλα γένηται, μήτε ἔργα μεγάλα τε καὶ θωμαστά, τὰ μὲν Ἕλλησι τὰ δὲ βαρβάροισι ἀποδεχθέντα, ἀκλεᾶ γένηται, τὰ τε ἄλλα καὶ δι' ἣν αἰτίην ἐπολέμησαν ἀλλήλοισι.

1. Περσέων μὲν νῦν οἱ λόγοι Φοίνικας αἰτίους φασὶ γενέσθαι τῆς διαφορῆς. τούτους γὰρ ἀπὸ τῆς Ἐρυθρῆς καλεομένης θαλάσσης ἀπικομένους ἐπὶ τήνδε τὴν θάλασσαν, καὶ οἰκήσαντας τοῦτον τὸν χῶρον τὸν καὶ νῦν οἰκέουσι, αὐτίκα ναυτιλίῃσι μακροῖσι ἐπιθέσθαι, ἀπαγινέοντας δὲ φορτία Αἰγύπτια τε καὶ Ἀσσύρια τῇ τε ἄλλῃ ἐσαπικνέεσθαι καὶ δὴ καὶ ἐς Ἄργος. [2] τὸ δὲ Ἄργος τοῦτον τὸν χρόνον προεῖχε ἅπασι τῶν ἐν τῇ νῦν Ἑλλάδι καλεομένη χωρῇ. ἀπικομένους δὲ τοὺς Φοίνικας ἐς δὴ τὸ Ἄργος τοῦτο διατίθεσθαι τὸν φόρτον. [3] πέμπτη δὲ ἡ ἕκτη ἡμέρη ἀπ' ἧς ἀπίκοντο, ἐξεμπολημένων σφι σχεδὸν πάντων, ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν θάλασσαν γυναικας ἄλλας τε πολλὰς καὶ δὴ καὶ τοῦ βασιλέως θυγατέρα· τὸ δὲ οἱ οὖνομα εἶναι, κατὰ τὸ αὐτὸ τὸ καὶ Ἕλληνες λέγουσι, Ἰοῦν τὴν Ἰνάχου· [4] ταύτας στάσας κατὰ πρῦμνην τῆς νεὸς ὠνέεσθαι τῶν φορτίων τῶν σφι ἦν θυμὸς μάλιστα· καὶ τοὺς Φοίνικας διακελευσαμένους ὀρμησαί ἐπ' αὐτάς. τὰς μὲν δὴ πλεῦνας τῶν γυναικῶν ἀποφυγεῖν, τὴν δὲ Ἰοῦν σὺν ἄλλῃσι ἀρπασθῆναι. ἐσβαλομένους δὲ ἐς τὴν νέα οἴχεσθαι ἀποπλέοντας ἐπ' Αἰγύπτου.

2. Οὕτω μὲν Ἰοῦν ἐς Αἴγυπτον ἀπικέσθαι λέγουσι Πέρσαι, οὐκ ὡς Ἕλληνες, καὶ τῶν ἀδικημάτων πρῶτον τοῦτο ἄρξαι· μετὰ δὲ ταῦτα Ἑλλήνων τινὰς (οὐ γὰρ ἔχουσι τοῦνομα ἀπηγήσασθαι) φασὶ τῆς Φοινίκης ἐς Τύρον προσσχόντας ἀρπάσαι τοῦ βασιλέως τὴν θυγατέρα Εὐρώπην. εἶσαν δ' ἂν οὗτοι Κρητες. ταῦτα μὲν δὴ ἴσα πρὸς ἴσα σφι γενέσθαι, μετὰ δὲ ταῦτα Ἕλληνας αἰτίους τῆς δευτέρας ἀδικίης γενέσθαι· [2] καταπλώσαντας γὰρ μακρῇ νηὶ ἐς Αἴαν τε τὴν Κολχίδα καὶ ἐπὶ Φᾶσιν ποταμόν, ἐνθεῦτεν, διαπρηξαμένους καὶ τᾶλλα τῶν εἵνεκεν ἀπίκατο, ἀρπάσαι τοῦ βασιλέως τὴν θυγατέρα Μηδείην. [3] πέμψαντά δὲ τὸν Κόλχων βασιλεῖα ἐς τὴν Ἑλλάδα κήρυκα αἰτέειν τε δίκας τῆς ἀρπαγῆς καὶ ἀπαιτέειν τὴν θυγατέρα. τοὺς δὲ ὑποκρίνασθαι ὡς οὐδὲ ἐκεῖνοι Ἰοῦς τῆς Ἀργείης ἔδοσαν σφι δίκας τῆς ἀρπαγῆς· οὐδὲ ὦν αὐτοὶ δώσειν ἐκείνοισι.

3. Δευτέρῃ δὲ λέγουσι γενεῇ μετὰ ταῦτα Ἀλέξανδρον τὸν Πριάμου, ἀκηκοῦτα ταῦτα, ἐθελῆσαί οἱ ἐκ τῆς Ἑλλάδος δι' ἀρπαγῆς γενέσθαι γυναικα, ἐπιστάμενον πάντως ὅτι οὐ δώσει δίκας· οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνους δίδοναι. [2] οὕτω δὲ ἀρπάσαντος αὐτοῦ Ἑλένην, τοῖσι Ἕλλησι δόξαι πρῶτον πέμψαντας ἀγγέλους ἀπαιτέειν τε Ἑλένην καὶ δίκας τῆς ἀρπαγῆς αἰτέειν. τοὺς δὲ προϊσχομένων ταῦτα, προφέρειν σφι Μηδείης τὴν ἀρπαγῆν, ὡς οὐ δόντες αὐτοὶ δίκας οὐδὲ ἐκδόντες ἀπαιτεόντων βουλοῖατό σφι παρ' ἄλλων δίκας γίνεσθαι.

4. Μέχρι μὲν ὦν τούτου ἀρπαγὰς μούνας εἶναι παρ' ἀλλήλων, τὸ δὲ ἀπὸ τούτου Ἕλληνας δὴ μεγάλας αἰτίους γενέσθαι· προτέρους γὰρ ἄρξαι στρατεύεσθαι ἐς τὴν Ἀσίην ἢ σφέας ἐς τὴν Εὐρώπην. [2] τὸ μὲν νῦν ἀρπάζειν γυναικας ἀνδρῶν ἀδίκων νομίζειν ἔργον εἶναι, τὸ δὲ ἀρπασθαισέων σπουδῆν ποιήσασθαι τιμωρέειν ἀνοήτων, τὸ δὲ μηδεμίαν ὥρην ἔχειν ἀρπασθαισέων σωφρόνων· δηλα γὰρ δὴ ὅτι, εἰ μὴ αὐταὶ ἐβούλοντο, οὐκ ἂν ἠρπάζοντο. [3] σφέας μὲν δὴ τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας λέγουσι Πέρσαι ἀρπαζομένων τῶν γυναικῶν λόγον οὐδένα ποιήσασθαι, Ἕλληνας δὲ Λακεδαιμονίης εἵνεκεν γυναικὸς στόλον μέγαν συναγεῖραι καὶ ἔπειτα ἐλθόντας ἐς τὴν Ἀσίην τὴν Πριάμου δύναμιν κατελεῖν. [4] ἀπὸ τούτου αἰεὶ ἠγήσασθαι τὸ

Ἑλληνικὸν σφίσι εἶναι πολέμιον. τὴν γὰρ Ἀσίην καὶ τὰ ἐνοικέοντα ἔθνεα βάρβαρα οἰκηεῦνται οἱ Πέρσαι, τὴν δὲ Εὐρώπην καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἤγηνται κεχωρισθαι.

5. Οὕτω μὲν Πέρσαι λέγουσι γενέσθαι, καὶ διὰ τὴν Ἰλίου ἄλωσιν εὐρίσκουσι σφίσι εὐοῦσαν τὴν ἀρχὴν τῆς ἔχθρης τῆς ἐς τοὺς Ἑλληνας. [2] περὶ δὲ τῆς Ἰοῦς οὐκ ὁμολογεῖται Πέρσησι οὕτω Φοίνικες· οὐ γὰρ ἀρπαγῆ σφέας χρησαμένους λέγουσι ἀγαγεῖν αὐτὴν ἐς Αἴγυπτον, ἀλλ' ὡς ἐν τῷ Ἀργεὶ ἐμίσητο τῷ ναυκλήρῳ τῆς νέος· ἐπεὶ δ' ἔμαθε ἔγκυος εὐοῦσα, αἰδεομένη τοὺς τοκέας οὕτω δὴ ἔθελοντὴν αὐτὴν τοῖσι Φοίνιξι συνεκπλῶσαι, ὡς ἂν μὴ κατάδηλος γένηται. [3] ταῦτα μὲν νυν Πέρσαι τε καὶ Φοίνικες λέγουσι· ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τούτων οὐκ ἔρχομαι ἐρέων ὡς οὕτω ἢ ἄλλως κως ταῦτα ἐγένετο, τὸν δὲ οἶδα αὐτὸς πρῶτον ὑπάρξαντα ἀδίκων ἔργων ἐς τοὺς Ἑλληνας, τοῦτον σημήνας προβήσομαι ἐς τὸ πρόσω τοῦ λόγου, ὁμοίως σμικρὰ καὶ μεγάλα ἄστεα ἀνθρώπων ἐπεξιῶν. [4] τὰ γὰρ τὸ πάλαι μεγάλα ἦν, τὰ πολλὰ σμικρὰ αὐτῶν γέγονε· τὰ δὲ ἐπ' ἐμεῦ ἦν μεγάλα, πρότερον ἦν σμικρὰ. τὴν ἀνθρωπίνην ὦν ἐπιστάμενος εὐδαιμονίην οὐδαμὰ ἐν τούτῳ μένουσαν, ἐπιμνήσομαι ἀμφοτέρων ὁμοίως.

6. **Κροῖσος ἦν Λυδὸς** μὲν γένος, παῖς δὲ Ἀλυάττεω, τύραννος δὲ ἐθνέων τῶν ἐντὸς Ἄλλυος ποταμοῦ, ὃς ῥέων ἀπὸ μεσαμβρίας μεταξὺ Συρίων τε καὶ Παφλαγόνων ἐξιεῖ πρὸς βορρῆν ἄνεμον ἐς τὸν Εὐξείνιον καλεόμενον πόντον. [2] οὗτος ὁ Κροῖσος βαρβάρων πρῶτος τῶν ἡμεῖς ἴδμεν τοὺς μὲν **κατεστρέψατο Ἑλλήνων** ἐς φόρου ἀπαγωγὴν, τοὺς δὲ φίλους προσεποιήσατο. κατεστρέψατο μὲν Ἰωνὰς τε καὶ Αἰολέας καὶ Δωριέας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ, φίλους δὲ προσεποιήσατο Λακεδαιμονίους. [3] πρὸ δὲ τῆς Κροῖσου ἀρχῆς πάντες Ἑλληνες ἦσαν ἐλεύθεροι· τὸ γὰρ Κιμμερίων στρατεύμα τὸ ἐπὶ τὴν Ἰωνίην ἀπικόμενον, Κροῖσου ἐὸν πρεσβύτερον, οὐ καταστροφὴ ἐγένετο τῶν πολιῶν ἀλλ' ἐξ ἐπιδρομῆς ἀρπαγῆ.

7. Ἡ δὲ ἡγεμονία οὕτω περιήλθε, εὐοῦσα Ἡρακλειδέων, ἐς τὸ γένος τὸ Κροῖσου, καλεομένους δὲ Μερνάδας. [2] ἦν **Κανδαύλης**, τὸν οἱ Ἑλληνες Μυρσίλον ὀνομάζουσι, τύραννος Σαρδίων, ἀπόγονος δὲ Ἀλκαίου τοῦ Ἡρακλέος. **Ἄγρων** μὲν γὰρ ὁ Νίνου τοῦ Βήλου τοῦ Ἀλκαίου πρῶτος Ἡρακλειδέων βασιλεὺς ἐγένετο Σαρδίων, Κανδαύλης δὲ ὁ Μύρσου ὑστάτος. [3] οἱ δὲ πρότερον Ἄγρωνος βασιλεύσαντες ταύτης τῆς χώρας ἦσαν ἀπόγονοὶ Λυδοῦ τοῦ Ἄττος, ἀπ' οὗτε ὁ δῆμος Λύδιος ἐκλήθη ὁ πᾶς οὗτος, πρότερον Μηίων καλεόμενος. [4] παρὰ τούτων Ἡρακλεῖδαι ἐπιτραφθέντες ἔσχον τὴν ἀρχὴν ἐκ θεοπροπίου, ἐκ δούλης τε τῆς Ἰαρδάνου γεγονότες καὶ Ἡρακλέος, ἄρξαντες μὲν ἐπὶ δύο τε καὶ εἴκοσι γενεᾶς ἀνδρῶν ἕτα πεντέτε τε καὶ πεντακόσια, παῖς παρὰ πατρὸς ἐκδεκόμενος τὴν ἀρχὴν, μέχρι Κανδαύλεω τοῦ Μύρσου.

8. Οὗτος δὴ ὦν ὁ Κανδαύλης ἠράσθη τῆς ἑωυτοῦ γυναικός, ἐρασθεὶς δὲ ἐνόμιζε οἱ εἶναι γυναῖκα πολλὸν πασέων καλλίστην. ὥστε δὲ ταῦτα νομίζων, ἦν γὰρ οἱ τῶν αἰχμοφόρων Γύγης ὁ Δασκύλου ἀρεσκόμενος μάλιστα, τούτῳ τῷ Γύγῃ καὶ τὰ σπουδαιότερα τῶν πρηγμάτων ὑπερετίθετο ὁ Κανδαύλης καὶ δὴ καὶ τὸ εἶδος τῆς γυναικός ὑπερεπαινεῖν. [2] χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόντος (χρῆν γὰρ Κανδαύλη γενέσθαι κακῶς) ἔλεγε πρὸς τὸν Γύγην τοιάδε. "Γύγη, οὐ γὰρ σε δοκέω πείθεσθαι μοι λέγοντι περὶ τοῦ εἶδους τῆς γυναικός (ᾧτα γὰρ τυγχάνει ἀνθρώποισι ἔοντα ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν), ποίει ὅπως ἐκείνην θεήσεται γυμνήν." [3] ὁ δ' ἀμβώσας εἶπε "δέσποτα, τίνα λέγεις λόγον οὐκ ὑγίεια, κελεύων με δέσποιναν τὴν ἐμὴν θεήσασθαι γυμνήν; ἅμα δὲ κιθῶνι ἐκδυομένῳ συνεκδύεται καὶ τὴν αἰδῶ γυμνή." [4] πάλαι δὲ τὰ καλὰ ἀνθρώποισι ἐξεύρηται, ἐκ τῶν μανθάνειν δεῖ ἐν τοῖσι ἐν τῷδε ἐστί, σκοπέειν τινὰ τὰ ἑωυτοῦ. ἐγὼ δὲ πείθομαι ἐκείνην εἶναι πασέων γυναικῶν καλλίστην, καὶ σέο δέομαι μὴ δέεσθαι ἀνόμων."

9. Ὁ μὲν δὴ λέγων τοιαῦτα ἀπεμάχετο, ἀρρωδέων μὴ τί οἱ ἐξ αὐτῶν γένηται κακόν, ὁ δ' ἀμείβετο τοῖσιδε. "θάρσσε, Γύγη, καὶ μὴ φοβεῦ μήτε ἐμέ, ὡς σέο πειρώμενος λέγω λόγον τόνδε, μήτε γυναῖκα τὴν ἐμὴν, μὴ τί τοι ἐξ αὐτῆς γένηται βλάβος. ἀρχὴν γὰρ ἐγὼ μηχανήσομαι οὕτω ὥστε μηδὲ μαθεῖν μιν ὀφθῆισαν ὑπὸ σεῦ. [2] ἐγὼ γὰρ σε ἐς τὸ οἶκημα ἐν τῷ κοιμώμεθα ὀπισθε τῆς ἀνοιγομένης θύρης στήσω. μετὰ δ' ἐμὲ ἐσελθόντα παρέσται καὶ ἡ γυνὴ ἢ ἐμὴ ἐς κοῖτον. κεῖται δὲ ἀγχοῦ τῆς ἐσόδου θρόνος· ἐπὶ τούτῳ τῶν ἱματίων κατὰ ἐν ἕκαστον ἐκδύνουσα θῆσει, καὶ κατ' ἡσυχίην πολλὴν παρέξει τοι θεήσασθαι. [3] ἐπεὰν δὲ ἀπὸ τοῦ θρόνου στεῖχη ἐπὶ τὴν εὐνὴν κατὰ νώτου τε αὐτῆς γένη, σοὶ μελέτω τὸ ἐνθεῦτεν ὅπως μὴ σε ὄψεται ἰόντα διὰ θυρῶν."

10. Ὁ μὲν δὴ ὡς οὐκ ἐδύνατο διαφυγεῖν, ἦν ἔτοιμος· ὁ δὲ Κανδαύλης, ἐπεὶ ἐδόκεε ὦρη τῆς κοίτης εἶναι, ἤγαγε τὸν Γύγεα ἐς τὸ οἶκημα. καὶ μετὰ ταῦτα αὐτίκα παρῆν καὶ ἡ γυνή.

έσελθοῦσαν δὲ καὶ τιθεῖσαν τὰ εἴματα ἐθηεῖτο ὁ Γύγης. [2] ὡς δὲ κατὰ νότου ἐγένετο ἰούσης τῆς γυναικὸς ἐς τὴν κοίτην, ὑπεκδύς ἐχώρεε ἔξω, καὶ ἡ γυνὴ ἐπορᾶ μιν ἐξιόντα. μαθοῦσά δὲ τὸ ποιηθέν ἐκ τοῦ ἀνδρὸς οὔτε ἀνέβωσε αἰσχυνθεῖσα οὔτε ἔδοξε μαθεῖν, ἐν νοῶ ἔχουσα τίσεσθαι τὸν Κανδαύλεα. [3] παρὰ γὰρ τοῖσι Λυδοῖσι, σχεδὸν δὲ καὶ παρὰ τοῖσι ἄλλοισι βαρβάροισι καὶ ἄνδρα ὀφθῆναι γυμνὸν ἐς αἰσχύνην μεγάλην φέρει.

11. Τότε μὲν δὴ οὕτω οὐδὲν δηλώσασα ἤσυχὴν εἶχε. ὡς δὲ ἡμέρη τάχιστα ἐγεγόνεε, τῶν οἰκετέων τοὺς μάλιστα ὥρα πιστοὺς ἐόντας ἐωυτῇ, ἐτοίμους ποιησαμένη ἐκάλεε τὸν Γύγεα. ὁ δὲ οὐδὲν δοκέων αὐτὴν τῶν προηχθέντων ἐπίστασθαι ἤλθε καλεόμενος· ἐώθεε γὰρ καὶ πρόσθε, ὅκως ἡ βασιλεία καλέοι, φοιτᾶν. [2] ὡς δὲ ὁ Γύγης ἀπίκετο, ἔλεγε ἡ γυνὴ τάδε. "νῦν τοί δυῶν ὁδῶν παρεουσέων Γύγη δίδωμί αἴρεσιν, ὁκοτέρην βούλει τραπέσθαι. ἡ γὰρ Κανδαύλεα ἀποκτείνας ἐμέ τε καὶ τὴν βασιληίην ἔχε τὴν Λυδῶν, ἡ αὐτὸν σε αὐτίκα οὕτω ἀποθνήσκεις δεῖ, ὡς ἂν μὴ πάντα πειθόμενος Κανδαύλη τοῦ λοιποῦ ἴδης τὰ μὴ σε δεῖ. [3] ἀλλ' ἦτοι κείνον γε τὸν ταῦτα βουλευσάντα δεῖ ἀπόλλυσθαι, ἡ σε τὸν ἐμέ γυμνήν θεησάμενον καὶ ποιήσαντα οὐ νομιζόμενα." ὁ δὲ Γύγης τέως μὲν ἀπεθώμαζε τὰ λεγόμενα, μετὰ δὲ ἰκέτευε μὴ μιν ἀναγκαίῃ ἐνδέειν διακρίναι τοιαύτην αἴρεσιν. [4] οὐκὼν δὴ ἔπειθε, ἀλλ' ὥρα ἀναγκαίην ἀληθέως προκειμένην ἡ τὸν δεσπότηα ἀπολλύναι ἡ αὐτὸν ὑπ' ἄλλων ἀπόλλυσθαι αἰρέεται αὐτὸς περιεῖναι. ἐπειρώτα δὴ λέγων τάδε. "ἐπεὶ με ἀναγκάζεις δεσπότηα τὸν ἐμὸν κτείνειν οὐκ ἐθέλοντα, φέρε ἀκούσω τέω καὶ τρόπῳ ἐπιχειρήσομεν αὐτῷ." [5] ἡ δὲ ὑπολαβοῦσα ἔφη "ἐκ τοῦ αὐτοῦ μὲν χωρίου ἡ ὁρμὴ ἔσται ὅθεν περ καὶ ἐκεῖνος ἐμέ ἐπεδέξατο γυμνήν, ὑπνωμένῳ δὲ ἡ ἐπιχειρήσις ἔσται."

12. Ὡς δὲ ἤρτυσαν τὴν ἐπιβουλήν, νυκτὸς γενομένης (οὐ γὰρ ἐμετίετο ὁ Γύγης, οὐδέ οἱ ἦν ἀπαλλαγὴ οὐδεμία, ἀλλ' ἔδεε ἡ αὐτὸν ἀπολωλέναι ἡ Κανδαύλεα) εἶπετο ἐς τὸν θάλαμον τῇ γυναικί, καὶ μιν ἐκείνη, ἐγχειρίδιον δοῦσα, κατακρύπτει ὑπὸ τὴν αὐτὴν θύρην. [2] καὶ μετὰ ταῦτα ἀναπαυομένου Κανδαύλεω ὑπεκδύς τε καὶ ἀποκτείνας αὐτὸν ἔσχε καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὴν βασιληίην Γύγης τοῦ καὶ Ἀρχίλοχος ὁ Πάριος κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον γενόμενος ἐν ἰάμβῳ τριμέτρῳ ἐπεμνήσθη.

13. Ἔσχε δὲ τὴν βασιληίην καὶ ἐκρατύνθη ἐκ τοῦ ἐν Δελφοῖσι χρηστηρίου. ὡς γὰρ δὴ οἱ Λυδοὶ δεινὸν ἐποιεῦντο τὸ Κανδαύλεω πάθος καὶ ἐν ὄπλοισι ἦσαν, συνέβησαν ἐς τῶντ' οἱ τε τοῦ Γύγεω στασιῶται καὶ οἱ λοιποὶ Λυδοί, ἦν μὲν τὸ χρηστήριον ἀνέλη μιν βασιλέα εἶναι Λυδῶν, τὸν δὲ βασιλεύειν, ἦν δὲ μὴ, ἀποδοῦναι ὀπίσω ἐς Ἡρακλείδας τὴν ἀρχήν. [2] ἀνεῖλέ τε δὴ τὸ χρηστήριον καὶ ἐβασίλευσε οὕτω Γύγης. τοσόνδε μέντοι εἶπε ἡ Πυθίη, ὡς Ἡρακλείδῃσι τίσις ἦξει ἐς τὸν πέμπτον ἀπόγονον Γύγεω. τούτου τοῦ ἔπεος Λυδοὶ τε καὶ οἱ βασιλέες αὐτῶν λόγον οὐδένα ἐποιεῦντο, πρὶν δὴ ἐπετελέσθη.

14. Τὴν μὲν δὴ τυραννίδα οὕτω ἔσχον οἱ Μερμνάδαι τοὺς Ἡρακλείδας ἀπελόμενοι, Γύγης δὲ τυραννεύσας ἀπέπεμψε ἀναθήματα ἐς Δελφοὺς οὐκ ὀλίγα, ἀλλ' ὅσα μὲν ἀργύρου ἀναθήματα, ἔστι οἱ πλείστα ἐν Δελφοῖσι, πάρεξ δὲ τοῦ ἀργύρου χρυσοῦν ἄπλετον ἀνέθηκε ἄλλον τε καὶ τοῦ μάλιστα μνήμην ἄξιον ἔχειν ἐστὶ, κρητῆρες οἱ ἀριθμὸν ἕξ χρυσοὶ ἀνακέαται. [2] ἐστᾶσι δὲ οὗτοι ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ, σταθμὸν ἔχοντες τριήκοντα τάλαντα· ἀληθεῖ δὲ λόγῳ χρεωμένῳ οὐ Κορινθίων τοῦ δημοσίου ἐστὶ ὁ θησαυρός, ἀλλὰ Κυψέλου τοῦ Ἡετίωνος. οὗτος δὲ ὁ Γύγης πρῶτος βαρβάρων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν ἐς Δελφοὺς ἀνέθηκε ἀναθήματα μετὰ Μίδην τὸν Γορδίεω Φρυγίης βασιλέα. [3] ἀνέθηκε γὰρ δὴ καὶ Μίδης τὸν βασιλῆιον θρόνον ἐς τὸν προκατίζων ἐδίκαζε, ἐόντα ἀξιοθέητον· κεῖται δὲ ὁ θρόνος οὗτος ἔνθα περ οἱ τοῦ Γύγεω κρητῆρες. ὁ δὲ χρυσὸς οὗτος καὶ ὁ ἀργυρὸς τὸν ὁ Γύγης ἀνέθηκε, ὑπὸ Δελφῶν καλέεται Γυγάδας ἐπὶ τοῦ ἀναθέντος ἐπωνυμῆν.

15. Ἐσέβαλε μὲν νυν στρατιὴν καὶ οὗτος ἐπέειπε ἤρξε ἐς τε **Μίλητον** καὶ ἐς Σμύρνην, καὶ Κολοφῶνος τὸ ἄστρ' εἶλε· ἀλλ' οὐδὲν γὰρ μέγα ἀπ' αὐτοῦ ἄλλο ἔργον ἐγένετο βασιλεύσαντος δυῶν δέοντα τεσσεράκοντα ἔτεα, τοῦτον μὲν παρήσομεν τοσαῦτα ἐπιμνησθέντες, Ἄρδουος δὲ τοῦ Γύγεω μετὰ Γύγην βασιλεύσαντος μνήμην ποιήσομαι. οὗτος δὲ Πριηνέας τε εἶλε ἐς Μίλητόν τε ἐσέβαλε, ἐπὶ τούτου τε τυραννεύοντος Σαρδίων **Κιμμέριοι ἐξ ἠθέων ὑπὸ Σκυθέων** τῶν νομάδων ἐξαναστάντες ἀπίκοντο ἐς τὴν Ἀσίην καὶ Σάρδις πλὴν τῆς ἀκροπόλιος εἶλον.

16. Ἄρδουος δὲ βασιλεύσαντος ἑνὸς δέοντα πεντήκοντα ἔτεα ἐξεδέξατο **Σαδυάττης ὁ Ἄρδουος**, καὶ ἐβασίλευσε ἔτεα δωδέκα, Σαδυάττew δὲ Ἀλυάττης. [2] οὗτος δὲ Κυαξάρη τε τῷ Δηόκew ἀπογόνῳ ἐπολέμησε καὶ Μήδοισι, Κιμμερίους τε ἐκ τῆς Ἀσίας ἐξήλασε, Σμύρνην τε τὴν ἀπὸ Κολοφῶνος κτισθεῖσαν εἶλε, ἐς Κλαζομενάς τε ἐσέβαλε. ἀπὸ μὲν νυν τούτων οὐκ ὡς ἠθελε

ἀπήλλαξε, ἀλλὰ προσπταίσας μεγάλως· ἄλλα δὲ ἔργα ἀπεδέξατο ἐὼν ἐν τῇ ἀρχῇ ἀξιαπηγητότατα τάδε.

17. Ἐπολέμησε Μιλησίοισι, παραδεξάμενος τὸν πόλεμον παρὰ τοῦ πατρὸς. ἐπελαύνων γὰρ ἐπολιόρκεε τὴν Μίλητον τρόπῳ τοιῶδε· ὅκως μὲν εἶη ἐν τῇ γῆ καρπὸς ἀδρός, τηνικαῦτα ἐσέβαλλε τὴν στρατιήν· ἐστρατεύετο δὲ ὑπὸ συρίγγων τε καὶ πηκτίδων καὶ αὐλοῦ γυναικίου τε καὶ ἀνδρηίου. [2] ὡς δὲ ἐς τὴν Μιλησίην ἀπίκοιτο, οἰκήματα μὲν τὰ ἐπὶ τῶν ἀγρῶν οὔτε κατέβαλλε οὔτε ἐνεπίμπρη οὔτε θύρας ἀπέσπα, ἕα δὲ κατὰ χώρην ἐστάναι· ὁ δὲ τὰ τε δένδρεα καὶ τὸν καρπὸν τὸν ἐν τῇ γῇ ὅκως διαφθείρειε, ἀπαλλάσσετο ὀπίσω. [3] τῆς γὰρ θαλάσσης οἱ Μιλήσιοι ἐπεκράτεον, ὥστε ἐπέδρης μὴ εἶναι ἔργον τῇ στρατιῇ. τὰς δὲ οἰκίας οὐ κατέβαλλε ὁ Λυδὸς τῶνδε εἵνεκα, ὅκως ἔχοιεν ἐνθεῦτεν ὀρμώμενοι τὴν γῆν σπεῖρειν τε καὶ ἐργάζεσθαι οἱ Μιλήσιοι, αὐτὸς δὲ ἐκείνων ἐργαζομένων ἔχοι τι καὶ σίνεσθαι ἐσβάλλων.

18. Ταῦτα ποιῶν ἐπολέμεε ἕτεα ἔνδεκα, ἐν τοῖσι τρώματα μεγάλα διφάσια Μιλησίων ἐγένετο, ἐν τε Λιμενηίῳ χώρῃ τῆς σφετέρης μαχεσαμένων καὶ ἐν Μαιάνδρου πεδίῳ. [2] τὰ μὲν νυν ἕξ ἕτεα τῶν ἔνδεκα Σαδυάττης ὁ Ἄρδυος ἔτι Λυδῶν ἦρχε, ὁ καὶ ἐσβάλλων τηνικαῦτα ἐς τὴν Μιλησίην τὴν στρατιήν· Σαδυάττης οὗτος γὰρ καὶ ὁ τὸν πόλεμον ἦν συνάψας· τὰ δὲ πέντε τῶν ἐτέων τὰ ἐπόμενα τοῖσι ἕξ Ἀλυάττης ὁ Σαδυάττεω ἐπολέμεε, ὃς παραδεξάμενος, ὡς καὶ πρότερον μοι δεδήλωται, παρὰ τοῦ πατρὸς τὸν πόλεμον προσεῖχε ἐντεταμένως. [3] τοῖσι δὲ Μιλησίοισι οὐδαμοὶ Ἰώνων τὸν πόλεμον τοῦτον συνεπελάφρουν ὅτι μὴ Χίοι μῦνοι. οὗτοι δὲ τὸ ὅμοιον ἀνταποδιδόντες ἐτιμώρεον· καὶ γὰρ δὴ πρότερον οἱ Μιλήσιοι τοῖσι Χίοισι τὸν πρὸς Ἐρυθραίους πόλεμον συνδιήνεικαν.

19. Τῷ δὲ δωδεκάτῳ ἔτει Ληίου ἐμπιπραμένου ὑπὸ τῆς στρατιῆς συνηνείχθη τι τοιόνδε γενέσθαι προήγμα· ὡς ἄφθη τάχιστα τὸ λῆιον, ἀνέμῳ βιώμενον ἄψατο νηοῦ Ἀθηναίης ἐπὶ κλησιν Ἀσσησίης, ἀφθεις δὲ ὁ νηὸς κατεκαύθη. [2] καὶ τὸ παρατύκτα μὲν λόγος οὐδεὶς ἐγένετο, μετὰ δὲ τῆς στρατιῆς ἀπικομένης ἐς Σάρδις ἐνόσησε ὁ Ἀλυάττης. μακροτέρης δὲ οἱ γινομένης τῆς νούσου πέμπει ἐς Δελφούς θεοπρόπους, εἴτε δὴ συμβουλεύσαντός τευ, εἴτε καὶ αὐτῷ ἔδοξε πέμψαντα τὸν θεὸν ἐπειρέσθαι περὶ τῆς νούσου. [3] τοῖσι δὲ ἡ Πυθίη ἀπικομένοισι ἐς Δελφούς οὐκ ἔφη χρῆσειν πρὶν ἢ τὸν νηὸν τῆς Ἀθηναίης ἀνορθώσωσι, τὸν ἐνέπρησαν χώρῃ τῆς Μιλησίης ἐν Ἀσσησῶ.

20. Δελφῶν οἶδα ἐγὼ οὕτω ἀκούσας γενέσθαι· Μιλήσιοι δὲ τάδε προστιθεῖσι τούτοις, Περίανδρον τὸν Κυψέλου ἐόντα Θρασυβούλῳ τῷ τότε Μιλήτου τυραννεύοντι ξεῖνον ἐς τὰ μάλιστα, πυθόμενον τὸ χρηστήριον τὸ τῷ Ἀλυάττη γενόμενον, πέμψαντα ἄγγελον κατεπειν, ὅκως ἂν τι προεῖδῶς πρὸς τὸ παρεὸν βουλευήται.

21. Μιλήσιοι μὲν νυν οὕτω λέγουσι γενέσθαι. Ἀλυάττης δὲ, ὡς οἱ ταῦτα ἐξαγγέλθη, αὐτίκα ἔπεμπε κήρυκα ἐς Μίλητον βουλόμενος σπονδὰς ποιήσασθαι Θρασυβούλῳ τε καὶ Μιλησίοισι χρόνον ὅσον ἂν τὸν νηὸν οἰκοδομήῃ. ὁ μὲν δὴ ἀπόστολος ἐς τὴν Μίλητον ἦν, Θρασύβουλος δὲ σαφέως προπετυσμένος πάντα λόγον, καὶ εἰδῶς τὰ Ἀλυάττης μέλλοι ποιήσῃν, μηχανᾶται τοιάδε· [2] ὅσος ἦν ἐν τῷ ἄστει σίτος καὶ ἑωυτοῦ καὶ ἰδιωτικός, τοῦτον πάντα συγκομίσας ἐς τὴν ἀγορὴν προεῖπε Μιλησίοισι, ἐπεὰν αὐτὸς σημήνη, τότε πίνειν τε πάντας καὶ κώμῳ χρᾶσθαι ἐς ἀλλήλους.

22. Ταῦτα δὲ ἐποίησεν τε καὶ προηγόρευε Θρασύβουλος τῶνδε εἵνεκεν, ὅκως ἂν δὴ ὁ κῆρυξ ὁ Σαρδιηνὸς ἰδὼν τε σωρὸν μέγαν σίτου κεχυμένον καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐν εὐπαθείῃσι ἐόντας ἀγγεῖλη Ἀλυάττη· [2] τὰ δὴ καὶ ἐγένετο. ὡς γὰρ δὴ ἰδὼν τε ἐκεῖνα ὁ κῆρυξ καὶ εἰπας πρὸς Θρασύβουλον τοῦ Λυδοῦ τὰς ἐντολὰς ἀπῆλθε ἐς τὰς Σάρδις, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, δι' οὐδὲν ἄλλο ἐγένετο ἢ διαλλαγή. [3] ἐλπίζων γὰρ ὁ Ἀλυάττης σιτοδείην τε εἶναι ἰσχυρὴν ἐν τῇ Μιλήτῳ καὶ τὸν λεῶν τετρῦσθαι ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ, ἤκουε τοῦ κήρυκος νοστήσαντος ἐκ τῆς Μιλήτου τοὺς ἐναντίους λόγους ἢ ὡς αὐτὸς κατεδόκεε. [4] μετὰ δὲ ἦ τε διαλλαγή σφι ἐγένετο ἐπ' ᾧ τε ξείνους ἀλλήλοισι εἶναι καὶ συμμάχους, καὶ δύο τε ἀντὶ ἑνὸς νηοῦ τῇ Ἀθηναίῃ οἰκοδόμησε ὁ Ἀλυάττης ἐν τῇ Ἀσσησῶ, αὐτὸς τε ἐκ τῆς νούσου ἀνέστη. κατὰ μὲν τὸν πρὸς Μιλησίους τε καὶ Θρασύβουλον πόλεμον Ἀλυάττη ὧδε ἔσχε.

23. Περίανδρος δὲ ἦν Κυψέλου παῖς οὗτος ὁ τῷ Θρασυβούλῳ τὸ χρηστήριον μηνύσας· ἐτυράννευε δὲ ὁ Περίανδρος Κορίνθου· τῷ δὴ λέγουσι **Κορίνθιοι** (ὁμολογέουσι δὲ σφι Λέσβιοι) ἐν τῷ βίῳ θῶμα μέγιστον παραστήναι, Ἀρίονα τὸν Μηθυμναῖον ἐπὶ δελφῖνος ἐξενειχθέντα ἐπὶ

Ταίναρον, ἐόντα κιθαρωδὸν τῶν τότε ἐόντων οὐδενὸς δεύτερον, καὶ διθύραμβον πρῶτον ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν ποιήσαντά τε καὶ ὀνομάσαντα καὶ διδάξαντα ἐν Κορίνθῳ.

24. Τοῦτον τὸν Ἀρίονα λέγουσι, τὸν πολλὸν τοῦ χρόνου διατριβόντα παρὰ Περιάνδρῳ ἐπιθυμητοῖσι πλῶσαι ἐς Ἰταλίην τε καὶ Σικελίην, ἐργασάμενον δὲ χρήματα μεγάλα θελήσει ὀπίσω ἐς Κόρινθον ἀπικέσθαι. [2] ὀρμᾶσθαι μὲν νυν ἐκ Τάραντος, πιστεύοντα δὲ οὐδαμοῖσι μᾶλλον ἢ Κορινθίοισι μισθώσασθαι πλοῖον ἀνδρῶν Κορινθίων. τοὺς δὲ ἐν τῷ πελάγει ἐπιβουλεύειν τὸν Ἀρίονα ἐκβαλόντας ἔχειν τὰ χρήματα. τὸν δὲ συνέντα τοῦτο λίσσεσθαι, χρήματα μὲν σφι προιέντα, ψυχὴν δὲ παραιτούμενον. [3] οὐκὼν δὴ πείθειν αὐτὸν τούτοις, ἀλλὰ κελεύειν τοὺς πορθμέας ἢ αὐτὸν διαχρᾶσθαι μιν, ὡς ἂν ταφῆς ἐν γῆ τύχη, ἢ ἐκπηδᾶν ἐς τὴν θάλασσαν τὴν ταχίστην· [4] ἀπειληθέντα δὴ τὸν Ἀρίονα ἐς ἀπορίην παραιτήσασθαι, ἐπειδὴ σφι οὕτω δοκέοι, περιδεῖν αὐτὸν ἐν τῇ σκευῇ πάσῃ στάντα ἐν τοῖσι ἐδωλίοις αἰεῖσαι· αἰεῖσας δὲ ὑπεδέκετο ἑωυτὸν κατεργάσασθαι. [5] καὶ τοῖσι ἐσελθεῖν γὰρ ἡδονὴν εἰ μέλλοιεν ἀκούσεσθαι τοῦ ἀρίστου ἀνθρώπων ἀοιδοῦ, ἀναχωρῆσαι ἐκ τῆς πρύμνης ἐς μέσην νέα. τὸν δὲ ἐνδύντα τε πᾶσαν τὴν σκευὴν καὶ λαβόντα τὴν κιθάρην, στάντα ἐν τοῖσι ἐδωλίοις διεξελεθεῖν νόμον τὸν ὄρθιον, τελευτώντος δὲ τοῦ νόμου ῥίψαί μιν ἐς τὴν θάλασσαν ἑωυτὸν ὡς εἶχε σὺν τῇ σκευῇ πάσῃ. [6] καὶ τοὺς μὲν ἀποπλέειν ἐς Κόρινθον, τὸν δὲ δελφίνα λέγουσι ὑπολαβόντα ἐξενεῖκαι ἐπὶ Ταίναρον. ἀποβάντα δὲ αὐτὸν χωρέειν ἐς Κόρινθον σὺν τῇ σκευῇ, καὶ ἀπικόμενον ἀπηγγέσθαι πᾶν τὸ γεγονός. [7] Περιάνδρον δὲ ὑπὸ ἀπιστίας Ἀρίονα μὲν ἐν φυλακῇ ἔχειν οὐδαμῇ μετιέντα, ἀνακῶς δὲ ἔχειν τῶν πορθμέων. ὡς δὲ ἄρα παρεῖναι αὐτούς, κληθέντας ἰστορέεσθαι εἴ τι λέγοιεν περὶ Ἀρίονος. φαμένων δὲ ἐκείνων ὡς εἴη τε σῶς περὶ Ἰταλίην καὶ μιν εὖ πρήσσοντα λίπτοιεν ἐν Τάραντι, ἐπιφανῆσαι σφι τὸν Ἀρίονα ὡσπερ ἔχων ἐξεπήδησε· καὶ τοὺς ἐκπλαγέντας οὐκ ἔχειν ἐτι ἐλεγομένους ἀρνέεσθαι. [8] ταῦτα μὲν νυν Κορινθιοὶ τε καὶ Λέσβιοι λέγουσι, καὶ Ἀρίονος ἐστὶ ἀνάθημα χάλκεον οὐ μέγα ἐπὶ Ταίναρῳ, ἐπὶ δελφίνος ἐπέων ἀνθρωπος.

25. Ἀλυάττης δὲ ὁ Λυδὸς τὸν πρὸς Μιλησίους πόλεμον διενείκας μετέπειτα τελευτᾷ, βασιλεύσας ἕτεα ἑπτὰ καὶ πενήκοντα. [2] ἀνέθηκε δὲ ἐκφυγῶν τὴν νοῦσον δεύτερος οὗτος τῆς οἰκίης ταύτης ἐς Δελφοὺς κρητηρὰ τε ἀργύρεον μέγαν καὶ ὑποκρητηρίδιον σιδήρεον κολλητόν, θέης ἄξιον διὰ πάντων τῶν ἐν Δελφοῖσι ἀναθημάτων, Γλαύκου τοῦ Χίου ποίημα, ὃς μόνος δὴ πάντων ἀνθρώπων σιδήρου κόλλησιν ἐξεῦρε.

26. Τελευτήσαντος δὲ Ἀλυάττεω ἐξεδέξατο τὴν βασιληίην **Κροῖσος ὁ Ἀλυάττεω**, ἐτέων ἐὼν ἡλικίην πέντε καὶ τριήκοντα· ὃς δὴ **Ἑλλήνων** πρῶτοις ἐπεθήκατο Ἐφεσίοις. [2] ἔνθα δὴ οἱ Ἐφεσίοι πολιορκεόμενοι ὑπ' αὐτοῦ ἀνέθεσαν τὴν πόλιν τῇ Ἀρτέμιδι, ἐξάψαντες ἐκ τοῦ νηοῦ σχοινίον ἐς τὸ τεῖχος. ἔστι δὲ μεταξὺ τῆς τε παλαιῆς πόλιος, ἢ τότε ἐπολιορκέετο, καὶ τοῦ νηοῦ ἑπτὰ στάδιοι. [3] πρῶτοις μὲν δὴ τούτοις ἐπεχείρησε ὁ Κροῖσος, μετὰ δὲ ἐν μέρει ἑκάστοις Ἰώνων τε καὶ Αἰολέων, ἄλλοις ἄλλας αἰτίας ἐπιφέρων, τῶν μὲν ἐδύνατο μέζονας παρευρίσκειν, μέζονα ἐπαιτιώμενος, τοῖσι δὲ αὐτῶν καὶ φαῦλα ἐπιφέρων.

27. Ὡς δὲ ἄρα οἱ ἐν τῇ Ἀσίῃ Ἕλληνας κατεστράφατο ἐς φόρου ἀπαγωγὴν, τὸ ἐνθεῦτεν ἐπενόεε νέας ποιησάμενος ἐπιχειρεῖν τοῖσι νησιώτησι. [2] ἐόντων δὲ οἱ πάντων ἐτοιμῶν ἐς τὴν ναυπηγίην, οἱ μὲν Βίαντα λέγουσι τὸν Πριηνέα ἀπικόμενον ἐς Σάρδις, οἱ δὲ Πιπτακὸν τὸν Μυτιληναῖον, εἰρομένου Κροῖσου εἴ τι εἴη νεώτερον περὶ τὴν Ἑλλάδα, εἰπόντα τάδε καταπαῦσαι τὴν ναυπηγίην· [3] "ὦ βασιλεῦ, νησιῶται ἵππον συνωνέονται μυρίην, ἐς Σάρδις τε καὶ ἐπὶ σὲ ἐν νόῳ ἔχοντες στρατεύεσθαι." Κροῖσον δὲ ἐλπίσαντα λέγειν ἐκείνους ἀληθῆα εἰπεῖν "αἱ γὰρ τοῦτο θεοὶ ποιήσιν ἐπὶ νόον νησιώτησι, ἐλθεῖν ἐπὶ Λυδῶν παῖδας σὺν ἵπποισι. [4] τὸν δὲ ὑπολαβόντα φάναι "ὦ βασιλεῦ, προθύμως μοι φαίνεται εὐξασθαι νησιώτας ἵππευομένους λαβεῖν ἐν ἠπείρῳ, οἰκότα ἐλπίζων. νησιώτας δὲ τί δοκέεις εὐχέσθαι ἄλλο ἢ, ἐπεῖτε τάχιστα ἐπύθοντό σε μέλλοντα ἐπὶ σφίσι ναυπηγέεσθαι νέας, λαβεῖν ἀρώμενοι Λυδούς ἐν θαλάσῃ, ἵνα ὑπερ τῶν ἐν τῇ ἠπείρῳ οἰκημένων Ἑλλήνων τίσωνταί σε, τοὺς σὺ δουλώσας ἔχεις;" [5] κάρτα τε ἡσθῆναι Κροῖσον τῷ ἐπιλόγῳ καὶ οἱ, προσφύεως γὰρ δόξαί λέγειν, πειθόμενον παύσεσθαι τῆς ναυπηγίης. καὶ οὕτω τοῖσι τὰς νήσους οἰκημένοις Ἴωσι ξεινίην συνεθήκατο.

28. Χρόνου δὲ ἐπιγινόμενου καὶ κατεστραμμένων σχεδὸν πάντων τῶν ἐντὸς Ἄλως ποταμοῦ οἰκημένων· πλὴν γὰρ Κιλικίων καὶ Λυκίων τοὺς ἄλλους πάντας ὑπ' ἑωυτῷ εἶχε καταστρεψάμενος ὁ Κροῖσος. εἰσὶ δὲ οἶδε, Λυδοί, Φρύγες, Μυσοί, Μαριανδυνοί, Χάλυβες, Παφλαγόνες, Θρήκες οἱ

Θυνοί τε καὶ Βιθυνοί, Κᾶρες, Ἴωνες, Δωριεῖς, Αἰολεῖς, Πάμφυλοι κατεστραμμένων δὲ τούτων καὶ προσεπικτωμένου Κροΐσου Λυδοῖσι,

29. Ἀπικνέονται ἐς Σάρδις ἀκμαζούσας πλούτῳ ἄλλοι τε οἱ πάντες ἐκ τῆς Ἑλλάδος σοφισταί, οἱ τοῦτον τὸν χρόνον ἐτύγχανον ἔοντες, ὡς ἕκαστος αὐτῶν ἀπικνέοιτο, καὶ δὴ καὶ Σόλων ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ὃς Ἀθηναίοισι νόμους κελεύσασι ποιήσας ἀπεδήμησε ἕτεα δέκα κατὰ θεωρίας πρόφασιν ἐκπλώσας, ἵνα δὴ μὴ τινα τῶν νόμων ἀναγκασθῆ, λῦσαι τῶν ἔθετο. [2] αὐτοὶ γὰρ οὐκ οἰοί τε ἦσαν αὐτὸ ποιῆσαι Ἀθηναῖοι· ὀρκίοισι γὰρ μέγαλοισι κατείχοντο δέκα ἕτεα χρῆσασθαι νόμοισι τοὺς ἄν σφι Σόλων θῆται.

30. Αὐτῶν δὴ ὧν τούτων καὶ τῆς θεωρίας ἐκδημήσας ὁ Σόλων εἵνεκεν ἐς Αἴγυπτον ἀπῆκετο παρὰ Ἄμασιν καὶ δὴ καὶ ἐς Σάρδις παρὰ Κροΐσον. ἀπικόμενος δὲ ἐξεκινίετο ἐν τοῖσι βασιληίοισι ὑπὸ τοῦ Κροΐσου· μετὰ δὲ ἡμέρη τρίτη ἢ τετάρτη κελεύσαντος Κροΐσου τὸν Σόλωνα θεράποντες περιῆγον κατὰ τοὺς θησαυρούς, καὶ ἐπεδείκνυσαν πάντα ἔοντα μέγала τε καὶ ὄλβια. [2] θεησάμενον δὲ μιν τὰ πάντα καὶ σκεψάμενον ὡς οἱ κατὰ καιρὸν ἦν, εἶρετο ὁ Κροΐσος τάδε. "Ξεῖνε Ἀθηναῖε, παρ' ἡμέας γὰρ περὶ σέο λόγος ἀπῆκται πολλὸς καὶ σοφίης εἵνεκεν τῆς σῆς καὶ πλάνης, ὡς φιλοσοφῶν γῆν πολλὴν θεωρίας εἵνεκεν ἐπελήλυθας· νῦν ὧν ἐπειρέσθαι με ἴμερος ἐπῆλθέ σε εἴ τινα ἤδη πάντων εἶδες ὀλβιώτατον." [3] ὁ μὲν ἐλπίζων εἶναι ἀνθρώπων ὀλβιώτατος ταῦτα ἐπειρώτα· Σόλων δὲ οὐδὲν ὑποθωπεύσας ἀλλὰ τῷ ἔοντι χρῆσάμενος λέγει "ὦ βασιλεῦ, Τέλλον Ἀθηναῖον." [4] ἀποθωμάσας δὲ Κροΐσος τὸ λεχθὲν εἶρετο ἐπιστρεφόμενος· "κοίη δὴ κρίνεις Τέλλον εἶναι ὀλβιώτατον;" ὁ δὲ εἶπε Τέλλῳ τοῦτο μὲν τῆς πόλιος εὖ ἠκούσης παῖδες ἦσαν καλοὶ τε κάγαθοί, καὶ σφι εἶδε ἄσπασι τέκνα ἐκγενόμενα καὶ πάντα παραμείναντα· τοῦτο δὲ τοῦ βίου εὖ ἤκοντι, ὡς τὰ παρ' ἡμῖν, τελευτῆ τοῦ βίου λαμπροτάτη ἐπεγένετο· [5] γενομένης γὰρ Ἀθηναίοισι μάχης πρὸς τοὺς ἀστυγείτονας ἐν Ἐλευσίनि, βοηθήσας καὶ τροπὴν ποιήσας τῶν πολεμίων ἀπέθανε κάλλιστα, καὶ μιν Ἀθηναῖοι δημοσίη τε ἔθαψαν αὐτοῦ τῆ περ ἔπεσε καὶ ἐτίμησαν μεγάλως."

31. Ὡς δὲ τὰ κατὰ τὸν Τέλλον προετρέψατο ὁ Σόλων τὸν Κροΐσον εἶπας πολλά τε καὶ ὄλβια, ἐπειρώτα τίνα δευτέρου μετ' ἐκείνου ἴδοι, δοκέων πάγχυ δευτερεῖα γῶν οἴσεσθαι. ὁ δ' εἶπε "Κλέοβιν τε καὶ Βίτωνα. [2] τούτοισι γὰρ ἐοῦσι γένος Ἀργείοισι βίος τε ἀρκέων ὑπῆν, καὶ πρὸς τούτῳ ῥώμη σώματος τοιῆδε· ἀεθλοφόροι τε ἀμφοτέρω ὁμοίως ἦσαν, καὶ δὴ καὶ λέγεται ὅδε ὁ λόγος. ἐούσης ὀρθῆς τῆ Ἥρη τοῖσι Ἀργείοισι ἔδεε πάντως τὴν μητέρα αὐτῶν ζεύγεϊ κομισθῆναι ἐς τὸ ἰόν, οἱ δὲ σφι βόες ἐκ τοῦ ἀγροῦ οὐ παρεγίνοντο ἐν ὥρῃ· ἐκκληθόμενοι δὲ τῆ ὥρῃ οἱ νεηνία ὑποδύντες αὐτοὶ ὑπὸ τὴν ζεύγλην εἶλκον τὴν ἄμαξαν, ἐπὶ τῆς ἀμάξης δὲ σφι ὠχέετο ἡ μήτηρ· σταδίου δὲ πέντε καὶ τεσσεράκοντα διακομίσαντες ἀπῆκοντο ἐς τὸ ἰόν. [3] ταῦτα δὲ σφι ποιήσασι καὶ ὀφθεῖσι ὑπὸ τῆς πανηγύριος τελευτῆ τοῦ βίου ἀρίστη ἐπεγένετο, διέδεξέ τε ἐν τούτοισι ὁ θεὸς ὡς ἄμεινον εἶη ἀνθρώπῳ τεθνάναι μᾶλλον ἢ ζῶειν. Ἀργεῖοι μὲν γὰρ περιστάντες ἐμακάριζον τῶν νεηνίων τὴν ῥώμην, αἱ δὲ Ἀργεῖαι τὴν μητέρα αὐτῶν, οἶων τέκνων ἐκύρησε· [4] ἡ δὲ μήτηρ περιχαρῆς ἐοῦσα τῷ τε ἔργῳ καὶ τῆ φήμῃ, στᾶσα ἀντίον τοῦ ἀγάλματος εὐχετο Κλεόβι τε καὶ Βίτωνι τοῖσι ἑωυτῆς τέκνοισι, οἱ μιν ἐτίμησαν μεγάλως, τὴν θεὸν δοῦναι τὸ ἀνθρώπῳ τυχεῖν ἀριστον ἐστί. [5] μετὰ ταύτην δὲ τὴν εὐχὴν ὡς ἔθυσάν τε καὶ εὐωχῆθησαν, κατακοιμηθέντες ἐν αὐτῷ τῷ ἰῶν οἱ νεηνία οὐκέτι ἀνέστησαν ἀλλ' ἐν τέλει τούτῳ ἔσχοντο. Ἀργεῖοι δὲ σφέων εἰκόνας ποιησάμενοι ἀνέθεσαν ἐς Δελφοὺς ὡς ἀριστῶν γενομένων."

32. Σόλων μὲν δὴ εὐδαιμονίης δευτερεῖα ἔνεμε τούτοισι, Κροΐσος δὲ σπερχθεῖς εἶπε "ὦ ξεῖνε Ἀθηναῖε, ἡ δ' ἡμετέρη εὐδαιμονία οὕτω τοι ἀπέρριπται ἐς τὸ μηδὲν ὥστε οὐδὲ ἰδιωτῶν ἀνδρῶν ἀξίους ἡμέας ἐποίησας;" ὁ δὲ εἶπε "ὦ Κροῖσε, ἐπιστάμενόν με τὸ θεῖον πᾶν ἐὸν φθονερόν τε καὶ ταραχῶδες ἐπειρωτᾶς ἀνθρωπῶν πρηγμάτων πέρι. [2] ἐν γὰρ τῷ μακρῷ χρόνῳ πολλὰ μὲν ἐστί ἰδεῖν τὰ μὴ τις ἐθέλει, πολλὰ δὲ καὶ παθεῖν. ἐς γὰρ ἑβδομήκοντα ἕτεα οὖρον τῆς ζῆς ἀνθρώπῳ προτίθημι. [3] οὗτοι ἔοντες ἐνιαυτοὶ ἑβδομήκοντα παρέχονται ἡμέρας διηκοσίας καὶ πεντακισχιλίας καὶ δισμυρίας, ἐμβολίμου μηνὸς μὴ γινομένου· εἰ δὲ δὴ ἐθελήσει τοῦτερον τῶν ἐτέων μηνὶ μακρότερον γίνεσθαι, ἵνα δὴ αἱ ὥραι συμβαίνωσι παραγινόμεναι ἐς τὸ δέον, μῆνες μὲν παρὰ τὰ ἑβδομήκοντα ἕτεα οἱ ἐμβόλιμοι γίνονται τριήκοντα πέντε, ἡμέραι δὲ ἐκ τῶν μηνῶν τούτων χίλιαι πεντήκοντα. [4] τουτέων τῶν ἀπασέων ἡμερέων τῶν ἐς τὰ ἑβδομήκοντα ἕτεα, ἐουσέων πεντήκοντα καὶ διηκοσιέων καὶ ἑξακισχιλιέων καὶ δισμυριέων, ἡ ἐτέρη αὐτέων τῆ ἐτέρῃ ἡμέρῃ τὸ παράπαν οὐδὲν ὁμοιον προσάγει πρηγμα. οὕτω ὧν Κροῖσε πᾶν ἐστί ἀνθρωπος

συμφορή. [5] ἔμοι δὲ σὺ καὶ πλουτέειν μέγα φαίνεαι καὶ βασιλεὺς πολλῶν εἶναι ἀνθρώπων· ἐκεῖνο δὲ τὸ εἶρεό με, οὐκω σε ἐγὼ λέγω, πρὶν τελευτήσαντα καλῶς τὸν αἰῶνα πύθωμαι. οὐ γάρ τι ὁ μέγα πλούσιος μᾶλλον τοῦ ἐπ' ἡμέρην ἔχοντος ὀλβιώτερος ἐστί, εἰ μὴ οἱ τύχη ἐπίσποιοι πάντα καλὰ ἔχοντα εὖ τελευτῆσαι τὸν βίον. πολλοὶ μὲν γὰρ ζάπλουτοι ἀνθρώπων ἀνόλβιοι εἰσὶ, πολλοὶ δὲ μετρίως ἔχοντες βίου εὐτυχέες. [6] ὁ μὲν δὴ μέγα πλούσιος ἀνόλβιος δὲ δυοῖσι προέχει τοῦ εὐτυχέος μόνον, οὗτος δὲ τοῦ πλουσίου καὶ ἀνόλβου πολλοῖσι· ὁ μὲν ἐπιθυμίην ἐκτελέσαι καὶ ἄτην μεγάλην προσπεσοῦσαν ἐνεῖκαι δυνατώτερος, ὁ δὲ τοῖσιδε προέχει ἐκείνου· ἄτην μὲν καὶ ἐπιθυμίην οὐκ ὁμοίως δυνατὸς ἐκείνῳ ἐνεῖκαι, ταῦτα δὲ ἢ εὐτυχίη οἱ ἀπερύκει, ἄτηρος δὲ ἐστί, ἀνουσος, ἀπαθὴς κακῶν, εὐπαις, εὐειδής. [7] εἰ δὲ πρὸς τούτοις ἔτι τελευτήσῃ τὸν βίον εὖ, οὗτος ἐκεῖνος τὸν σὺ ζητέεις, ὁ ὀλβιος κεκλησθαι ἄξιος ἐστί· πρὶν δ' ἂν τελευτήσῃ, ἐπισχεῖν, μηδὲ καλέειν κω ὀλβιον ἀλλ' εὐτυχέα. [8] τὰ πάντα μὲν νυν ταῦτα συλλαβεῖν ἀνθρώπων ἐόντα ἀδύνατον ἐστί, ὥσπερ χωρὴ οὐδεμία καταρκέει πάντα ἑωυτῇ παρέχουσα, ἀλλὰ ἄλλο μὲν ἔχει ἑτέρου δὲ ἐπιδέεται· ἢ δὲ ἂν τὰ πλείστα ἔχη, αὕτη ἀρίστη. ὥς δὲ καὶ ἀνθρώπου σῶμα ἐν οὐδὲν αὐταρκές ἐστί· τὸ μὲν γὰρ ἔχει, ἄλλου δὲ ἐνδεές ἐστί· [9] ὅς δ' ἂν αὐτῶν πλείστα ἔχων διατελέῃ καὶ ἔπειτα τελευτήσῃ εὐχαρίστως τὸν βίον, οὗτος παρ' ἔμοι τὸ οὐνομα τοῦτο ὦ βασιλεῦ δίκαιος ἐστί φέρεσθαι. σκοπέειν δὲ χρῆ παντὸς χρήματος τὴν τελευτήν, κῆ ἀποβήσεται· πολλοῖσι γὰρ δὴ ὑποδέξας ὀλβον ὁ θεὸς προορίζους ἀνέτρειψε."

33. Ταῦτα λέγων τῷ Κροίσῳ οὐ πως οὔτε ἐχαρίζετο, οὔτε λόγου μιν ποιησάμενος οὐδενὸς ἀποπέμπεται, κάρτα δόξας ἀμαθέα εἶναι, ὅς τὰ παρεόντα ἀγαθὰ μετεῖς τὴν τελευτήν παντὸς χρήματος ὄραν ἐκέλευε.

34. Μετὰ δὲ Σόλωνα οἰχόμενον ἔλαβέ ἐκ θεοῦ νέμεσις μεγάλη Κροῖσον, ὡς εἰκάσαι, ὅτι ἐνόμισε ἑωυτὸν εἶναι ἀνθρώπων ἀπάντων ὀλβιώτατον. αὐτίκα δὲ οἱ εὐδοντι ἐπέστη ὄνειρος, ὅς οἱ τὴν ἀληθειὴν ἔφαινε τῶν μελλόντων γενέσθαι κακῶν κατὰ τὸν παῖδα. [2] ἦσαν δὲ τῷ Κροίσῳ δύο παῖδες, τῶν οὐτερος μὲν διέφθαρτο, ἦν γὰρ δὴ κωφός, ὁ δὲ ἕτερος τῶν ἡλικίων μακρῶ τὰ πάντα πρῶτος· οὐνομα δὲ οἱ ἦν Ἄτυς. τοῦτον δὴ ὦν τὸν Ἄτυν σημαίνει τῷ Κροίσῳ ὁ ὄνειρος, ὡς ἀπολέει μιν αἰχμῇ σιδηρῆ βληθέντα. [3] ὁ δ' ἐπίτε ἐξηγέρθη καὶ ἑωυτῶ λόγον ἔδωκε, καταρρωδήσας τὸν ὄνειρον ἄγεται μὲν τῷ παιδί γυναικα, ἐωθότα δὲ στρατηγέειν μιν τῶν Λυδῶν οὐδαμῆ ἔτι ἐπὶ τοιοῦτο πρῆγμα ἐξέπεμπε· ἀκόντια δὲ καὶ δοράτια καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα τοῖσι χρέωνται ἐς πόλεμον ἀνθρώποι, ἐκ τῶν ἀνδρεῶνων ἐκκομίσας ἐς τοὺς θαλάμους συνένησε, μὴ τί οἱ κρεμάμενον τῷ παιδί ἐμπέση.

35. Ἔχοντι δὲ οἱ ἐν χερσὶ τοῦ παιδὸς τὸν γάμον, ἀπικνέεται ἐς τὰς Σάρδις ἀνὴρ συμφορῆ ἐχόμενος καὶ οὐ καθαρὸς χειρῶν, ἐὼν Φρυξ μὲν γενεῆ, γένεος δὲ τοῦ βασιλίου. παρελθὼν δὲ οὗτος ἐς τὰ Κροῖσου οἰκία κατὰ νόμους τοὺς ἐπιχωρίους καθαρσίου ἐδέετο κυρῆσαι, Κροῖσος δὲ μιν ἐκάθηρε. [2] ἐστί δὲ παραπλησίη ἢ κάθαρις τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Ἑλλησι. ἐπίτε δὲ τὰ νομιζόμενα ἐποίησε ὁ Κροῖσος, ἐπυνθάνετο ὀκόθεν τε καὶ τίς εἴη, λέγων τάδε· [3] "ὦνθρωπε, τίς τε ἐὼν καὶ κόθεν τῆς Φρυγίης ἦκων ἐπίστιός μοι ἐγένεο; τίνα τε ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν ἐφόνευσας;" ὁ δὲ ἀμείβετο "ὦ βασιλεῦ, Γορδίεω μὲν τοῦ Μίδεω εἰμὶ παῖς, ὀνομάζομαι δὲ Ἀδρηστος, φονεύσας δὲ ἀδελφεὸν ἑμεωυτοῦ ἀέκων πάρειμι ἐξεληλαμένος τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ ἐστερημένος πάντων." [4] Κροῖσος δὲ μιν ἀμείβετο τοῖσιδε· "ἀνδρῶν τε φίλων τυγχάνεις ἐκγονος ἐὼν καὶ ἐλήλυθας ἐς φίλους, ἐνθα ἀμηχανήσεις χρήματος οὐδενὸς μένων ἐν ἡμετέρου, συμφορῆν τε ταύτην ὡς κουφότατα φέρων κερδανέεις πλείστον."

36. Ὁ μὲν δὴ δίαταν εἶχε ἐν Κροίσου. ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χρόνῳ τούτῳ ἐν τῷ Μυσίῳ Ὀλύμπῳ υὸς χρῆμα γίνεται μέγα· ὀρμώμενος δὲ οὗτος ἐκ τοῦ ὄρεος τούτου τὰ τῶν Μυσῶν ἔργα διαφθείρεσκε. πολλάκις δὲ οἱ Μυσοὶ ἐπ' αὐτὸν ἐξελθόντες ποιέεσκον μὲν κακὸν οὐδέν, ἔπασχον δὲ πρὸς αὐτοῦ. [2] τέλος δὲ ἀπικόμενοι παρὰ τὸν Κροῖσον τῶν Μυσῶν ἄγγελοι ἔλεγον τάδε. "ὦ βασιλεῦ, υὸς χρῆμα μέγιστον ἀνεφάνη ἡμῖν ἐν τῇ χώρῃ, ὅς τὰ ἔργα διαφθείρει. τοῦτον προθυμεόμενοι ἐλεῖν οὐ δυνάμεθα. νῦν ὦν προσδεόμεθά σευ τὸν παῖδα καὶ λογάδας νεηνίας καὶ κύνας συμπέμψαι ἡμῖν, ὡς ἂν μιν ἐξέλωμεν ἐκ τῆς χώρας." [3] οἱ μὲν δὴ τούτων ἐδέοντο, Κροῖσος δὲ μνημονεύων τοῦ ὄνειρου τὰ ἔπεα ἔλεγε σφι τάδε. "παιδὸς μὲν πέρι τοῦ ἐμοῦ μὴ μνησθῆτε ἔτι· οὐ γὰρ ἂν ὑμῖν συμπέμψαιμι· νεόγαμός τε γὰρ ἐστί καὶ ταῦτά οἱ νῦν μέλει. Λυδῶν μέντοι λογάδας καὶ τὸ κυνηγέσιον πᾶν συμπέμψω, καὶ διακελεύσομαι τοῖσι ἰοῦσι εἶναι ὡς προθυμοτάτοισι συνεξελεῖν ὑμῖν τὸ θηρίον ἐκ τῆς χώρας."

37. Ταῦτα ἀμείψατο· ἀποχρεωμένων δὲ τούτοισι τῶν Μυσῶν, ἐπεσέρχεται ὁ τοῦ Κροίσου παῖς ἀκηκοῦς τῶν ἐδέοντο οἱ Μυσοί. οὐ φαμένου δὲ τοῦ Κροίσου τόν γε παῖδά σφι συμπέμψειν, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ νεηνῆς τάδε. [2] "ὦ πάτερ, τὰ κάλλιστα πρότερον κοτὲ καὶ γενναιότατα ἡμῖν ἦν ἔς τε πολέμους καὶ ἔς ἄγρας φοιτέοντας εὐδοκίμειν· νῦν δὲ ἀμφοτέρων με τούτων ἀποκλησίας ἔχεις, οὔτε τινὰ δειλίην μοι παριδῶν οὔτε ἀθυμίην νῦν τε τέοισί με χρὴ ὄμμασι ἔς τε ἀγορὴν καὶ ἔξ ἀγορῆς φοιτέοντα φαίνεσθαι; [3] κοῖος μὲν τις τοῖσι πολήτησι δόξω εἶναι, κοῖος δὲ τις τῇ νεογάμῳ γυναικί; κοῖω δὲ ἐκείνη δόξει ἀνδρὶ συνοικέειν; ἐμὲ ὦν σὺ ἢ μέτεες ἰέναι ἐπὶ τὴν θήρην, ἢ λόγῳ ἀνάπεισον ὅκως μοι ἀμείνω ἐστὶ ταῦτα οὕτω ποιόμενα."

38. Ἀμείβεται Κροῖσος τοῖσιδε. "ὦ παῖ, οὔτε δειλίην οὔτε ἄλλο οὐδὲν ἄχαρι παριδῶν, τοι ποιέω ταῦτα, ἀλλὰ μοι ὄψις ὄνειρου ἐν τῷ ὕπνῳ ἐπιστᾶσα ἔφη σε ὀλιγοχρόνιον ἔσεσθαι ὑπὸ γὰρ αἰχμῆς σιδηρῆς ἀπολέεσθαι. [2] πρὸς ὦν τὴν ὄψιν ταύτην τόν τε γάμον τοι τοῦτον ἔσπευσα καὶ ἐπὶ τὰ παραλαμβανόμενα οὐκ ἀποπέμπω, φυλακὴν ἔχων, εἴ κως δυναίμην ἐπὶ τῆς ἐμῆς σε ζόης διακλέψαι. εἷς γὰρ μοι μῦθος τυγχάνεις ἐὼν παῖς· τὸν γὰρ δὴ ἕτερον διεφθαρμένον τὴν ἀκοὴν οὐκ εἶναι μοι λογίζομαι."

39. Ἀμείβεται ὁ νεηνῆς τοῖσιδε. "συγγνώμη μὲν ὦ πάτερ τοι, ἰδόντι γε ὄψιν τοιαύτην, περὶ ἐμὲ φυλακὴν ἔχειν· τὸ δὲ οὐ μανθάνεις ἀλλὰ λέληθῆ σε τὸ ὄνειρον, ἐμὲ τοί δίκαιον ἐστὶ φράζειν. [2] φῆς τοι τὸ ὄνειρον ὑπὸ αἰχμῆς σιδηρῆς φάναι ἐμὲ τελευτήσειν. ὑὸς δὲ κοῖαι μὲν εἰσὶ χεῖρες, κοίη δὲ αἰχμῆ σιδηρῆ τὴν σὺ φοβέαι; εἰ μὲν γὰρ ὑπὸ ὀδόντος τοι εἶπε τελευτήσειν με, ἢ ἄλλου τευ ὅ τι τούτῳ ἔοικε, χρῆν δὴ σε ποιέειν τὰ ποιέεις· νῦν δὲ ὑπὸ αἰχμῆς. ἐπεῖτε ὦν οὐ πρὸς ἄνδρα ἡμῖν γίνεται ἡ μάχη, μέτεες με."

40. Ἀμείβεται Κροῖσος "ὦ παῖ, ἔστι τῇ με νικᾶς γνώμην ἀποφαίνων περὶ τοῦ ἐνυπνίου. ὡς ὦν νενικημένος ὑπὸ σέο μεταγινώσκω, μετήμί τε σὲ ἰέναι ἐπὶ τὴν ἄγρην."

41. Εἶπας δὲ ταῦτα ὁ Κροῖσος μεταπέμπεται τὸν Φρύγα Ἄδρηστον, ἀπικομένῳ δὲ οἱ λέγει τάδε. "Ἄδρηστε, ἐγὼ σε συμφορῇ, πεπληγμένον ἀχάρι, τὴν τοι οὐκ ὄνειδίζω, ἐκάθηρα καὶ οἰκίοισι ὑποδεξάμενος ἔχω, παρέχων πᾶσαν δαπάνην. [2] νῦν ὦν (ὀφείλεις γὰρ ἐμοῦ προποίησαντος χρηστὰ ἔς σὲ χρηστοῖσί με ἀμείβεσθαι) φύλακα παιδός σε τοῦ ἐμοῦ χρηίζω γενέσθαι ἔς ἄγρην ὀρωμένον, μὴ τινες κατ' ὁδὸν κλώπες κακοῦργοι ἐπὶ δηλήσι φανέωσι ὑμῖν. [3] πρὸς δὲ τούτῳ καὶ σέ τοι χρεόν ἐστὶ ἰέναι ἔνθα ἀπολαμπρυνέαι τοῖσι χρεόν πατρῴον τε γὰρ τοι ἐστὶ καὶ προσέτι ῥώμη ὑπάρχει."

42. Ἀμείβεται ὁ Ἄδρηστος "ὦ βασιλεῦ, ἄλλως μὲν ἔγωγε ἂν οὐκ ἦια ἔς ἄεθλον τοιόνδε· οὔτε γὰρ συμφορῇ τοιῆδε κεχρημένον οἰκός ἐστι ἔς ὀμήλικας εὖ πρήσσοντας ἰέναι, οὔτε τὸ βούλεσθαι πάρα, πολλαχῇ τε ἂν ἴσχον ἐμεωυτόν. [2] νῦν δέ, ἐπεῖτε σὺ σπεύδεις καὶ δεῖ τοί χαρίζεσθαι (ὀφείλω γὰρ σε ἀμείβεσθαι χρηστοῖσι), ποιέειν εἰμὶ ἔτοιμος ταῦτα, παῖδα τε σόν, τὸν διακελεύεαι φυλάσσειν, ἀπήμονα τοῦ φυλάσσοντος εἵνεκεν προσδόκα τοι ἀπονοστήσειν."

43. Τοιούτοισι ἐπεῖτε οὗτος ἀμείψατο Κροῖσον, ἦσαν μετὰ ταῦτα ἐξηρτυμένοι λογάσι τε νεηνῆσι καὶ κυσί. ἀπικόμενοι δὲ ἔς τὸν Ὀλυμπον τὸ ὄρος ἐζήτεον τὸ θηρίον, εὐρόντες δὲ καὶ περιστάντες αὐτὸ κύκλῳ ἐσηκόντιζον. [2] ἔνθα δὴ ὁ ξεῖνος, οὗτος δὴ ὁ καθαρθεὶς τὸν φόνον, καλεόμενος δὲ Ἄδρηστος, ἀκοντίζων τὸν ὕν τοῦ μὲν ἁμαρτάνει, τυγχάνει δὲ τοῦ Κροίσου παιδός. [3] ὁ μὲν δὴ βληθεὶς τῇ αἰχμῇ ἐξέπλησε τοῦ ὄνειρου τὴν φήμην, ἔθεε δὲ τις ἀγγελῶν τῷ Κροίσῳ τὸ γεγονός, ἀπικόμενος δὲ ἔς τὰς Σάρδις τὴν τε μάχην καὶ τὸν τοῦ παιδός μόρον ἐσήμηνε οἱ.

44. Ὁ δὲ Κροῖσος τῷ θανάτῳ τοῦ παιδός συντεταραγμένος μᾶλλον τι ἐδεινολογέετο ὅτι μιν ἀπέκτεινε τὸν αὐτὸς φόνου ἐκάθηρε· [2] περιημεκτέων δὲ τῇ συμφορῇ δεινῶς ἐκάλεε μὲν Δία καθάρσιον μαρτυρόμενος τὰ ὑπὸ τοῦ ξείνου πεπονθῶς εἶη ἐκάλεε δὲ ἐπίστιόν τε καὶ ἑταιρήιον, τὸν αὐτὸν τοῦτον ὀνομάζων θεόν, τὸν μὲν ἐπίστιον καλέων, διότι δὴ οἰκίοισι ὑποδεξάμενος τὸν ξεῖνον φονέα τοῦ παιδός ἐλάνθανε βόσκων, τὸν δὲ ἑταιρήιον, ὡς φύλακα συμπέμψας αὐτὸν εὐρήκοι πολεμιώτατον.

45. Παρῆσαν δὲ μετὰ τοῦτο οἱ Λυδοὶ φέροντες τὸν νεκρόν, ὄπισθε δὲ εἶπετό οἱ ὁ φονεύς. στὰς δὲ οὗτος πρὸ τοῦ νεκροῦ παρεδίδου ἐωυτόν Κροίσῳ προτείνων τὰς χεῖρας, ἐπικατασφάξει μιν κελεύων τῷ νεκρῷ, λέγων τὴν τε προτέραν ἐωυτοῦ συμφορὴν, καὶ ὡς ἐπ' ἐκείνη τὸν καθήραντα ἀπολωλεκῶς εἶη, οὐδέ οἱ εἶη βιώσιμον. [2] Κροῖσος δὲ τούτων ἀκούσας τόν τε Ἄδρηστον κατοικτεῖρει, καίπερ ἐὼν ἐν κακῷ οἰκίῳ τοσοῦτῳ καὶ λέγει πρὸς αὐτόν "ἔχω ὦ ξεῖνε παρὰ σεῦ πᾶσαν τὴν δίκην, ἐπειδὴ σεωυτοῦ καταδικάζεις θάνατον. εἷς δὲ οὐ σύ μοι τοῦδε τοῦ κακοῦ αἴτιος, εἰ μὴ ὅσον ἀέκων ἐξεργάσασαι, ἀλλὰ θεῶν κού τις, ὅς μοι καὶ πάλαι προεσήμηναι τὰ μέλλοντα

ἔσεσθαι." [3] Κροῖσος μὲν νῦν ἔθαψε ὡς οἶκος ἦν τὸν ἑωυτοῦ παῖδα· Ἄδρηστος δὲ ὁ Γορδίεω τοῦ Μίδεω, οὗτος δὴ ὁ φονεὺς μὲν τοῦ ἑωυτοῦ ἀδελφεοῦ γενόμενος φονεὺς δὲ τοῦ καθήραντος, ἐπεῖτε ἡσυχίη τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο περὶ τὸ σῆμα, συγγινωσκόμενος ἀνθρώπων εἶναι τῶν αὐτὸς ἦδε βαρυσυμφορώτατος, ἐπικατασφάζει τῷ τύμβῳ ἑωυτόν.

46. Κροῖσος δὲ ἐπὶ δύο ἔτεα ἐν πένθει μέγαλῳ κατῆστο τοῦ παιδὸς ἔστερημένος. μετὰ δὲ ἡ Αστυάγεος τοῦ Κυαζάρεω ἡγεμονίᾳ καταιεθεῖσα ὑπὸ Κύρου τοῦ Καμβύσεω καὶ τὰ τῶν Περσέων πρῆγματα αὐξανόμενα πένθεος μὲν Κροῖσον ἀπέπαυσε, ἐνέβησε δὲ ἐς φροντίδα, εἶ κως δύναιτο, πρὶν μεγάλους γενέσθαι τοὺς Πέρσας, καταλαβεῖν αὐτῶν αὐξανομένην τὴν δύναμιν. [2] μετὰ ὧν τὴν διάνοιαν ταύτην αὐτίκα ἀπεπειράτο τῶν μαντείων τῶν τε ἐν Ἑλλησι καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ, διαπέμψας ἄλλους ἄλλη, τοὺς μὲν ἐς Δελφοὺς ἰέναι, τοὺς δὲ ἐς Ἄβας τὰς Φωκέων, τοὺς δὲ ἐς Δωδώνην· οἱ δὲ τινὲς ἐπέμποντο παρὰ τε Ἀμφιάρεων καὶ παρὰ Τροφώνιον, οἱ δὲ τῆς Μιλησίης ἐς Βραγχίδας. [3] ταῦτα μὲν νῦν τὰ Ἑλληνικὰ μαντήια ἐς τὰ ἀπέπεμψε μαντευσόμενος Κροῖσος· Λιβύης δὲ παρὰ Ἄμμωνα ἀπέστειλε ἄλλους χρησομένους. διέπεμπε δὲ πειρώμενος τῶν μαντηίων ὅ τι φρονέοιεν, ὡς εἰ φρονέοντα τὴν ἀληθεῖν εὔρεθείη, ἐπείρηται σφέα δεύτερα πέμπων εἰ ἐπιχειροῖ ἐπὶ Πέρσας στρατεύεσθαι.

47. Ἐντειλάμενος δὲ τοῖσι Λυδοῖσι τάδε ἀπέπεμπε ἐς τὴν διάπειραν τῶν χρηστηρίων, ἀπ' ἧς ἂν ἡμέρης ὀρμηθέωσι ἐκ Σαρδίων, ἀπὸ ταύτης ἡμερολογέοντας τὸν λοιπὸν χρόνον ἑκατοστῇ ἡμέρῃ χρᾶσθαι τοῖσι χρηστηρίοις, ἐπειρωτῶντας ὅ τι ποιέων τυγχάνοι ὁ Λυδῶν βασιλεὺς Κροῖσος ὁ Ἀλυάττεω ἄσσα δ' ἂν ἕκαστα τῶν χρηστηρίων θεσπίσῃ, συγγραψάμενος ἀναφέρειν παρ' ἑωυτόν. [2] ὅ τι μὲν νῦν τὰ λοιπὰ τῶν χρηστηρίων ἐθέσπισε, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν· ἐν δὲ Δελφοῖσι ὡς ἐσηλθον τάχιστα ἐς τὸ μέγαρον οἱ Λυδοὶ χρησόμενοι τῷ θεῷ καὶ ἐπειρώτων τὸ ἐντεταλμένον, ἡ Πυθίη ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ λέγει τάδε.

[3] οἶδα δ' ἐγὼ ψάμμιον τ' ἀριθμὸν καὶ μέτρα θαλάσσης,
καὶ κωφοῦ συνίημι, καὶ οὐ φωνεῦντος ἀκούω.
ὁδμή μ' ἐς φρένας ἦλθε κραταιρίνοιο χελώνης
ἐψομένης ἐν χαλκῷ ἄμ' ἀρνείοισι κρέεσσι,
ἢ χαλκὸς μὲν ὑπέστρωται, χαλκὸν δ' ἐπιέσται.

48. Ταῦτα οἱ Λυδοὶ θεσπισάσης τῆς Πυθίης συγγραψάμενοι οἶχοντο ἀπιόντες ἐς τὰς Σάρδις. ὡς δὲ καὶ ἄλλοι οἱ περιπεμφθέντες παρήσαν φέροντες τοὺς χρησμούς, ἐνθαῦτα ὁ Κροῖσος ἕκαστα ἀναπτύσσων ἐπώρα τῶν συγγραμμάτων, τῶν μὲν δὴ οὐδὲν προσιέτό μιν· ὁ δὲ ὡς τὸ ἐκ Δελφῶν ἦκουσε, αὐτίκα προσεύχετό τε καὶ προσεδέξατο, νομίσας μόνον εἶναι μαντήιον τὸ ἐν Δελφοῖσι, ὅτι οἱ ἐξευρήκεε τὰ αὐτὸς ἐποίησε. [2] ἐπεῖτε γὰρ δὴ διέπεμψε παρὰ τὰ χρηστήρια τοὺς θεοπρόπους, φυλάξας τὴν κυρίην τῶν ἡμερέων ἐμηχανᾶτο τοιάδε· ἐπινοήσας τὰ ἦν ἀμήχανον ἐξευρεῖν τε καὶ ἐπιφράσασθαι, χελώνην καὶ ἄρνα κατακόψας ὁμοῦ ἦψε αὐτὸς ἐν λέβητι χαλκέῳ, χάλκεον ἐπίθημα ἐπιθείς.

49. Τὰ μὲν δὴ ἐκ Δελφῶν οὕτω τῷ, Κροῖσῳ ἐχρήσθη· κατὰ δὲ τὴν Ἀμφιάρεω τοῦ μαντηίου ὑπόκρισιν, οὐκ ἔχω εἰπεῖν ὅ τι τοῖσι Λυδοῖσι ἔχρησε ποιήσασι περὶ τὸ ἴσον τὰ νομιζόμενα (οὐ γὰρ ὧν οὐδὲ τοῦτο λέγεται), ἄλλο γε ἢ ὅτι καὶ τοῦτο ἐνόμισε μαντήιον ἀψευδὲς ἐκτῆσθαι.

50. Μετὰ δὲ ταῦτα θυσίῃσι μέγαλῃσι τὸν ἐν Δελφοῖσι θεὸν ἰλάσκετο· κτήνέα τε γὰρ τὰ θύσιμα πάντα τρισχίλια ἔθυσσε, κλίνας τε ἐπιχρύσους καὶ ἐπαργύρους καὶ φιάλας χρυσέας καὶ εἶματα πορφύρεα καὶ κιθῶνας, νήσας πυρὴν μεγάλην, κατέκαιε, ἐλπίζων τὸν θεὸν μᾶλλον τι τούτοις ἀνακτήσεσθαι· Λυδοῖσι τε πᾶσι προεῖπε θύειν πάντα τινὰ αὐτῶν τούτῳ ὅ τι ἔχοι ἕκαστος. [2] ὡς δὲ ἐκ τῆς θυσίης ἐγένετο, καταχεάμενος χρυσὸν ἄπλετον ἡμιπλίνθια ἐξ αὐτοῦ ἐξήλαυσε, ἐπὶ μὲν τὰ μακρότερα ποιέων ἑξαπάλαιστα, ἐπὶ δὲ τὰ βραχύτερα τριπάλαιστα, ὕψος δὲ παλαιστιάια. ἀριθμὸν δὲ ἑπτακαίδεκα καὶ ἑκατόν, καὶ τούτων ἀπέφθου χρυσοῦ τέσσερα, τρίτον ἡμιτάλαντον ἕκαστον ἔλκοντα, τὰ δὲ ἄλλα ἡμιπλίνθια λευκοῦ χρυσοῦ, σταθμὸν διτάλαντα. [3] ἐποίηετο δὲ καὶ λέοντος εἰκόνα χρυσοῦ ἀπέφθου ἔλκουσαν σταθμὸν τάλαντα δέκα. οὗτος ὁ Λέων, ἐπεῖτε κατεκαίετο ὁ ἐν Δελφοῖσι νηός, κατέπεσε ἀπὸ τῶν ἡμιπλινθίων (ἐπὶ γὰρ τούτοις ἴδρυτο), καὶ νῦν κεῖται ἐν τῷ Κορινθίῳ θησαυρῷ, ἔλκων σταθμὸν ἑβδομον ἡμιτάλαντον· ἀπετάκη γὰρ αὐτοῦ τέταρτον ἡμιτάλαντον.

51. Ἐπιτελέσας δὲ ὁ Κροῖσος ταῦτα ἀπέπεμπε ἐς Δελφούς, καὶ τάδε ἄλλα ἅμα τοῖσι, κρητῆρας δύο μεγάθει μεγάλους, χρύσειον καὶ ἀργύρειον, τῶν ὁ μὲν χρύσεος ἔκειτο ἐπὶ δεξιὰ ἐσιόντι ἐς τὸν νηόν, ὁ δὲ ἀργύρεος ἐπ' ἀριστερά. [2] μετεκινήθησαν δὲ καὶ οὗτοι ὑπὸ τὸν νηὸν κατακαέντα καὶ ὁ μὲν χρύσεος κεῖται ἐν τῷ Κλαζομενίων θησαυρῷ, ἔλκων σταθμὸν εἵνατον ἡμιτάλαντον καὶ ἔτι δωδέκα μνέας, ὁ δὲ ἀργύρεος ἐπὶ τοῦ προνηίου τῆς γωνίης, χωρέων ἀμφορέας ἑξακοσίους· ἐπικίονται γὰρ ὑπὸ Δελφῶν Θεοφανίοισι. [3] φασὶ δὲ μιν Δελφοὶ Θεοδώρου τοῦ Σαμίου ἔργον εἶναι, καὶ ἐγὼ δοκέω· οὐ γὰρ τὸ συντυχὸν φαίνεται μοι ἔργον εἶναι. καὶ πίθους τε ἀργυρέους τέσσερας ἀπέπεμψε, οἱ ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ ἐστᾶσι, καὶ περιρραντήρια δύο ἀνέθηκε, χρυσεόν τε καὶ ἀργύρειον, τῶν τῷ χρυσεῷ ἐπιγέγραπται Λακεδαιμονίων φαμένων εἶναι ἀνάθημα, οὐκ ὀρθῶς λέγοντες· [4] ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο Κροῖσου, ἐπέγραψε δὲ τῶν τις Δελφῶν Λακεδαιμονίοισι βουλόμενος χαρίζεσθαι, τοῦ ἐπιστάμενος τὸ οὐνομα οὐκ ἐπιμνήσομαι. ἀλλ' ὁ μὲν παῖς, δι' οὗ τῆς χειρὸς ῥέει τὸ ὕδωρ, Λακεδαιμονίων ἐστὶ, οὐ μέντοι τῶν γε περιρραντηρίων οὐδέτερον. [5] ἄλλα τε ἀναθήματα οὐκ ἐπίσημα πολλὰ ἀπέπεμψε ἅμα τούτοισι ὁ Κροῖσος, καὶ χεύματα ἀργύρεα κυκλοτερέα, καὶ δὴ καὶ γυναικὸς εἰδῶλον χρύσειον τρίπηχυ, τὸ Δελφοὶ τῆς ἀρτοκόπου τῆς Κροῖσου εἰκόνα λέγουσι εἶναι. πρὸς δὲ καὶ τῆς ἑωυτοῦ γυναικὸς τὰ ἀπὸ τῆς δειρῆς ἀνέθηκε ὁ Κροῖσος καὶ τὰς ζώνας.

52. Ταῦτα μὲν ἐς Δελφούς ἀπέπεμψε, τῷ δὲ Ἀμφιάρεω, πυθόμενος αὐτοῦ τὴν τε ἀρετὴν καὶ τὴν πάθην, ἀνέθηκε σάκος τε χρύσειον πᾶν ὁμοίως καὶ αἰχμὴν στερεὴν πᾶσαν χρυσεήν, τὸ ξυστὸν τῆσι λόγχῃσι ἐὸν ὁμοίως χρύσειον· τὰ ἔτι καὶ ἀμφοτέρω ἐς ἐμὲ ἦν κείμενα ἐν Θήβησι καὶ Θηβέων ἐν τῷ νηῷ τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος.

53. Τοῖσι δὲ ἄγειν μέλλουσι τῶν Λυδῶν ταῦτα τὰ δῶρα ἐς τὰ ἰρὰ ἐνετέλλετο ὁ Κροῖσος ἐπειρωτᾶν τὰ χρηστήρια εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας Κροῖσος καὶ εἰ τινα στρατὸν ἀνδρῶν προσθέοιτο φίλον, [2] ὡς δὲ ἀπικόμενοι ἐς τὰ ἀπεπέμφθησαν, οἱ Λυδοὶ ἀνέθεσαν τὰ ἀναθήματα, ἐχρέωντο τοῖσι χρηστηρίοισι λέγοντες "Κροῖσος ὁ Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἔθνέων βασιλεύς, νομίσας τάδε μαντήια εἶναι μούνα ἐν ἀνθρώποισι, ὑμῖν τε ἄξια δῶρα ἔδωκε τῶν ἐξευρημάτων, καὶ νῦν ὑμέας ἐπειρωτᾶ εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας καὶ εἰ τινα στρατὸν ἀνδρῶν προσθέοιτο σύμμαχον." [3] οἱ μὲν ταῦτα ἐπειρωτῶν, τῶν δὲ μαντηίων ἀμφοτέρων ἐς τῷ αὐτῷ αἰ γνῶμαι συνέδραμον, προλέγουσαι Κροῖσω, ἣν στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν μιν καταλύσειν· τοὺς δὲ Ἑλλήνων δυνατωτάτους συνεβούλευόν οἱ ἐξευρόντα φίλους προσθέσθαι.

54. Ἐπεῖτε δὲ ἀνεειχθέντα τὰ θεοπρόπια ἐπύθετο ὁ Κροῖσος, ὑπερήσθη τε τοῖσι χρηστηρίοισι, πάγχυ τε ἐλπίσας καταλύσειν τὴν Κύρου βασιληίην, πέμψας αὐτὶς ἐς Πυθῶ Δελφούς δωρέεται, πυθόμενος αὐτῶν τὸ πλῆθος, κατ' ἄνδρα δύο στατήρησι ἕκαστον χρυσοῦ. [2] Δελφοὶ δὲ ἀντὶ τούτων ἔδοσαν Κροῖσω καὶ Λυδοῖσι προμαντηίην καὶ ἀτελείην καὶ προεδρίην, καὶ ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ αὐτῶν γίνεσθαι Δελφὸν ἐς τὸν αἰεὶ χρόνον.

55. Δωρησάμενος δὲ τοὺς Δελφούς ὁ Κροῖσος ἐχρηστηρίαζετο τὸ τρίτον· ἐπεῖτε γὰρ δὴ παρέλαβε τοῦ μαντείου ἀληθείην, ἐνεφορέετο αὐτοῦ. ἐπειρώτα δὲ τάδε χρηστηριαζόμενος, εἰ οἱ πολυχρόνιος ἔσται ἢ μοναρχίη. [2] ἢ δὲ Πυθίη οἱ χρᾶ τάδε.

*ἀλλ' ὅταν ἡμίονος βασιλεύς Μήδοισι γένηται,
καὶ τότε, Λυδὲ ποδαβρέ, πολυψήφιδά παρ' Ἑρμον
φεύγειν μηδὲ μένειν μηδ' αἰδεῖσθαι κακός εἶναι.*

56. Τούτοισι ἐλθοῦσι τοῖσι ἔπεισι ὁ Κροῖσος πολλόν τι μάλιστα πάντων ἦσθη, ἐλπίζων ἡμίονον οὐδαμὰ ἀντ' ἀνδρὸς βασιλεύσειν Μήδων, οὐδ' ὧν αὐτὸς οὐδὲ οἱ ἐξ αὐτοῦ παύσεσθαι κοτὲ τῆς ἀρχῆς. μετὰ δὲ ταῦτα ἐφρόντιζε **ἱστορέων τοὺς ἄν Ἑλλήνων** δυνατωτάτους ἐόντας προσκτήσαιο φίλους, [2] ἱστορέων δὲ εὗρισκε **Λακεδαιμονίους** καὶ **Ἀθηναίους** προέχοντας τοὺς μὲν τοῦ Δωρικοῦ γένεος τοὺς δὲ τοῦ Ἰωνικοῦ. ταῦτα γὰρ ἦν τὰ προκεκριμένα, ἐόντα τὸ ἀρχαῖον τὸ μὲν **Πελασγικὸν** τὸ δὲ **Ἑλληνικὸν** ἔθνος. καὶ τὸ μὲν οὐδαμῆ κω ἐξεχώρησε, τὸ δὲ πολυπλάνητον κάρτα. [3] ἐπὶ μὲν γὰρ Δευκαλίωνος βασιλείος οἴκεε γῆν τὴν Φθιώτιν, ἐπὶ δὲ Δώρου τοῦ Ἑλληνος τὴν ὑπὸ τὴν Ὀσσαν τε καὶ τὸν Ὀλυμπον χώρην, καλεομένην δὲ Ἰστιαιώτιν· ἐκ δὲ τῆς Ἰστιαιώτιδος ὡς ἐξανέστη ὑπὸ Καδμείων, οἴκεε ἐν Πίνδῳ Μακεδόνων καλεόμενον·

ἐνθεῦτεν δὲ αὐτίς ἐς τὴν Δρυοπίδα μετέβη καὶ ἐκ τῆς Δρυοπίδος οὕτω ἐς Πελοπόννησον ἔλθον Δωρικὸν ἐκλήθη.

57. Ἦντινα δὲ γλώσσαν ἴεσαν οἱ Πελασγοί, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἰπεῖν. εἰ δὲ χρεόν ἐστι τεκμαιρόμενον λέγειν τοῖσι νῦν ἔτι ἐοῦσι Πελασγῶν τῶν ὑπὲρ Τυρσηνῶν Κρηστῶνα πόλιν οἰκεόντων, οἱ ὄμουροι κοτὲ ἦσαν τοῖσι νῦν Δωριεῦσι καλεομένοισι (οἴκειον δὲ τηνικαῦτα γῆν τὴν νῦν Θεσσαλιῶτιν καλεομένην), [2] καὶ τῶν Πλακίην τε καὶ Σκυλάκην Πελασγῶν οἰκησάντων ἐν Ἑλλησπόντῳ, οἱ σύνοικοι ἐγένοντο Ἀθηναίοισι, καὶ ὅσα ἄλλα Πελασγικὰ ἐόντα πολιόμενα τὸ οὐνομα μετέβαλε· εἰ τούτοις τεκμαιρόμενον δεῖ λέγειν, ἦσαν οἱ Πελασγοὶ βάρβαρον γλώσσαν ἰέντες. [3] εἰ τοίνυν ἦν καὶ πᾶν τοιοῦτο τὸ Πελασγικόν, τὸ Ἀττικὸν ἔθνος ἐὸν Πελασγικὸν ἅμα τῇ μεταβολῇ τῇ ἐς Ἑλληνας καὶ τὴν γλώσσαν μετέμαθε. καὶ γὰρ δὴ οὔτε οἱ Κρηστωνιῆται οὐδαμοῖσι τῶν νῦν σφέας περιοικεόντων εἰσὶ ὁμόγλωσσοι οὔτε οἱ Πλακιηνοί, σφίσι δὲ ὁμόγλωσσοι· δηλοῦσίν τε ὅτι τὸν ἠνείκαντο γλώσσης χαρακτῆρα μεταβαίνοντες ἐς ταῦτα τὰ χωρία, τοῦτον ἔχουσι ἐν φυλακῇ.

58. Τὸ δὲ Ἑλληνικὸν γλώσση μὲν ἐπέιτε ἐγένετο αἰεὶ κοτὲ τῇ αὐτῇ διαχρᾶται, ὡς ἐμοὶ καταφαίνεται εἶναι· ἀποσχισθὲν μὲντοι ἀπὸ τοῦ Πελασγικοῦ ἐὸν ἀσθενές, ἀπὸ μικροῦ τεο τὴν ἀρχὴν ὀρμώμενον αὐξῆται ἐς πλῆθος τῶν ἐθνέων, Πελασγῶν μάλιστα προσκεχωρηκότων αὐτῷ καὶ ἄλλων ἐθνέων βαρβάρων συχνῶν. πρόσθε δὲ ὧν ἔμοιγε δοκέει οὐδὲ τὸ Πελασγικὸν ἔθνος, ἐὸν βάρβαρον, οὐδαμὰ μεγάλως αὐξήθηται.

59. Τούτων δὴ ὧν τῶν ἐθνέων τὸ μὲν Ἀττικὸν κατεχόμενον τε καὶ διεσπασμένον ἐπυνθάνετο ὁ Κροῖσος ὑπὸ **Πεισιστράτου** τοῦ Ἴπποκράτεος τοῦτον τὸν χρόνον τυραννεύοντος Ἀθηναίων. Ἴπποκράτει γὰρ ἐόντι ιδιώτη καὶ θεωρόντι τὰ Ὀλύμπια τέρας ἐγένετο μέγα· θύσαντος γὰρ αὐτοῦ τὰ ἰερά οἱ λέβητες ἐπεστεῶτες καὶ κρεῶν τε ἐόντες ἔμπλεοι καὶ ὕδατος ἄνευ πυρὸς ἔξεσαν καὶ ὑπερέβαλον. [2] **Χίλων** δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος παρατυχῶν καὶ θεησάμενος τὸ τέρας συνεβούλευε Ἴπποκράτει πρῶτα μὲν γυναῖκα μὴ ἄγεσθαι τεκνοποιὸν ἐς τὰ οἰκία, εἰ δὲ τυγχάνει ἔχων, δευτέρα τὴν γυναῖκα ἐκπέμπειν, καὶ εἰ τίς οἱ τυγχάνει ἐὼν παῖς, τοῦτον ἀπειπάσθαι. [3] οὐκὼν ταῦτα παραινέσαντος Χίλωνος πείθεσθαι θέλειν τὸν Ἴπποκράτη· γενέσθαι οἱ μετὰ ταῦτα τὸν Πεισιστράτον τοῦτον, ὃς στασιαζόντων τῶν παρὰ τὸν πεδίου Ἀθηναίων, καὶ τῶν μὲν προεστεῶτος **Μεγακλέος τοῦ Ἀλκμέωνος**, τῶν δὲ ἐκ τοῦ πεδίου Λυκούργου Ἀριστολαΐδew, καταφρονήσας τὴν τυραννίδα ἠγείρε τρίτην στάσιν· συλλέξας δὲ στασιώτας καὶ τῷ λόγῳ τῶν ὑπερακρίων προστὰς μηχανᾶται τοιάδε. [4] τρωματίσας ἐωυτόν τε καὶ ἡμιόνους ἤλασε ἐς τὴν ἀγορὴν τὸ ζεύγος ὡς ἐκπεφευγῶς τοὺς ἐχθρούς, οἱ μιν ἐλαύνοντα ἐς ἀγρὸν ἠθέλησαν ἀπολέσαι δῆθεν, ἐδέετό τε τοῦ δήμου φυλακῆς τινος πρὸς αὐτοῦ κυρῆσαι, πρότερον εὐδοκμήσας ἐν τῇ πρὸς Μεγαρέας γενομένη στρατηγίῃ, Νίσαιάν τε ἐλὼν καὶ ἄλλα ἀποδεξάμενος μεγάλα ἔργα. [5] ὁ δὲ δῆμος ὁ τῶν Ἀθηναίων ἐξαπατηθεὶς ἔδωκε οἱ τῶν ἀστῶν καταλέξας ἄνδρας τούτους οἱ δορυφόροι μὲν οὐκ ἐγένοντο Πεισιστράτου, κορυνηφόροι δὲ· **Ξύλων** γὰρ κορύννας ἔχοντες εἶποντό οἱ ὀπισθε. [6] συνεπαναστάντες δὲ οὗτοι ἅμα Πεισιστράτῳ ἔσχον τὴν ἀκρόπολιν. ἐνθα δὴ ὁ Πεισιστράτος ἤρχε Ἀθηναίων, οὔτε τιμὰς τὰς ἐούσας συνταράξας οὔτε θέσμια μεταλλάξας, ἐπὶ τε τοῖσι κατεστεῶσι ἔνεμε τὴν πόλιν κοσμέων καλῶς τε καὶ εὖ.

60. Μετὰ δὲ οὐ πολλὸν χρόνον τῶντὸ φρονήσαντες οἱ τε τοῦ Μεγακλέος στασιῶται καὶ οἱ τοῦ Λυκούργου ἐξελαύνουσί μιν. οὕτω μὲν Πεισιστράτος ἔσχε τὸ πρῶτον Ἀθήνας, καὶ τὴν τυραννίδα οὐκὼν κάρτα ἐρριζωμένην ἔχων ἀπέβαλε. οἱ δὲ ἐξελάσαντες Πεισιστράτον αὐτίς ἐκ νέης ἐπ' ἀλλήλοισι ἐστασίασαν. [2] περιελαυνόμενος δὲ τῇ στάσι ὁ Μεγακλῆς ἐπεκηρυκεύετο Πεισιστράτῳ, εἰ βούλοισι τὴν θυγατέρα ἔχειν γυναῖκα ἐπὶ τῇ τυραννίδι. [3] ἐνδεξαμένου δὲ τὸν λόγον καὶ ὁμολογήσαντος ἐπὶ τούτοις Πεισιστράτου, μηχανῶνται δὴ ἐπὶ τῇ κατόδῳ πρῆγμα εὐηθέστατον, ὡς ἐγὼ εὐρίσκω, μακρῷ, ἐπεὶ γε ἀπεκριθῆ ἐκ παλαιτέρου τοῦ βαρβάρου ἔθνεος τὸ Ἑλληνικὸν ἐὸν καὶ δεξιώτερον καὶ εὐηθείης ἠλιθίου ἀπηλλαγμένον μᾶλλον, εἰ καὶ τότε γε οὗτοι ἐν Ἀθηναίοισι τοῖσι πρῶτοις λεγομένοις εἶναι Ἑλλήνων σοφίην μηχανῶνται τοιάδε. [4] ἐν τῷ δήμῳ τῷ Παιανίῃ ἦν γυνὴ τῇ οὐνομα ἦν Φύη, μέγαθος ἀπὸ τεσσέρων πηχέων ἀπολείπουσα τρεῖς δακτύλους καὶ ἄλλως εὐειδής· ταύτην τὴν γυναῖκα σκευάσαντες πανοπλίῃ, ἐς ἄρμα ἐσβιάσαντες καὶ προδέξαντες σχῆμα οἷόν τι ἔμελλε εὐπρεπέστατον φανέεσθαι ἔχουσα, ἤλαυνον ἐς τὸ ἄστυ, προδρομούς κήρυκας προπέμψαντες· οἱ τὰ ἐντεταλμένα ἠγόρευον ἀπικόμενοι ἐς τὸ ἄστυ, λέγοντες τοιάδε· [5] "ὦ Ἀθηναῖοι, δέκεσθε ἀγαθῷ νόμῳ Πεισιστράτου, τὸν αὐτῇ ἢ Ἀθηναίῃ τιμήσασα ἀνθρώπων μάλιστα κατάγει ἐς τὴν ἐωυτῆς ἀκρόπολιν. οἱ μὲν δὴ ταῦτα

διαφοιτέοντες ἔλεγον· αὐτίκα δὲ ἕς τε τοὺς δήμους φάτις ἀπίκετο ὡς Ἀθηναίη Πεισίστρατον κατάγει, καὶ οἱ ἐν τῷ ἄστεϊ πειθόμενοι τὴν γυναῖκα εἶναι αὐτὴν τὴν θεὸν προσεύχοντό τε τὴν ἄνθρωπον καὶ ἐδέκοντο Πεισίστρατον.

61. Ἀπολαβὼν δὲ τὴν τυραννίδα τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ὁ Πεισίστρατος κατὰ τὴν ὁμολογίην τὴν πρὸς Μεγακλέα γενομένην γαμέει τοῦ Μεγακλέος τὴν θυγατέρα. οἶα δὲ παίδων τέ οἱ ὑπαρχόντων νεηνιέων καὶ λεγομένων ἐναγέων εἶναι τῶν Ἀλκμεωνιδέων, οὐ βουλόμενός οἱ γενέσθαι ἐκ τῆς νεογάμου γυναικὸς τέκνα ἐμίσητο οἱ οὐ κατὰ νόμον. [2] τὰ μὲν νυν πρῶτα ἔκρυπτε ταῦτα ἢ γυνή, μετὰ δὲ εἴτε ἰστορεύσει εἴτε καὶ οὐ φράζει τῇ ἑωυτῆς μητρὶ ἢ δὲ τῷ ἀνδρὶ. ὀργῇ δὲ ὡς εἶχε καταλλάσσετο τὴν ἔχθρην τοῖσι στασιώτησι. μαθὼν δὲ ὁ Πεισίστρατος τὰ ποιούμενα ἐπ' ἑωυτῷ ἀπαλλάσσετο ἐκ τῆς χώρας τὸ παράπαν, ἀπικόμενος δὲ ἕς Ἐρετρίαν ἐβουλεύετο ἅμα τοῖσι παισὶ. [3] Ἰππίεω δὲ γνώμῃ νικήσαντος ἀνακτᾶσθαι ὀπίσω τὴν τυραννίδα, ἐνθαῦτα ἤγειρον δωτίνας ἐκ τῶν πολιῶν αἰτινὲς σφι προαιδέοντό κού τι. πολλῶν δὲ μεγάλα παρασχόντων χρήματα, Θηβαῖοι ὑπερεβάλλοντο τῇ δόσι τῶν χρημάτων. [4] μετὰ δέ, οὐ πολλῶ λόγῳ εἰπεῖν, χρόνος διέφυ καὶ πάντα σφι ἐξήρτυτο ἕς τὴν κάτοδον· καὶ γὰρ Ἀργεῖοι μισθωτοὶ ἀπίκοντο ἐκ Πελοποννήσου, καὶ Νάξιός σφι ἀνὴρ ἀπιγμένος ἐθελοντῆς, τῷ οὐνομα ἦν Λύγδαμις, προθυμίην πλειστήν παρείχετο, κομίσας καὶ χρήματα καὶ ἄνδρας.

62. Ἐξ Ἐρετρίας δὲ ὀρμηθέντες διὰ ἑνδεκάτου ἔτους ἀπίκοντο ὀπίσω, καὶ πρῶτον τῆς Ἀττικῆς ἰσχυροὶ Μαραθῶνα. ἐν δὲ τούτῳ τῷ χώρῳ σφι στρατοπεδευόμενοι οἱ τε ἐκ τοῦ ἄστεος στασιῶται ἀπίκοντο ἄλλοι τε ἐκ τῶν δήμων προσέρρεον, τοῖσι ἢ τυραννὶς πρὸ ἐλευθερίας ἦν ἀσπαστότερον. [2] οὗτοι μὲν δὴ συνηλίζοντο, Ἀθηναίων δὲ οἱ ἐκ τοῦ ἄστεος, ἕως μὲν Πεισίστρατος τὰ χρήματα ἤγειρε, καὶ μεταῦτις ὡς ἔσχε Μαραθῶνα, λόγον οὐδένα εἶχον· ἐπειτέ δὲ ἐπύθοντο ἐκ τοῦ Μαραθῶνος αὐτὸν πορεύεσθαι ἐπὶ τὸ ἄστυ, οὕτω δὴ βοηθέουσι ἐπ' αὐτόν. [3] καὶ οὗτοι τε πανστρατιῇ ἦσαν ἐπὶ τοὺς κατιόντας καὶ οἱ ἀμφὶ Πεισίστρατον, ὡς ὀρμηθέντες ἐκ Μαραθῶνος ἦσαν ἐπὶ τὸ ἄστυ, ἕς τῶντ' ὀρνύοντες ἀπικνέονται ἐπὶ Παλληνίδος Ἀθηναίης ἰσόν, καὶ ἀντία ἔθεντο τὰ ὄπλα. [4] ἐνθαῦτα θείῃ πομπῇ χρεώμενος παρίσταται Πεισιστράτῳ Ἀμφίλυτος ὁ Ἀκαρνᾶν χρησμολόγος ἀνὴρ, ὅς οἱ προσιῶν χρᾶ ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ τάδε λέγων·

*ἔρριπται δ' ὁ βόλος, τὸ δὲ δίκτυον ἐκπεπέτασται,
θύννοι δ' οἰμήσουσι σεληναίης διὰ νυκτός."*

63. Ὁ μὲν δὴ οἱ ἐνθεάζων χρᾶ τάδε, Πεισίστρατος δὲ συλλαβὼν τὸ χρηστήριον καὶ φᾶς δέκεσθαι τὸ χρησθὲν ἐπῆγε τὴν στρατιήν. Ἀθηναῖοι δὲ οἱ ἐκ τοῦ ἄστεος πρὸς ἄριστον τετραμμένοι ἦσαν δὴ τῆνικαῦτα, καὶ μετὰ τὸ ἄριστον μετεξέτεροι αὐτῶν οἱ μὲν πρὸς κύβους οἱ δὲ πρὸς ὕπνον. οἱ δὲ ἀμφὶ Πεισίστρατον ἐσπεσόντες τοὺς Ἀθηναίους τρέπουσι. [2] φευγόντων δὲ τούτων βουλήν ἐνθαῦτα σοφωτάτην Πεισίστρατος ἐπιτεχνᾶται, ὅπως μήτε ἀλισθεῖεν ἔτι οἱ Ἀθηναῖοι διεσκεδασμένοι τε εἶεν· ἀναβιβάσας τοὺς παῖδας ἐπὶ ἵππους προέπεμπε, οἱ δὲ καταλαμβάνοντες τοὺς φεύγοντας ἔλεγον τὰ ἐντεταλμένα ὑπὸ Πεισιστράτου, θαρσέειν τε κελεύοντες καὶ ἀπιέναι ἕκαστον ἐπὶ τὰ ἑωυτοῦ.

64. Πειθομένων δὲ τῶν Ἀθηναίων, οὕτω δὴ Πεισίστρατος τὸ τρίτον σχῶν Ἀθήνας ἐρρίζωσε τὴν τυραννίδα ἐπικούροισι τε πολλοῖσι καὶ χρημάτων συνόδοισι, τῶν μὲν αὐτόθεν τῶν δὲ ἀπὸ Στρυμόνος ποταμοῦ συνιόντων, ὀμήρους τε τῶν παραμεινάντων Ἀθηναίων καὶ μὴ αὐτίκα φυγόντων παῖδας λαβὼν καὶ καταστήσας ἕς Νάξον [2] (καὶ γὰρ ταύτην ὁ Πεισίστρατος κατεστρέψατο πολέμῳ καὶ ἐπέτρεψε Λυγδάμῳ) πρὸς τε ἔτι τούτοις τὴν νῆσον Δήλον καθήρας ἐκ τῶν λογίων καθήρας δὲ ὧδε· ἐπ' ὅσον ἔποψις τοῦ ἰσοῦ εἶχε, ἐκ τούτου τοῦ χώρου παντὸς ἐξορύξας τοὺς νεκροὺς μετεφόρεε ἕς ἄλλον χῶρον τῆς Δήλου. [3] καὶ Πεισίστρατος μὲν ἐτυράννευε Ἀθηναίων, Ἀθηναίων δὲ οἱ μὲν ἐν τῇ μάχῃ ἐπεπτώκεσαν, οἱ δὲ αὐτῶν μετ' Ἀλκμεωνιδέων ἐφευγον ἐκ τῆς οἰκῆς.

65. Τοὺς μὲν νυν Ἀθηναίους τοιαῦτα τὸν χρόνον τοῦτον ἐπυνθάνετο ὁ Κροῖσος κατέχοντα, τοὺς δὲ **Λακεδαιμονίους** ἐκ κακῶν τε μεγάλων πεφευγότας καὶ ἕοντας ἤδη τῷ πολέμῳ κατυπερτέρους Τεγεατέων. ἐπὶ γὰρ **Λέοντος** βασιλεύοντος καὶ **Ἡγησικλέος** ἐν Σπάρτῃ τοὺς ἄλλους πολέμους εὐτυχέοντες οἱ Λακεδαιμόνιοι πρὸς Τεγεήτας μούνους προσέπταιον. [2] τὸ δὲ ἔτι πρότερον τούτων καὶ κακονομώτατοι ἦσαν σχεδὸν πάντων Ἑλλήνων κατὰ τε σφέας αὐτοὺς καὶ ξείνοισι ἀπρόσμηκτοι· μετέβαλον δὲ ὧδε ἕς εὐνομίην. Λυκούργου τῶν Σπαρτιατέων δοκίμου

άνδρὸς ἐλθόντος ἐς Δελφοὺς ἐπὶ τὸ χρηστήριον, ὡς ἐσήμει ἐς τὸ μέγαρον, εὐθὺς ἡ Πυθίη λέγει τάδε.

[3] "ἦκεις ᾧ Λυκόοργε ἐμὸν ποτὶ πύονα νηὸν
Ζηνὶ φίλος καὶ πᾶσιν Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι.
δίῳ ἢ σε θεὸν μαντεύσομαι ἢ ἄνθρωπον.
ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν ἔλπομαι, ᾧ Λυκόοργε."

[4] Οἱ μὲν δὴ τινες πρὸς τούτοις λέγουσι καὶ φράσαι αὐτῷ τὴν Πυθίην τὸν νῦν κατεστεῶτα κόσμον Σπαρτιήτησι. ὡς δ' αὐτοὶ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, Λυκούργον ἐπιτροπεύσαντα Λεωβώτῳ, ἀδελφιδέῳ μὲν ἐαυτοῦ βασιλεύοντος δὲ Σπαρτιητέων, ἐκ Κρήτης ἀγαγέσθαι ταῦτα. [5] Ὡς γὰρ ἐπετρόπευσε τάχιστα, μετέστησε τὰ νόμιμα πάντα, καὶ ἐφύλαξε ταῦτα μὴ παραβαίνειν· μετὰ δὲ τὰ ἐς πόλεμον ἔχοντα, ἐνωμοτίας καὶ τριηκάδας καὶ συσσίτια, πρὸς τε τούτοις τοὺς ἐφόρους καὶ γέροντας ἔστησε Λυκούργος.

66. Οὕτω μὲν μεταβαλόντες εὐνομήθησαν, τῷ δὲ Λυκούργῳ τελευτήσαντι ἰρὸν εἰσάμενοι σέβονται μεγάλως. οἷα δὲ ἐν τε χώρῃ ἀγαθῇ καὶ πλήθει οὐκ ὀλίγων ἀνδρῶν, ἀνά τε ἔδραμον αὐτίκα καὶ εὐθηνήθησαν, καὶ δὴ σφι οὐκέτι ἀπέχρα ἡσυχίην ἄγειν, ἀλλὰ καταφρονήσαντες Ἀρκάδων κρέσσονες εἶναι ἐχρηστηρίαζοντο ἐν Δελφοῖσι ἐπὶ πάσῃ τῇ Ἀρκάδων χωρῇ. [2] ἡ δὲ Πυθίη σφι χρᾶ τάδε.

"Ἀρκαδίην μ' αἰτεῖς· μέγα μ' αἰτεῖς· οὐ τοι δώσω.
πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίῃ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασιν,
οἳ σ' ἀποκωλύσουσιν. ἐγὼ δὲ τοι οὔτι μεγαίρω·
δώσω τοί Τεγέην ποσσίκροτον ὀρχήσασθαι
καὶ καλὸν πεδίον σχοίνῳ διαμετρήσασθαι."

[3] ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, Ἀρκάδων μὲν τῶν ἄλλων ἀπείχοντο, οἱ δὲ πέδας φερόμενοι ἐπὶ Τεγεήτας ἐστρατεύοντο, χρησμῶ κιβδήλῳ πίσυνοι, ὡς δὴ ἐξανδραποδιούμενοι τοὺς Τεγεήτας. [4] ἐσσωθέντες δὲ τῇ συμβολῇ, ὅσοι αὐτῶν ἐζωγρήθησαν, πέδας τε ἔχοντες τὰς ἐφέροντο αὐτοὶ καὶ σχοίνῳ διαμετρησάμενοι τὸ πεδίον τὸ Τεγεητέων ἐργάζοντο. αἱ δὲ πέδαι αὐταὶ ἐν τῇσι ἐδεδέατο ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦσαν σόαι ἐν Τεγέῃ περὶ τὸν νηὸν τῆς Ἀλέης Ἀθηναίης κρεμάμεναι.

67. Κατὰ μὲν δὴ τὸν πρότερον πόλεμον συνεχέως αἰεὶ κακῶς ἀέθλεον πρὸς τοὺς Τεγεήτας, κατὰ δὲ τὸν κατὰ Κροῖσον χρόνον καὶ τὴν Ἀναξανδριδεῶ τε καὶ Ἀρίστωνος βασιλείην ἐν Λακεδαιμόνιοι ἤδη οἱ Σπαρτιήται κατυπέρτεροι τῷ πολέμῳ ἐγεγόνεσαν, τρόπῳ τοιῶδε γενόμενοι. [2] ἐπειδὴ αἰεὶ τῷ πολέμῳ ἐσσοῦντο ὑπὸ Τεγεητέων, πέμψαντες θεοπρόπους ἐς Δελφοὺς ἐπειρώτων τίνα ἂν θεῶν ἰλασάμενοι κατύπερθε τῷ πολέμῳ Τεγεητέων γενοίατο. ἡ δὲ Πυθίη σφι ἔχρησε τὰ Ὁρέστω τοῦ Ἀγαμέμνονος ὅστέα ἐπαγαγομένους. [3] ὡς δὲ ἀνευρεῖν οὐκ οἰοί τε ἐγίνοντο τὴν θήκην τοῦ Ὁρέστω ἐπεμπον αὐτίς τὴν ἐς θεὸν ἐπειρησομένους τὸν χώρον ἐν τῷ κέοιτο Ὁρέστης. εἰρωτῶσι δὲ ταῦτα τοῖσι θεοπρόποισι λέγει ἡ Πυθίη τάδε.

[4] "ἔστι τις Ἀρκαδίας Τεγέη λευρῶ ἐνὶ χώρῳ,
ἐνθ' ἄνεμοι πνεῖουσι δῦω κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης,
καὶ τύπος ἀντίτυπος, καὶ πῆμ' ἐπὶ πῆματι κείται.
ἐνθ' Ἀγαμεμνονίδην κατέχει φυσίζοος αἶα,
τὸν σὺ κομισσάμενος Τεγέης ἐπιτάρροθος ἔσση."

[5] Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀπείχον τῆς ἐξευρέσιος οὐδὲν ἔλασσον, πάντα διζήμενοι, ἐς οὗ δὴ Λίχης τῶν ἀγαθοεργῶν καλεομένων Σπαρτιητέων ἀνεῦρε, οἱ δὲ ἀγαθοεργοὶ εἰσὶ τῶν ἀστῶν, ἐξιόντες ἐκ τῶν ἰπέων αἰεὶ οἱ προσβύτατοι, πέντε ἔτεος ἐκάστου· τοὺς δεῖ τούτων τὸν ἐνιαυτόν, τὸν ἂν ἐξίωσι ἐκ τῶν ἰπέων, Σπαρτιητέων τῷ κοινῷ διαπεμπομένους μὴ ἐλινύειν ἄλλους ἄλλη.

68. Τούτων ὦν τῶν ἀνδρῶν Λίχης ἀνεῦρε ἐν Τεγέῃ καὶ συντυχίῃ χρῆσάμενος καὶ σοφίῃ. εὐούσης γὰρ τούτων τὸν χρόνον ἐπιμιξίης πρὸς τοὺς Τεγεήτας, ἐλθὼν ἐς χαλκήιον ἐθηεῖτο σίδηρον

ἐξελαυνόμενον, καὶ ἐν θώματι ἦν ὀρέων τὸ ποιούμενον. [2] μαθὼν, δέ μιν ὁ χαλκεὺς ἀποθωμάζοντα εἶπε παυσάμενος τοῦ ἔργου "ἦ κου ἄν, ὦ ξεῖνε Λάκων εἰ περ εἶδες τὸ περ ἐγώ, κάρτα ἄν ἐθώμαζες, ὅκου νῦν οὕτω τυγχάνεις θῶμα ποιούμενος τὴν ἐργασίην τοῦ σιδήρου. [3] ἐγὼ γὰρ ἐν τῆδε θέλων τῇ αὐλῇ φρέαρ ποιήσασθαι, ὀρύσσων ἐπέτυχον σορῶ ἑπταπῆχεϊ ὑπὸ δὲ ἀπιστίης μὴ μὲν γενέσθαι μηδαμὰ μέζονας ἀνθρώπους τῶν νῦν ἄνοιξα αὐτὴν καὶ εἶδον τὸν νεκρὸν μήκει ἴσον ἐόντα τῇ σορῶ μετρήσας δὲ συνέχωσα ὀπίσω." ὁ μὲν δὴ οἱ ἔλεγε τὰ περ ὁπώπεε, ὁ δὲ ἐννώσας τὰ λεγόμενα συνεβάλλετο τὸν Ὀρέσταν κατὰ τὸ θεοπρόπιον τοῦτον εἶναι, τῆδε συμβαλλόμενος· [4] τοῦ χαλκεὺς δύο ὀρέων φύσας τοὺς ἀνέμους εὗρισκε ἐόντας, τὸν δὲ ἄκμονα καὶ τὴν σφῦραν τὸν τε τύπον καὶ τὸν ἀντίτυπον, τὸν δὲ ἐξελαυνόμενον σιδήρον τὸ πῆμα ἐπὶ πῆματι κείμενον, κατὰ τοιόνδε τι εἰκάζων, ὡς ἐπὶ κακῷ ἀνθρώπου σίδηρος ἀνεύρηται. [5] συμβαλλόμενος δὲ ταῦτα καὶ ἀπελθὼν ἐς Σπάρτην ἔφραζε Λακεδαιμονίοισι πᾶν τὸ πρῆγμα. οἱ δὲ ἐκ λόγου πλαστοῦ ἐπενείκαντες οἱ αἰτίν ἐδίωξαν. ὁ δὲ ἀπικόμενος ἐς Τεγέην καὶ φράζων τὴν ἑωυτοῦ συμφορὴν πρὸς τὸν χαλκεῖα ἐμισθοῦτο παρ' οὐκ ἐκδιδόντος τὴν αὐλήν· [6] χρόνῳ δὲ ὡς ἀνέγνωσε, ἐνοικίσθη, ἀνορύξας δὲ τὸν τάφον καὶ τὰ ὀστέα συλλέξας οἶχετο φέρων ἐς Σπάρτην. καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου, ὅπως περὶ αὐτῶν ἀλλήλων, πολλῶ κατυπέρτεροι τῷ πολέμῳ ἐγίνοντο οἱ Λακεδαιμόνιοι ἤδη δὲ σφι καὶ ἡ πολλὴ τῆς Πελοποννήσου ἦν κατεστραμμένη.

69. Ταῦτα δὴ ὧν πάντα πυνθανόμενος ὁ Κροῖσος ἔπεμπε ἐς Σπάρτην ἀγγέλους δῶρά τε φέροντας καὶ δεησομένους συμμαχίης, ἐντειλάμενός τε τὰ λέγειν χρῆν. οἱ δὲ ἐλθόντες ἔλεγον [2] "ἔπεμψε ἡμεῖς Κροῖσος ὁ Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνέων βασιλεὺς, λέγων τάδε. ὦ Λακεδαιμόνιοι, χρῆσαντος τοῦ θεοῦ τὸν Ἕλληνα φίλον προσθέσθαι, ὑμέας γὰρ πυνθάνομαι προεστάναι τῆς Ἑλλάδος, ὑμέας ὧν κατὰ τὸ χρηστήριον προσκαλέομαι φίλος τε θέλων γενέσθαι καὶ σύμμαχος ἄνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης." [3] Κροῖσος μὲν δὴ ταῦτα δι' ἀγγέλων ἐπεκηρυκεύετο, Λακεδαιμόνιοι δὲ ἀκηκοότες καὶ αὐτοὶ τὸ θεοπρόπιον τὸ Κροῖσῳ γινόμενον ἤσθησάν τε τῇ ἀπίξει τῶν Λυδῶν καὶ ἐποίησαντο ὅρκια ξεινίης περὶ καὶ συμμαχίης· καὶ γὰρ τινὲς αὐτοὺς εὐεργεσίαι εἶχον ἐκ Κροῖσου πρότερον ἔτι γεγνουῖαι. [4] πέμψαντες γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐς Σάρδις χρυσὸν ὠνέοντο, ἐς ἀγαλμα βουλόμενοι χρήσασθαι τοῦτο τὸ νῦν τῆς Λακωνικῆς ἐν Θόρνακι ἴδρυται Ἀπόλλωνος· Κροῖσος δὲ σφι ὠνεομένοισι ἔδωκε δωτήνην.

70. Τούτων τε ὧν εἵνεκεν οἱ Λακεδαιμόνιοι τὴν συμμαχίην ἐδέξαντο, καὶ ὅτι ἐκ πάντων σφέας προκρίνας Ἑλλήνων αἰρέετο φίλους. καὶ τοῦτο μὲν αὐτοὶ ἦσαν ἔτοιμοι ἐπαγγείλαντι, τοῦτο δὲ ποιησάμενοι κρητῆρα χάλκεον ζωδίων τε ἔξωθεν πλήσαντες περὶ τὸ χεῖλος καὶ μεγάθει τρηκοσίους ἀμφορέας χωρέοντα ἤγον, δῶρον βουλόμενοι ἀντιδοῦναι Κροῖσῳ. [2] οὗτος ὁ κρητῆρ οὐκ ἀπίκετο ἐς Σάρδις δι' αἰτίας διφασίας λεγομένας τάσδε· οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι λέγουσι ὡς ἐπεῖτε ἀγόμενος ἐς τὰς Σάρδις ὁ κρητῆρ ἐγένετο κατὰ τὴν Σαμίην, πυθόμενοι Σάμιοι ἀπελοίατο αὐτὸν νηυσὶ μακρῆσι ἐπιπλώσαντες· [3] αὐτοὶ δὲ Σάμιοι λέγουσι ὡς ἐπεῖτε ὑστέρησαν οἱ ἄγοντες τῶν Λακεδαιμονίων τὸν κρητῆρα, ἐπυνθάνοντο δὲ Σάρδις τε καὶ Κροῖσον ἠλωκέναι, ἀπέδοντο τὸν κρητῆρα ἐν Σάμῳ, ἰδιώτας δὲ ἄνδρας πριαμένους ἀναθεῖναι μιν ἐς τὸ Ἡραῖον. τάχα δὲ ἄν καὶ οἱ ἀποδόμενοι λέγοιεν ἀπικόμενοι ἐς Σπάρτην ὡς ἀπαιρεθείησαν ὑπὸ Σαμίων. κατὰ μὲν νυν τὸν κρητῆρα οὕτω ἔσχε.

71. Κροῖσος δὲ ἁμαρτῶν τοῦ χρησιμοῦ ἐποιέετο στρατηίην ἐς Καππαδοκίην, ἐλπίσας καταιεῖν Κῦρον τε καὶ τὴν Περσέων δύναμιν. [2] παρασκευαζομένου δὲ Κροῖσου στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας, τῶν τις Λυδῶν νομιζόμενος καὶ πρόσθε εἶναι σοφός, ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς γνώμης καὶ τὸ κάρτα οὖνομα ἐν Λυδοῖσι ἔχων, συνεβούλευσε Κροῖσῳ τάδε· οὖνομά οἱ ἦν Σάνδανις. "ὦ βασιλεῦ, ἐπ' ἄνδρας τοιούτους στρατεύεσθαι παρασκευάζει, οἱ σκυτίνας μὲν ἀναξυρίδας σκυτίνην δὲ τὴν ἄλλην ἐσθῆτα φορέουσι, σιτέονται δὲ οὐκ ὅσα ἐθέλουσι ἀλλ' ὅσα ἔχουσι, χώρην ἔχοντες τρηχέαν. [3] πρὸς δὲ οὐκ οἶνω διαχρέωνται ἀλλὰ ὑδροποτέουσι, οὐ σῦκα δὲ ἔχουσι τρώγειν, οὐκ ἄλλο ἀγαθὸν οὐδέν. τοῦτο μὲν δὴ, εἰ νικήσεις, τί σφέας ἀπαιρήσειαι, τοῖσί γε μὴ ἔστι μηδέν; τοῦτο δέ, ἦν νικηθῆς, μάθε ὅσα ἀγαθὰ ἀποβαλέεις· γευσάμενοι γὰρ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν περιέξονται οὐδὲ ἀπωστοὶ ἔσονται. [4] ἐγὼ μὲν νυν θεοῖσι ἔχω χάριν, οἱ οὐκ ἐπὶ νόον ποιέουσι Πέρσησι στρατεύεσθαι ἐπὶ Λυδοῦς." ταῦτα λέγων οὐκ ἔπειθε τὸν Κροῖσον. Πέρσησι γὰρ, πρὶν Λυδοῦς καταστρέψασθαι, ἦν οὔτε ἄβρον οὔτε ἀγαθὸν οὐδέν.

72. Οἱ δὲ Καππαδόκαι ὑπὸ Ἑλλήνων Σύριοι ὀνομάζονται· ἦσαν δὲ οἱ Σύριοι οὗτοι τὸ μὲν πρότερον ἢ Πέρσας ἄρξαι Μήδων κατήκοοι, τότε δὲ Κύρου. [2] ὁ γὰρ οὗρος ἦν τῆς τε Μηδικῆς

ἀρχῆς καὶ τῆς Λυδικῆς ὁ Ἄλυς ποταμός, ὃς ῥέει ἐξ Ἀρμενίου ὄρεος διὰ Κιλικῶν, μετὰ δὲ Ματιηνοὺς μὲν ἐν δεξιῇ ἔχει ῥέων, ἐκ δὲ τοῦ ἐτέρου Φρύγας· παραμειβόμενος δὲ τούτους καὶ ῥέων ἄνω πρὸς βορέην ἄνεμον ἔνθεν μὲν Συρίους Καππαδόκας ἀπέργει, ἐξ εὐωνύμου δὲ Παφλαγόνας. [3] οὕτω ὁ Ἄλυς ποταμός ἀποτάμνει σχεδὸν πάντα τῆς Ἀσίας τὰ κάτω ἐκ θαλάσσης τῆς ἀντίον Κύπρου ἐς τὸν Εὐξείνιον πόντον. ἔστι δὲ αὐτῆς οὗτος τῆς χώρας ταύτης ἀπάσης· μῆκος ὁδοῦ εὐζώνω ἀνδρὶ πέντε ἡμέραι ἀναισιμοῦνται.

73. Ἐστρατεύετο δὲ ὁ Κροῖσος ἐπὶ τὴν Καππαδοκίην τῶνδε εἵνεκα, καὶ γῆς ἰμέρω προσκτήσασθαι πρὸς τὴν ἑωυτοῦ μοῖραν βουλόμενος, καὶ μάλιστα τῷ χρηστηριῷ πίσυνος ἔων καὶ τίσασθαι θέλων ὑπὲρ Ἀστυάγεος Κύρου. [2] Ἀστυάγεα γὰρ τὸν Κυαξάρω, ἔοντα Κροῖσου μὲν γαμβρὸν Μήδων δὲ βασιλέα, Κύρος ὁ Καμβύσεω καταστρεψάμενος εἶχε, γενόμενον γαμβρὸν Κροῖσω ᾧδε. [3] **Σκυθέων τῶν νομάδων** εἴλη ἀνδρῶν στασιάσασα ὑπεξῆλθε ἐς γῆν τὴν Μηδικήν· ἐτυράννευε δὲ τὸν χρόνον τοῦτον **Μήδων Κυαξάρης ὁ Φραόρτεω τοῦ Δηϊόκω**, ὃς τοὺς Σκύθας τούτους τὸ μὲν πρῶτον περιεῖπε εὖ ὡς ἔοντας ἰκέτας· ὥστε δὲ περὶ πολλοῦ ποιούμενος αὐτούς, παιδᾶς σφι παρέδωκε τὴν γλώσσάν τε ἐκμαθεῖν καὶ τὴν τέχνην τῶν τόξων. [4] χρόνου δὲ γενομένου, καὶ αἰεὶ φοιτεόντων τῶν Σκυθέων ἐπ' ἄγρην καὶ αἰεὶ τι φερόντων, καὶ κοτε συνήνεκε ἔλεῖν σφεας μηδέν· νοστήσαντας δὲ αὐτούς κεινησὶ χειρὶ ὁ Κυαξάρης (ἦν γὰρ, ὡς διέδεξε, ὀργὴν ἄκρος) τρηχέως κάρτα περιέσπε ἀεικείη. [5] οἱ δὲ ταῦτα πρὸς Κυαξάρω παθόντες, ὥστε ἀνάξια σφέων αὐτῶν πεπονθότες, ἐβούλευσαν τῶν παρὰ σφίσι διδασκομένων παίδων ἓνα κατακόψαι, σκευάσαντες δὲ αὐτὸν ὥσπερ ἐώθεσαν καὶ τὰ θηρία σκευάζειν, Κυαξάρη δοῦναι φέροντες ὡς ἄγρην δῆθεν, δόντες δὲ τὴν ταχίστην κομίζεσθαι παρὰ Ἀλυάττεα τὸν Σαδυάττεω ἐς Σάρδις. [6] ταῦτα καὶ ἐγένετο. καὶ γὰρ Κυαξάρης καὶ οἱ παρεόντες δαιτυμόνες τῶν κρεῶν τούτων ἐπάσαντο, καὶ οἱ Σκύθαι ταῦτα ποιήσαντες Ἀλυάττεω ἰκέται ἐγένοντο.

74. Μετὰ δὲ ταῦτα, οὐ γὰρ δὴ ὁ Ἀλυάττης ἐξεδίδου τοὺς Σκύθας ἐξαιτέοντι Κυαξάρη, πόλεμος τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Μήδοισι ἐγεγόνεε ἐπ' ἔτεα πέντε, ἐν τοῖσι πολλάκις μὲν οἱ Μῆδοι τοὺς Λυδοὺς ἐνίκησαν, πολλάκις δὲ οἱ Λυδοὶ τοὺς Μήδους, ἐν δὲ καὶ νυκτομαχίην τινὰ ἐποιήσαντο· [2] διαφέρουσι δὲ σφι ἐπὶ ἴσῃς τὸν πόλεμον τῷ ἕκτῳ ἔτει συμβολῆς γενομένης συνήνεκε ὥστε τῆς μάχης συνεστεώσης τὴν ἡμέρην ἐξαπίνης νύκτα γενέσθαι. τὴν δὲ μεταλλαγὴν ταύτην τῇ ἡμέρῃ **Θαλῆς ὁ Μιλήσιος** τοῖσι Ἰωσι προηγόρευσε ἔσσεσθαι, οὖρον προθέμενος ἐνιαυτὸν τοῦτον ἐν τῷ δὴ καὶ ἐγένετο ἢ μεταβολή. [3] οἱ δὲ Λυδοὶ τε καὶ οἱ Μῆδοι ἐπέιτε εἶδον νύκτα ἀντὶ ἡμέρης γενομένην, τῆς μάχης τε ἐπαύσαντο καὶ μᾶλλον τι ἔσπευσαν καὶ ἀμφοτέρω εἰρήνην ἑωυτοῖσι γενέσθαι. οἱ δὲ συμβιβάσαντες αὐτούς ἦσαν οἶδε, Σύννεσις τε ὁ Κίλιξ καὶ Λαβύνητος ὁ Βαβυλώνιος. [4] οὕτοι σφι καὶ τὸ ὄρκιον οἱ σπεύσαντες γενέσθαι ἦσαν καὶ γάμων ἐπαλλαγὴν ἐποίησαν· Ἀλυάττεα γὰρ ἔγνωσαν δοῦναι τὴν θυγατέρα Ἀρύηνιν Ἀστυάγῃ τῷ Κυαξάρω παιδί· ἄνευ γὰρ ἀναγκαίης ἰσχυρῆς συμβάσεις ἰσχυραὶ οὐκ ἐθέλουσι συμμένειν. [5] ὄρκια δὲ ποιέεται ταῦτα τὰ ἔθνεα τὰ πέρ τε Ἑλλήνες, καὶ πρὸς τούτοις, ἐπεὰν τοὺς βραχίονας ἐπιτάμονται ἐς τὴν ὀμοχροίην, τὸ αἶμα ἀναλείχουσι ἀλλήλων.

75. Τοῦτον δὴ ὦν τὸν Ἀστυάγεα Κύρος ἔοντα ἑωυτοῦ μητροπάτορα καταστρεψάμενος ἔσχε δι' αἰτίην τὴν ἐγὼ ἐν τοῖσι ὀπίσω λόγοισι σημανέω· [2] τὰ Κροῖσος ἐπιμεμφόμενος τῷ Κύρῳ ἔς τε τὰ χρηστήρια ἔπεμπε εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, καὶ δὴ καὶ ἀπικομένου χρησιμοῦ κιβδήλου, ἐλπίσας πρὸς ἑωυτοῦ τὸν χρησμόν εἶναι, ἔστρατεύετο ἐς τὴν Περσέων μοῖραν. [3] ὡς δὲ ἀπικετο ἐπὶ τὸν Ἄλυν ποταμὸν ὁ Κροῖσος, τὸ ἐνθεῦτεν, ὡς μὲν ἐγὼ λέγω, κατὰ τὰς εἰσάσας γεφύρας διεβίβασε τὸν στρατόν, ὡς δὲ ὁ πολλὸς λόγος Ἑλλήνων, Θαλῆς οἱ ὁ Μιλήσιος διεβίβασε. [4] ἀπορέοντος γὰρ Κροῖσου ὅπως οἱ διαβήσεται τὸν ποταμὸν ὁ στρατός (οὐ γὰρ δὴ εἶναι κω τοῦτον τὸν χρόνον τὰς γεφύρας ταύτας) λέγεται παρεόντα τὸν Θαλῆν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ποιῆσαι αὐτῷ τὸν ποταμὸν ἐξ ἀριστερῆς χειρὸς ῥέοντα τοῦ στρατοῦ καὶ ἐκ δεξιῆς ῥέειν, ποιῆσαι δὲ ᾧδε· [5] ἄνωθεν τοῦ στρατοπέδου ἀρξάμενον διώρυχα βαθέαν ὀρύσσειν, ἄγοντα μνηοειδέα, ὅπως ἂν τὸ στρατόπεδον ἰδρυμένον κατὰ νώτου λάβοι, ταύτη κατὰ τὴν διώρυχα ἐκτραπόμενος ἐκ τῶν ἀρχαίων ῥέεθρων, καὶ αὗτις παραμειβόμενος τὸ στρατόπεδον ἐς τὰ ἀρχαῖα ἐσβάλλοι· ὥστε ἐπεῖτε καὶ ἐσχίσθη τάχιστα ὁ ποταμός, ἀμφοτέρη διαβατὸς ἐγένετο, [6] οἱ δὲ καὶ τὸ παράπαν λέγουσι καὶ τὸ ἀρχαῖον ῥέεθρον ἀποξηρανθῆναι. ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ προσίεμαι· κῶς γὰρ ὀπίσω πορευόμενοι διέβησαν αὐτόν;

76. Κροῖσος δὲ ἐπεῖτε διαβάς σὺν τῷ στρατῷ ἀπικετο τῆς Καππαδοκίης ἐς τὴν Πτερίην καλεομένην (ἡ δὲ Πτερίη ἐστὶ τῆς χώρας ταύτης τὸ ἰσχυρότατον, κατὰ Σινώπην πόλιν τὴν ἐν

Εὐξείνῳ πόντῳ μάλιστα κη κειμένη), ἐνθαῦτα ἐστρατοπεδεύετο φθειρῶν τῶν Συρίων τοὺς κλήρους· [2] καὶ εἶλε μὲν τῶν Πτερίων τὴν πόλιν καὶ ἠνδραποδίσατο, εἶλε δὲ τὰς περιοικίδας αὐτῆς πάσας, Συρίους τε οὐδὲν ἐόντας αἰτίους ἀναστάτους ἐποίησε. Κύρος δὲ ἀγείρας τὸν ἑωυτοῦ στρατὸν καὶ παραλαβὼν τοὺς μεταξὺ οἰκέοντας πάντας ἠντιοῦτο Κροΐσω. [3] πρὶν δὲ ἐξελαύνειν ὀρμηῆσαι τὸν στρατὸν, πέμψας κήρυκας ἐς τοὺς Ἴωνας ἐπειρᾶτο σφέας ἀπὸ Κροΐσου ἀπιστάναι. Ἴωνες μὲν νυν οὐκ ἐπέιθοντο. Κύρος δὲ ὡς ἀπίκετο καὶ ἀντεστρατοπεδεύσατο Κροΐσω, ἐνθαῦτα ἐν τῇ Πτερίῃ χωρῇ ἐπειρῶντο κατὰ τὸ ἰσχυρὸν ἀλλήλων. [4] μάχης δὲ καρτερῆς γενομένης καὶ πεσόντων ἀμφοτέρων πολλῶν, τέλος οὐδέτεροι νικήσαντες διέστησαν νυκτὸς ἐπελθούσης. καὶ τὰ μὲν στρατόπεδα ἀμφότερα οὕτω ἠγωνίσατο.

77. Κροΐσος δὲ μεμφθεὶς κατὰ τὸ πλῆθος τὸ ἑωυτοῦ στρατεύμα (ἦν γὰρ οἱ ὁ συμβαλὼν στρατὸς πολλὸν ἐλάσσων ἢ ὁ Κύρου), τοῦτο μεμφθεὶς, ὡς τῇ ὑστεραίῃ οὐκ ἐπειρᾶτο ἐπιῶν ὁ Κύρος, ἀπήλαυνε ἐς τὰς Σάρδεις ἐν νόῳ ἔχων παρακαλέσας μὲν Αἰγυπτίους κατὰ τὸ ὄρκιον [2] (ἐποίησατο γὰρ καὶ πρὸς Ἄμασιν βασιλεύοντα Αἰγύπτου συμμαχίην πρότερον ἢ περὶ πρὸς Λακεδαιμονίους), μεταπεμψάμενος δὲ καὶ Βαβυλωνίους (καὶ γὰρ πρὸς τούτους αὐτῷ ἐπεποίητο συμμαχίη, ἐτυράννευε δὲ τὸν χρόνον τοῦτον τῶν Βαβυλωνίων Λαβύνητος), [3] ἐπαγγείλας δὲ καὶ Λακεδαιμονίοισι παρεῖναι ἐς χρόνον ῥητὸν ἀλίσας τε δὴ τούτους καὶ τὴν ἑωυτοῦ συλλέξας στρατιὴν ἐνένωτο τὸν χειμῶνα παρείς, ἅμα τῷ ἔαρι στρατεύειν ἐπὶ τοὺς Πέρσας. [4] καὶ ὁ μὲν ταῦτα φρονέων, ὡς ἀπίκετο ἐς τὰς Σάρδεις, ἐπεμπε κήρυκας κατὰ τὰς συμμαχίας προερέοντας ἐς πέμπτον μῆνα συλλέγεσθαι ἐς Σάρδεις· τὸν δὲ παρῶντα καὶ μαχεσάμενον στρατὸν Πέρσησι, ὃς ἦν αὐτοῦ ξεινικός, πάντα ἀπείς διεσκέδασε οὐδαμὰ ἐλπίσας μὴ κοτε ἄρα ἀγωνισάμενος οὕτω παραπλησίως Κύρος ἐλάση ἐπὶ Σάρδεις.

78. Ταῦτα ἐπιλεγόμενῳ Κροΐσω τὸ προάστειον πᾶν ὀφίων ἐνεπλήσθη φανέντων δὲ αὐτῶν οἱ ἵπποι μετιέντες τὰς νομὰς νέμεσθαι φοιτέοντες κατήσθιον. ἰδόντι δὲ τοῦτο Κροΐσω, ὥσπερ καὶ ἦν ἔδοξε τέρας εἶναι· [2] αὐτίκα δὲ ἐπεμπε θεοπρόπους ἐς τῶν ἐξηγητῶν Τελμησσέων. ἀπικομένοισι δὲ τοῖσι θεοπρόποισι καὶ μαθοῦσι πρὸς Τελμησσέων τὸ θέλει σημαίνειν τὸ τέρας, οὐκ ἐξεγένετο Κροΐσω ἀπαγγεῖλαι· πρὶν γὰρ ἢ ὀπίσω σφέας ἀναπλῶσαι ἐς τὰς Σάρδεις ἤλω ὁ Κροΐσος. [3] Τελμησσέες μέντοι τάδε ἔγνωσαν, στρατὸν ἀλλόθροον προσδόκιμον εἶναι Κροΐσω ἐπὶ τὴν χώραν, ἀπικόμενον δὲ τοῦτον καταστρέψεσθαι τοὺς ἐπιχωρίους, λέγοντες ὄφιν εἶναι γῆς παιδα, ἵππον δὲ πολέμιόν τε καὶ ἐπήλυδα. Τελμησσέες μὲν νυν ταῦτα ὑπεκρίναντο Κροΐσω ἤδη ἠλωκῶτι, οὐδὲν κω εἰδότες τῶν ἦν περὶ Σάρδεις τε καὶ αὐτὸν Κροΐσον.

79. Κύρος δὲ αὐτίκα ἀπελαύνοντος Κροΐσου μετὰ τὴν μάχην τὴν γενομένην ἐν τῇ Πτερίῃ, μαθὼν ὡς ἀπελάσας μέλλοι Κροΐσος διασκεδᾶν τὸν στρατὸν, βουλευόμενος εὗρισκε πρηγμά οἱ εἶναι ἐλαύνειν ὡς δύναίτο τάχιστα ἐπὶ τὰς Σάρδεις, πρὶν ἢ τὸ δεύτερον ἀλισθῆναι τῶν Λυδῶν τὴν δύναμιν. [2] ὡς δὲ οἱ ταῦτα ἔδοξε, καὶ ἐποίηε κατὰ τάχος· ἐλάσας γὰρ τὸν στρατὸν ἐς τὴν Λυδίην αὐτὸς ἄγγελος Κροΐσω ἐληλύθεε. ἐνθαῦτα Κροΐσος ἐς ἀπορίην πολλὴν ἀπιγμένος, ὡς οἱ παρὰ δόξαν ἔσχε τὰ πρηγμάτα ἢ ὡς αὐτὸς κατεδόκεε, ὅμως τοὺς Λυδοὺς ἐξῆγε ἐς μάχην. [3] ἦν δὲ τοῦτον τὸν χρόνον ἔθνος οὐδὲν ἐν τῇ Ἀσίῃ οὔτε ἀνδρηώτερον οὔτε ἀλκιμώτερον τοῦ Λυδίου. ἢ δὲ μάχη σφέων ἦν ἀπ' ἵππων, δόρατά τε ἐφόρεον μεγάλα, καὶ αὐτοὶ ἦσαν ἵππεύεσθαι ἀγαθοί.

80. Ἐς τὸ πεδίον δὲ συνελθόντων τοῦτο τὸ πρὸ τοῦ ἄστεος ἐστὶ τοῦ Σαρδιηνοῦ, ἐὸν μέγα τε καὶ ψιλὸν (διὰ δὲ αὐτοῦ ποταμοὶ ῥέοντες καὶ ἄλλοι καὶ Ὑλλος συρρηγνῦσι ἐς τὸν μέγιστον, καλεόμενον δὲ Ἐρμον, ὃς ἐξ ὄρεος ἱοῦ μητρὸς Δινδυμῆνης ῥέων ἐκδιδοῖ ἐς θάλασσαν κατὰ Φωκαίην πόλιν), [2] ἐνθαῦτα ὁ Κύρος ὡς εἶδε τοὺς Λυδοὺς ἐς μάχην τασσομένους, καταρρωθήσας τὴν ἵππον ἐποίησε Ἀρπάγου ὑποθεμένου ἀνδρὸς Μήδου τοιόνδε· ὅσαι τῷ στρατῷ τῷ ἑωυτοῦ εἶποντο σιτοφόροι τε καὶ σκευοφόροι κάμηλοι, ταύτας πάσας ἀλίσας καὶ ἀπελῶν τὰ ἄχθεια ἀνδρας ἐπ' αὐτάς ἀνέβησε ἱπάδα στολὴν ἐνεσταλμένους, σκευάσας δὲ αὐτοὺς προσέταξε τῆς ἄλλης στρατιῆς προῖέναι πρὸς τὴν Κροΐσου ἵππον, τῇ δὲ καμήλῳ ἐπεσθαι τὸν πεζὸν στρατὸν ἐκέλευσε, ὅπισθε δὲ τοῦ πεζοῦ ἐπέταξε τὴν πᾶσαν ἵππον. [3] ὡς δὲ οἱ πάντες διετετάχατο, παραινέσει τῶν μὲν ἄλλων Λυδῶν μὴ φειδομένους κτείνειν πάντα τὸν ἐμποδῶν γινόμενον, Κροΐσον δὲ αὐτὸν μὴ κτείνειν, μηδὲ ἦν συλλαμβανόμενος ἀμύνηται. [4] ταῦτα μὲν παραινέσει, τὰς δὲ καμήλους ἔταξε ἀντία τῆς ἵππου τῶνδε εἵνεκεν· κάμηλον ἵππος φοβέεται, καὶ οὐκ ἀνέχεται οὔτε τὴν ἰδέην αὐτοῦ ὀρέων οὔτε τὴν ὀδμὴν ὀσφραϊνόμενος. αὐτοῦ δὴ ὦν τούτου εἵνεκεν ἐσεσόφιστο, ἵνα τῷ Κροΐσω ἄχρηστον ἦ τὸ ἵππικόν, τῷ δὲ τι καὶ ἐπεῖχε ἐλλάμψεσθαι ὁ Λυδός. [5]

ὡς δὲ καὶ συνήσαν ἐς τὴν μάχην, ἐνθαῦτα ὡς ὠσφροντο τάχιστα τῶν καμήλων οἱ ἵπποι καὶ εἶδον αὐτάς, ὀπίσω ἀνέστρεφον, διέφθαρτό τε τῷ Κροίσῳ ἢ ἐλπίς. [6] οὐ μέντοι οἱ γε Λυδοὶ τὸ ἐνθεῦτεν δειλοὶ ἦσαν, ἀλλ' ὡς ἔμαθον τὸ γινόμενον, ἀποθορόντες ἀπὸ τῶν ἵππων πεζοὶ τοῖσι Πέρσησι συνέβαλλον. χρόνῳ δὲ πεσόντων ἀμφοτέρων πολλῶν ἐτράποντο οἱ Λυδοί, κατειληθέντες δὲ ἐς τὸ τεῖχος ἐπολιορκέοντο ὑπὸ τῶν Περσέων.

81. Τοῖσι μὲν δὴ κατεστήκεε πολιορκίη. Κροῖσος δὲ δοκέων οἱ χρόνον ἐπὶ μακρὸν ἔσσεσθαι τὴν πολιορκίην ἔπεμπε ἐκ τοῦ τεύχεος ἄλλους ἀγγέλους ἐς τὰς συμμαχίας. οἱ μὲν γὰρ πρότεροι διεπέμποντο ἐς πέμπτον μῆνα προερέοντες συλλέγεσθαι ἐς Σάρδις, τούτους δὲ ἐξέπεμπε τὴν ταχίστην δέεσθαι βοηθεῖν ὡς πολιορκεομένου Κροῖσου.

82. Ἐς τε δὴ ὧν τὰς ἄλλας ἔπεμπε συμμαχίας καὶ δὴ καὶ ἐς Λακεδαίμονα. τοῖσι δὲ καὶ αὐτοῖσι τοῖσι Σπαρτιήτησι κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν χρόνον συνεπεπτώκεε ἕρις ἐοῦσα πρὸς Ἀργεῖους περὶ χώρου καλεομένου Θυρέης. [2] τὰς γὰρ Θυρέας ταύτας ἐοῦσα τῆς Ἀργολίδος μοίρης ἀποταμόμενοι ἔσχον οἱ Λακεδαιμόνιοι. ἦν δὲ καὶ ἡ μέγχι Μαλέων ἢ πρὸς ἐσπέρην Ἀργείων, ἢ τε ἐν τῇ ἠπέρω χώρῃ καὶ ἡ Κυθηρῆ νῆσος καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν νήσων. [3] βοηθησάντων δὲ Ἀργείων τῇ σφετέρῃ ἀποταμνομένη, ἐνθαῦτα συνέβησαν ἐς λόγους συνελθόντες ὥστε τριηκοσίους ἑκατέρων μαχέσασθαι, ὁκότεροι δ' ἂν περιγέωνται, τούτων εἶναι τὸν χώρον· τὸ δὲ πλῆθος τοῦ στρατοῦ ἀπαλλάσσεσθαι ἑκάτερον ἐς τὴν ἑωυτοῦ μηδὲ παραμένειν ἀγωνιζομένων, τῶνδε εἵνεκεν ἵνα μὴ παρεόντων τῶν στρατοπέδων ὀρώντες οἱ ἕτεροι ἔσσουμενους τοὺς σφετέρους ἀπαμύνειν. [4] συνθέμενοι ταῦτα ἀπαλλάσσοντο, λογάδες δὲ ἑκατέρων ὑπολειφθέντες συνέβαλον. μαχομένων δὲ σφέων καὶ γινομένων ἰσοπαλέων ὑπελείποντο ἐξ ἀνδρῶν ἑξακοσίων τρεῖς, Ἀργείων μὲν Ἀλικήνωρ τε καὶ Χρομῖος, Λακεδαιμονίων δὲ Ὀθρυάδης· ὑπελείφθησαν δὲ οὗτοι νυκτὸς ἐπελθούσης. [5] οἱ μὲν δὴ δύο τῶν Ἀργείων ὡς νενικηκότες ἔθεον ἐς τὸ Ἄργος, ὁ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων Ὀθρυάδης σκυλεύσας τοὺς Ἀργείων νεκροὺς καὶ προσφορήσας τὰ ὄπλα πρὸς τὸ ἑωυτοῦ στρατόπεδον ἐν τῇ τάξιν εἶχε ἑωυτόν. ἡμέρη δὲ δευτέρῃ παρήσαν πυνθανόμενοι ἀμφοτέρω. [6] τέως μὲν δὴ αὐτοὶ ἑκάτεροι ἔφασαν νικᾶν, λέγοντες οἱ μὲν ὡς ἑωυτῶν πλεῦνες περιγεγόνασι, οἱ δὲ τοὺς μὲν ἀποφαίνοντες πεφευγότας, τὸν δὲ σφέτερον παραμείναντα καὶ σκυλεύσαντα τοὺς ἐκείνων νεκρούς· [7] τέλος δὲ ἐκ τῆς ἕριδος συμπεσόντες ἐμάχοντο, πεσόντων δὲ καὶ ἀμφοτέρων πολλῶν ἐνίκων Λακεδαιμόνιοι. Ἀργεῖοι μὲν νυν ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου κατακειράμενοι τὰς κεφαλὰς, πρότερον ἐπάναγκες κομῶντες, ἐποίησαντο νόμον τε καὶ κατάρην μὴ πρότερον θρέψειν κόμην Ἀργείων μηδένα, μηδὲ τὰς γυναῖκας σφι χρυσοφορήσειν, πρὶν Θυρέας ἀνασώσωνται. [8] Λακεδαιμόνιοι δὲ τὰ ἐναντία τούτων ἔθεντο νόμον· οὐ γὰρ κομῶντες πρὸ τούτου ἀπὸ τούτου κομᾶν. τὸν δὲ ἕνα λέγουσι τὸν περιλειφθέντα τῶν τριηκοσίων Ὀθρυάδην, αἰσχυρόμενον ἀπονοστέειν ἐς Σπάρτην τῶν οἱ συλλοχιτέων διεφθαρμένων, αὐτοῦ μιν ἐν τῆσι Θυρήσι καταχρήσασθαι ἑωυτόν.

83. Τοιούτων δὲ τοῖσι Σπαρτιήτησι ἐνεστεῶτων προηγμάτων ἦκε ὁ Σαρδιηνὸς κῆρυξ δεόμενος Κροίσῳ βοηθεῖν πολιορκεομένῳ. οἱ δὲ ὅμως, ἐπεῖτε ἐπύθοντο τοῦ κήρυκος, ὀρμέατο βοηθεῖν. καὶ σφι ἤδη παρεσκευασμένοι καὶ νεῶν ἐουσέων ἐτοιμῶν ἦλθε ἄλλη ἀγγελίη, ὡς ἠλώκοι τὸ τεῖχος τῶν Λυδῶν καὶ ἔχοιτο Κροῖσος ζωγρηθείς. οὕτω δὴ οὗτοι μὲν συμφορὴν ποιησάμενοι μεγάλην ἐπέπαντο.

84. Σάρδιες δὲ ἦλωσαν ὧδε. ἐπειδὴ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἐγένετο ἡμέρη πολιορκεομένῳ Κροίσῳ, Κῦρος τῇ στρατιῇ τῇ ἑωυτοῦ διαπέμψας ἰππέας προεῖπε τῷ πρώτῳ ἐπιβάντι τοῦ τεύχεος δῶρα δώσειν. [2] μετὰ δὲ τοῦτο πειρησαμένης τῆς στρατιῆς ὡς οὐ προεχώρει, ἐνθαῦτα τῶν ἄλλων πεπαυμένων ἀνὴρ Μάρδος ἐπειρᾶτο προσβαίνων, τῷ οὖνομα ἦν Ὑροιάδης, κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπόλιος τῇ οὐδεὶς ἐτέτακτο φύλακος· οὐ γὰρ ἦν δεινὸν κατὰ τοῦτο μὴ ἀλῶ κοτέ. [3] ἀπότομός τε γὰρ ἐστὶ ταύτῃ ἡ ἀκρόπολις καὶ ἄμαχος· τῇ οὐδὲ Μήλης ὁ πρότερον βασιλεὺς Σαρδιῶν μούνη οὐ περιήνευκε τὸν λέοντα τὸν οἱ ἡ παλλακὴ ἔτεκε, Τελμησσέων δικασάντων ὡς περιενειχθέντος τοῦ λέοντος τὸ τεῖχος ἔσσονται Σάρδιες ἀνάλωτοι. ὁ δὲ Μήλης κατὰ τὸ ἄλλο τεῖχος περιενεικάς, τῇ ἦν ἐπίμαχον τὸ χωρίον τῆς ἀκροπόλιος, κατηλόγησε τοῦτο ὡς ἐὸν ἄμαχόν τε καὶ ἀπότομον· ἐστὶ δὲ πρὸς τοῦ Τμῶλου τετραμμένον τῆς πόλιος. [4] ὁ ὧν δὴ Ὑροιάδης οὗτος ὁ Μάρδος ἰδὼν τῇ προτεραίῃ τῶν τινα Λυδῶν κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπόλιος καταβάντα ἐπὶ κυνέην ἄνωθεν κατακυλισθεῖσαν καὶ ἀνελόμενον, ἐφράσθη καὶ ἐς θυμὸν ἐβάλετο· [5] τότε δὲ δὴ αὐτός τε ἀναβεβήκεε καὶ κατ' αὐτὸν ἄλλοι Περσέων ἀνέβαινον· προσβάντων δὲ συχῶν οὕτω δὴ Σάρδιες τε ἠλώκεσαν καὶ πᾶν τὸ ἄστν ἐπορθέετο.

85. Κατ' αὐτὸν δὲ Κροῖσον τάδε ἐγίνετο. ἦν οἱ παῖς, τοῦ καὶ πρότερον ἐπεμνήσθην, τὰ μὲν ἄλλα ἐπιεικῆς, ἄφωνος δέ. ἐν τῇ ὧν παρελθούσῃ εὐεστοῖ ὁ Κροῖσος τὸ πᾶν ἐς αὐτὸν ἐπεποιήκει, ἄλλα τε ἐπιφραζόμενος, καὶ δὴ καὶ ἐς Δελφούς περὶ αὐτοῦ ἐπεπόμφεε χρησομένους. [2] ἡ δὲ Πυθίη οἱ εἶπε τάδε.

*Λυδὲ γένος, πολλῶν βασιλεῦ, μέγα νήπιε Κροῖσε,
μὴ βούλου πολυενκτον ἰὴν ἀνά δώματ' ἀκούειν
παιδὸς φθεγγομένου. τὸ δέ σοι πολὺ λώιον ἀμφίς
ἔμμεναι· αὐδήσει γὰρ ἐν ἡματι πρῶτον ἀνόλβω.*

[3] ἀλισκομένου δὴ τοῦ τείχεος, ἦε γὰρ τῶν τις Περσέων ἀλλογνώσας Κροῖσον ὡς ἀποκτενέων, Κροῖσος μὲν νυν ὀρέων ἐπιόντα ὑπὸ τῆς παρεούσης συμφορῆς παρημελήκει, οὐδὲ τί οἱ διέφερε πληγέντι ἀποθανεῖν· [4] ὁ δὲ παῖς οὗτος ὁ ἄφωνος ὡς εἶδε ἐπιόντα τὸν Πέρσην, ὑπὸ δέους τε καὶ κακοῦ ἔρρηξε φωνήν, εἶπε δὲ "ἄνθρωπε, μὴ κτείνει Κροῖσον." οὗτος μὲν δὴ τοῦτο πρῶτον ἐφθέγγετο, μετὰ δὲ τοῦτο ἤδη ἐφώνεε τὸν πάντα χρόνον τῆς ζῆς.

86. Οἱ δὲ Πέρσαι τὰς τε δὴ Σάρδις ἔσχον καὶ αὐτὸν Κροῖσον ἐζώγησαν, ἄρξαντα ἕτα τεσσερεσκαίδεκα καὶ τεσσερεσκαίδεκα ἡμέρας πολιορκηθέντα, κατὰ τὸ χρηστήριον τε καταπαύσαντα τὴν ἑωυτοῦ μεγάλην ἀρχήν. λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ Πέρσαι ἤγαγον παρὰ Κῦρον. [2] ὁ δὲ συννήσας πυρὴν μεγάλην ἀνεβίβασε ἐπ' αὐτὴν τὸν Κροῖσόν τε ἐν πέδησι δεδεμένον καὶ δις ἑπτὰ Λυδῶν παρ' αὐτὸν παῖδας, ἐν νόῳ ἔχων εἶτε δὴ ἀκροθίνια ταῦτα καταγιεῖν θεῶν ὅτεω δὴ, εἶτε καὶ εὐχὴν ἐπιτελέσαι θέλων, εἶτε καὶ πυθόμενος τὸν Κροῖσον εἶναι θεοσεβέα τοῦδε εἵνεκεν ἀνεβίβασε ἐπὶ τὴν πυρὴν, βουλόμενος εἰδέναι εἴ τις μιν δαιμόνων ῥύσεται τοῦ μὴ ζῶντα κατακαυθῆναι. [3] τὸν μὲν δὴ ποιέειν ταῦτα τῷ δὲ Κροῖσῳ ἔστεῶτι ἐπὶ τῆς πυρῆς ἐσελθεῖν, καίπερ ἐν κακῷ ἔοντι τοσοῦτω, τὸ τοῦ Σόλωνος ὡς οἱ εἶπεν σὺν θεῷ εἰρημένον, τὸ μηδένα εἶναι τῶν ζώντων ὄλβιον. ὡς δὲ ἄρα μιν προσετῆναι τοῦτο, ἀνενεικάμενόν τε καὶ ἀναστενάξαντα ἐκ πολλῆς ἠσυχίης ἐς τρεῖς ὀνομάσαι "Σόλων." [4] καὶ τὸν Κῦρον ἀκούσαντα κελεῦσαι τοὺς ἐρμηνέας ἐπειρῆσθαι τὸν Κροῖσον τίνα τοῦτον ἐπικαλέοιτο, καὶ τοὺς προσελθόντας ἐπειρωτᾶν· Κροῖσον δὲ τέως μὲν σιγὴν ἔχειν εἰρωτώμενον, μετὰ δὲ ὡς ἠναγκάζετο, εἰπεῖν "τὸν ἂν ἐγὼ πᾶσι τυράννοισι προετίμησα μεγάλων χρημάτων ἐς λόγους ἐλθεῖν." ὡς δὲ σφί ἄσημα ἔφραζε, πάλιν ἐπειρωτῶν τὰ λεγόμενα. [5] λιπαρέοντων δὲ αὐτῶν καὶ ὄχλον παρεχόντων, ἔλεγε δὴ ὡς ἦλθε ἀρχὴν ὁ Σόλων ἐὼν Ἀθηναῖος, καὶ θεησάμενος πάντα τὸν ἑωυτοῦ ὄλβον ἀποφλαυρίσειε οἷα δὴ εἶπας, ὡς τε αὐτῷ πάντα ἀποβεβήκοι τῇ περ ἐκεῖνος εἶπε, οὐδὲν τι μᾶλλον ἐς ἑωυτὸν λέγων ἢ οὐκ ἐς ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον καὶ μάλιστα τοὺς παρὰ σφίσι αὐτοῖσι ὄλβιους δοκέοντας εἶναι. τὸν μὲν Κροῖσον ταῦτα ἀπηγγέσθαι, τῆς δὲ πυρῆς ἤδη ἀμμένης καίεσθαι τὰ περιέσχατα. [6] καὶ τὸν Κῦρον ἀκούσαντα τῶν ἐρμηνέων τὰ Κροῖσος εἶπε, μεταγρόντα τε καὶ ἐννώσαντα ὅτι καὶ αὐτὸς ἄνθρωπος ἐὼν ἄλλον ἄνθρωπον, γενόμενος ἑωυτοῦ εὐδαιμονίῃ οὐκ ἐλάσσω, ζῶντα πυρὶ διδοίη, πρὸς τε τοῦτοισι δείσαντα τὴν τίσιν καὶ ἐπιλεξάμενον ὡς οὐδὲν εἶπεν τῶν ἐν ἀνθρώποισι ἀσφαλέως ἔχον, κελεύειν σβεννύναι τὴν ταχίστην τὸ καιόμενον πῦρ καὶ καταβιβάζειν Κροῖσόν τε καὶ τοὺς μετὰ Κροῖσου. καὶ τοὺς πειρωμένους οὐ δύνασθαι ἔτι τοῦ πυρὸς ἐπικρατῆσαι.

87. Ἐνθαῦτα λέγεται ὑπὸ Λυδῶν Κροῖσον μαθόντα τὴν Κύρου μετάγνωσιν, ὡς ὥρα πάντα μὲν ἄνδρα σβεννύντα τὸ πῦρ, δυναμένους δὲ οὐκέτι καταλαβεῖν, ἐπιβώσασθαι τὸν Ἀπόλλωνα ἐπικαλούμενον, εἴ τί οἱ κεχαρισμένον ἐξ αὐτοῦ ἐδωρήθη, παραστῆναι καὶ ῥύσασθαι αὐτὸν ἐκ τοῦ παρεόντος κακοῦ. [2] τὸν μὲν δακρύνοντα ἐπικαλέεσθαι τὸν θεόν, ἐκ δὲ αἰθρῆς τε καὶ νηνεμῆς συνδραμεῖν ἑξαπίνης νέφεα καὶ χειμῶνά τε καταρραγῆναι καὶ ὕσαι ὕδατι λαβροτάτω, κατασβεσθῆναι τε τὴν πυρὴν. οὕτω δὴ μαθόντα τὸν Κῦρον ὡς εἶπεν ὁ Κροῖσος καὶ θεοφιλῆς καὶ ἀνὴρ ἀγαθός, καταβιβάσαντα αὐτὸν ἀπὸ τῆς πυρῆς εἰρέσθαι τάδε. [3] "Κροῖσε, τίς σε ἀνθρώπων ἀνέγνωσε ἐπὶ γῆν τὴν ἐμὴν στρατευσάμενον πολέμιον ἀντὶ φίλου ἐμοὶ καταστῆναι; ὁ δὲ εἶπε "ὦ βασιλεῦ, ἐγὼ ταῦτα ἔρηξα τῇ σῇ μὲν εὐδαιμονίῃ, τῇ ἐμεωυτοῦ δὲ κακοδαιμονίῃ, αἴτιος δὲ τούτων ἐγένετο ὁ Ἑλλήνων θεὸς ἐπαείρας ἐμὲ στρατεύεσθαι. [4] οὐδεὶς γὰρ οὕτω ἀνόητος ἐστὶ ὅστις πόλεμον πρὸ εἰρήνης αἰρέεται· ἐν μὲν γὰρ τῇ οἱ παῖδες τοὺς πατέρας θάπτουσι, ἐν δὲ τῷ οἱ πατέρες τοὺς παῖδας. ἀλλὰ ταῦτα δαίμοσίνου φίλον ἦν οὕτω γενέσθαι."

88. Ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγε, Κῦρος δὲ αὐτὸν λύσας κατεῖσε τε ἐγγὺς ἑωυτοῦ καὶ κάρτα ἐν πολλῇ προμηθίῃ εἶχε, ἀπεθώμαζε τε ὀρέων καὶ αὐτὸς καὶ οἱ περὶ ἐκεῖνον ἔοντες πάντες. ὁ δὲ συννοίη

ἐχόμενος ἦσυχος ἦν· [2] μετὰ δὲ ἐπιστραφεῖς τε καὶ ἰδόμενος τοὺς Πέρσας τὸ τῶν Λυδῶν ἄστῳ κερᾶιζοντας εἶπε "ὦ βασιλεῦ, κότερον λέγειν πρὸς σὲ τὰ νοέων τυγχάνω ἢ σιγᾶν ἐν τῷ παρεόντι χρῆ;" Κύρος δὲ μιν θαρσέοντα ἐκέλευε λέγειν ὅ τι βούλοιο. ὁ δὲ αὐτὸν εἰρώτα λέγων [3] "οὗτος ὁ πολλὸς ὄμιλος τί ταῦτα πολλῇ σπουδῇ ἐργάζεται;" ὁ δὲ εἶπε "πόλιν τε τὴν σὴν διαρπάζει καὶ χρήματα τὰ σὰ διαφορέει." Κροῖσος δὲ ἀμείβετο "οὔτε πόλιν τὴν ἐμὴν οὔτε χρήματα τὰ ἐμὰ διαρπάζει· οὐδὲν γὰρ ἐμοὶ ἔτι τούτων μέτα· ἀλλὰ φέρουσί τε καὶ ἄγουσι τὰ σά."

89. Κύρω δὲ ἐπιμελὲς ἐγένετο τὰ Κροῖσος εἶπε· μεταστησάμενος δὲ τοὺς ἄλλους, εἶρετο Κροῖσον ὅ τι οἱ ἐνορήῃ ἐν τοῖσι ποιευμένοισι. ὁ δὲ εἶπε "ἐπεῖτε με θεοὶ ἔδωκαν δούλον σοί, δικαίῳ, εἴ τι ἐνορέω πλέον, σημαίνειν σοί. [2] Πέρσαι φύσιν ἐόντες ὑβρισταὶ εἰσὶ ἀχρήματοι. ἦν ὧν σὺ τούτους περιῶδες διαρπάσαντας καὶ κατασχόντας χρήματα μεγάλα, τάδε τοὶ ἐξ αὐτῶν ἐπίδοξα γενέσθαι. ὃς ἂν αὐτῶν πλεῖστα κατάσχη, τούτον προσδέκεσθαι τοὶ ἐπαναστησόμενον. νῦν ὧν ποίησον ὧδε, εἴ τοι ἀρέσκει τὰ ἐγὼ λέγω· [3] κάτισον τῶν δορυφόρων ἐπὶ πάσῃσι τῆσι πύλῃσι φυλάκους, οἱ λεγόντων πρὸς τοὺς ἐκφέροντας τὰ χρήματα ἀπαιρεόμενοι ὡς σφέα ἀναγκαίως ἔχει δεκατευθῆναι τῷ Διί. καὶ σὺ τέ σφι οὐκ ἀπεχθήσῃαι βίῃ ἀπαιρεόμενος τὰ χρήματα, καὶ ἐκείνοι συγγόντες ποιέειν σε δίκαια ἐκόντες προήσουσι."

90. Ταῦτα ἀκούων ὁ Κύρος ὑπερήδeto, ὡς οἱ ἐδόκεε εὖ ὑποτίθεσθαι αἰνέσας δὲ πολλά, καὶ ἐντειλάμενος τοῖσι δορυφόροις τὰ Κροῖσος ὑπεθήκατο ἐπιτελέειν, εἶπε πρὸς Κροῖσον τάδε. "Κροῖσε, ἀναρτημένου σεῦ ἀνδρὸς βασιλέος χρηστὰ ἔργα καὶ ἔπεα ποιέειν, αἰτέο δόσιν ἦντινα βούλεαί τοι γενέσθαι παραυτικά." [2] ὁ δὲ εἶπε "ὦ δέσποτα, ἔασας με χαριεὶ μάλιστα τὸν θεὸν τῶν Ἑλλήνων, τὸν ἐγὼ ἐτίμησα θεῶν μάλιστα, ἐπειρέσθαι πέμψαντα τάσδε τὰς πέδας, εἴ ἐξαπατᾶν τοὺς εὖ ποιεῦντας νόμος ἐστὶ οἱ." Κύρος δὲ εἶρετο ὅ τι οἱ τοῦτο ἐπηγορέων παραιτέοιο. [3] Κροῖσος δὲ οἱ ἐπαλλιλόγησε πᾶσαν τὴν ἑωυτοῦ διάνοιαν καὶ τῶν χρηστηρίων τὰς ὑποκρίσιας καὶ μάλιστα τὰ ἀναθήματα, καὶ ὡς ἐπαερωθεὶς τῷ μαντηίῳ ἐστρατεύσατο ἐπὶ Πέρσας· λέγων δὲ ταῦτα κατέβαινε αὐτὸς παραιτούμενος ἐπεῖναι οἱ τῷ θεῷ τοῦτο ὄνειδίσαι. Κύρος δὲ γελάσας εἶπε "καὶ τούτου τεύξεαι παρ' ἐμεῦ, Κροῖσε, καὶ ἄλλου παντὸς τοῦ ἂν ἐκάστοτε δέῃ." [4] ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσε ὁ Κροῖσος, πέμπων τῶν Λυδῶν ἐς Δελφοὺς ἐνετέλλετο τιθέντας τὰς πέδας ἐπὶ τοῦ νηοῦ τὸν οὐδὸν εἰρωτᾶν εἰ οὐ τι ἐπαισχύνεται τοῖσι μαντηίοισι ἐπαείρας Κροῖσον στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας ὡς καταπαύσοντα τὴν Κύρου δύναμιν, ἀπ' ἧς οἱ ἀκροθίνια τοιαῦτα γενέσθαι, δεικνύοντας τὰς πέδας· ταῦτά τε ἐπειρωτᾶν, καὶ εἰ ἀχαρίστοισι νόμος εἶναι τοῖσι Ἑλληνικοῖσι θεοῖσι.

91. Απικομένοις δὲ τοῖσι Λυδοῖσι καὶ λέγουσι τὰ ἐντεταλμένα τὴν Πυθίην λέγεται εἰπεῖν τάδε. "τὴν πεπρωμένην μοῖραν ἀδύνατα ἐστὶ ἀποφυγεῖν καὶ θεῷ· Κροῖσος δὲ πέμπτου γονέος ἀμαρτάδα ἐξέπλησε, ὃς ἐὼν δορυφόρος Ἡρακλειδέων, δόλω γυναικίῳ ἐπισπόμενος ἐφόνευσε τὸν δεσπότηα καὶ ἔσχε τὴν ἐκείνου τιμὴν οὐδὲν οἱ προσήκουσαν. [2] προθυμωμένου δὲ Λοξίῳ ὅπως ἂν κατὰ τοὺς παῖδας τοῦ Κροῖσου γένοιτο τὸ Σαρδίων πάθος καὶ μὴ κατ' αὐτὸν Κροῖσον, οὐκ οἶόν τε ἐγένετο παραγαγεῖν μοίρας. [3] ὅσον δὲ ἐνέδωκαν αὐταὶ, ἦνυσέ τε καὶ ἐχαρίσατό οἱ· τρία γὰρ ἔτεα ἐπανεβάλετο τὴν Σαρδίων ἄλωσιν, καὶ τοῦτο ἐπιστάσθω Κροῖσος ὡς ὕστερον τοῖσι ἔτεσι τούτοις ἄλους τῆς πεπρωμένης. δευτέρα δὲ τούτων καιομένῳ αὐτῷ ἐπήρκεσε. [4] κατὰ δὲ τὸ μαντήιον τὸ γενόμενον οὐκ ὀρθῶς Κροῖσος μέμφεται. προηγόρευε γὰρ οἱ Λοξίης, ἦν στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν αὐτὸν καταλύσειν. τὸν δὲ πρὸς ταῦτα χρῆν εὖ μέλλοντα βουλευέσθαι ἐπειρέσθαι πέμψαντα κότερα τὴν ἑωυτοῦ ἢ τὴν Κύρου λέγοι ἀρχήν. οὐ συλλαβῶν δὲ τὸ ῥηθὲν οὐδ' ἐπανειρόμενος ἑωυτὸν αἴτιον ἀποφαινέτω· [5] τῷ καὶ τὸ τελευταῖον χρηστηριαζομένῳ εἶπε Λοξίης περὶ ἡμίονου, οὐδὲ τοῦτο συνέλαβε. ἦν γὰρ δὴ ὁ Κύρος οὗτος ἡμίονος· ἐκ γὰρ δυῶν οὐκ ὁμοεθνέων ἐγεγόνεε, μητρὸς ἀμείνονος, πατρὸς δὲ ὑποδεεστέρου· [6] ἢ μὲν γὰρ ἦν Μηδὶς καὶ Ἀστυάγεος θυγάτηρ τοῦ Μήδων βασιλέος, ὁ δὲ Πέρσης τε ἦν καὶ ἀρχόμενος ὑπ' ἐκείνοισι καὶ ἐνερθε ἐὼν τοῖσι ἅπασιν δεσποίνῃ τῇ ἑωυτοῦ συνοίκεε." ταῦτα μὲν ἢ Πυθίη ὑπεκρίνατο τοῖσι Λυδοῖσι, οἱ δὲ ἀνήνεικαν ἐς Σάρδις καὶ ἀπήγγειλαν Κροῖσῳ. ὁ δὲ ἀκούσας συνέγνω ἑωυτοῦ εἶναι τὴν ἀμαρτάδα καὶ οὐ τοῦ θεοῦ. κατὰ μὲν δὴ τὴν Κροῖσου τε ἀρχὴν καὶ Ἰωνίης τὴν πρώτην καταστροφὴν ἔσχε οὕτω.

92. Κροῖσῳ δὲ ἐστὶ ἄλλα ἀναθήματα ἐν τῇ Ἑλλάδι πολλά καὶ οὐ τὰ εἰρημένα μούνα. ἐν μὲν γὰρ Θήβῃσι τῆσι Βοιωτῶν τρίπους χρύσεος, τὸν ἀνέθηκέ τῷ Απόλλωνι τῷ Ἰσμηνίῳ, ἐν δὲ Ἐφέσῳ αἶ τε βόες αἶ χρύσειαι καὶ τῶν κίωνων αἶ πολλαί, ἐν δὲ Προνηίης τῆς ἐν Δελφοῖσι ἀσπίς χρυσῆ μεγάλη. ταῦτα μὲν καὶ ἔτι ἐς ἐμὲ ἦν περιεόντα, τὰ δ' ἐξαπόλωλε τῶν ἀναθημάτων· [2] τὰ δ' ἐν Βραγχίδῃσι τῆσι Μιλησίων ἀναθήματα Κροῖσῳ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἴσα τε σταθμὸν καὶ ὅμοια

τοῖσι ἐν Δελφοῖσι .... τὰ μὲν νυν ἔς τε Δελφούς καὶ ἔς τοῦ Ἀμφιάρεω ἀνέθηκε οἰκῆιά τε ἕοντα καὶ τῶν πατρῶϊων χρημάτων ἀπαρχήν· τὰ δὲ ἄλλα ἀναθήματα ἔξ ἀνδρὸς ἐγένετο οὐσίης ἐχθροῦ, ὅς οἱ πρὶν ἢ βασιλεῦσαι ἀντιστασιώτης κατεστήκει, συσπεύδων Πανταλέοντι γενέσθαι τὴν Λυδῶν ἀρχήν. [3] ὁ δὲ Πανταλέων ἦν Ἀλυάττεω μὲν παῖς, Κροῖσου δὲ ἀδελφεὸς οὐκ ὁμομήτριος· Κροῖσος μὲν γὰρ ἐκ Καείρης ἦν γυναικὸς Ἀλυάττη, Πανταλέων δὲ ἔξ Ἰάδος. [4] ἐπεῖτε δὲ δόντος τοῦ πατρὸς ἐκράτησε τῆς ἀρχῆς ὁ Κροῖσος, τὸν ἄνθρωπον τὸν ἀντιπρῆσσοντα ἐπὶ κνάφου ἔλκων διέφθειρε, τὴν δὲ οὐσίην αὐτοῦ ἔτι πρότερον κατιρώσας τότε τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ἀνέθηκε ἔς τὰ εἰρηται. καὶ περὶ μὲν ἀναθημάτων τοσαῦτα εἰρήσθω.

93. Θώματα δὲ γῆ (ἡ) Λυδίη ἔς συγγραφὴν οὐ μάλα ἔχει, οἷά τε καὶ ἄλλη χώρα, πάρεξ τοῦ ἐκ τοῦ Τιμόλου καταφερομένου ψήγματος. [2] ἐν δὲ ἔργον πολλὸν μέγιστον παρέχεται χωρὶς τῶν τε Αἰγυπτίων ἔργων καὶ τῶν Βαβυλωνίων· ἔστι αὐτόθι Ἀλυάττεω τοῦ Κροῖσου πατρὸς σῆμα, τοῦ ἡ κρητὶς μὲν ἔστι λίθων μεγάλων, τὸ δὲ ἄλλο σῆμα χῶμα γῆς. ἐξεργάσαντο δὲ μιν οἱ ἀγοραῖοι ἄνθρωποι καὶ οἱ χειρώνακτες καὶ αἱ ἐνεργαζόμεναι παιδίσκαι. [3] οὗροι δὲ πέντε ἕοντες ἔτι καὶ ἔς ἐμὲ ἦσαν ἐπὶ τοῦ σήματος ἄνω, καὶ σφί γραμματα ἐνεκεκόλαπτο τὰ ἕκαστοι ἐξεργάσαντο, καὶ ἐφαίνετο μετρεόμενον τὸ τῶν παιδισκῶν ἔργον ἕον μέγιστον. [4] τοῦ γὰρ δὴ Λυδῶν δήμου αἱ θυγατέρες πορνεύονται πᾶσαι, συλλέγουσαι σφίσι φερνάς, ἔς ὃ ἂν συνοικήσωσι τοῦτο ποιέουσαι· ἐκδιδοῦσι δὲ αὐταὶ ἑωυτάς. [5] ἡ μὲν δὴ περίοδος τοῦ σήματός εἰσι στάδιοι ἕξ καὶ δύο πλέθρα, τὸ δὲ εὖρος ἔστι πλέθρα τρία καὶ δέκα. λίμνη δὲ ἔχεται τοῦ σήματος μεγάλη, τὴν λέγουσι Λυδοὶ ἀείναον εἶναι καλέεται δὲ αὕτη Γυγαίη. τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτο ἔστι.

94. Λυδοὶ δὲ νόμοισι μὲν παραπλησίοισι χρέωνται καὶ Ἕλληνές, χωρὶς ἢ ὅτι τὰ θήλεα τέκνα καταπορνεύουσι, πρῶτοι δὲ ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν νόμισμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου κοψάμενοι ἐχρήσαντο, πρῶτοι δὲ καὶ κάπηλοι ἐγένοντο. [2] φασὶ δὲ αὐτοὶ Λυδοὶ καὶ τὰς παιγνίας τὰς νῦν σφίσι τε καὶ Ἕλλησι κατεστεώσας ἑωυτῶν ἐξεύρημα γενέσθαι· ἅμα δὲ ταῦτας τε ἐξευρεθῆναι παρὰ σφίσι λέγουσι καὶ Τυρσηνὴν ἀποικίσαι, ὧδε περὶ αὐτῶν λέγοντες. [3] ἐπὶ Ἄττος τοῦ Μάνεω βασιλέος σιτοδείην ἰσχυρὴν ἀνὰ τὴν Λυδίην πᾶσαν γενέσθαι, καὶ τοὺς Λυδοὺς τέως μὲν διάγειν λιπαρέοντας, μετὰ δὲ ὡς οὐ παύεσθαι, ἄκεα δίτρησθαι, ἄλλον δὲ ἄλλο ἐπιμηχανᾶσθαι αὐτῶν. ἐξευρεθῆναι δὴ ὧν τότε καὶ τῶν κύβων καὶ τῶν ἀστραγάλων καὶ τῆς σφαίρης καὶ τῶν ἀλλέων πασῶν παιγνιῶν τὰ εἶδεα, πλὴν πεσσῶν τούτων γὰρ ὧν τὴν ἐξεύρεσιν οὐκ οἰκιοῦνται Λυδοί. [4] ποιέειν δὲ ὧδε πρὸς τὸν λιμὸν ἐξευρόντας, τὴν μὲν ἑτέραν τῶν ἡμερέων παίζειν πᾶσαν, ἵνα δὴ μὴ ζητέοιεν σιτία, τὴν δὲ ἑτέραν σιτέεσθαι παυομένους τῶν παιγνιῶν. τοιοῦτῳ τρόπῳ διάγειν ἐπ' ἔτεα δυῶν δέοντα εἴκοσι. [5] ἐπεῖτε δὲ οὐκ ἀνίεναι τὸ κακὸν ἀλλ' ἔτι ἐπὶ μᾶλλον βιάζεσθαι οὕτῳ δὴ τὸν βασιλέα αὐτῶν δύο μοίρας διελόντα Λυδῶν πάντων κληρῶσαι τὴν μὲν ἐπὶ μόνῃ τὴν δὲ ἐπὶ ἑξὸδῳ ἐκ τῆς χώρας, καὶ ἐπὶ μὲν τῇ μένειν αὐτοῦ λαγχανούση τῶν μοιρέων ἑωυτὸν τὸν βασιλέα προστάσσειν, ἐπὶ δὲ τῇ ἀπαλλασσομένη τὸν ἑωυτοῦ παῖδα, τῷ οὖνομα εἶναι Τυρσηνόν. [6] λαχόντας δὲ αὐτῶν τοὺς ἑτέρους ἐξιέναι ἐκ τῆς χώρας καταβῆναι ἔς Σμύρνην καὶ μηχανήσασθαι πλοῖα, ἔς τὰ ἐσθεμένους τὰ πάντα ὅσα σφί ἦν χρηστὰ ἐπίπλοα, ἀποπλέειν κατὰ βίου τε καὶ γῆς ζήτησιν, ἔς ὃ ἔθνεα πολλὰ παραμειψαμένους ἀπικέσθαι ἔς Ὀμβρικούς, ἔνθα σφέας ἐνιδρῦσασθαι πόλιας καὶ οἰκέειν τὸ μέχρι τούδε. [7] ἀντὶ δὲ Λυδῶν μετονομασθῆναι αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ βασιλέος τοῦ παιδός, ὅς σφεας ἀνήγαγε, ἐπὶ τούτου τὴν ἐπωνυμίην ποιευμένους ὀνομασθῆναι Τυρσηνοὺς. Λυδοὶ μὲν δὴ ὑπὸ Πέρσῃσι ἐδεδοῦλωντο.

95. Ἐπιδίτρηται δὲ δὴ τὸ ἐνθεῦτεν ἡμῖν ὁ λόγος τὸν τε Κῦρον ὅστις ἕων τὴν Κροῖσου ἀρχὴν κατέειλε, καὶ τοὺς Πέρσας ὅτεω τρόπῳ ἠγήσαντο τῆς Ἀσίας. ὡς ὧν Περσῶν μετεξέτεροι λέγουσι, οἱ μὴ βουλόμενοι σεμνοῦν **τὰ περὶ Κῦρον** ἀλλὰ τὸν ἕοντα λέγειν λόγον, κατὰ ταῦτα γράψω, ἐπιστάμενος περὶ Κῦρου καὶ τριφασίας ἄλλας λόγων ὁδοὺς φῆναι. [2] **Ἀσσυρίων** ἀρχόντων τῆς ἄνω Ἀσίας ἐπ' ἔτεα εἴκοσι καὶ πεντακόσια, πρῶτοι ἀπ' αὐτῶν **Μῆδοι** ἤρξαντο ἀπίστασθαι, καὶ κως οὗτοι περὶ τῆς ἐλευθερίας μαχεσάμενοι τοῖσι Ἀσσυρίοισι ἐγένοντο ἄνδρες ἀγαθοί, καὶ ἀπώσάμενοι τὴν δουλοσύνην ἐλευθερώθησαν. μετὰ δὲ τούτους καὶ τὰ ἄλλα ἔθνεα ἐποίηε τῶντο τοῖσι Μῆδοισι.

96. Ἐόντων δὲ αὐτονόμων πάντων ἀνὰ τὴν ἡπειρον, ὧδε αὐτὶς ἔς τυραννίδα περιῆλθον. ἀνὴρ ἐν τοῖσι Μῆδοισι ἐγένετο σοφὸς τῷ οὖνομα ἦν **Δηϊόκης**, παῖς δ' ἦν Φραόρτεω. [2] οὗτος ὁ Δηϊόκης ἐραστῆς τυραννίδος ἐποίηε τοιάδε. κατοικημένων τῶν Μῆδων κατὰ κόμας, ἐν τῇ ἑωυτοῦ ἕων καὶ πρότερον δόκιμος καὶ μᾶλλον τι καὶ προθυμότερον δικαιοσύνην ἐπιθέμενος ἤσκει· καὶ ταῦτα

μέντοι εούσης ανομίας πολλῆς ἀνά πᾶσαν τὴν Μηδικὴν ἐποίηε, ἐπιστάμενος ὅτι τῷ δικαίῳ τὸ ἄδικον πολέμιον ἐστὶ. οἱ δ' ἐκ τῆς αὐτῆς κώμης Μῆδοι ὀρῶντες αὐτοῦ τοὺς τρόπους δικαστὴν μιν ἐωυτῶν αἰρέοντο. ὁ δὲ δὴ, οἷα μνώμενος ἀρχὴν, ἰθύς τε καὶ δίκαιος ἦν, [3] ποιέων τε ταῦτα ἔπαινον εἶχε οὐκ ὀλίγον πρὸς τῶν πολιητέων, οὕτω ὥστε πυνθανόμενοι οἱ ἐν τῆσι ἄλλησι κώμησι ὡς Δηϊόκης εἶη ἀνὴρ μῶνος κατὰ τὸ ὀρθὸν δικάζων, πρότερον περιπίπτοντες ἀδίκουσι γνώμησι, τότε ἐπεῖτε ἤκουσαν ἄσμενοι, ἐφοίτων παρὰ τὸν Δηϊόκεα καὶ αὐτοὶ δικασόμενοι, τέλος δὲ οὐδενὶ ἄλλῳ ἐπετράποντο.

97. Πλεῦνος δὲ αἰεὶ γινομένου τοῦ ἐπιφοιτέοντος, οἷα πυνθανομένων τὰς δίκας ἀποβαίνειν κατὰ τὸ ἐόν, γνούς ὁ Δηϊόκης ἐς ἐωυτὸν πᾶν ἀνακείμενον οὔτε κατίζειν ἔτι ἤθελε ἐνθα περ πρότερον προκατίζων ἐδίκασε, οὐτ' ἔφη δίκαν ἔτι οὐ γὰρ οἱ λυσιτελέειν τῶν ἐωυτοῦ ἐξημεληκότα τοῖσι πέλας δι' ἡμέρης δικάζειν. [2] εούσης ὦν ἀρπαγῆς καὶ ἀνομίας ἔτι πολλῶ μᾶλλον ἀνά τὰς κώμας ἢ πρότερον ἦν, συνελέχθησαν οἱ Μῆδοι ἐς τῶν καὶ ἐδίδουσαν σφίσι λόγον, λέγοντες περὶ τῶν κατηκόντων. ὡς δ' ἐγὼ δοκέω, μάλιστα ἔλεγον οἱ τοῦ Δηϊόκεω φίλοι [3] "οὐ γὰρ δὴ τρόπῳ τῷ παρεόντι χρεώμενοι δυνατοὶ εἰμὲν οἰκέειν τὴν χώραν, φέρε στήσωμεν ἡμέων αὐτῶν βασιλέα· καὶ οὕτω ἢ τε χωρῇ εὐνομήσεται καὶ αὐτοὶ πρὸς ἔργα τρεψόμεθα, οὐδὲ ὑπ' ἀνομίας ἀνάστατοι ἐσόμεθα." ταῦτα κη λέγοντες πείθουσι ἐωυτοὺς βασιλεύεσθαι.

98. Αὐτίκα δὲ προβαλλομένων ὄντινα στήσονται βασιλέα, ὁ Δηϊόκης ἦν πολλὸς ὑπὸ παντὸς ἀνδρὸς καὶ προβαλλόμενος καὶ αἰνεόμενος, ἐς ὃ τοῦτον καταίνουσι βασιλέα σφίσι εἶναι. [2] ὁ δ' ἐκέλευε αὐτοὺς οἰκία τε ἐωυτῷ ἄξια τῆς βασιληϊκῆς οἰκοδομῆσαι καὶ κρατῦναι αὐτὸν δορυφόροισι ποιεῦσι δὴ ταῦτα οἱ Μῆδοι. οἰκοδομέουσι τε γὰρ αὐτῷ οἰκία μεγάλα τε καὶ ἰσχυρά, ἵνα αὐτὸς ἔφρασε τῆς χώρας, καὶ δορυφόρους αὐτῷ ἐπιτρέπουσι ἐκ πάντων Μήδων καταλέξασθαι. [3] ὁ δὲ ὡς ἔσχε τὴν ἀρχὴν, τοὺς Μήδους ἠνάγκασε ἐν πόλισμα ποιήσασθαι καὶ τοῦτο περιστέλλοντας τῶν ἄλλων ἦσσαν ἐπιμέλεσθαι. πειθομένων δὲ καὶ ταῦτα τῶν Μήδων οἰκοδομῆσαι τείχεα μεγάλα τε καὶ καρτερά ταῦτα τὰ νῦν Ἀγβάτανα κέκληται, ἕτερον ἐτέρῳ κύκλῳ ἐνεστεῶτα. [4] μεμηχάνηται δὲ οὕτω τοῦτο τὸ τεῖχος ὥστε ὁ ἕτερος τοῦ ἐτέρου κύκλος τοῖσι προμαχεῶσι μόνουσι ἐστὶ ὑψηλότερος. τὸ μὲν κού τι καὶ τὸ χωρίον συμμαχέει κολωνὸς ἐὼν ὥστε τοιοῦτο εἶναι, τὸ δὲ καὶ μᾶλλον τι ἐπετηδεύθη. [5] κύκλων δ' ἐόντων τῶν συναπάντων ἑπτὰ, ἐν δὴ τῷ τελευταίῳ τὰ βασιληία ἐνεσσι καὶ οἱ θησαυροί. τὸ δ' αὐτῶν μέγιστον ἐστὶ τεῖχος κατὰ τὸν Ἀθηνέων κύκλον μάλιστα κη τὸ μέγαθος. τοῦ μὲν δὴ πρώτου κύκλου οἱ προμαχεῶνες εἰσι λευκοί, τοῦ δὲ δευτέρου μέλανες, τρίτου δὲ κύκλου φοινίκειοι, τετάρτου δὲ κυάνεοι, πέμπτου δὲ σανδαράκινοιοι. [6] οὕτω τῶν πέντε κύκλων οἱ προμαχεῶνες ἠνθισμένοι εἰσι φαρμάκοισι· δύο δὲ οἱ τελευταῖοι εἰσι ὁ μὲν καταργυρωμένους ὁ δὲ κατακεχυμένους ἔχων τοὺς προμαχεῶνας.

99. Ταῦτα μὲν δὴ ὁ Δηϊόκης ἐωυτῷ τε ἐτείχεε καὶ περὶ τὰ ἐωυτοῦ οἰκία, τὸν δὲ ἄλλον δῆμον πέριξ ἐκέλευε τὸ τεῖχος οἰκέειν. οἰκοδομηθέντων δὲ πάντων κόσμον τόνδε Δηϊόκης πρῶτος ἐστὶ ὁ καταστησάμενος, μήτε ἐσιέναι παρὰ βασιλέα μηδένα, δι' ἀγγέλων δὲ πάντα χρᾶσθαι, ὀρᾶσθαι τε βασιλέα ὑπὸ μηδενός, πρὸς τε τούτοις ἔτι γελᾶν τε καὶ ἀντίον πτύειν καὶ ἅπασιν εἶναι τοῦτο γε αἰσχρόν. [2] ταῦτα δὲ περὶ ἐωυτὸν ἐσέμνυε τῶνδε εἵνεκεν, ὅπως ἂν μὴ ὀρῶντες οἱ ὀμήλικες, ἐόντες σύντροφοὶ τε ἐκείνῳ καὶ οἰκίῃς οὐ φλαυροτέρης οὐδὲ ἐς ἀνδραγαθίην λειπόμενοι, λυπεοῖατο καὶ ἐπιβουλεύειεν, ἀλλ' ἕτεροῖός σφι δοκέοι εἶναι μὴ ὀρῶσι.

100. Ἐπεῖτε δὲ ταῦτα διεκόσμησε καὶ ἐκράτυνε ἐωυτὸν τῇ τυραννίδι, ἦν τὸ δίκαιον φυλάσσειν χαλεπός· καὶ τὰς τε δίκας γράφοντες ἔσω παρ' ἐκεῖνον ἐσπέμπεσκον, καὶ ἐκεῖνος διακρίνων τὰς ἐσφερομένας ἐκπέμπεσκε. [2] ταῦτα μὲν κατὰ τὰς δίκας ἐποίηε, τάδε δὲ ἄλλα ἐκεκοσμέατο οἱ· εἴ τινα πυνθάνοιτο ὑβρίζοντα, τοῦτον ὅπως μεταπέμψαιτο κατ' ἀξίην ἐκάστου ἀδικήματος ἐδικαίει, καὶ οἱ κατάσκοποὶ τε καὶ κατήκοοι ἦσαν ἀνά πᾶσαν τὴν χώραν τῆς ἤρχε.

101. Δηϊόκης μὲν νυν τὸ Μηδικὸν ἔθνος συνέστρεψε μῶνον καὶ τοῦτον ἤρξε· ἐστὶ δὲ Μήδων τοςάδε γένεα, Βούσαι Παρητακηνοὶ Στρούχατες Αριζαντοὶ Βούδιοι Μάγοι. γένεα μὲν δὴ Μήδων ἐστὶ τοςάδε.

102. Δηϊόκεω δὲ παῖς γίνεται **Φραόρτης**, ὃς τελευτήσαντος Δηϊόκεω, βασιλεύσαντος τρία καὶ πενήτηκοντα ἔτεα, παρεδέξατο τὴν ἀρχὴν, παραδεξάμενος δὲ οὐκ ἀπεχρᾶτο μόνων Μήδων ἀρχεῖν, ἀλλὰ στρατευσάμενος ἐπὶ τοὺς Πέρσας πρώτοισι τε τούτοις ἐπεθήκατο καὶ πρώτους Μήδων ὑπηκόους ἐποίησε. [2] μετὰ δὲ ἔχων δύο ταῦτα ἔθνεα καὶ ἀμφοτέρω ἰσχυρά, κατεστρέφετο τὴν Ἀσίην ἀπ' ἄλλου ἐπ' ἄλλο ἰὼν ἔθνος, ἐς ὃ στρατευσάμενος ἐπὶ τοὺς Ἀσσυρίους καὶ Ἀσσυρίων, τούτους οἱ Νίνον εἶχον καὶ ἤρχον πρότερον πάντων, τότε δὲ ἦσαν μεμουνωμένοι μὲν

συμμάχων ἄτε ἀπεστεώτων, ἄλλως μέντοι ἑωυτῶν εὖ ἦκοντες, ἐπὶ τούτους δὴ στρατευσάμενος ὁ Φραόρτης αὐτὸς τε διεφθάρη, ἄρξας δύο καὶ εἴκοσι ἔτεα, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ ὁ πολλός.

103. Φραόρτεω δὲ τελευτήσαντος ἐξεδέξατο **Κυαξάρης** ὁ Φραόρτεω τοῦ Δηϊόκεω παῖς. οὗτος λέγεται πολλὸν ἔτι γενέσθαι ἀλκιμώτερος τῶν προγόνων, καὶ πρῶτός τε ἐλόχισε κατὰ τέλεα τοὺς ἐν τῇ, Ἀσίῃ καὶ πρῶτος διέταξε χωρὶς ἐκάστους εἶναι, τοὺς τε αἰχμοφόρους καὶ τοὺς τοξοφόρους καὶ τοὺς ἰππέας· πρὸ τοῦ δὲ ἀναμίξῃ ἦν πάντα ὁμοίως ἀναπεφυρμένα. [2] οὗτος ὁ τοῖσι Λυδοῖσι ἐστὶ μαχεσάμενος ὅτε νύξῃ ἡ ἡμέρῃ ἐγένετό σφι μαχομένοισι, καὶ ὁ τὴν Ἄλυος ποταμοῦ ἄνω Ἀσίην πᾶσαν συστήσας ἑωυτῶ. συλλέξας δὲ τοὺς ὑπ' ἑωυτῶ ἀρχομένους πάντας ἐστρατεύετο ἐπὶ τὴν Νίνον, τιμωρέων τε τῶ πατρὶ καὶ τὴν πόλιν ταύτην θέλων ἐξελεῖν. [3] καὶ οἱ, ὡς συμβαλὼν ἐνίκησε τοὺς Ἀσσυρίους, περικατημένω τὴν Νίνον ἐπῆλθε **Σκυθέων στρατὸς μέγας**, ἦγε δὲ αὐτοὺς βασιλεὺς ὁ Σκυθέων Μαδύης Προτοθύεω παῖς· οἱ ἐσέβαλον μὲν ἐς τὴν Ἀσίην Κιμμερίους ἐκβαλόντες ἐκ τῆς Εὐρώπης, τούτοισι δὲ ἐπιστόμενοι φεύγουσι οὕτω ἐς τὴν Μηδικὴν χώραν ἀπίκοντο.

104. Ἔστι δὲ ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Μαυήτιδος ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν καὶ ἐς Κόλχους τριήκοντα ἡμερέων εὐζώνω ὁδός, ἐκ δὲ τῆς Κολχίδος οὐ πολλὸν ὑπερβῆναι ἐς τὴν Μηδικὴν, ἀλλ' ἐν τῷ διὰ μέσου ἔθνος αὐτῶν ἐστὶ, Σάσπειρες, τοῦτο δὲ παραμειβομένοισι εἶναι ἐν τῇ Μηδικῇ. [2] οὐ μέντοι οἱ γε Σκύθαι ταύτη ἐσέβαλον, ἀλλὰ τὴν κατύπερθε ὁδὸν πολλῶ μακροτέραν ἐκτραπόμενοι, ἐν δεξιῇ ἔχοντες τὸ Καυκάσιον ὄρος. ἐνθαῦτα οἱ μὲν Μῆδοι συμβαλόντες τοῖσι Σκύθησι καὶ ἐσσωθέντες τῇ μάχῃ τῆς ἀρχῆς κατελύθησαν. οἱ δὲ Σκύθαι τὴν Ἀσίην πᾶσαν ἐπέσχον.

105. Ἐνθεῦτεν δὲ ἦσαν ἐπ' Αἴγυπτον. καὶ ἐπεῖτε ἐγένοντο ἐν τῇ Παλαιστίνῃ Συρίῃ, Ψαμμῆτιχος σφέας Αἰγύπτου βασιλεὺς ἀντιάσας δώροισι τε καὶ λιτῆσι ἀποτράπει τὸ προσωτέρω μὴ πορεύεσθαι. [2] οἱ δὲ ἐπεῖτε ἀναχωρέοντες ὀπίσω ἐγένοντο τῆς Συρίας ἐν Ἀσκάλωνι πόλι, τῶν πλεόνων Σκυθέων παρεξελθόντων ἀσινέων, ὀλίγοι τινὲς αὐτῶν ὑπολειφθέντες ἐσύλησαν τῆς οὐρανῆς Ἀφροδίτης τὸ ἱδόν. [3] ἔστι δὲ τοῦτο τὸ ἱδόν, ὡς ἐγὼ πυνθανόμενος εὐρίσκω, πάντων ἀρχαιότατον ἱδῶν ὅσα ταύτης τῆς θεοῦ· καὶ γὰρ τὸ ἐν Κύπρῳ ἱδόν ἐνθεῦτεν ἐγένετο, ὡς αὐτοὶ Κύπριοι λέγουσι, καὶ τὸ ἐν Κυθήροισι Φοίνικές εἰσι οἱ ἰδρυσάμενοι ἐκ ταύτης τῆς Συρίας ἑόντες. [4] τοῖσι δὲ τῶν Σκυθέων συλήσασι τὸ ἱδόν τὸ ἐν Ἀσκάλωνι καὶ τοῖσι τούτων αἰεὶ ἐκγόνοισι ἐνέσκηψε ὁ θεὸς θήλεαν νοῦσον· ὥστε ἅμα λέγουσί τε οἱ Σκύθαι διὰ τοῦτο σφέας νοσέειν, καὶ ὁρᾶν παρ' ἑωυτοῖσι τοὺς ἀπικνεομένους ἐς τὴν Σκυθικὴν χώραν ὡς διακέαται τοὺς καλέουσι Ἐνάρεας οἱ Σκύθαι.

106. Ἐπὶ μὲν νυν ὀκτώ καὶ εἴκοσι ἔτεα ἦρχον τῆς Ἀσίας οἱ Σκύθαι, καὶ τὰ πάντα σφι ὑπὸ τε ὕβριος καὶ ὀλιγωρίας ἀνάστατα ἦν· χωρὶς μὲν γὰρ φόρον ἔπραττον παρ' ἐκάστων τὸν ἐκάστοισι ἐπέβαλλον, χωρὶς δὲ τοῦ φόρου ἤρπαζον περιελαύνοντες τοῦτο ὅ τι ἔχοιεν ἕκαστοι. [2] καὶ τούτων μὲν τοὺς πλεῦνας Κυαξάρης τε καὶ Μῆδοι ξεινίσαντες καὶ καταμεθύσαντες κατεφόνευσαν, καὶ οὕτω ἀνεσώσαντο τὴν ἀρχὴν Μῆδοι καὶ ἐπεκράτεον τῶν περ καὶ πρότερον, καὶ τὴν τε Νίνον εἶλον (ὡς δὲ εἶλον ἐν ἑτέροισι λόγοισι δηλώσω) καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὑποχειρίους ἐποίησαντο πλὴν τῆς Βαβυλωνίης μοίρης. μετὰ δὲ ταῦτα Κυαξάρης μὲν, βασιλεύσας τεσσεράκοντα ἔτεα σὺν τοῖσι Σκύθαι ἦρξαν, τελευτᾷ.

107. Ἐκδέκεται δὲ **Ἀστυάγης** Κυαξάρεω παῖς τὴν βασιληίην. καὶ οἱ ἐγένετο θυγάτηρ τῇ οὐνομα ἔθετο Μανδάνην· τὴν ἐδόκεε Ἀστυάγης ἐν τῷ ὕπνῳ οὐρῆσαι τοσοῦτον ὥστε πλησθαι μὲν τὴν ἑωυτοῦ πόλιν, ἐπικατακλύσαι δὲ καὶ τὴν Ἀσίην πᾶσαν. ὑπερθέμενος δὲ τῶν Μάγων τοῖσι ὄνειροπόλοισι τὸ ἐνύπνιον, ἐφοβήθη παρ' αὐτῶν αὐτὰ ἕκαστα μαθῶν. [2] μετὰ δὲ τὴν Μανδάνην ταύτην εοῦσαν ἤδη ἀνδρὸς ὠραίνην Μήδων μὲν τῶν ἑωυτοῦ ἀξίων οὐδενὶ διδοῖ γυναῖκα, δεδοικῶς τὴν ὄψιν· ὁ δὲ Πέρσης διδοῖ τῷ οὐνομα ἦν Καμβύσης, τὸν εὐρίσκε οἰκίης μὲν ἑόντα ἀγαθῆς τρόπου δὲ ἡσυχίου, πολλῶ ἐνερθε ἄγων αὐτὸν μέσου ἀνδρὸς Μήδου.

108. Συνοικεούσης δὲ τῷ Καμβύσῃ τῆς Μανδάνης, ὁ Ἀστυάγης τῷ πρώτῳ ἑτεῖ εἶδε ἄλλην ὄψιν, ἐδόκεε δὲ οἱ ἐκ τῶν αἰδοίων τῆς θυγατρὸς ταύτης φῦναι ἄμπελον, τὴν δὲ ἄμπελον ἐπισχεῖν τὴν Ἀσίην πᾶσαν. [2] ἰδὼν δὲ τοῦτο καὶ ὑπερθέμενος τοῖσι ὄνειροπόλοισι, μετεπέμψατο ἐκ τῶν Περσέων τὴν θυγατέρα ἐπίτεκα εοῦσαν, ἀπικομένην δὲ ἐφύλασσε βουλόμενος τὸ γενόμενον ἐξ αὐτῆς διαφθεῖραι· ἐκ γὰρ οἱ τῆς ὄψιος οἱ τῶν Μάγων ὄνειροπόλοι ἐσήμαινον ὅτι μέλλοι ὁ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ γόνος βασιλεύσειν ἀντὶ ἐκείνου. [3] ταῦτα δὲ ὦν φυλασσόμενος ὁ Ἀστυάγης, ὡς ἐγένετο ὁ Κῦρος, καλέσας Ἄρπαγον ἄνδρα οἰκίῳ καὶ πιστότατόν τε Μήδων καὶ πάντων

ἐπίτροπον τῶν ἐωυτοῦ, ἔλεγέ οἱ τοιάδε. [4] "Ἄρπαγε, πρῆγμα τὸ ἄν τοι προσθέω, μηδαμῶς παραχρήση, μηδὲ ἐμέ τε παραβάλη καὶ ἄλλους ἐλόμενος ἐξ ὑτέρης σοὶ αὐτῶ περιπέσης· λάβε τὸν Μανδάνη ἔτεκε παῖδα, φέρων δὲ ἐς σεωυτοῦ ἀπόκτεινον, μετὰ δὲ θάψον τρόπῳ ὄτεω αὐτὸς βούλει." [5] ὁ δὲ ἀμείβεται "ὦ βασιλεῦ, οὔτε ἄλλοτε κω παρῆδες ἀνδρὶ τῷδε ἄχαρι οὐδέν, φυλασσόμεθα δὲ ἐς σὲ καὶ ἐς τὸν μετέπειτα χρόνον μηδὲν ἐξαμαρτεῖν. ἀλλ' εἰ τοι φίλον τοῦτο οὔτω γίνεσθαι, χρὴ δὴ τό γε ἐμὸν ὑπηρετέεσθαι ἐπιτηδέως."

109. Τούτοισι ἀμειψάμενος ὁ Ἄρπαγος, ὡς οἱ παρεδόθη τὸ παιδίον κεκοσμημένον τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἦε κλαίων ἐς τὰ οἰκία· παρελθὼν δὲ ἔφραζε τῇ ἐωυτοῦ γυναικὶ τὸν πάντα Ἀστυάγεος ῥηθέντα λόγον. [2] ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν λέγει "νῦν ὧν τί σοὶ ἐν νόῳ ἐστὶ ποιέειν;" ὁ δὲ ἀμείβεται "οὐ τῇ ἐνετέλλετο Ἀστυάγης, οὐδ' εἰ παραφρονήσει τε καὶ μανέεται κάκιον ἢ νῦν μαίνεται, οὐ οἱ ἔγωγε προσθήσομαι τῇ γνώμῃ οὐδὲ ἐς φόνον τοιοῦτον ὑπηρετήσω. [3] πολλῶν δὲ εἵνεκα οὐ φονεύσω μιν, καὶ ὅτι αὐτῷ μοι συγγενῆς ἐστὶ ὁ παῖς, καὶ ὅτι Ἀστυάγης μὲν ἐστὶ γέρον καὶ ἄπαις ἔρσηνος γόνου· [4] εἰ δ' ἐθελήσει τούτου τελευτήσαντος ἐς τὴν θυγατέρα ταύτην ἀναβῆναι ἢ τυραννίς, τῆς νῦν τὸν υἱὸν κτείνει δι' ἐμεῦ, ἄλλο τι ἢ λείπεται τὸ ἐνθεῦτεν ἐμοὶ κινδύνων ὁ μέγιστος; ἀλλὰ τοῦ μὲν ἀσφαλῆος εἵνεκα ἐμοὶ δεῖ τοῦτον τελευτᾶν τὸν παῖδα, δεῖ μέντοι τῶν τινα Ἀστυάγεος αὐτοῦ φονέα γενέσθαι καὶ μὴ τῶν ἐμῶν."

110. Ταῦτα εἶπε καὶ αὐτίκα ἄγγελον ἔπεμπε ἐπὶ τῶν βουκόλων τῶν Ἀστυάγεος τὸν ἠπίστατο νομάς τε ἐπιτηδεοτάτας νέμοντα καὶ ὄρεα θηριωδέστατα· τῷ οὐνομα ἦν Μιτραδάτης, συνοίκεε δὲ ἐωυτοῦ συνδούλη, οὐνομα δὲ τῇ γυναικὶ ἦν τῇ συνοίκεε Κυνώ κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν, κατὰ δὲ τὴν Μηδικὴν Σπακῶ· τὴν γὰρ κύνα καλέουσι σπάκα Μηδοί. [2] αἱ δὲ ὑπῶρεαί εἰσι τῶν ὀρέων, ἔνθα τὰς νομάς τῶν βοῶν εἶχε οὗτος δὴ ὁ βουκόλος, πρὸς βορέω τε ἀνέμου τῶν Ἀγβατάνων καὶ πρὸς τοῦ πόντου τοῦ Εὐξείνου· ταύτη μὲν γὰρ ἡ Μηδικὴ χωρὴ πρὸς Σασπείρων ὀρεινὴ ἐστὶ κάρτα καὶ ὑψηλὴ τε καὶ ἰδησι συνηρεφῆς, ἡ δὲ ἄλλη Μηδικὴ χωρὴ ἐστὶ πᾶσα ἀπεδος. [3] ἐπεὶ ὧν ὁ βουκόλος σπουδῇ πολλῇ καλεόμενος ἀπῆκετο, ἔλεγε ὁ Ἄρπαγος τάδε. "κελεύει σε Ἀστυάγης τὸ παιδίον τοῦτο λαβόντα θεῖναι ἐς τὸ ἐρημότατον τῶν ὀρέων, ὅπως ἂν τάχιστα διαφθαρείη· καὶ τάδε τοὶ ἐκέλευσε εἰπεῖν, ἦν μὴ ἀποκτείνης αὐτὸ ἀλλὰ τεῷ τρόπῳ περιποιήσης, ὀλέθρῳ τῷ κακίστῳ σε διαχρήσεσθαι. ἐπορᾶν δὲ ἐκκείμενον τέταγμαί ἐγώ."

111. Ταῦτα ἀκούσας ὁ βουκόλος καὶ ἀναλαβὼν τὸ παιδίον ἦε τὴν αὐτὴν ὀπίσω ὁδὸν καὶ ἀπικνέεται ἐς τὴν ἔπαυλιν. τῷ δ' ἄρα καὶ αὐτῷ ἡ γυνή, ἐπίτεξ ἐοῦσα πᾶσαν ἡμέρην, τότε κως κατὰ δαίμονα τίκτει οἰχομένου τοῦ βουκόλου ἐς πόλιν. ἦσαν δὲ ἐν φροντίδι ἀμφότεροι ἀλλήλων πέρι, ὁ μὲν τοῦ τόκου τῆς γυναικὸς ἀρρωδέων, ἡ δὲ γυνὴ ὅ τι οὐκ ἐωθῶς ὁ Ἄρπαγος μεταπέμψαιτο αὐτῆς τὸν ἄνδρα. [2] ἐπεὶ δὲ ἀπονοστήσας ἐπέστη, οἷα ἐξ ἀέλπτου ἰδοῦσα ἡ γυνὴ εἶρετο προτέρη ὅ τι μιν οὔτω προθύμως Ἄρπαγος μετεπέμψατο. ὁ δὲ εἶπε "ὦ γύναι, εἰδὼν τε ἐς πόλιν ἐλθὼν καὶ ἤκουσα τὸ μῆτε ἰδεῖν ὄφελον μῆτε κοτὲ γενέσθαι ἐς δεσπότης τοὺς ἡμετέρους. οἶκος μὲν πᾶς Ἀρπάγου κλαυθμῷ κατείχετο, ἐγὼ δὲ ἐκπλαγεὶς ἦμα ἔσω. [3] ὡς δὲ τάχιστα ἐσηλθον, ὀρέω παιδίον προκείμενον ἀσπαῖρόν τε καὶ κραυγανόμενον, κεκοσμημένον χρυσῷ τε καὶ ἐσθῆτι ποικίλῃ. Ἄρπαγος δὲ ὡς εἶδέ με, ἐκέλευε τὴν ταχίστην ἀναλαβόντα τὸ παιδίον οἴχεσθαι φέροντα καὶ θεῖναι ἔνθα θηριωδέστατον εἶη τῶν ὀρέων, φᾶς Ἀστυάγεα εἶναι τὸν ταῦτα ἐπιθέμενόν μοι, πόλλ' ἀπειλήσας εἰ μὴ σφεα ποιήσαιμι. [4] καὶ ἐγὼ ἀναλαβὼν ἔφερον, δοκέων τῶν τινος οἰκετέων εἶναι· οὐ γὰρ ἂν κοτὲ κατέδοξα ἔνθεν γε ἦν. ἐθάμβεον δὲ ὀρέων χρυσῷ τε καὶ εἵμασι κεκοσμημένον, πρὸς δὲ καὶ κλαυθμὸν κατεστεῶτα ἐμφανέα ἐν Ἀρπάγου. [5] καὶ πρόκατε δὴ κατ' ὁδὸν πυνθάνομαι τὸν πάντα λόγον θεράποντος, ὃς ἐμὲ προπέμπων ἔξω πόλιος ἐνεχείρισε τὸ βρέφος, ὡς ἄρα Μανδάνης τε εἶη παῖς τῆς Ἀστυάγεος θυγατρὸς καὶ Καμβύσειω τοῦ Κύρου, καὶ μιν Ἀστυάγης ἐντέλλεται ἀποκτεῖναι. νῦν τε ὅδε ἐστὶ."

112. Ἄμα δὲ ταῦτα ἔλεγε ὁ βουκόλος καὶ ἐκκαλύψας ἀπεδείκνυε. ἡ δὲ ὡς εἶδε τὸ παιδίον μέγα τε καὶ εὐεῖδὲς ἐόν, δακρύσασα καὶ λαβομένη τῶν γουνάτων τοῦ ἀνδρὸς ἐχρήριζε μηδεμιῇ τέχνῃ ἐκθεῖναι μιν. [2] ὁ δὲ οὐκ ἔφη οἷός τ' εἶναι ἄλλως αὐτὰ ποιέειν· ἐπιφοιτήσιν γὰρ κατασκόπους ἐξ Ἀρπάγου ἐποψομένους, ἀπολέεσθαι τε κάκιστα ἦν μὴ σφεα ποιήση. ὡς δὲ οὐκ ἔπειθε ἄρα τὸν ἄνδρα, δευτέρα λέγει ἡ γυνὴ τάδε. "ἐπεὶ τοίνυν οὐ δύναμαί σε πείθειν μὴ ἐκθεῖναι, σὺ δὲ ὦδε ποίησον, εἰ δὴ πᾶσα ἀνάγκη ὀφθῆναι ἐκκείμενον. τέτοκα γὰρ καὶ ἐγώ, τέτοκα δὲ τεθνεός. [3] τοῦτο μὲν φέρων πρόθεσ, τὸν δὲ τῆς Ἀστυάγεος θυγατρὸς παῖδα ὡς ἐξ ἡμέων ἐόντα τρέφωμεν. καὶ οὔτω οὔτε σὺ ἀλώσειαι ἀδικέων τοὺς δεσπότης οὔτε ἡμῖν κακῶς βεβουλευμένα ἔσται· ὅ τε γὰρ τεθνεὼς βασιληὶς ταφῆς κυρήσει καὶ ὁ περιεὼν οὐκ ἀπολέει τὴν ψυχὴν."

113. Κάρτα τε ἔδοξε τῷ, βουκόλῳ πρὸς τὰ παρεόντα εὖ λέγειν ἢ γυνή, καὶ αὐτίκα ἐποίηε ταῦτα· τὸν μὲν ἔφερε θανατώσων παῖδα, τοῦτον μὲν παραδιδόει τῇ ἑωυτοῦ γυναικί, τὸν δὲ ἑωυτοῦ ἔοντα νεκρὸν λαβὼν ἔθηκε ἐς τὸ ἄγγος ἐν τῷ ἔφερε τὸν ἕτερον· [2] κοσμήσας δὲ τῷ κόσμῳ παντὶ τοῦ ἑτέρου παιδός, φέρων ἐς τὸ ἐρημότατον τῶν ὀρέων τίθει. ὡς δὲ τρίτη ἡμέρη τῷ παιδίῳ ἐκκειμένῳ ἐγένετο, ἦε ἐς πόλιν ὁ βουκόλος, τῶν τινα προβοσκῶν φύλακον αὐτοῦ καταλιπὼν, ἐλθὼν δὲ ἐς τοῦ Ἀρπάγου ἀποδεικνύει ἔφη ἕτοιμος εἶναι τοῦ παιδίου τὸν νέκυν. [3] πέμψας δὲ ὁ Ἀρπαγὸς τῶν ἑωυτοῦ δορυφόρων τοὺς πιστοτάτους εἶδε τε διὰ τούτων καὶ ἔθαψε τοῦ βουκόλου τὸ παιδίον, καὶ τὸ μὲν ἐτέθαπτο, τὸν δὲ ὕστερον τούτων Κύρον ὀνομασθέντα παραλαβοῦσα ἔτρεφε ἢ γυνή τοῦ βουκόλου, οὐνομα ἄλλο κού τι καὶ οὐ Κύρον θεμένη.

114. Καὶ ὅτε ἦν δεκαέτης ὁ παῖς, πρῆγμα ἐς αὐτὸν τοιόνδε γενόμενον ἐξέφηνέ μιν. ἔπαιζε ἐν τῇ κώμῃ ταύτῃ ἐν τῇ ἦσαν καὶ αἱ βουκολίαι αὐταί, ἔπαιζε δὲ μετ' ἄλλων ἡλικίων ἐν ὁδῷ. καὶ οἱ παῖδες παίζοντες εἶλοντο ἑωυτῶν βασιλέα εἶναι τοῦτον δὴ τὸν τοῦ βουκόλου ἐπίκλησιν παῖδα. [2] ὁ δὲ αὐτῶν διέταξε τοὺς μὲν οἰκίας οἰκοδομεῖν, τοὺς δὲ δορυφόρους εἶναι, τὸν δὲ κου τινὰ αὐτῶν ὀφθαλμὸν βασιλέος εἶναι, τῷ δὲ τινὶ τὰς ἀγγελίας φέρειν ἐδίδου γέρας, ὡς ἐκάστῳ ἔργον προστάσων. [3] εἰς δὴ τούτων τῶν παιδῶν συμπαίζων, ἑὼν Ἀρτεμβάρεος παῖς ἀνδρὸς δοκίμου ἐν Μήδοισι, οὐ γὰρ δὴ ἐποίησε τὸ προσταχθὲν ἐκ τοῦ Κύρου, ἐκέλευε αὐτὸν τοὺς ἄλλους παῖδας διαλαβεῖν, πειθομένων δὲ τῶν παιδῶν ὁ Κύρος τὸν παῖδα τρηχέως κάρτα περιέσπε μαστιγέων. [4] ὁ δὲ ἐπεῖτε μετεῖθη τάχιστα, ὡς γε δὴ ἀνάξια ἑωυτοῦ παθὼν, μᾶλλον τι περιημέκτεε, κατελθὼν δὲ ἐς πόλιν πρὸς τὸν πατέρα ἀποικτιζέτο τῶν ὑπὸ Κύρου ἤντησε, λέγων δὲ οὐ Κύρου (οὐ γὰρ κω ἦν τοῦτο τοῦνομα), ἀλλὰ πρὸς τοῦ βουκόλου τοῦ Ἀστυάγεος παιδός. [5] ὁ δὲ Ἀρτεμβάρης ὀργῇ ὡς εἶχε ἐλθὼν παρὰ τὸν Ἀστυάγεα καὶ ἅμα ἀγόμενος τὸν παῖδα ἀνάρσια πρήγματα ἔφη πεπονθέναι, λέγων "ὦ βασιλεῦ, ὑπὸ τοῦ σοῦ δούλου, βουκόλου δὲ παιδὸς ὧδε περιωβρίσμεθα," δεικνὺς τοῦ παιδὸς τοὺς ὤμους.

115. Ακούσας δὲ καὶ ἰδὼν Ἀστυάγης, θέλων τιμωρῆσαι τῷ παιδί τιμῆς τῆς Ἀρτεμβάρεος εἵνεκα, μετεπέμπετο τὸν τε βουκόλον καὶ τὸν παῖδα. ἐπεῖτε δὲ παρήσαν ἀμφοτέρω, βλέψας πρὸς τὸν Κύρον ὁ Ἀστυάγης ἔφη [2] "σὺ δὴ ἑὼν τοῦδε τοιοῦτου ἔοντος παῖς ἐτόλμησας τὸν τοῦδε παῖδα ἔοντος πρώτου παρ' ἐμοὶ ἀεικέη τοιῆδε περισπεῖν;" ὁ δὲ ἀμείβετο ὧδε. "ὦ δέσποτα, ἐγὼ ταῦτα τοῦτον ἐποίησα σὺν δίκῃ. οἱ γὰρ με ἐκ τῆς κώμης παῖδες, τῶν καὶ ὅδε ἦν, παίζοντες σφέων αὐτῶν ἐστήσαντο βασιλέα· ἐδόκεον γὰρ σφι εἶναι ἐς τοῦτο ἐπιτηδεότατος. [3] οἱ μὲν νυν ἄλλοι παῖδες τὰ ἐπιτασσόμενα ἐπετέλεον, οὗτος δὲ ἀνηκούστεέ τε καὶ λόγον εἶχε οὐδένα, ἐς ὃ ἔλαβὲ τὴν δίκην. εἰ ὦν δὴ τοῦδε εἵνεκα ἄξιός τευ κακοῦ εἰμί, ὅδε τοὶ πάρεμι."

116. Ταῦτα λέγοντος τοῦ παιδὸς τὸν Ἀστυάγεα ἐσήιε ἀνάγνωσις αὐτοῦ, καὶ οἱ ὅ τε χαρακτήρ τοῦ προσώπου προσφέρεσθαι ἐδόκεε ἐς ἑωυτὸν καὶ ἢ ὑπόκρισις ἐλευθερωτέρη εἶναι, ὅ τε χρόνος τῆς ἐκθέσιος τῇ ἡλικίᾳ τοῦ παιδὸς ἐδόκεε συμβαίνειν. [2] ἐκπλαγεὶς δὲ τούτοις ἐπὶ χρόνον ἀφθογγος ἦν· μόγις δὲ δὴ κοτε ἀνενοιχθεὶς εἶπε, θέλων ἐκπέμψαι τὸν Ἀρτεμβάρεα, ἵνα τὸν βουκόλον μῦνον λαβὼν βασανίσῃ, "Ἀρτέμβαρεις, ἐγὼ ταῦτα ποιήσω ὥστε σὲ καὶ τὸν παῖδα τὸν σὸν μηδὲν ἐπιμέμφεσθαι." [3] τὸν μὲν δὴ Ἀρτεμβάρεα πέμπει, τὸν δὲ Κύρον ἦγον ἔσω οἱ θεράποντες κελεύσαντος τοῦ Ἀστυάγεος, ἐπεὶ δὲ ὑπελέλειπτο ὁ βουκόλος μῦνος μουνόθεν, τάδε αὐτὸν εἶρετο ὁ Ἀστυάγης, κόθην λάβοι τὸν παῖδα καὶ τίς εἴη ὁ παραδούς. [4] ὁ δὲ ἐξ ἑωυτοῦ τε ἔφη γεγονέναι καὶ τὴν τεκοῦσαν αὐτὸν εἶναι ἔτι παρ' ἑωυτῷ. Ἀστυάγης δὲ μιν οὐκ εὖ βουλεύεσθαι ἔφη ἐπιθυμούντα ἐς ἀνάγκας μεγάλας ἀπικνέεσθαι, ἅμα τε λέγων ταῦτα ἐσήμαινε τοῖσι δορυφόροις λαμβάνειν αὐτόν. [5] ὁ δὲ ἀγόμενος ἐς τὰς ἀνάγκας οὕτω δὴ ἔφαινε τὸν ἔοντα λόγον· ἀρχόμενος δὲ ἀπ' ἀρχῆς διεξήιε τῇ ἀληθείᾳ χρωόμενος, καὶ κατέβαινε ἐς λιτὰς τε καὶ συγγνώμην ἑωυτῷ κελεύων ἔχειν αὐτόν.

117. Ἀστυάγης δὲ τοῦ μὲν βουκόλου τὴν ἀληθείην ἐκφήναντος λόγον ἤδη καὶ ἐλάσσω ἐποίηετο, Ἀρπάγῳ δὲ καὶ μέγαν μεμφόμενος καλέειν αὐτὸν τοὺς δορυφόρους ἐκέλευε. [2] ὡς δὲ οἱ παρῆν ὁ Ἀρπαγὸς, εἶρετό μιν ὁ Ἀστυάγης "Ἀρπαγε, τέω δὴ μόρω τὸν παῖδα κατεχρήσαο τὸν τοὶ παρέδωκα ἐκ θυγατρὸς γεγονότα τῆς ἐμῆς;" ὁ δὲ Ἀρπαγὸς ὡς εἶδε τὸν βουκόλον ἔνδον ἔοντα, οὐ τρέπεται ἐπὶ ψευδέα ὁδόν, ἵνα μὴ ἐλεγχόμενος ἀλίσκηται, ἀλλὰ λέγει τάδε. [3] "ὦ βασιλεῦ, ἐπεῖτε παρέλαβον τὸ παιδίον, ἐβούλευον σκοπέων ὅπως σοὶ τε ποιήσω κατὰ νόον, καὶ ἐγὼ πρὸς σὲ γινόμενος ἀναμάρτητος μήτε θυγατρὶ τῇ σῇ μήτε αὐτῷ σοὶ εἶην αὐθέντης. [4] ποιέω δὴ ὧδε· καλέσας τὸν βουκόλον τόνδε παραδίδωμι τὸ παιδίον, φὰς σέ τε εἶναι τὸν κελεύοντα ἀποκτείνειν αὐτό. καὶ λέγων τοῦτό γε οὐκ ἐψευδόμην· σὺ γὰρ ἐνετέλλεο οὕτω. παραδίδωμι μέντοι τῷδε κατὰ

τάδε ἐντειλάμενος, θείναι μιν ἐς ἔρημον ὄρος καὶ παραμένοντα φυλάσσειν ἄχρι οὗ τελευτήσῃ, ἀπειλήσας παντοῖα τῷδε ἦν μὴ τάδε ἐπιτελέα ποιήσῃ. [5] ἐπεῖτε δὲ ποιήσαντος τούτου τὰ κελευόμενα ἐτελεύτησε τὸ παιδίον, πέμψας τῶν εὐνούχων τοὺς πιστοτάτους καὶ εἶδον δι' ἐκείνων καὶ ἔθαψά μιν. οὕτω ἔσχε ὦ βασιλεῦ περὶ τοῦ πρήγματος τούτου, καὶ τοιούτῳ μόρῳ ἐχρήσατο ὁ παῖς."

118. Ἀρπαγὸς μὲν δὴ τὸν ἰθὺν ἔφαινε λόγον· Ἀστυάγης δὲ κρύπτων τὸν οἶ ἐνεῖχε χόλον διὰ τὸ γεγονός, πρῶτα μὲν, κατὰ περὶ ἤκουσε αὐτὸς πρὸς τοῦ βουκόλου τὸ πρήγμα, πάλιν ἀπηγγέετο τῷ Ἀρπάγῳ, μετὰ δὲ ὡς οἱ ἐπαλιλλόγητο, κατέβαινε λέγων ὡς περίεστί τε ὁ παῖς καὶ τὸ γεγονός ἔχει καλῶς· [2] "τῷ τε γὰρ πεποιημένῳ" ἔφη λέγων "ἐς τὸν παῖδα τοῦτον ἔκαμνον μεγάλως, καὶ θυγατρὶ τῇ ἐμῇ διαβεβλημένος οὐκ ἐν ἐλαφρῷ ἐποιεύμην. ὡς ὦν τῆς τύχης εὐ μετεστεώσης, τοῦτο μὲν τὸν σεωτοῦ παιδα ἀπόπεμψον παρὰ τὸν παῖδα τὸν νεήλυδα, τοῦτο δὲ (σῶστρα γὰρ τοῦ παιδὸς μέλλω θύειν τοῖσι θεῶν τιμῇ αὕτη προσκέεται) πάρισθί μοι ἐπὶ δεῖπνον."

119. Ἀρπαγὸς μὲν ὡς ἤκουσε ταῦτα, προσκυνήσας καὶ μεγάλα ποιησάμενος ὅτι τε ἡ ἁμαρτὰς οἱ ἐς δέον ἐγεγόνεε καὶ ὅτι ἐπὶ τύχησι χρηστῆσι ἐπὶ δεῖπνον ἐκέκλητο, ἦε ἐς τὰ οἰκία. [2] ἐσελθὼν δὲ τὴν ταχίστην, ἦν γὰρ οἱ παῖς εἰς μόνος ἕτα τρία καὶ δέκα κου μάλιστα γεγονώς, τοῦτον ἐκπέμπεν ἵνα τε κελεύων ἐς Ἀστυάγεος καὶ ποιέειν ὅ τι ἂν ἐκεῖνος κελεύῃ, αὐτὸς δὲ περιχαρῆς ἑὼν φράζει τῇ γυναικὶ τὰ συγκυρήσαντα. [3] Ἀστυάγης δέ, ὡς οἱ ἀπίκετο ὁ Ἀρπάγου παῖς, σφάξας αὐτὸν καὶ κατὰ μέλεα διελὼν τὰ μὲν ὥπτησε τὰ δὲ ἤψησε τῶν κρεῶν, εὐτυχὰ δὲ ποιησάμενος εἶχε ἔτοιμα. [4] ἐπεῖτε δὲ τῆς ὥρης γινομένης τοῦ δεῖπνου παρῆσαν οἱ τε ἄλλοι δαιτυμόνες καὶ ὁ Ἀρπαγὸς, τοῖσι μὲν ἄλλοισι καὶ αὐτῷ Ἀστυάγει παρетиθέατο τράπεζαι ἐπίπλαι μηλέων κρεῶν, Ἀρπάγῳ δὲ τοῦ παιδὸς τοῦ ἑωυτοῦ, πλὴν κεφαλῆς τε καὶ ἄκρων χειρῶν τε καὶ ποδῶν, τᾶλλα πάντα· ταῦτα δὲ χωρὶς ἔκειτο ἐπὶ κανέῳ κατακεκαλυμμένα, [5] ὡς δὲ τῷ Ἀρπάγῳ ἐδόκεε ἄλις ἔχειν τῆς βορῆς, Ἀστυάγης εἶρετό μιν εἰ ἠσθηῖ τι τῇ θοίνῃ. φάμενου δὲ Ἀρπάγου καὶ κάρτα ἠσθῆναι, παρέφερον τοῖσι προσέκειτο τὴν κεφαλὴν τοῦ παιδὸς κατακεκαλυμμένην καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, Ἀρπαγον δὲ ἐκέλευον προσστάντες ἀποκαλύπτειν τε καὶ λαβεῖν τὸ βούλεται αὐτῶν. [6] πειθόμενος δὲ ὁ Ἀρπαγὸς καὶ ἀποκαλύπτων ὄρα τοῦ παιδὸς τὰ λείμματα, ἰδὼν δὲ οὐτε ἐξεπλάγη ἐντὸς τε ἑωυτοῦ γίνεται. εἶρετο δὲ αὐτὸν ὁ Ἀστυάγης εἰ γινώσκοι ὅτευ θηρίου κρέα βεβρώκοι. [7] ὁ δὲ καὶ γινώσκων ἔφη καὶ ἀρεστὸν εἶναι πᾶν τὸ ἂν βασιλεὺς ἔρδη. τούτοισι δὲ ἀμειψάμενος καὶ ἀναλαβὼν τὰ λοιπὰ τῶν κρεῶν ἦε ἐς τὰ οἰκία, ἐνθεῦτεν δὲ ἔμελλε, ὡς ἐγὼ δοκέω, ἀλίσας θάψειν τὰ πάντα.

120. Ἀρπάγῳ μὲν Ἀστυάγης δίκην ταύτην ἐπέθηκε, Κύπου δὲ περὶ βουλευῶν ἐκάλεε τοὺς αὐτοὺς τῶν Μάγων οἱ τὸ ἐνύπνιον οἱ ταύτη ἔκριναν. ἀπικομένους δὲ εἶρετο ὁ Ἀστυάγης τῇ ἔκριναν οἱ τὴν ὄψιν. οἱ δὲ κατὰ ταῦτα εἶπαν λέγοντες ὡς βασιλεῦσαι χρῆν τὸν παῖδα, εἰ ἐπέζωσε καὶ μὴ ἀπέθανε πρότερον. [2] ὁ δὲ ἀμείβεται αὐτοὺς τοῖσιδε. "ἔστι τε ὁ παῖς καὶ περίεστι, καὶ μιν ἐπ' ἀγροῦ διαιτώμενον οἱ ἐκ τῆς κώμης παῖδες ἐστήσαντο βασιλέα. ὁ δὲ πάντα ὅσα περὶ οἱ ἀληθεί λόγω βασιλέες ἐτελέωσε ποιήσας· καὶ γὰρ δορυφόρους καὶ θυρωρούς καὶ ἀγγελιφόρους καὶ τὰ λοιπὰ πάντα διατάξας ἤρχε. [3] καὶ νῦν ἐς τί ὑμῖν ταῦτα φαίνεται φέρειν;" εἶπαν οἱ Μάγοι "εἰ μὲν περίεστί τε καὶ ἐβασίλευσε ὁ παῖς μὴ ἐκ προνοίης τινός, θάρσεέ τε τούτου εἶνεκα καὶ θυμὸν ἔχε ἀγαθόν· οὐ γὰρ ἔτι τὸ δεύτερον ἄρχει. παρὰ σμικρὰ γὰρ καὶ τῶν λογίων ἡμῖν ἔνια κεχώρηκε, καὶ τὰ γε τῶν ὄνειράτων ἐχόμενα τελέως ἐς ἀσθενὲς ἔρχεται." [4] ἀμείβεται ὁ Ἀστυάγης τοῖσιδε. "καὶ αὐτὸς ὦ Μάγοι ταύτη πλεῖστος γνώμην εἰμί, βασιλέος ὀνομασθέντος τοῦ παιδὸς ἐξήκειν τε τὸν ὄνειρον καὶ μοι τὸν παῖδα τοῦτον εἶναι δεινὸν ἔτι οὐδέν. ὅμως μὲν γέ τοι συμβουλευσατέ μοι εὐ περισκεψάμενοι τὰ μέλλει ἀσφαλέστατα εἶναι οἴκῳ τε τῷ ἐμῷ καὶ ὑμῖν." [5] εἶπαν πρὸς ταῦτα οἱ Μάγοι "ὦ βασιλεῦ, καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν περὶ πολλοῦ ἐστὶ κατορθοῦσθαι ἀρχὴν τὴν σὴν. κείως μὲν γὰρ ἀλλοτριοῦται ἐς τὸν παῖδα τοῦτον περιουσία ἐόντα Πέρσῃ, καὶ ἡμεῖς ἐόντες Μῆδοι δουλούμεθά τε καὶ λόγου οὐδενὸς γινόμεθα πρὸς Περσέων, ἐόντες ξεῖνοι· σέο δ' ἐνεστεῶτος βασιλέος, ἐόντος πολιήτεω, καὶ ἄρχομεν τὸ μέρος καὶ τιμὰς πρὸς σέο μεγάλας ἔχομεν. [6] οὕτω ὦν πάντως ἡμῖν σέο καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς προσπτεόν ἐστί. καὶ νῦν εἰ φοβερόν τι ἐνωρῶμεν, πᾶν ἂν σοὶ προεφράζομεν. νῦν δὲ ἀποσκήψαντος τοῦ ἐνυπνίου ἐς φαῦλον, αὐτοὶ τε θαρσέομεν καὶ σοὶ ἕτερα τοιαῦτα παρακελευόμεθα. τὸν δὲ παῖδα τοῦτον ἐξ ὀφθαλμῶν ἀπόπεμψαι ἐς Πέρσας τε καὶ τοὺς γειναμένους."

121. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ἀστυάγης ἐχάρη τε καὶ καλέσας τὸν Κύρον ἔλεγέ οἱ τάδε. "ὦ παῖ, σὲ γὰρ ἐγὼ δι' ὄψιν ὄνειρου οὐ τελέην ἠδίκηον, τῇ σεωτοῦ δὲ μοίρῃ περιεῖς· νῦν ὦν ἴθι χαίρων ἐς

Πέρσας, πομποὺς δὲ ἐγὼ ἄμα πέμψω. ἔλθων δὲ ἐκεῖ πατέρα τε καὶ μητέρα εὐρήσεις οὐ κατὰ Μιτραδάτην τε τὸν βουκόλον καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ."

122. Ταῦτα εἶπας ὁ Αστυάγης ἀποπέμπει τὸν Κῦρον. νοστήσαντα δὲ μιν ἐς τοῦ Καμβύσεω τὰ οἰκία ἐδέξαντο οἱ γεινάμενοι, καὶ δεξάμενοι ὡς ἐπύθοντο, μεγάλως ἀσπάζοντο οἷα δὴ ἐπιστάμενοι αὐτίκα τότε τελευτήσαι, ἰστόρεόν τε ὄτεω τρόπῳ περιγένοιτο. [2] ὁ δὲ σφι ἔλεγε, φὰς πρὸ τοῦ μὲν οὐκ εἶδέναι ἀλλ' ἡμαρτηκέναι πλείστον, κατ' ὁδὸν δὲ πυθέσθαι πᾶσαν τὴν ἑωυτοῦ πάθην· ἐπίστασθαι μὲν γὰρ ὡς βουκόλου τοῦ Αστυάγεος εἶη παῖς, ἀπὸ δὲ τῆς κείθεν ὁδοῦ τὸν πάντα λόγον τῶν πομπῶν πυθέσθαι. [3] τραφήναι δὲ ἔλεγε ὑπὸ τῆς τοῦ βουκόλου γυναικός, ἥ ἐ τε ταύτην αἰνέων διὰ παντός, ἦν τέ οἱ ἐν τῷ λόγῳ τὰ πάντα ἢ Κυνώ. οἱ δὲ τοκέες παραλαβόντες τὸ οὖνομα τοῦτο, ἵνα θειοτέρως δοκέῃ τοῖσι Πέρσησι περιεῖναι σφι ὁ παῖς, κατέβαλον φάτιν ὡς ἐκκείμενον Κῦρον κύων ἐξέθρεψε.

123. Ἐνθεῦτεν μὲν ἡ φάτις αὕτη κεχώρηκε. **Κύρω** δὲ ἀνδρευμένῳ καὶ ἐόντι τῶν ἡλικίων ἀνδριοτάτῳ καὶ προσφιλεστάτῳ προσέκειτο ὁ Ἄρπαγος δῶρα πέμπων, τίσασθαι Αστυάγεα ἐπιθυμῶν· ἀπ' ἑωυτοῦ γὰρ ἐόντος ἰδιώτεω οὐκ ἐνώρα τιμωρίην ἐσομένην ἐς Αστυάγεα, Κῦρον δὲ ὀρέων ἐπιτρεφόμενον ἐποίετο σύμμαχον, τὰς πάθας τὰς Κύρου τῆσι ἑωυτοῦ ὁμοιούμενος. [2] πρὸ δ' ἔτι τούτου τάδε οἱ κατέργαστο· ἐόντος τοῦ Αστυάγεος πικροῦ ἐς τοὺς Μήδους, συμμίσγων ἐνὶ ἐκάστῳ ὁ Ἄρπαγος τῶν πρώτων Μήδων ἀνέπειθε ὡς χρηὴ Κῦρον προσησαμένους Αστυάγεα παῦσαι τῆς βασιλείης. [3] κατεργασμένου δὲ οἱ τούτου καὶ ἐόντος ἐτοίμου, οὕτω δὴ τῷ Κύρῳ διαιτωμένῳ ἐν Πέρσησι βουλόμενος Ἄρπαγος δηλῶσαι τὴν ἑωυτοῦ γνώμην ἄλλως μὲν οὐδαμῶς εἶχε ἄτε τῶν ὁδῶν φυλασσομενέων, ὁ δὲ ἐπιτεχνᾶται τοιόνδε· [4] λαγὸν μηχανησάμενος, καὶ ἀνασχίας τούτου τὴν γαστέρα καὶ οὐδὲν ἀποτίλας, ὡς δὲ εἶχε οὕτω ἐσέθηκε βυβλίον, γράψας τὰ οἱ ἐδόκεε· ἀπογράψας δὲ τοῦ λαγοῦ τὴν γαστέρα, καὶ δίκτυα δούς ἄτε θηρευτῆ τῶν οἰκετέων τῷ πιστοτάτῳ, ἀπέστειλε ἐς τοὺς Πέρσας, ἐντειλάμενός οἱ ἀπὸ γλώσσης διδόντα τὸν λαγὸν Κύρῳ ἐπειπεῖν αὐτοχειρὴ μιν διελεῖν καὶ μηδένα οἱ ταῦτα ποιεῖντι παρῆναι.

124. Ταῦτά τε δὴ ὧν ἐπιτελέα ἐγένετο καὶ ὁ Κῦρος παραλαβὼν τὸν λαγὸν ἀνέσχισε· εὐρών δὲ ἐν αὐτῷ τὸ βυβλίον ἐνεὸν λαβὼν ἐπελέγετο, τὰ δὲ γράμματα ἔλεγε τάδε. "ὦ παῖ Καμβύσεω, σὲ γὰρ θεοὶ ἐπορῶσι· οὐ γὰρ ἂν κοτὲ ἐς τοσοῦτο τύχης ἀπίκεν· σὺ νυν Ἀστυάγεα τὸν σεωυτοῦ φονέα τίσαι. [2] κατὰ μὲν γὰρ τὴν τούτου προθυμίην τέθνηκας, τὸ δὲ κατὰ θεοῦς τε καὶ ἐμὲ περιεῖς· τὰ σε καὶ πάλαι δοκέω πάντα ἐκμεμαθηκέναι, σέο τε αὐτοῦ περὶ ὡς ἐπρήχθη, καὶ οἷα ἐγὼ ὑπὸ Αστυάγεος πέπονθα, ὅτι σε οὐκ ἀπέκτεινα ἀλλὰ ἔδωκα τῷ βουκόλῳ. σὺ νυν, ἦν βούλη ἐμοὶ πείθεσθαι, τῆς περὶ Αστυάγης ἄρχει χώρας, ταύτης ἀπάσης ἄρξεις. Πέρσας γὰρ ἀναπέισας ἀπίστασθαι στρατηλάτῃ ἐπὶ Μήδους· [3] καὶ ἦν τε ἐγὼ ὑπὸ Αστυάγεος ἀποδεχθῆω στρατηγὸς ἀντὶα σεῦ, ἔστι τοι τὰ σὺ βούλει, ἦν τε τῶν τις δοκίμων ἄλλος Μήδων· πρῶτοι γὰρ οὗτοι ἀποστάντες ἀπ' ἐκείνου καὶ γενόμενοι πρὸς σέο Αστυάγεα καταϊρέειν πειρήσονται. ὡς ὧν ἐτοίμου τοῦ γε ἐνθάδε ἐόντος, ποίει ταῦτα καὶ ποίει κατὰ τάχος."

125. Ακούσας ταῦτα ὁ Κῦρος ἐφρόντιζε ὄτεω τρόπῳ σοφωτάτῳ Πέρσας ἀναπέισει ἀπίστασθαι, φροντίζων δὲ εὐρίσκειται ταῦτα καιριώτατα εἶναι· ἐποίηε δὴ ταῦτα. [2] γράψας ἐς βυβλίον τὰ ἐβούλετο, ἀλίην τῶν Περσέων ἐποίησατο, μετὰ δὲ ἀναπτύξας τὸ βυβλίον καὶ ἐπιλεγόμενος ἔφη Αστυάγεά μιν στρατηγὸν Περσέων ἀποδεικνύναι. "νῦν τε," ἔφη λέγων, "ὦ Πέρσαι, προαγορεύω ὑμῖν παρῆναι ἕκαστον ἔχοντα δρέπανον. Κῦρος μὲν ταῦτα προηγόρευσε. ἔστι δὲ Πέρσεων συχνὰ γένεα, καὶ τὰ μὲν αὐτῶν ὁ Κῦρος συνάλισε καὶ ἀνέπεισε ἀπίστασθαι ἀπὸ Μήδων. [3] ἔστι δὲ τάδε, ἐξ ὧν ὄλλοι πάντες ἀρτέαται Πέρσαι, Πασαργάδαι Μαράφιοι Μάσπιοι. τούτων Πασαργάδαι εἰσὶ ἀριστοί, ἐν τοῖσι καὶ Ἀχαιμενίδαι εἰσὶ φηρήτη, ἔνθεν οἱ βασιλέες οἱ Περσεῖδαι γεγόνασι. [4] ἄλλοι δὲ Πέρσαι εἰσὶ οἷδε, Πανθιαλαῖοι Δηρουσιαῖοι Γερμάνιοι. οὗτοι μὲν πάντες ἀροτῆρες εἰσὶ, οἱ δὲ ἄλλοι νομάδες, Δάοι Μάρδοι Δροπικοὶ Σαγάρτιοι.

126. Ὡς δὲ παρήσαν ἅπαντες ἔχοντες τὸ προειρημένον, ἐνθαῦτα ὁ Κῦρος, ἦν γὰρ τις χώρος τῆς Περσικῆς ἀκανθώδης ὅσον τε ἐπὶ ὀκτωκαίδεκα σταδίους ἢ εἴκοσι πάντη, τοῦτον σφι τὸν χώρον προεῖπε ἐξημερῶσαι ἐν ἡμέρῃ. [2] ἐπιτελεσάντων δὲ τῶν Περσέων τὸν προκείμενον ἄεθλον, δευτέρα σφι προεῖπε ἐς τὴν ὑστεραίην παρῆναι λελουμένους. ἐν δὲ τούτῳ τὰ τε αἰπόλια καὶ τὰς ποιμένας καὶ τὰ βουκόλια ὁ Κῦρος πάντα τοῦ πατρὸς συναλίσας ἐς τῶντο ἔθυσσε καὶ παρεσκευάζε ὡς δεξόμενος τὸν Περσέων στρατόν, πρὸς δὲ οἴνω τε καὶ σιτίοισι ὡς ἐπιτηδεοτάτοισι. [3] ἀπικομένους δὲ τῇ ὑστεραίῃ τοὺς Πέρσας κατακλίνας ἐς λειμῶνα εὐώχεε. ἐπεῖτε δὲ ἀπὸ δείπνου

ἦσαν, εἶρετο σφέας ὁ Κῦρος κότερα τὰ τῆ προτεραίῃ εἶχον ἢ τὰ παρεόντα σφι εἶη αἰρετώτερα. [4] οἱ δὲ ἔφασαν πολλὸν εἶναι αὐτῶν τὸ μέσον· τὴν μὲν γὰρ προτέραν ἡμέραν πάντα σφι κακὰ ἔχειν, τὴν δὲ τότε παρεοῦσαν πάντα ἀγαθὰ. παραλαβὼν δὲ τοῦτο τὸ ἔπος ὁ Κῦρος παρεγύμνου τὸν πάντα λόγον, λέγων [5] "ἄνδρες Πέρσαι, οὕτω ὑμῖν ἔχει. βουλομένοισι μὲν ἐμέο πείθεσθαι ἔστι τάδε τε καὶ ἄλλα μυρία ἀγαθὰ, οὐδένα πόνον δουλοπρεπέα ἔχουσι, μὴ βουλομένοισι δὲ ἐμέο πείθεσθαι εἰσὶ ὑμῖν πόνοι τῷ χθιζῷ παραπλήσιοι ἀναρίθμητοι. [6] νῦν ὧν ἐμέο πειθόμενοι γίνεσθε ἐλεύθεροι. αὐτὸς τε γὰρ δοκέω θεῆι τύχη γεγονώς τάδε ἐς χεῖρας ἄγεσθαι, καὶ ὑμέας ἦγῃμαι ἄνδρας Μῆδων εἶναι οὐ φαυλοτέρους οὔτε τᾶλλα οὔτε τὰ πολέμια. ὡς ὧν ἐχόντων ὧδε, ἀπίστασθε ἀπ' Ἀστυάγεος τὴν ταχίστην."

127. Πέρσαι μὲν νυν προστάτεω ἐπιλαβόμενοι ἄσμενοι ἐλευθεροῦντο, καὶ πάλαι δεινὸν ποιούμενοι ὑπὸ Μῆδων ἄρχεσθαι. Ἀστυάγης δὲ ὡς ἐπύθετο Κῦρον ταῦτα πρήσσοντα, πέμψας ἄγγελον ἐκάλεε αὐτόν. [2] ὁ δὲ Κῦρος ἐκέλευε τὸν ἄγγελον ἀπαγγέλλειν ὅτι πρότερον ἦξι παρ' ἐκείνου ἢ Ἀστυάγης αὐτὸς βουλήσεται. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἀστυάγης Μῆδους τε ὥπλισε πάντας, καὶ στρατηγὸν αὐτῶν ὥστε θεοβλαβῆς ἐὼν Ἄρπαγον ἀπέδεξε, λήθην ποιούμενος τὰ μιν ἐόργεε. [3] ὡς δὲ οἱ Μῆδοι στρατευσάμενοι τοῖσι Πέρσησι συνέμισγον, οἱ μὲν τινὲς αὐτῶν ἐμάχοντο, ὅσοι μὴ τοῦ λόγου μετέσχον, οἱ δὲ αὐτομόλειον πρὸς τοὺς Πέρσας, οἱ δὲ πλεῖστοι ἐθελοκάκεόν τε καὶ ἔφευγον.

128. Διαλυθέντος δὲ τοῦ Μηδικοῦ στρατεύματος αἰσχωρῶς, ὡς ἐπύθετο τάχιστα ὁ Ἀστυάγης, ἔφη ἀπειλέων τῷ Κύρῳ "ἄλλ' οὐδ' ὡς Κῦρός γε χαιρήσει." [2] τοσαῦτα εἶπας πρῶτον μὲν τῶν Μάγων τοὺς ὄνειροπόλους, οἱ μιν ἀνέγνωσαν μετεῖναι τὸν Κῦρον, τούτους ἀνεσκολόπισε, μετὰ δὲ ὥπλισε τοὺς ὑπολειφθέντας ἐν τῷ ἄστει τῶν Μῆδων, νέους τε καὶ πρεσβύτας ἄνδρας. [3] ἐξαγαγὼν δὲ τούτους καὶ συμβαλὼν τοῖσι Πέρσησι ἐσώθη, καὶ αὐτὸς τε Ἀστυάγης ἐζωγρήθη καὶ τοὺς ἐξήγαγε τῶν Μῆδων ἀπέβαλε.

129. Ἔοντι δὲ αἰχμαλώτῳ τῷ Ἀστυάγει προσστάς ὁ Ἄρπαγος κατέχαιρέ τε καὶ κατεκερτόμει, καὶ ἄλλα λέγων ἐς αὐτὸν θυμαλγέα ἔπεα, καὶ δὴ καὶ εἶρετό μιν πρὸς τὸ ἐωυτοῦ δεῖπνον, τὸ μιν ἐκείνος σαρξὶ τοῦ παιδὸς ἐθοίνησε, ὃ τι εἶη ἢ ἐκείνου δουλοσύνη ἀντὶ τῆς βασιληίης. [2] ὁ δὲ μιν προσιδῶν ἀντίερετο εἰ ἐωυτοῦ ποιέεται τὸ Κύρου ἔργον. Ἄρπαγος δὲ ἔφη, αὐτὸς γὰρ γράψαι, τὸ πρῆγμα ἐωυτοῦ δὴ δικαίως εἶναι. [3] Ἀστυάγης δὲ μιν ἀπέφαινε τῷ λόγῳ σκαιότατόν τε καὶ ἀδικώτατον ἐόντα πάντων ἀνθρώπων, σκαιότατον μὲν γε, εἰ παρεὸν αὐτῷ βασιλέα γενέσθαι, εἰ δὴ δι' ἐωυτοῦ γε ἐπρήχθη τὰ παρεόντα, ἄλλω περιέθηκε τὸ κράτος, ἀδικώτατον δέ, ὅτι τοῦ δεῖπνου εἵνεκεν Μῆδους κατεδούλωσε. [4] εἰ γὰρ δὴ δεῖν πάντως περιθελῆναι ἄλλω τεῷ τὴν βασιληίην καὶ μὴ αὐτὸν ἔχειν, δικαιοτέρον εἶναι Μῆδων τεῷ περιβαλεῖν τοῦτο τὸ ἀγαθὸν ἢ Περσέων. νῦν δὲ Μῆδους μὲν ἀναιτίους τούτου ἐόντας δούλους ἀντὶ δεσποτέων γεγονέναι, Πέρσας δὲ δούλους ἐόντας τὸ πρὶν Μῆδων νῦν γεγονέναι δεσπότας.

130. Ἀστυάγης μὲν νυν βασιλεύσας ἐπ' ἔτεα πέντε καὶ τριήκοντα οὕτω τῆς βασιληίης κατεπαύσθη, Μῆδοι δὲ ὑπέκυψαν Πέρσησι διὰ τὴν τούτου πικρότητα, ἄρξαντες τῆς ἄνω Ἄλυος ποταμοῦ Ἀσίης ἐπ' ἔτεα τριήκοντα καὶ ἑκατὸν δυῶν δέοντα, πάρεξ ἢ ὅσον οἱ Σκύθαι ἦρχον. [2] ὑστέρω μέντοι χρόνῳ μετεμέλησέ τέ σφι ταῦτα ποιήσασι καὶ ἀπέστησαν ἀπὸ Δαρείου, ἀποστάντες δὲ ὀπίσω κατεστράφθησαν μάχῃ νικηθέντες. τότε δὲ ἐπὶ Ἀστυάγεος οἱ Πέρσαι τε καὶ ὁ Κῦρος ἐπαναστάντες τοῖσι Μῆδοισι ἦρχον τὸ ἀπὸ τούτου τῆς Ἀσίης. [3] Ἀστυάγεα δὲ Κῦρος κακὸν οὐδὲν ἄλλο ποιήσας εἶχε παρ' ἐωυτῷ, ἐς ὃ ἐτελεύτησε. [Οὕτω δὲ Κῦρος γενόμενός τε καὶ τραφεῖς καὶ ἐβασίλευσε καὶ Κροῖσον ὑστερον τούτων ἄρξαντα ἀδικίης κατεστρέψατο, ὡς εἰρηταῖ μοι πρότερον. Τοῦτον δὲ καταστρεψάμενος οὕτω πάσης τῆς Ἀσίης ἦρξε.]

131. Πέρσας δὲ οἶδα νόμοισι τοιοῖσινδε χρεωμένους, ἀγάλματα μὲν καὶ νηοὺς καὶ βωμοὺς οὐκ ἐν νόμῳ ποιευμένους ἰδρῦεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖσι ποιεῦσι μωρίην ἐπιφέρουσι, ὡς μὲν ἐμοὶ δοκέειν, ὅτι οὐκ ἀνθρωποφυέας ἐνόμισαν τοὺς θεοὺς κατὰ περ οἱ Ἕλληνες εἶναι. [2] οἱ δὲ νομιζοῦσι Διὶ μὲν ἐπὶ τὰ ὑψηλότατα τῶν ὀρέων ἀναβαίνοντες θυσίας ἔρδειν, τὸν κύκλον πάντα τοῦ οὐρανοῦ Δία καλέοντες· θύουσι δὲ ἡλίῳ τε καὶ σελήνῃ καὶ γῆ καὶ πυρὶ καὶ ὕδατι καὶ ἀνέμοισι. [3] τούτοις μὲν δὴ θύουσι μόννοισι ἀρχῆθεν, ἐπιμεμαθήκασι δὲ καὶ τῇ Οὐρανίῃ θύειν, παρὰ τε Ἀσσυρίων μαθόντες καὶ Ἀραβίων. καλέουσι δὲ Ἀσσύριοι τὴν Ἀφροδίτην Μύλιττα, Ἀράβιοι δὲ Ἀλιλάτ, Πέρσαι δὲ Μίτραν.

132. Θυσίη δὲ τοῖσι Πέρσησι περὶ τοὺς εἰρημένους θεοὺς ἦδε κατέστηκε· οὔτε βωμοὺς ποιεῦνται οὔτε πῦρ ἀνακαίουσι μέλλοντες θύειν, οὐ σπονδῆ χρέωνται, οὐκὶ αὐλῶ, οὐ στέμμασι, οὐκὶ οὐλήσι τῶν δὲ ὡς ἐκάστω θύειν θέλη, ἐς χῶρον καθαρὸν ἀγαγὼν τὸ κτῆνος καλεῖ τὸν θεόν, ἐστεφανωμένος τὸν τιάραν μυρσίνη μάλιστα. [2] ἐωυτῶ μὲν δὴ τῶ θύοντι ἰδίη μούνω οὐ οἱ ἐγγίνεται ἀρᾶσθαι ἀγαθὰ, ὁ δὲ τοῖσι πᾶσι Πέρσησι κατεύχεται εὖ γίνεσθαι καὶ τῶ βασιλεί· ἐν γὰρ δὴ τοῖσι ἅπασι Πέρσησι καὶ αὐτὸς γίνεται. ἐπεὰν δὲ διαμιστύλας κατὰ μέλεα τὸ ἰρήιον ἐψῆση τὰ κρέα ὑποπάσας ποιήν ὡς ἀπαλωτάτην, μάλιστα δὲ τὸ τρίφυλλον, ἐπὶ ταύτης ἔθηκε ὧν πάντα τὰ κρέα. [3] διαθέντος δὲ αὐτοῦ Μάγος ἀνὴρ παρεστὲως ἐπαεῖδει θεογονίην, οἴην δὴ ἐκεῖνοι λέγουσι εἶναι τὴν ἐπαοιδίην· ἄνευ γὰρ δὴ Μάγου οὐ σφι νόμος ἐστὶ θυσίας ποιέεσθαι. ἐπισχῶν δὲ ὀλίγον χρόνον ἀποφέρεται ὁ θύσας τὰ κρέα καὶ χρᾶται ὅ τι μιν λόγος αἰρέει.

133. Ἡμέρην δὲ ἀπασέων μάλιστα ἐκείνην τιμᾶν νομίζουσι τῆ ἕκαστος ἐγένετο. ἐν ταύτῃ δὲ πλέω δαῖτα τῶν ἀλλέων δικαιοῦσι προτίθεσθαι· ἐν τῇ οἱ εὐδαίμονες αὐτῶν βοῦν καὶ ἵππον καὶ κάμηλον καὶ ὄνον προτιθέαται ὅλους ὀπτοὺς ἐν καμίνοισι, οἱ δὲ πένητες αὐτῶν τὰ λεπτὰ τῶν προβάτων προτιθέαται. [2] σίτοισι δὲ ὀλίγοισι χρέωνται, ἐπιφορήμασι δὲ πολλοῖσι καὶ οὐκ ἀλέσι· καὶ διὰ τοῦτο φασὶ Πέρσαι τοὺς Ἑλληνας σιτεομένους πεινῶντας παύεσθαι, ὅτι σφι ἀπὸ δειπνοῦ παραφορέεται οὐδὲν λόγου ἄξιον· εἰ δὲ τι παραφέροίτο, ἐσθίοντας ἂν οὐ παύεσθαι. [3] οἴνῳ δὲ κάρτα προσκέεται, καὶ σφι οὐκ ἐμέσαι ἔξεστι, οὐκὶ οὐρήσαι ἀντίον ἄλλου. ταῦτα μὲν νυν οὕτω φυλάσσειται, μεθυσκόμενοι δὲ ἐώθασι βουλευέσθαι τὰ σπουδαιέστατα τῶν προηγημάτων· [4] τὸ δ' ἂν ἄδη σφι βουλευομένοισι, τοῦτο τῇ ὑστεραίῃ νήφουσι προτιθεῖ ὁ στέγαρχος, ἐν τοῦ ἂν ἐόντες βουλευῶνται, καὶ ἦν μὲν ἄδη καὶ νήφουσι, χρέωνται αὐτῶ, ἦν δὲ μὴ ἄδη, μετιέισι. τὰ δ' ἂν νήφοντες προβουλεύσωνται, μεθυσκόμενοι ἐπιδιαγινώσκουσι.

134. Ἐντυγχάνοντες δ' ἀλλήλοισι ἐν τῆσι ὁδοῖσι, τῶδε ἂν τις διαγνοίη εἰ ὅμοιοί εἰσι οἱ συντυγχάνοντες· ἀντὶ γὰρ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους φιλέουσι τοῖσι στόμασι· ἦν δὲ ἡ οὔτερος ὑποδεέστερος ὀλίγῳ, τὰς παρειὰς φιλέονται· ἦν δὲ πολλῶ ἢ οὔτερος ἀγεννέστερος, προσπίπτων προσκυνέει τὸν ἕτερον. [2] τιμῶσι δὲ ἐκ πάντων τοὺς ἀγχιιστα ἐωυτῶν οἰκέοντας μετὰ γε ἐωυτοῦς, δευτέρα δὲ τοὺς δευτέρους· μετὰ δὲ κατὰ λόγον προβαίνοντες τιμῶσι· ἡκιστα δὲ τοὺς ἐωυτῶν ἐκαστάτω οἰκημένους ἐν τιμῇ ἄγονται, νομίζοντες ἐωυτοῦς εἶναι ἀνθρώπων μακρῶ τὰ πάντα ἀρίστους, τοὺς δὲ ἄλλους κατὰ λόγον τῆς ἀρετῆς ἀντέχεσθαι, τοὺς δὲ ἐκαστάτω οἰκέοντας ἀπὸ ἐωυτῶν κακίστους εἶναι. [3] ἐπὶ δὲ Μήδων ἀρχὸν τῶν καὶ ἦρχε τὰ ἔθνη ἀλλήλων, συναπάντων μὲν Μῆδοι καὶ τῶν ἀγχιιστα οἰκεόντων σφίσι, οὗτοι δὲ καὶ τῶν ὁμούρων, οἱ δὲ μάλα τῶν ἐχομένων, κατὰ τὸν αὐτὸν δὴ λόγον καὶ οἱ Πέρσαι τιμῶσι· προέβαινε γὰρ δὴ τὸ ἔθνος ἄρχον τε καὶ ἐπιτροπεῦον.

135. Ξενικὰ δὲ νόμαια Πέρσαι προσίενται ἀνδρῶν μάλιστα. καὶ γὰρ δὴ τὴν Μηδικὴν ἐσθῆτα νομίσαντες τῆς ἐωυτῶν εἶναι καλλίῳ φορέουσι, καὶ ἐς τοὺς πολέμους τοὺς Αἰγυπτίους θώρηκας· καὶ εὐπαθείας τε παντοδαπὰς πυνθανόμενοι ἐπιτηδεύουσι, καὶ δὴ καὶ ἀπ' Ἑλλήνων μαθόντες παισὶ μίσγονται. γαμέουσι δὲ ἕκαστος αὐτῶν πολλὰς μὲν κουριδίας γυναῖκας, πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνας παλλακὰς κτῶνται.

136. Ἀνδραγαθίη δὲ αὕτη ἀποδέδεκται, μετὰ τὸ μάχεσθαι εἶναι ἀγαθόν, ὅς ἂν πολλοὺς ἀποδέξῃ παῖδας· τῶ δὲ τοὺς πλείστους ἀποδεικνύντι δῶρα ἐκπέμπει βασιλεὺς ἀνὰ πᾶν ἔτος. τὸ πολλὸν δ' ἡγήαται ἰσχυρὸν εἶναι. [2] παιδεύουσι δὲ τοὺς παῖδας ἀπὸ πενταέτεος ἀρξάμενοι μέχρι εικοσαέτεος τρία μούνα, ἰχνεύειν καὶ τοξεύειν καὶ ἀληθίζεσθαι. πρὶν δὲ ἡ πενταέτης γένηται, οὐκ ἀπικνέεται ἐς ὄψιν τῶ πατρί, ἀλλὰ παρὰ τῆσι γυναιξὶ δίαιταν ἔχει. τοῦδε δὲ εἵνεκα τοῦτο οὕτω ποιέεται, ἵνα ἦν ἀποθάνῃ τρεφόμενος, μηδεμίαν ἄσπην τῶ πατρί προσβάλῃ.

137. Αἰνέω μὲν νυν τόνδε τὸν νόμον, αἰνέω δὲ καὶ τόνδε, τὸ μὴ μῆς αἰτίης εἵνεκα μῆτε αὐτὸν τὸν βασιλέα μηδένα φονεύειν, μῆτε τῶν ἄλλων Περσέων μηδένα τῶν ἐωυτοῦ οἰκετέων ἐπὶ μῆ αἰτίῃ ἀνήκεστον πάθος ἔρδειν· ἀλλὰ λογισάμενος ἦν εὐρίσκη πλέω τε καὶ μέζω τὰ ἀδικήματα ἐόντα τῶν ὑπουργημάτων, οὕτω τῶ θυμῷ χρᾶται. [2] ἀποκτείνει δὲ οὐδένα κω λέγουσι τὸν ἐωυτοῦ πατέρα οὐδὲ μητέρα, ἀλλὰ ὅκοσα ἤδη τοιαῦτα ἐγένετο, πᾶσαν ἀνάγκην φασὶ ἀναζητεόμενα ταῦτα ἀνευρεθῆναι ἤτοι ὑποβολιμαῖα ἐόντα ἢ μοιχίδια· οὐ γὰρ δὴ φασὶ οἶκος εἶναι τὸν γε ἀληθῆως τοκέα ὑπὸ τοῦ, ἐωυτοῦ παιδὸς ἀποθνήσκειν.

138. Ἄσσα δὲ σφι ποιέειν οὐκ ἔξεστι, ταῦτα οὐδὲ λέγειν ἔξεστι. αἰσχιστον δὲ αὐτοῖσι τὸ ψεύδεσθαι νενόμισται, δευτέρα δὲ τὸ ὀφείλειν χρέος, πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων εἵνεκα, μάλιστα δὲ ἀναγκαίην φασὶ εἶναι τὸν ὀφείλοντα καὶ τι ψεῦδος λέγειν. ὅς ἂν δὲ τῶν ἀστῶν λέπτρην ἢ λεύκην

ἔχη, ἐς πόλιν οὗτος οὐ κατέρχεται οὐδὲ συμμίσγεται τοῖσι ἄλλοισι Πέρσησι· φασι δὲ μιν ἐς τὸν ἥλιον ἀμαρτόντα τι ταῦτα ἔχειν. [2] ξείνον δὲ πάντα τὸν λαμβανόμενον ὑπὸ τουτέων πολλοὶ ἐξελαύνουσι ἐκ τῆς χώρας, καὶ τὰς λευκάς περιστεράς, τὴν αὐτὴν αἰτίην ἐπιφέροντες. ἐς ποταμὸν δὲ οὔτε ἐνουρέουσι οὔτε ἐμπτύουσι, οὐ χεῖρας ἐναπονίζονται, οὐδὲ ἄλλον οὐδένα περιορῶσι, ἀλλὰ σέβονται ποταμοὺς μάλιστα.

139. Καὶ τότε ἄλλο σφι ὧδε συμπέπτωκε γίνεσθαι, τὸ Πέρσας μὲν αὐτοὺς λέληθε, ἡμέας μέντοι οὐ· τὰ οὐνόματά σφι ἔοντα ὅμοια τοῖσι σώμασι καὶ τῇ μεγαλοπρεπεῖᾳ τελευτῶσι πάντα ἐς τὸ αὐτὸ γράμμα, τὸ Δωριέες μὲν σὰν καλέουσι, Ἴωνες δὲ σίγμα· ἐς τοῦτο διζήμενος εὐρήσεις τελευτῶντα τῶν Περσέων τὰ οὐνόματα, οὐ τὰ μὲν τὰ δ' οὐ, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως.

140. Ταῦτα μὲν ἀτρεκέως ἔχω περὶ αὐτῶν εἰδὼς εἰπεῖν· τάδε μέντοι ὡς κρυπτόμενα λέγεται καὶ οὐ σαφηνέως περὶ τοῦ ἀποθανόντος, ὡς οὐ πρότερον θάπτεται ἀνδρὸς Πέρσεω ὁ νέκυς πρὶν ἂν ὑπ' ὄρνιθος ἢ κυνὸς ἐλκυσθῇ. [2] Μάγους μὲν γὰρ ἀτρεκέως οἶδα ταῦτα ποιέοντας· ἐμφανέως γὰρ δὴ ποιεῦσι. κατακηρώσαντες δὲ ὦν τὸν νέκυν Πέρσαι γῆ κρύπτουσι. Μάγοι δὲ κεχωρίζονται πολλὸν τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων καὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἰσίων. [3] οἱ μὲν γὰρ ἀγνεύουσι ἔμψυχον μηδὲν κτείνειν, εἰ μὴ ὅσα θύουσι· οἱ δὲ δὴ Μάγοι αὐτοχειρὴ πάντα πλὴν κυνὸς καὶ ἀνθρώπου κτείνουσι, καὶ ἀγώνισμα μέγα τοῦτο ποιεῦνται, κτείνοντες ὁμοίως μύρμηκας τε καὶ ὄφεις καὶ τᾶλλα ἐρπετὰ καὶ πετεινά. καὶ ἀμφὶ μὲν τῷ νόμῳ τούτῳ ἐχέτω ὡς καὶ ἀρχὴν ἐνομίσθη, ἀνεμι δὲ ἐπὶ τὸν πρότερον λόγον.

141. Ἴωνες δὲ καὶ Αἰολέες, ὡς οἱ Λυδοὶ τάχιστα κατεστράφατο ὑπὸ Περσέων, ἔπεμπον ἀγγέλους ἐς Σάρδις παρὰ Κύρον, ἐθέλοντες ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι εἶναι τοῖσι καὶ Κροίσῳ ἦσαν κατήκοοι. ὁ δὲ ἀκούσας αὐτῶν τὰ προῖσχοντο ἔλεξέ σφι λόγον, ἀνδρὰ φὰς αὐλητὴν ἰδόντα ἰχθύς ἐν τῇ θαλάσῃ αὐλέειν, δοκέοντα σφέας ἐξελεύσεσθαι ἐς γῆν· [2] ὡς δὲ ψευσθῆναι τῆς ἐλπίδος, λαβεῖν ἀμφίβληστρον καὶ περιβαλεῖν τε πλῆθος πολλὸν τῶν ἰχθύων καὶ ἐξειρῶσαι, ἰδόντα δὲ παλλομένους εἰπεῖν ἄρα αὐτὸν πρὸς τοὺς ἰχθύς "παύεσθέ μοι ὀρχεόμενοι, ἐπεὶ οὐδ' ἐμέο αὐλέοντος ἠθέλετε ἐκβαίνειν ὀρχεόμενοι." [3] Κύρος μὲν τοῦτον τὸν λόγον τοῖσι Ἴωσι καὶ τοῖσι Αἰολεῦσι τῶνδε εἶνεκα ἔλεξε, ὅτι δὴ οἱ Ἴωνες πρότερον αὐτοῦ Κύρου δεηθέντος δι' ἀγγέλων ἀπίστασθαι σφέας ἀπὸ Κροίσου οὐκ ἐπέιθοντο, τότε δὲ κατεργασμένων τῶν πρηγμάτων ἦσαν ἔτοιμοι πείθεσθαι Κύρῳ. [4] ὁ μὲν δὴ ὀργῇ ἐχόμενος ἔλεγέ σφι τάδε· Ἴωνες δὲ ὡς ἤκουσαν τούτων ἀνενηχθέντων ἐς τὰς πόλιας, τείχεά τε περιεβάλλοντο ἕκαστοι καὶ συνελέγοντο ἐς Πανιώνιον οἱ ἄλλοι, πλὴν Μιλησίων· πρὸς μούνους γὰρ τούτους ὄρκιον Κύρος ἐποίησατο ἐπ' οἰσί περ ὁ Λυδός. τοῖσι δὲ λοιποῖσι Ἴωσι ἔδοξε κοινῶ λόγῳ πέμπειν ἀγγέλους ἐς Σπάρτην δεησομένους Ἴωσι τιμωρέειν.

142. Οἱ δὲ Ἴωνες οὗτοι, τῶν καὶ τὸ Πανιώνιον ἐστὶ, τοῦ μὲν οὐρανοῦ καὶ τῶν ὠρέων ἐν τῷ καλλίστῳ ἐτύγχανον ἰδρυσάμενοι πόλιας πάντων ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν· [2] οὔτε γὰρ τὰ ἄνω αὐτῆς χωρία τῶντὸ ποιεῖει τῇ Ἰωνίᾳ οὔτε τὰ κάτω οὔτε τὰ πρὸς τὴν ἠῶ οὔτε τὰ πρὸς τὴν ἐσπέρην, τὰ μὲν ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ τε καὶ ὑγροῦ πιεζόμενα, τὰ δὲ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ τε καὶ αὐχμώδεος. [3] γλώσσαν δὲ οὐ τὴν αὐτὴν οὗτοι νενομίκασι, ἀλλὰ τρόπους τέσσαρας παραγωγέων. Μίλητος μὲν αὐτέων πρώτη κέεται πόλις πρὸς μεσαμβρίην, μετὰ δὲ Μυοῦς τε καὶ Πριήνη. [4] αὗται μὲν ἐν τῇ Καρίᾳ κατοικησονται κατὰ ταῦτα διαλεγόμενα σφίσι, αἶδε δὲ ἐν τῇ Λυδίᾳ, Ἐφεσος Κολοφῶν Λέβεδος Τέως Κλαζομεναὶ Φώκαια· αὗται δὲ αἱ πόλιες τῆσι πρότερον λεχθείησι ὁμολογέουσι κατὰ γλώσσαν οὐδέν, σφίσι δὲ ὁμοφωνέουσι. ἔτι δὲ τρεῖς ὑπόλοιποι Ἰάδες πόλιες, τῶν αἱ δύο μὲν νήσους οἰκέαται, Σάμον τε καὶ Χίον, ἡ δὲ μία ἐν τῇ ἠπειρῷ ἴδρυσται, Ἐρυθραία. Χιοὶ μὲν νῦν καὶ Ἐρυθραῖοι κατὰ τὸ αὐτὸ διαλέγονται, Σάμιοι δὲ ἐπ' ἑωυτῶν μόνου. οὗτοι χαρακτηρῆες γλώσσης τέσσαρες γίνονται.

143. Τούτων δὴ ὦν τῶν Ἰώνων οἱ Μιλήσιοι μὲν ἦσαν ἐν σκέπη τοῦ φόβου, ὄρκιον ποιησάμενοι, τοῖσι δὲ αὐτῶν νησιώτησι ἦν δεινὸν οὐδέν· οὔτε γὰρ Φοίνικες ἦσαν κω Περσέων κατήκοοι οὔτε αὐτοὶ οἱ Πέρσαι ναυβάται. [2] ἀπεσχίσθησαν δὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἰώνων οὗτοι κατ' ἄλλο μὲν οὐδέν, ἀσθενέος δὲ ἔοντος τοῦ παντός τότε Ἑλληνικοῦ γένεος, πολλῶν δὴ ἦν ἀσθενέστατον τῶν ἐθνέων τὸ Ἰωνικὸν καὶ λόγου ἐλαχίστου· ὅτι γὰρ μὴ Ἀθηναῖοι, ἦν οὐδέν ἄλλο πόλισμα λόγιμον. [3] οἱ μὲν νῦν ἄλλοι Ἴωνες καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔφυγον τὸ οὐνομα, οὐ βουλόμενοι Ἴωνες κεκληθῆναι, ἀλλὰ καὶ νῦν φαίνονται μοι οἱ πολλοὶ αὐτῶν ἐπαισχύνεσθαι τῷ οὐνόματι· αἱ δὲ δωδέκα πόλιες

αὐται τῷ τε οὐνόματι ἠγάλλοντο καὶ ἰρὸν ἰδρῦσαντο ἐπὶ σφέων αὐτέων, τῷ οὐνομα ἔθεντο Πανιώνιον, ἐβουλεύσαντο δὲ αὐτοῦ μεταδοῦναι μηδαμοῖσι ἄλλοισι Ἴωνων (οὐδ' ἐδεήθησαν δὲ οὐδαμοὶ μετασχεῖν ὅτι μὴ Συμυρναῖοι).

144. Κατὰ περ οἱ ἐκ τῆς πενταπόλιος νῦν χώρης **Δωριέες**, πρότερον δὲ ἑξαπόλιος τῆς αὐτῆς ταύτης καλεομένης, φυλάσσονται [ῶν] μηδαμοὺς ἐσδέξασθαι τῶν προσοίκων Δωριέων ἐς τὸ Τριοπικὸν ἰρὸν, ἀλλὰ καὶ σφέων αὐτῶν τοὺς περὶ τὸ ἰρὸν ἀνομήσαντας ἐξεκλήσαν τῆς μετοχῆς, [2] ἐν γὰρ τῷ ἀγῶνι τοῦ Τριοπίου Ἀπόλλωνος ἐτίθεσαν τὸ πάλαι τρίποδας χαλκίους τοῖσι νικῶσι, καὶ τούτους χρῆν τοὺς λαμβάνοντας ἐκ τοῦ ἰροῦ μὴ ἐκφέρειν ἀλλ' αὐτοῦ ἀνατιθέναι τῷ θεῷ. [3] ἀνὴρ ὢν Ἀλικαρνησσεύς, τῷ οὐνομα ἦν Ἀγασικλῆς, νικήσας τὸν νόμον κατηλόγησε, φέρων δὲ πρὸς τὰ ἑωυτοῦ οἰκία προσεπασσάλευσε τὸν τρίποδα. διὰ ταύτην τὴν αἰτίην αἱ πέντε πόλιες, Λίνδος καὶ Ἰήλυσός τε καὶ Κάμειρος καὶ Κῶς τε καὶ Κνίδος ἐξεκλήσαν τῆς μετοχῆς τὴν ἕκτην πόλιν Ἀλικαρνησσόν. τούτοις μὲν νυν οὗτοι ταύτην τὴν ζημίην ἐπέθηκαν.

145. Δυώδεκα δὲ μοι δοκέουσι πόλιας ποιήσασθαι οἱ Ἴωνες καὶ οὐκ ἐθελῆσαι πλεῦνας ἐσδέξασθαι τοῦδε εἵνεκα, ὅτι καὶ ὅτε ἐν Πελοποννήσῳ οἴκεον, δυώδεκα ἦν αὐτῶν μέρεια, κατὰ περ νῦν Ἀχαιῶν τῶν ἐξελασάντων Ἴωνας δυώδεκα ἐστὶ μέρεια, Πελλήνη μὲν γε πρώτη πρὸς Σικυῶνος, μετὰ δὲ Αἰγείρα καὶ Αἰγαί, ἐν τῇ Κραῆθις ποταμὸς ἀείναος ἐστὶ, ἀπ' ὅθεν ὁ ἐν Ἰταλίῃ ποταμὸς τὸ οὐνομα ἔσχε, καὶ Βοῦρα καὶ Ἐλίκη, ἐς τὴν κατέφυγον Ἴωνες ὑπὸ Ἀχαιῶν μάχῃ ἐσσωθέντες, καὶ Αἰγίον καὶ Ῥύπες καὶ Πατρέες καὶ Φαρέες καὶ Ὠλενος, ἐν τῷ Πείρος ποταμὸς μέγας ἐστὶ, καὶ Δύμη καὶ Τριταίees, οἱ μῦνοι τούτων μεσόγαιοι οἰκέουσι. ταῦτα δυώδεκα μέρεια νῦν Ἀχαιῶν ἐστὶ καὶ τότε γε Ἴωνων ἦν.

146. Τούτων δὴ εἵνεκα καὶ οἱ Ἴωνες δυώδεκα πόλιας ἐποίησαντο· ἐπεὶ ὡς γέ τι μᾶλλον οὗτοι Ἴωνες εἰσὶ τῶν ἄλλων Ἴωνων ἢ κάλλιον τι γεγόνασι, μωρὴ πολλὴ λέγειν· τῶν Ἄβαντες μὲν ἐξ Εὐβοίης εἰσὶ οὐκ ἐλαχίστη μοῖρα, τοῖσι Ἰωνίης μετὰ οὐδὲ τοῦ οὐνόματος οὐδέν, Μινύαι δὲ Ὀρχομένιοί σφι ἀναμεμίχεται καὶ Καδμεῖοι καὶ Δρύσπες καὶ Φωκέες ἀποδάσμιοι καὶ Μολοσσοὶ καὶ Ἀρκάδες Πελασγοὶ καὶ Δωριέες Ἐπιδαύριοι, ἄλλα τε ἔθνεα πολλὰ ἀναμεμίχεται· [2] οἱ δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ πρυτανηίου τοῦ Ἀθηναίων ὀρηθέντες καὶ νομίζοντες γενναιότατοι εἶναι Ἴωνων, οὗτοι δὲ οὐ γυναικας ἠγάγοντο ἐς τὴν ἀποικίην ἀλλὰ Καείρας ἔσχον, τῶν ἐφόνευσαν τοὺς γονέας. [3] διὰ τοῦτον δὲ τὸν φόνον αἱ γυναικας αὐταὶ νόμον θέμεναι σφίσι αὐτῆσι ὄρκους ἐπήλασαν καὶ παρέδοσαν τῆσι θυγατράσι, μὴ κοτε ὁμοσιτῆσαι τοῖσι ἀνδράσι μηδὲ οὐνόματι βῶσαι τὸν ἑωυτῆς ἀνδρα, τοῦδε εἵνεκα ὅτι ἐφόνευσαν σφέων τοὺς πατέρας καὶ ἀνδρας καὶ παῖδας καὶ ἔπειτα ταῦτα ποιήσαντες αὐτῆσι συνοίκεον.

147. Ταῦτα δὲ ἦν γινόμενα ἐν **Μιλήτῳ**. βασιλέας δὲ ἐστήσαντο οἱ μὲν αὐτῶν Λυκίους ἀπὸ Γλαύκου τοῦ Ἱππολόχου γεγονότας, οἱ δὲ Καύκωνας Πυλίου ἀπὸ Κόδρου τοῦ Μελάνθου, οἱ δὲ καὶ συναμφοτέρους. ἀλλὰ γὰρ περιέχονται τοῦ οὐνόματος μᾶλλον τι τῶν ἄλλων Ἴωνων, ἔστωσαν δὴ καὶ οἱ καθαρῶς γεγονότες Ἴωνες. [2] εἰσὶ δὲ πάντες Ἴωνες ὅσοι ἀπ' Ἀθηναίων γεγόνασι καὶ Ἀπατούρια ἄγουσι ὄρθην. ἄγουσι δὲ πάντες πλὴν Ἐφεσίων καὶ Κολοφωνίων· οὗτοι γὰρ μῦνοι Ἴωνων οὐκ ἄγουσι Ἀπατούρια, καὶ οὗτοι κατὰ φόνου τινὰ σκῆψιν.

148. Τὸ δὲ Πανιώνιον ἐστὶ τῆς Μυκάλης χώρος ἰρὸς πρὸς ἄρκτον τετραμμένος, κοινῇ ἐξαραιρημένος ὑπὸ Ἴωνων Ποσειδέωνι Ἐλικωνίῳ. ἡ δὲ Μυκάλη ἐστὶ τῆς ἠπείρου ἄκρη πρὸς ζέφυρον ἄνεμον κατήκουσα Σάμῳ καταντίον, ἐς τὴν συλλεγόμενοι ἀπὸ τῶν πολιῶν Ἴωνες ἄγεσκον ὄρθην τῇ ἔθεντο οὐνομα Πανιώνια. [2] [πεπόνθασι δὲ οὗτοι μῦνοι αἱ Ἴωνων ὄρται τοῦτο, ἀλλὰ καὶ Ἑλλήνων πάντων ὁμοίως πᾶσαι ἐς τῷτὸ γράμμα τελευτῶσι, κατὰ περ τῶν Περσέων τὰ οὐνόματα.]

149. Αὐταὶ μὲν αἱ Ἰάδες πόλιες εἰσὶ, αἶδε δὲ αἱ Αἰολίδες, Κύμη ἢ Φρικωνίς καλεομένη, Λήρισαι, Νέον τείχος, Τῆμνος, Κίλλα, Νότιον, Αἰγιόρσση, Πιτάνη, Αἰγαῖαι, Μύρινα, Γρύνεια. αὐταὶ ἑνδεκα Αἰολέων πόλιες αἱ ἀρχαῖαι· μία γὰρ σφέων παρελύθη Σμύρνη ὑπὸ Ἴωνων· ἦσαν γὰρ καὶ αὐταὶ δυώδεκα αἱ ἐν τῇ ἠπείρῳ. [2] οὗτοι δὲ οἱ Αἰολέες χώρην μὲν ἔτυχον κτίσαντες ἀμείνω Ἴωνων, ὠρέων δὲ ἠκουσαν οὐκ ὁμοίως.

150. Σμύρνην δὲ ὠδε ἀπέβαλον Αἰολέες. Κολοφωνίους ἀνδρας στάσι ἐσσωθέντας καὶ ἐκπεσόντας ἐκ τῆς πατρίδος ὑπεδέξαντο. μετὰ δὲ οἱ φυγάδες τῶν Κολοφωνίων φυλάξαντες τοὺς Συμυρναίους ὄρθην ἔξω τείχεος ποιευμένους Διονύσῳ, τὰς πύλας ἀποκληίσαντες ἔσχον τὴν πόλιν.

[2] βοηθησάντων δὲ πάντων Αἰολέων, ὁμολογίῃ ἐχρήσαντο τὰ ἐπιπλα ἀποδόντων τῶν Ἰώνων ἐκλιπεῖν Σμύρνην Αἰολέας. ποιησάντων δὲ ταῦτα Συμυρναίων ἐπιδειλόντο σφέας αἱ ἑνδεκα πόλιες καὶ ἐποίησαντο σφέων αὐτέων πολιίτας.

151. Αὐταὶ μὲν νῦν αἱ ἠπειρωτίδες Αἰολίδες πόλιες, ἔξω τῶν ἐν τῇ Ἰδῇ οἰκημενέων· κεχωρίδαται γὰρ αὐταὶ. [2] αἱ δὲ τὰς νήσους ἔχουσαι πέντε μὲν πόλιες τὴν Λέσβον νέμονται (τὴν γὰρ ἕκτην ἐν τῇ Λέσβῳ οἰκημένην Ἀρίσβαν ἠνδραποδίσαν Μηθυμναῖοι ἐόντας ὁμαίμους), ἐν Τενέδῳ δὲ μία οἰκῆται πόλις, καὶ ἐν τῆσι Ἑκατὸν νήσοισι καλεομένησι ἄλλη μία. [3] Λεσβίοισι μὲν νῦν καὶ Τενεδίοισι, κατὰ περ Ἰώνων τοῖσι τὰς νήσους ἔχουσι, ἦν δεινὸν οὐδέν· τῆσι δὲ Λοιπῆσι πόλισι ἔαδε κοινῇ Ἰωσι ἔπεσθαι τῇ ἂν οὗτοι ἐξηγέωνται.

152. Ὡς δὲ ἀπίκοντο ἐς τὴν Σπάρτην τῶν Ἰώνων καὶ Αἰολέων οἱ ἄγγελοι (κατὰ γὰρ δὴ τάχος ἦν ταῦτα πρησόμενα), εἶλοντο πρὸ πάντων λέγειν τὸν Φωκαέα, τῷ οὖνομα ἦν Πύθερμος. ὁ δὲ πορφύρεόν τε εἶμα περιβαλόμενος, ὡς ἂν πυνθανόμενοι πλεῖστοι συνέλθοιεν Σπαρτητέων, καὶ καταστάς ἔλεγε πολλὰ τιμωρέειν ἑωυτοῖσι χρηίζων. [2] Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐ κως ἐσήκουον, ἀλλ' ἀπέδοξέ σφι μὴ τιμωρέειν Ἰωσι. οἱ μὲν δὴ ἀπαλλάσσοντο, Λακεδαιμόνιοι δὲ ἀπώσάμενοι τῶν Ἰώνων τοὺς ἀγγέλους ὅμως ἀπέστειλαν πεντηκοντέρῳ ἄνδρα, ὡς μὲν ἐμοὶ δοκέει, κατασκόπους τῶν τε Κύρου πρηγμάτων καὶ Ἰωνίης. [3] ἀπικόμενοι δὲ οὗτοι ἐς Φώκαιαν ἔπεμπον ἐς Σάρδις σφέων αὐτῶν τὸν δοκιμώτατον, τῷ οὖνομα ἦν Λακρίνης, ἀπερέοντα Κύρῳ Λακεδαιμονίων ῥῆσιν, γῆς τῆς Ἑλλάδος μηδεμίαν πόλιν σιναμωρέειν, ὡς αὐτῶν οὐ περιορισμένων.

153. Ταῦτα εἰπόντος τοῦ κήρυκος, λέγεται Κύρον ἐπειρέσθαι τοὺς παρεόντας οἱ Ἑλλήνων τινες ἐόντες ἄνθρωποι Λακεδαιμόνιοι καὶ κόσοι πλήθος ταῦτα ἑωυτῷ προαγορεύουσι· πυνθανόμενον δὲ μιν εἰπεῖν ἄνθρωποι Λακεδαιμόνιοι καὶ κόσοι "οὐκ ἔδεισά κω ἄνδρας τοιούτους, τοῖσι ἐστὶ χῶρος ἐν μέσῃ τῇ πόλι ἀποδεδεγμένος ἐς τὸν συλλεγόμενοι ἀλλήλους ὁμνύντες ἔξαπατῶσι τοῖσι, ἦν ἐγὼ ὑγιαίνω, οὐ τὰ Ἰώνων πάθεα ἔσται ἔλλεσχα ἀλλὰ τὰ οἰκίγια." [2] ταῦτα ἐς τοὺς πάντας Ἑλληνας ἀπέρριψε ὁ Κύρος τὰ ἔπεα, ὅτι ἀγορὰς στησάμενοι ὦνῃ τε καὶ πρήσι χρέωνται· αὐτοὶ γὰρ οἱ Πέρσαι ἀγορήσι οὐδὲν ἐώθασι χρᾶσθαι, οὐδέ σφι ἐστὶ τὸ παράπαν ἀγορή. [3] μετὰ ταῦτα ἐπιτρέψας τὰς μὲν Σάρδις Ταβάλῳ ἀνδρὶ Πέρσῃ, τὸν δὲ χρυσὸν τὸν τε Κροῖσου καὶ τὸν τῶν ἄλλων Λυδῶν Πακτῆ ἀνδρὶ Λυδῷ κομίζειν, ἀπήλαυνε αὐτὸς ἐς Ἀγβάτανα, Κροῖσόν τε ἅμα ἀγόμενος καὶ τοὺς Ἰωνας ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιησάμενος τὴν πρώτην εἶναι. [4] ἢ τε γὰρ Βαβυλῶν οἱ ἦν ἐμπόδιος καὶ τὸ Βάκτριον ἔθνος καὶ Σάκαι τε καὶ Αἰγύπτιοι, ἐπ' οὓς ἐπέιχε τε στρατηλατέειν αὐτός, ἐπὶ δὲ Ἰωνας ἄλλον πέμπειν στρατηγόν.

154. Ὡς δὲ ἀπήλασε ὁ Κύρος ἐκ τῶν Σαρδίων, τοὺς Λυδοὺς ἀπέστησε ὁ Πακτῆς ἀπὸ τε Ταβάλου καὶ Κύρου, καταβάς δὲ ἐπὶ θάλασσαν, ἄτε τὸν χρυσὸν ἔχων πάντα τὸν ἐκ τῶν Σαρδίων, ἐπικούρους τε ἐμισθοῦτο καὶ τοὺς ἐπιθαλασσίους ἀνθρώπους ἔπειθε σὺν ἑωυτῷ στρατεύεσθαι. ἐλάσας δὲ ἐπὶ τὰς Σάρδις ἐπολιόρκεε Τάβαλον ἀπεργμένον ἐν τῇ ἀκροπόλι.

155. Πυθόμενος δὲ κατ' ὁδὸν ταῦτα ὁ Κύρος εἶπε πρὸς Κροῖσον τάδε. "Κροῖσε, τί ἔσται τέλος τῶν γινομένων τούτων ἐμοί; οὐ παύσονται Λυδοί, ὡς οἰκασι, πρηγμάτα παρέχοντες καὶ αὐτοὶ ἔχοντες. φροντίζω μὴ ἄριστον ἢ ἐξανδραποδίσασθαι σφέας. ὁμοίως γὰρ μοι νῦν γε φαίνομαι πεποικέναι ὡς εἰ τις πατέρα ἀποκτεῖνας τῶν παιδῶν αὐτοῦ φείσατο· [2] ὡς δὲ καὶ ἐγὼ Λυδῶν τὸν μὲν πλέον τι ἢ πατέρα ἐόντα σὲ λαβὼν ἄγω, αὐτοῖσι δὲ Λυδοῖσι τὴν πόλιν παρέδωκα, καὶ ἔπειτα θωμάζω εἰ μοι ἀπεστᾶσι." ὁ μὲν δὴ τὰ περ ἐνόεε ἔλεγε, ὁ δ' ἀμείβετο τοῖσιδε, δείσας μὴ ἀναστάτους ποιῆση τὰς Σάρδις. [3] "ὦ βασιλεῦ, τὰ μὲν οἰκότα εἴρηκας, σὺ μέντοι μὴ πάντα θυμῷ χρέο, μηδὲ πόλιν ἀρχαίην ἐξαναστήσης ἀναμάρτητον εὐοῦσαν καὶ τῶν πρότερον καὶ τῶν νῦν ἐστεώτων. τὰ μὲν γὰρ πρότερον ἐγὼ τε ἔπρηξα καὶ ἐγὼ κεφαλῇ ἀναμάξας φέρω· τὰ δὲ νῦν παρεόντα Πακτῆς γὰρ ἐστὶ ὁ ἀδικέων, τῷ σὺ ἐπέτρεψας Σάρδις, οὗτος δότω τοι δίκην. [4] Λυδοῖσι δὲ συγγνώμην ἔχων τάδε αὐτοῖσι ἐπίταξον, ὡς μήτε ἀποστέωσι μήτε δεινοί τοι ἔωσι· ἄπειπε μὲν σφι πέμψας ὄπλα ἀρήια μὴ ἐκτῆσθαι, κέλευε δὲ σφέας κιθῶνάς τε ὑποδύνειν τοῖσι εἵμασι καὶ κοθόρνοις ὑποδέεσθαι, πρόειπε δ' αὐτοῖσι κιθαρίζειν τε καὶ ψάλλειν καὶ καπηλεύειν παιδεύειν τοὺς παῖδας. καὶ ταχέως σφέας ὦ βασιλεῦ γυναικας ἀντ' ἀνδρῶν ὄψεται γεγονότας, ὥστε οὐδὲν δεινοί τοι ἔσονται μὴ ἀποστέωσι."

156. Κροῖσος μὲν δὴ ταῦτά οἱ ὑπετίθετο, αἰρετώτερα ταῦτα εὐρίσκων Λυδοῖσι ἢ ἀνδραποδισθέντας πρηθῆναι σφέας, ἐπιστάμενος ὅτι ἦν μὴ ἀξιοχρεον πρόφασιν προτεινῆ, οὐκ ἀναπέσει μιν μεταβουλεύσασθαι, ἀρρωδέων δὲ μὴ καὶ ὕστερον κοτὲ οἱ Λυδοί, ἦν τὸ παρεὸν

ὑπεκδράμωσι, ἀποστάντες ἀπὸ τῶν Περσέων ἀπόλωνται. [2] Κύρος δὲ ἡσθεὶς τῇ ὑποθήκῃ καὶ ὑπεὶς τῆς ὀργῆς ἔφη οἱ πείθεσθαι. καλέσας δὲ Μαζάρεα ἄνδρα Μῆδον, ταῦτά τε οἱ ἐντειλατο προειπεῖν Λυδοῖσι τὰ ὁ Κροῖσος ὑπετίθετο, καὶ πρὸς ἐξανδραποδίσασθαι τοὺς ἄλλους πάντας οἱ μετὰ Λυδῶν ἐπὶ Σάρδις ἐστρατεύσαντο, αὐτὸν δὲ Πακτύην πάντως ζῶντα ἀγαγεῖν παρ' ἑωυτόν.

157. Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ἐκ τῆς ὁδοῦ ἐντειλάμενος ἀπήλανε ἐς ἡθεα τὰ Περσέων, Πακτύης δὲ πυθόμενος ἀγχοῦ εἶναι στρατὸν ἐπ' ἑωυτόν ἰόντα δείσας οἶχετο φεύγων ἐς Κύμην. [2] Μαζάρης δὲ ὁ Μῆδος ἐλάσας ἐπὶ τὰς Σάρδις τοῦ Κύρου στρατοῦ μοῖραν ὄσπην δὴ κοτε ἔχων, ὡς οὐκ εὖρε ἐπιέοντας τοὺς ἀμφὶ Πακτύην ἐν Σάρδισι, πρῶτα μὲν τοὺς Λυδοὺς ἠνάγκασε τὰς Κύρου ἐντολάς ἐπιτελέειν, ἐκ τούτου δὲ κελευσμοσύνης Λυδοὶ τὴν πᾶσαν δίαιταν τῆς ζῆς μετέβαλον. [3] Μαζάρης δὲ μετὰ τούτου ἐπεμπε ἐς τὴν Κύμην ἀγγέλους ἐκδιδόναι κελεύων Πακτύην. οἱ δὲ Κυμαῖοι ἔγνωσαν συμβουλῆς περὶ ἐς θεὸν ἀνοῖσαι τὸν ἐν Βραγχίδῃσι ἦν γὰρ αὐτόθι μαντήιον ἐκ παλαιοῦ ἰδρυμένον, τῷ Ἰωνέσ τε πάντες καὶ Αἰολέες ἐώθεσαν χρᾶσθαι. ὁ δὲ χῶρος οὗτος ἐστὶ τῆς Μιλησίης ὑπὲρ Πανόρμου λιμένος.

158. Πέμψαντες ὧν οἱ Κυμαῖοι ἐς τοὺς Βραγχίδας θεοπρόπους εἰρώτευν περὶ Πακτύην ὁκοῖόν τι ποιέοντες θεοῖσι μέλλοιεν χαριεῖσθαι. ἐπειρωτῶσι δὲ σφι ταῦτα χρηστήριον ἐγένετο ἐκδιδόναι Πακτύην Πέρσησι. ταῦτα δὲ ὡς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, ὀρμέατο ἐκδιδόναι. [2] ὀρμημένοι δὲ ταύτῃ τοῦ πλήθους, Ἀριστόδικος ὁ Ἡρακλείδῃ ἀνὴρ τῶν ἀστῶν ἐὼν δόκιμος ἔσχε μὴ ποιῆσαι ταῦτα Κυμαίους, ἀπιστέων τε τῷ χρησμῷ καὶ δοκέων τοὺς θεοπρόπους οὐ λέγειν ἀληθέως, ἐς ὃ τὸ δεύτερον περὶ Πακτύεω ἐπειρησόμενοι ἦσαν ἄλλοι θεοπρόποι, τῶν καὶ Ἀριστόδικος ἦν.

159. Ἀπικομένων δὲ ἐς Βραγχίδας ἐχρηστηριάζετο ἐκ πάντων Ἀριστόδικος ἐπειρωτῶν τάδε. "ὦναξ, ἦλθε παρ' ἡμέας ἰκέτης Πακτύης ὁ Λυδός, φεύγων θάνατον βίαιον πρὸς Περσέων· οἱ δὲ μιν ἐξαιτέοντα, προεῖναι Κυμαίους κελεύοντες. [2] ἡμεῖς δὲ δευμαίνοντες τὴν Περσέων δύναμιν τὸν ἰκέτην ἐς τόδε οὐ τετολμήκαμεν ἐκδιδόναι, πρὶν ἂν τὸ ἀπὸ σεῦ ἡμῖν δηλωθῇ ἀτρεκέως ὀκότερα ποιέωμεν." ὁ μὲν ταῦτα ἐπειρώτα, ὁ δ' αὖτις τὸν αὐτόν σφι χρησμὸν ἔφαινε, κελεύων ἐκδιδόναι Πακτύην Πέρσησι. [3] πρὸς ταῦτα ὁ Ἀριστόδικος ἐκ προνοίης ἐποίησε τάδε· περιῶν τὸν νηὸν κύκλῳ ἐξαίρει τοὺς στρουθοὺς καὶ ἄλλα ὅσα ἦν νενοσσευμένα ὀρνίθων γένεα ἐν τῷ νηῷ. ποιέοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα λέγεται φωνὴν ἐκ τοῦ ἀδύτου γενέσθαι φέρουσαν μὲν πρὸς τὸν Ἀριστόδικον, λέγουσαν δὲ τάδε "ἀνοσιώτατε ἀνθρώπων, τί τάδε τολμᾶς ποιεῖν; τοὺς ἰκέτας μου ἐκ τοῦ νηοῦ κεραΐζεις;" [4] Ἀριστόδικον δὲ οὐκ ἀπορήσαντα πρὸς ταῦτα εἰπεῖν "ὦναξ, αὐτὸς μὲν οὕτω τοῖσι ἰκέτησι βοηθέεις, Κυμαίους δὲ κελεύεις τὸν ἰκέτην ἐκδιδόναι; τὸν δὲ αὖτις ἀμειψασθαι τοῖσιδε "ναὶ κελεύω, ἵνα γε ἀσεβήσαντες θᾶσσον ἀπόλησθε, ὡς μὴ τὸ λοιπὸν περὶ ἰκετέων ἐκδόσιος ἔλθητε ἐπὶ τὸ χρηστήριον."

160. Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, οὐ βουλόμενοι οὔτε ἐκδόντες ἀπολέσθαι οὔτε παρ' ἑωυτοῖσι ἔχοντες πολιορκέεσθαι, ἐκπέμπουσι αὐτὸν ἐς Μυτιλήνην. [2] οἱ δὲ Μυτιληναῖοι ἐπιπέμποντος τοῦ Μαζάρους ἀγγελίας ἐκδιδόναι τὸν Πακτύην παρεσκευάζοντο ἐπὶ μισθῷ ὅσῳ δὴ· οὐ γὰρ ἔχω τοῦτό γε εἰπεῖν ἀτρεκέως· οὐ γὰρ ἐτελεώθη. [3] Κυμαῖοι γὰρ ὡς ἔμαθον ταῦτα πρησόμενα ἐκ τῶν Μυτιληναίων, πέμψαντες πλοῖον ἐς Λέσβον ἐκκομίζουσι Πακτύην ἐς Χίον. ἐνθεῦτεν δὲ ἐξ ἱοῦ Ἀθηναίης πολιούχου ἀποσπασθεὶς ὑπὸ Χίων ἐξεδόθη· ἐξέδοσαν δὲ οἱ Χῖοι ἐπὶ τῷ Ἀταρνέει μισθῷ. [4] τοῦ δὲ Ἀταρνέος τούτου ἐστὶ χῶρος τῆς Μυσίης, Λέσβου ἀντίος. Πακτύην μὲν νυν παραδεξάμενοι οἱ Πέρσαι εἶχον ἐν φυλακῇ, θέλοντες Κύρω ἀποδέξαι. [5] ἦν δὲ χρόνος οὗτος οὐκ ὀλίγος γινόμενος, ὅτε Χίων οὐδεὶς ἐκ τοῦ Ἀταρνέος τούτου οὔτε οὐλὰς κριθέων πρόχυσιν ἐποιέετο θεῶν οὐδενὶ οὔτε πέμματα ἐπέσσετο καρποῦ τοῦ ἐνθεῦτεν, ἀπείχετο τε τῶν πάντων ἰσῶν τὰ πάντα ἐκ τῆς χώρας ταύτης γινόμενα.

161. Χῖοι μὲν νυν Πακτύην ἐξέδοσαν. Μαζάρης δὲ μετὰ ταῦτα ἐστρατεύετο ἐπὶ τοὺς συμπολιορκήσαντας Τάβαλον, καὶ τοῦτο μὲν Πριηνέας ἐξηνδραποδίσασατο, τοῦτο δὲ Μαιάνδρου πεδίον πᾶν ἐπέδραμε ληΐην ποιεύμενος τῷ στρατῷ, Μαγνησίην τε ὡσαύτως. μετὰ δὲ ταῦτα αὐτίκα νούσῳ τελευτᾷ.

162. Ἀποθανόντος δὲ τούτου, **Ἄρπαγος κατέβη διάδοχος τῆς στρατηγίης**, γένος καὶ αὐτὸς ἐὼν Μῆδος, τὸν ὁ Μῆδων βασιλεὺς Αστυάγης ἀνόμῳ τραπέζῃ ἔδαισε, ὁ τῷ Κύρῳ τὴν βασιληΐην συγκατεργασάμενος. [2] οὗτος ὠνήρ τότε ὑπὸ Κύρου στρατηγός ἀποδεχθεὶς ὡς ἀπίκετο ἐς τὴν Ἰωνίην, αἴρειε τὰς πόλιας χώμασι· ὅκως γὰρ τειχίρεας ποιήσειε, τὸ ἐνθεῦτεν χώματα χῶν πρὸς τὰ τεῖχεα ἐπόρθεε.

163. Πρώτη δὲ **Φωκαίη** Ἰωνίης ἐπεχείρησε. οἱ δὲ Φωκαῖες οὗτοι ναυτιλίῃσι μακρῆσι πρῶτοι Ἑλλήνων ἐχρήσαντο, καὶ τὸν τε Ἀδρίην καὶ τὴν Τυρσηνὴν καὶ τὴν Ἰβηρίην καὶ τὸν Ταρτησσὸν οὗτοι εἰσὶ οἱ καταδέξαντες· [2] ἐναυτίλλοντο δὲ οὐ στρογγύλῃσι νηυσὶ ἀλλὰ πεντηκοντέροισι. ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὸν Ταρτησσὸν προσφιλέες ἐγένοντο τῷ βασιλεί τῶν Ταρτησίων, τῷ οὐνομα μὲν ἦν, Ἀργανθώνιος, ἐτυράννευσε δὲ Ταρτησοῦ ὀγδώκοντα ἔτεα, ἐβίωσε δὲ πάντα εἴκοσι καὶ ἑκατόν. [3] τούτῳ δὴ τῷ ἀνδρὶ προσφιλέες οἱ Φωκαῖες οὕτω δὴ τι ἐγένοντο ὡς τὰ μὲν πρῶτα σφέας ἐκλιπόντας Ἰωνίην ἐκέλευε τῆς ἑωυτοῦ χώρας οἰκῆσαι ὅκου βούλονται· μετὰ δέ, ὡς τοῦτό γε οὐκ ἔπειθε τοὺς Φωκαῖας, ὁ δὲ πυθόμενος τὸν Μῆδον παρ' αὐτῶν ὡς αὖξοιτο, ἐδίδου σφι χρήματα τεῖχος περιβαλέσθαι τὴν πόλιν, [4] ἐδίδου δὲ ἀφειδέως· καὶ γὰρ καὶ ἡ περίοδος τοῦ τεύχεος οὐκ ὀλίγοι στάδιοι εἰσὶ, τοῦτο δὲ πᾶν λίθων μεγάλων καὶ εὖ συναρμοσμένων.

164. Τὸ μὲν δὴ τεῖχος τοῖσι Φωκαεῦσι τρῶπῳ τοιῶδε ἐξεποιήθη. ὁ δὲ Ἄρπαγος ὡς ἐπήλασε τὴν στρατιήν, ἐπολιόρκεε αὐτούς, προισχόμενος ἔπεα ὡς οἱ καταχρᾶ εἰ βούλονται Φωκαῖες προμαχεῶνα ἓνα μῦνον τοῦ τεύχεος ἐρεῖψαι καὶ οἰκημα ἐν κατιρῶσαι. [2] οἱ δὲ Φωκαῖες περιημεκτέοντες τῇ δουλοσύνῃ ἔφασαν θέλειν βουλευσασθαι ἡμέρην μίαν καὶ ἔπειτα ὑποκρινέεσθαι· [3] ἐν ᾧ δὲ βουλεύονται αὐτοί, ἀπαγαγεῖν ἐκείνον ἐκέλευον τὴν στρατιήν ἀπὸ τοῦ τεύχεος. ὁ δ' Ἄρπαγος ἔφη εἰδέναι μὲν εὖ τὰ ἐκείνοι μέλλοιεν ποιέειν, ὅμως δὲ σφι παριέναι βουλευσασθαι. ἐν ᾧ ὦν ὁ Ἄρπαγος ἀπὸ τοῦ τεύχεος ἀπήγαγε τὴν, στρατιήν, οἱ Φωκαῖες ἐν τούτῳ κατασπάσαντες τὰς πεντηκοντέρους, ἐσθήμενοι τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ ἐπιπλα πάντα, πρὸς δὲ καὶ τὰ ἀγάλματα τὰ ἐν τῶν ἱρῶν καὶ τὰ ἄλλα ἀναθήματα, χωρὶς ὅ τι χαλκὸς ἢ λίθος ἢ γραφὴ ἦν, τὰ δὲ ἄλλα πάντα ἐσθέντες καὶ αὐτοὶ εἰσβάντες ἔπλεον ἐπὶ Χίου. τὴν δὲ Φωκαίην ἐρημωθεῖσαν ἀνδρῶν ἔσχον οἱ Πέρσαι.

165. Οἱ δὲ Φωκαῖες, ἐπεῖτε σφι Χίοι τὰς νήσους τὰς Οἰνούσας καλεομένας οὐκ ἐβούλοντο ὠνευμένοισι πωλέειν, δειμαίνοντες μὴ αἰ μὲν ἐμπόριον γένωνται, ἡ δὲ αὐτῶν νῆσος ἀποκληισθῆ τούτου εἴνεκα, πρὸς ταῦτα οἱ Φωκαῖες ἐστέλλοντο ἐς Κύρνον· ἐν γὰρ τῇ Κύρνῳ εἴκοσι ἔτεσι πρότερον τούτων ἐκ θεοπροπίου ἀνεστήσαντο πόλιν, τῇ οὐνομα ἦν Ἀλαλίη. [2] Ἀργανθώνιος δὲ τῆνικαῦτα ἤδη τετελευτήκεε. στελλόμενοι δὲ ἐπὶ τὴν Κύρνον, πρῶτα καταπλεύσαντες ἐς τὴν Φωκαίην κατεφόνευσαν τῶν Περσέων τὴν φυλακὴν, ἡ ἐφρούρεε παραδεξαμένη παρὰ Ἀρπάγου τὴν πόλιν. μετὰ δέ, ὡς τοῦτο σφι ἐξέργαστο, ἐποίησαντο ἰσχυρὰς κατάρας τῷ ὑπολειπομένῳ ἑωυτῶν τοῦ στόλου, [3] πρὸς δὲ ταύτησι καὶ μύδρον σιδήρεον κατεπόντωσαν καὶ ὤμοσαν μὴ πρὶν ἐς Φωκαίην ἤξειν πρὶν ἢ τὸν μύδρον τοῦτον ἀναφανῆναι. στελλομένων δὲ αὐτῶν ἐπὶ τὴν Κύρνον, ὑπερημίσεας τῶν ἀστῶν ἔλαβε πόθος τε καὶ οἶκτος τῆς πόλιος καὶ τῶν ἡθέων τῆς χώρας, ψευδόρκοι δὲ γενόμενοι ἀπέπλεον ὀπίσω ἐς τὴν Φωκαίην. οἱ δὲ αὐτῶν τὸ ὄρκιον ἐφύλασσαν, ἀερθέντες ἐκ τῶν Οἰνουσσέων ἔπλεον.

166. Ἐπεῖτε δὲ ἐς τὴν Κύρνον ἀπίκοντο, οἶκεον κοινῇ μετὰ τῶν πρότερον ἀπικόμενων ἐπ' ἔτεα πέντε, καὶ ἱρὰ ἐνιδρύσαντο. καὶ ἦγον γὰρ δὴ καὶ ἔφερον τοὺς περιοίκους ἅπαντας, στρατεύονται ὦν ἐπ' αὐτούς κοινῶ λόγω χρησάμενοι Τυρσηνοὶ καὶ Καρχηδόνιοι, νηυσὶ ἐκάτεροι ἐξήκοντα. [2] οἱ δὲ Φωκαῖες πληρώσαντες καὶ αὐτοὶ τὰ πλοῖα, ἔοντα ἀριθμὸν ἐξήκοντα, ἀντίαζον ἐς τὸ Σαρδόνιον καλεόμενον πέλαγος. συμμίσγοντων δὲ τῇ ναυμαχίῃ Καδμείῃ τις νίκη τοῖσι Φωκαεῦσι ἐγένετο· αἰ μὲν γὰρ τεσσεράκοντά σφι νέες διεφθάρησαν, αἰ δὲ εἴκοσι αἰ περιεοῦσαι ἦσαν ἄχρηστοι· ἀπεστράφατο γὰρ τοὺς ἐμβόλους. [3] καταπλώσαντες δὲ ἐς τὴν Ἀλαλίην ἀνέλαβον τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὴν ἄλλην κτήσιν ὅσῃν οἶα τε ἐγίνοντο αἰ νέες σφι ἄγειν, καὶ ἔπειτα ἀπέντες τὴν Κύρνον ἔπλεον ἐς Ῥήγιον.

167. Τῶν δὲ διαφθαρεσιέων νεῶν τοὺς ἀνδρας οἱ τε Καρχηδόνιοι καὶ οἱ Τυρσηνοὶ [διέλαχον, τῶν δὲ Τυρσηνῶν οἱ Ἀγυλλαῖοι] ἔλαχόν τε αὐτῶν πολλῶ πλείστους καὶ τούτους ἐξαγαγόντες κατέλευσαν. μετὰ δὲ Ἀγυλλαῖοισι πάντα τὰ παριόντα τὸν χώρον, ἐν τῷ οἱ Φωκαῖες καταλευσθέντες ἐκέατο, ἐγένετο διάστροφα καὶ ἔμπηρα καὶ ἀπόπληκτα, ὁμοίως πρόβατα καὶ ὑποζύγια καὶ ἄνθρωποι. [2] οἱ δὲ Ἀγυλλαῖοι ἐς Δελφοὺς ἐπεμπον βουλόμενοι ἀκέσασθαι τὴν ἀμαρτάδα. ἡ δὲ Πυθίη σφέας ἐκέλευσε ποιέειν τὰ καὶ νῦν οἱ Ἀγυλλαῖοι ἔτι ἐπιτελέουσι· καὶ γὰρ ἐναγίζουσι σφι μέγਾਲως καὶ ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἵππικὸν ἐπιστᾶσι. [3] καὶ οὗτοι μὲν τῶν Φωκαῖων τοιούτῳ μόρῳ διεχρήσαντο, οἱ δὲ αὐτῶν ἐς τὸ Ῥήγιον καταφυγόντες ἐνθεῦτεν ὁρμώμενοι ἐκτήσαντο πόλιν γῆς τῆς Οἰνωτρῆς ταύτην ἣτις νῦν Ὑέλη καλεέται· [4] ἔκτισαν δὲ ταύτην πρὸς ἀνδρὸς Ποσειδωνιῆτεω μαθόντες ὡς τὸν Κύρνον σφι ἡ Πυθίη ἔχρησε κτίσαι ἤρων ἔοντα, ἀλλ' οὐ τὴν νῆσον.

168. Φωκαίης μὲν νυν πέρι τῆς ἐν Ἰωνίῃ οὕτω ἔσχε παραπλήσια δὲ τούτοισι καὶ **Τῆιοι** ἐποίησαν. ἐπεὶτε γὰρ σφέων εἶλε χώματι τὸ τεῖχος Ἀρπαγος, ἐσβάντες πάντες ἐς τὰ πλοῖα οἴχοντο πλέοντες ἐπὶ τῆς Θρηίκης, καὶ ἐνθαῦτα ἐκτίσαν πόλιν Ἀβδηρα, τὴν πρότερος τούτων Κλαζομένιος Τιμήσιος κτίσας οὐκ ἀπόνητο, ἀλλ' ὑπὸ Θρηίκων ἐξελασθεὶς τιμὰς νῦν ὑπὸ Τηίων τῶν ἐν Ἀβδήροισι ὡς ἦρος ἔχει.

169. Οὗτοι μὲν νυν Ἰώνων μῦνοι τὴν δουλοσύνην οὐκ ἀνεχόμενοι ἐξέλιπον τὰς πατρίδας· οἱ δ' ἄλλοι Ἰῶνες πλὴν Μιλησίων διὰ μάχης μὲν ἀπίκοντο Ἀρπάγῳ κατὰ περ οἱ ἐκλιπόντες, καὶ ἄνδρες ἐγένοντο ἀγαθοὶ περὶ τῆς ἑωυτοῦ ἕκαστος μαχόμενοι, ἐσσωθέντες δὲ καὶ ἀλόντες ἔμμενον κατὰ χώρην ἕκαστοι καὶ τὰ ἐπιτασσόμενα ἐπετέλεον. [2] Μιλήσιοι δέ, ὡς καὶ πρότερόν μοι ἔρηται, αὐτῷ Κύρῳ ὄρκιον ποιησάμενοι ἡσυχίην ἤγον. οὕτω δὴ τὸ δεύτερον Ἰωνίῃ ἐδεδούλωτο. ὡς δὲ τοὺς ἐν τῇ ἠπειρῷ Ἰῶνας ἐχειρώσατο Ἀρπαγος, οἱ τὰς νήσους ἔχοντες Ἰῶνες καταρρωδήσαντες ταῦτα σφέας αὐτοὺς ἔδοσαν Κύρῳ.

170. Κεκακωμένων δὲ Ἰώνων καὶ συλληγομένων οὐδὲν ἤσσον ἐς τὸ Πανιώνιον, πυθάνομαι γνώμην **Βιάντα ἄνδρα Πριηνέα** ἀποδέξασθαι Ἰῶσι χρησιμωτάτην, τῇ εἰ ἐπέιθοντο, παρεῖχε ἂν σφι εὐδαιμονεῖν Ἑλλήνων μάλιστα· [2] ὃς ἐκέλευε κοινῶ στόλῳ Ἰῶνας ἀερθέντας πλέειν ἐς Σαρδῶ καὶ ἔπειτα πόλιν μίαν κτίζειν πάντων Ἰώνων, καὶ οὕτω ἀπαλλαχθέντας σφέας δουλοσύνης εὐδαιμονήσειν, νήσων τε ἀπασέων μεγίστην νεμομένους καὶ ἄρχοντας ἄλλων· μένουσι δὲ σφι ἐν τῇ Ἰωνίῃ οὐκ ἔφη ἐνορᾶν ἐλευθερίην ἔτι ἐσομένην. [3] αὕτη μὲν Βιάντος τοῦ Πριηνέος γνώμη ἐπὶ διεφθαρμένοισι Ἰῶσι γενομένη, χρηστὴ δὲ καὶ πρὶν ἢ διαφθαρήναι Ἰωνίην Θάλεω ἀνδρὸς Μιλησίου ἐγένετο, τὸ ἀνεκαθεν γένος ἐόντος Φοίνικος, ὃς ἐκέλευε ἐν βουλευτήριον Ἰῶνας ἐκτῆσθαι, τὸ δὲ εἶναι ἐν Τέῳ (Τέων γὰρ μέσον εἶναι Ἰωνίης), τὰς δὲ ἄλλας πόλιας οἰκειομένας μηδὲν ἤσσον νομίζεσθαι κατὰ περ ἐς δήμοι εἶεν· οὗτοι μὲν δὴ σφι γνώμας τοιάσδε ἀπεδέξαντο.

171. Ἀρπαγος δὲ καταστρεψάμενος Ἰωνίην ἐποιέετο στρατηίην ἐπὶ **Κᾶρας** καὶ **Καυνίους** καὶ **Λυκίους**, ἅμα ἀγόμενος καὶ Ἰῶνας καὶ Αἰολέας. [2] εἰσὶ δὲ τούτων Κᾶρες μὲν ἀπιγμένοι ἐς τὴν ἠπειρον ἐκ τῶν νήσων. τὸ γὰρ παλαιὸν ἐόντες Μίνω κατήκοοι καὶ καλεόμενοι Λέλεγες εἶχον τὰς νήσους, φόρον μὲν οὐδένα ὑποτελέοντες, ὅσον καὶ ἐγὼ δυνατός εἰμι ἐπὶ μακρότατον ἐξικέσθαι ἀκοῆ· οἱ δέ, ὅκως Μίνως δέοιτο, ἐπλήρουν οἱ τὰς νέας. [3] ἅτε δὴ Μίνω τε κατεστραμμένοι γῆν πολλὴν καὶ εὐτυχέοντος τῷ πολέμῳ, τὸ Καρικὸν ἦν ἔθνος λογιμώτατον τῶν ἐθνέων ἀπάντων κατὰ τοῦτον ἅμα τὸν χρόνον μακρῶ μάλιστα. [4] καὶ σφι τριεὶς ἐξευρήματα ἐγένετο, τοῖσι οἱ Ἑλληνες ἐχρήσαντο· καὶ γὰρ ἐπὶ τὰ κράνεα λόφους ἐπιδέεσθαι Κᾶρες εἰσὶ οἱ καταδέξαντες καὶ ἐπὶ τὰς ἀσπίδας τὰ σημήια ποιέεσθαι, καὶ ὄχανα ἀσπίσι οὗτοι εἰσὶ οἱ ποιησάμενοι πρῶτοι· τέως δὲ ἄνευ ὀχάνων ἐφόρεον τὰς ἀσπίδας πάντες οἱ περ ἐώθησαν ἀσπίσι χρᾶσθαι, τελαμῶσι σκυτίνιοι οἰηκίζοντες, περὶ τοῖσι αὐχέσι τε καὶ τοῖσι ἀριστεροῖσι ὤμοισι περικείμενοι. [5] μετὰ δὲ τοὺς Κᾶρας χρόνῳ ὕστερον πολλῶ Δωριέες τε καὶ Ἰῶνες ἐξανέστησαν ἐκ τῶν νήσων, καὶ οὕτω ἐς τὴν ἠπειρον ἀπίκοντο. κατὰ μὲν δὴ Κᾶρας οὕτω Κρηῖτες λέγουσι γενέσθαι οὐ μέντοι αὐτοὶ γε ὁμολογεῖν τούτοις οἱ Κᾶρες, ἀλλὰ νομίζουσι αὐτοὶ ἑωυτοὺς εἶναι αὐτόχθονας ἠπειρώτας, καὶ τῷ οὐνόματι τῷ αὐτῷ αἰεὶ διαχρεωμένους τῷ περ νῦν. [6] ἀποδείκνυσι δὲ ἐν Μυλάσοισι Διὸς Καρίου ἰδὸν ἀρχαῖον, τοῦ Μυσοῖσι μὲν καὶ Λυδοῖσι μέτεστι ὡς κασιγνήτοισι ἐοῦσι τοῖσι Καρσί· τὸν γὰρ Λυδὸν καὶ τὸν Μυσὸν λέγουσι εἶναι Καρὸς ἀδελφεοῦς. τούτοις μὲν δὴ μέτεστι, ὅσοι δὲ ἐόντες ἄλλου ἔθνεος ὁμόγλωσσοι τοῖσι Καρσί ἐγένοντο, τούτοις δὲ οὐ μέτα.

172. Οἱ δὲ Καύνιοι αὐτόχθονες δοκέειν ἐμοὶ εἰσὶ, αὐτοὶ μέντοι ἐκ Κρήτης φασὶ εἶναι. προσκεχωρήκασιν δὲ γλῶσσαν μὲν πρὸς τὸ Καρικὸν ἔθνος, ἢ οἱ Κᾶρες πρὸς τὸ Καυνικόν (τοῦτο γὰρ οὐκ ἔχω ἀτρεκέως διακρίναι), νόμοισι δὲ χρέωνται κεχωρισμένοι πολλὸν τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων καὶ Καρῶν. τοῖσι γὰρ κάλλιστον ἐστὶ κατ' ἡλικίην τε καὶ φιλότητα εἰλαδὸν συγγίνεσθαι ἐς πόσιν, καὶ ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ καὶ παισὶ. [2] ἰδρυθέντων δὲ σφι ἰρῶν ξεινικῶν, μετέπειτα ὡς σφι ἀπέδοξε, ἔδοξε δὲ τοῖσι πατρίοισι μῦνον, χέασθαι θεοῖσι, ἐνδύντες τὰ ὄπλα ἅπαντες Καύνιοι ἠβηδόν, τύπτοντες δόρασι τὸν ἥερα, μέχρι οὖρων τῶν Καλυνδικῶν εἶποντο, καὶ ἔφασαν ἐκβάλλειν τοὺς ξεινικοὺς θεοὺς.

173. Καὶ οὗτοι μὲν τρόποισι τοιούτοις χρέωνται, οἱ δὲ Λύκιοι ἐκ Κρήτης τῶρχαῖον γεγόνασι (τὴν γὰρ Κρήτην εἶχον τὸ παλαιὸν πᾶσαν βάρβαροι)· [2] διενειχθέντων δὲ ἐν Κρήτῃ περὶ τῆς βασιληίης τῶν Εὐρώπης παίδων Σαρπηδόνοσ τε καὶ Μίνω, ὡς ἐπεκράτησε τῇ στάσι Μίνωσ,

ἐξήλασε αὐτόν τε Σαρπηδόνα καὶ τοὺς στασιώτας αὐτοῦ, οἱ δὲ ἀπωσθέντες ἀπίκοντο τῆς Ἀσίης ἐς γῆν τὴν Μιλυάδα· τὴν γὰρ νῦν Λύκιοι νέμονται, αὕτη τὸ παλαιὸν ἦν Μιλύας, οἱ δὲ Μιλύαι τότε Σόλυμοι ἐκαλέοντο. [3] ἕως μὲν δὴ αὐτῶν Σαρπηδῶν ἦρχε, οἱ δὲ ἐκαλέοντο τὸ πῆρ τε ἠνεύκοντο οὖνομα καὶ νῦν ἔτι καλέονται ὑπὸ τῶν περιοίκων οἱ Λύκιοι Τερμίλαι· ὡς δὲ ἐξ Ἀθηνέων Λύκος ὁ Πανδίωνος, ἐξελασθεὶς καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ ἀδελφεοῦ Αἰγέος, ἀπύκετο ἐς τοὺς Τερμίλας παρὰ Σαρπηδόνα, οὕτω δὴ κατὰ τοῦ Λύκου τὴν ἐπωνυμίην Λύκιοι ἀνὰ χρόνον ἐκλήθησαν. [4] νόμοισι δὲ τὰ μὲν Κρητικοῖσι τὰ δὲ Καρικοῖσι χρέωνται. ἐν δὲ τὸδε ἴδιον νενομίκασι καὶ οὐδαμοῖσι ἄλλοισι συμφέρονται ἀνθρώπων· καλέουσι ἀπὸ τῶν μητέρων ἑωυτοὺς καὶ οὐκ ἀπὸ τῶν πατέρων· [5] εἰρομένου δὲ ἑτέρου τὸν πλησίον τίς εἶη, καταλέξει ἑωυτὸν μητρόθεν καὶ τῆς μητρὸς ἀνανεμέεται τὰς μητέρας. καὶ ἦν μὲν γε γυνὴ ἀστὴ δούλῳ συνοικήση, γενναῖα τὰ τέκνα νενόμισται· ἦν δὲ ἀνὴρ ἀστὸς καὶ ὁ πρῶτος αὐτῶν γυναῖκα ξείνην ἢ παλλακὴν ἔχη, ἄτιμα τὰ τέκνα γίνεται.

174. Οἱ μὲν νῦν Κᾶρες οὐδὲν λαμπρὸν ἔργον ἀποδεξάμενοι ἐδουλώθησαν ὑπὸ Ἀρπάγου, οὔτε αὐτοὶ οἱ Κᾶρες ἀποδεξάμενοι οὐδὲν, οὔτε ὅσοι Ἑλλήνων ταύτην τὴν χώραν οἰκέουσι· [2] οἰκέουσι δὲ καὶ ἄλλοι καὶ Λακεδαιμονίων ἄποικοι Κνίδιοι. οἱ τῆς χώρας τῆς σφετέρας τετραμμένης ἐς πόντον, τὸ δὴ Τριόπιον καλέεται, ἀργμένης δὲ ἐκ τῆς Χερσονήσου τῆς Βυβασσίδης, εὐούσης τε πάσης τῆς Κνιδίης πλὴν ὀλίγης περιοῦρου [3] (τὰ μὲν γὰρ αὐτῆς πρὸς βορρῆν ἄνεμον ὁ Κεραμεικὸς κόλπος ἀπέργει, τὰ δὲ πρὸς νότον ἢ κατὰ Σύμην τε καὶ Ῥόδον θάλασσα), τὸ ὧν δὴ ὀλίγον τοῦτο, ἐὼν ὅσον τε ἐπὶ πέντε στάδια, ὤρουσον οἱ Κνίδιοι ἐν ὄσῳ Ἄρπαγος τὴν Ἰωνίην κατεστρέφετο, βουλόμενοι νῆσον τὴν χώραν ποιῆσαι. ἐντὸς δὲ πᾶσά σφι ἐγένετο· τῇ γὰρ ἡ Κνιδίη χώρα ἐς τὴν ἠπειρον τελευτᾷ, ταύτη ὁ ἰσθμὸς ἐστὶ τὸν ὤρουσον. [4] καὶ δὴ πολλῇ, χειρὶ ἐργαζομένων τῶν Κνιδίων, μᾶλλον γὰρ τι καὶ θειότερον ἐφαίνοντο τιτρώσκεσθαι οἱ ἐργαζόμενοι τοῦ οἰκότος τὰ τε ἄλλα τοῦ σώματος καὶ μάλιστα τὰ περὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς θραυομένης τῆς πέτρης, ἔπεμπον ἐς Δελφοὺς θεοπρόπους ἐπειρησομένους τὸ ἀντίξουν. [5] ἡ δὲ Πυθίη σφι, ὡς αὐτοὶ Κνίδιοι λέγουσι, χρᾶ ἐν τριμέτρῳ τόνῳ τάδε.

Ἴσθμὸν δὲ μὴ πυργοῦτε μηδ' ὀρύσσετε·
Ζεὺς γὰρ κ' ἔθηκε νῆσον, εἴ κ' ἐβούλετο.

[6] Κνίδιοι μὲν ταῦτα τῆς Πυθίης χρησάσης τοῦ τε ὀρύγματος ἐπαύσαντο καὶ Ἀρπάγῳ ἐπιόντι σὺν τῷ στρατῷ ἀμαχητὶ σφέας αὐτοὺς παρέδωσαν.

175. Ἦσαν δὲ Πηδασέες οἰκέοντες ὑπὲρ Ἀλικαρνησοῦ μεσόγαιαν· τοῖσι ὅκως τι μέλλοι ἀνεπιτήδεον ἔσσεσθαι, αὐτοῖσι τε καὶ τοῖσι περιοίκοισι, ἡ ἱερίη τῆς Ἀθηναίης πῶγωνα μέγαν ἴσχε. τρις σφι τοῦτο ἐγένετο. οὗτοι τῶν περὶ Καρίην ἀνδρῶν μούνοι τε ἀντέσχον χρόνον Ἀρπάγῳ καὶ πρήγματα παρέσχον πλείστα, ὄρος τειχίσαντες τῷ οὖνομα ἐστὶ Λίδη.

176. Πηδασέες μὲν νῦν χρόνῳ ἐξαιρέθησαν. Λύκιοι δέ, ὡς ἐς τὸ Ξάνθιον πεδίον ἤλασε ὁ Ἀρπαγὸς τὸν στρατόν, ἐπεξιόντες καὶ μαχόμενοι ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς ἀρετᾶς ἀπεδείκνυντο, ἐσσωθέντες δὲ καὶ κατελιθθέντες ἐς τὸ ἄστῳ συνήλισαν ἐς τὴν ἀκρόπολιν τὰς τε γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰ χρήματα καὶ τοὺς οἰκέτας, καὶ ἔπειτα ὑπῆψαν τὴν ἀκρόπολιν πᾶσαν ταύτην καίεσθαι. [2] ταῦτα δὲ ποιήσαντες καὶ συνομόσαντες ὄρκους δεινούς, ἐπεξελθόντες ἀπέθανον πάντες Ξάνθιοι μαχόμενοι. [3] τῶν δὲ νῦν Λυκίων φαμένων Ξανθίων εἶναι οἱ πολλοί, πλὴν ὀγδώκοντα ἰστιέων, εἰσὶ ἐπήλυδες· αἱ δὲ ὀγδώκοντα ἰστία αὗται ἔτυχον τῆνικαῦτα ἐκδημέουσι καὶ οὕτω περιεγένοντο. τὴν μὲν δὴ Ξάνθον οὕτω ἔσχε ὁ Ἀρπαγὸς, παραπλησίως δὲ καὶ τὴν Καῦνον ἔσχε· καὶ γὰρ οἱ Καῦνιοὶ τοὺς Λυκίους ἐμιμήσαντο τὰ πλέω.

177. Τὰ μὲν νῦν κάτω τῆς Ἀσίης Ἀρπαγὸς ἀνάστατα ἐποίηε, τὰ δὲ ἄνω αὐτῆς αὐτὸς Κῦρος, πᾶν ἔθνος καταστρεφόμενος καὶ οὐδὲν παριεῖς. τὰ μὲν νῦν αὐτῶν πλέω παρήσομεν· τὰ δὲ οἱ παρέσχε τε πόνον πλείστον καὶ ἀξιαπηγητότατα ἐστὶ, τούτων ἐπιμνήσομαι.

178. Κῦρος ἐπέιτε τὰ πάντα τῆς ἠπειροῦ ὑποχείρια ἐποίησατο, Ἀσσυριοῖσι ἐπετίθετο. τῆς δὲ Ἀσσυρίας ἐστὶ μὲν κού καὶ ἄλλα πολίσματα μεγάλα πολλά, τὸ δὲ ὀνομαστότατον καὶ ἰσχυρότατον καὶ ἐνθα σφι Νίνου ἀναστάτου γενομένης τὰ βασιλῆα κατεστήκει, ἦν **Βαβυλών**, εὐούσα τοιαύτη δὴ τις πόλις. [2] κέεται ἐν πεδίῳ μεγάλῳ, μέγαθος εὐούσα μέτωπον ἕκαστον εἴκοσι καὶ ἑκατὸν σταδίων, εὐούσης τετραγώνου· οὗτοι στάδιοι τῆς περιόδου τῆς πόλιος γίνονται συνάπαντες ὀγδώκοντα καὶ τετρακόσιοι, τὸ μὲν νῦν μέγαθος τοσοῦτον ἐστὶ τοῦ ἄστεος τοῦ

Βαβυλωνίου, ἐκεκόσμητο δὲ ὡς οὐδὲν ἄλλο πόλισμα τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. [3] τάφος μὲν πρῶτά μιν βαθέα τε καὶ εὐρέα καὶ πλήρ ὕδατος περιθῆει, μετὰ δὲ τεῖχος πεντήκοντα μὲν πηχέων βασιλῆων ἐὼν τὸ εὖρος, ὕψος δὲ διηκοσίων πηχέων· ὁ δὲ βασιλῆος πῆχυς τοῦ μετρίου ἐστὶ πῆχεος μέζων τρισὶ δακτύλοισι.

179. Δεῖ δὴ με πρὸς τούτοισι ἔτι φράσαι ἵνα τε ἐκ τῆς τάφρου ἡ γῆ ἀναισιμώθη, καὶ τὸ τεῖχος ὄντινα τρόπον ἔργαστο. ὀρύσσοντες ἅμα τὴν τάφρον ἐπλίνθουσαν τὴν γῆν τὴν ἐκ τοῦ ὀρύγματος ἐκφερομένην, ἐλκύσαντες δὲ πλίνθους ἱκανὰς ὥπτησαν αὐτὰς ἐν καμίνοισι· [2] μετὰ δὲ τέλματι χρεώμενοι ἀσφάλτῳ θερμῇ καὶ διὰ τριήκοντα δόμων πλίνθου ταρσοὺς καλάμων διαστοιβάζοντες, ἔδειμαν πρῶτα μὲν τῆς τάφου τὰ χεῖλα, δευτέρα δὲ αὐτὸ τὸ τεῖχος τὸν αὐτὸν τρόπον. [3] ἐπάνω δὲ τοῦ τείχεος παρὰ τὰ ἔσχατα οἰκήματα μουνόκωλα ἔδειμαν, τετραμμένα ἐς ἄλληλα· τὸ μέσον δὲ τῶν οἰκημάτων ἔλιπον τεθρίππῳ περιέλασιν. πύλαι δὲ ἐνεστᾶσι πέριξ τοῦ τείχεος ἑκατόν, χάλκεαι πᾶσαι, καὶ σταθμοὶ τε καὶ ὑπέρθυρα ὡσαύτως. [4] ἔστι δὲ ἄλλη πόλις ἀπέχουσα ὀκτῶ ἡμερέων ὁδὸν ἀπὸ Βαβυλώνας· Ἰς οὖνομα αὐτῆ. ἔνθα ἐστὶ ποταμὸς οὐ μέγας· Ἰς καὶ τῷ ποταμῷ τὸ οὖνομα· ἐσβάλλει δὲ οὗτος ἐς τὸν Εὐφρότην ποταμὸν τὸ ῥέεθρον. οὗτος ὢν ὁ Ἰς ποταμὸς ἅμα τῷ, ὕδατι θρόμβους ἀσφάλτου ἀναδιδοὶ πολλοὺς, ἔνθεν ἡ ἀσφαλτος ἐς τὸ ἐν Βαβυλῶνι τεῖχος ἐκομίσθη.

180. Ἐτετείχιστο μὲν νυν ἡ Βαβυλῶν τρώπῳ τοιῶδε, ἐστὶ δὲ δύο φάρσεα τῆς πόλιος. τὸ γὰρ μέσον αὐτῆς ποταμὸς διέργει, τῷ οὖνομα ἐστὶ Εὐφρότης· ῥεεῖ δὲ ἐξ Ἀρμενίων, ἐὼν μέγας καὶ βαθὺς καὶ ταχύς· ἐξιεῖ δὲ οὗτος ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν. [2] τὸ ὦν δὴ τεῖχος ἐκάτερον τοὺς ἀγκῶνας ἐς τὸν ποταμὸν ἐλήλαται· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου αἱ ἐπικαμπαὶ παρὰ χεῖλος ἐκάτερον τοῦ ποταμοῦ αἵμασι πλίνθων ὀπτέων παρατείνει. [3] τὸ δὲ ἄστῳ αὐτό, ἐὼν πληρὸς οἰκίῶν τριωρόφων καὶ τετρωρόφων, κατατέμνεται τὰς ὁδοὺς ἰθείας τὰς τε ἄλλας καὶ τὰς ἐπικαρσίας τὰς ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἔχουσας. [4] κατὰ δὴ ὦν ἐκάστην ὁδὸν ἐν τῇ αἵμασι τῇ παρὰ τὸν ποταμὸν πυλίδες ἐπῆσαν, ὅσαι περ αἱ λαῦραι, τσαῦται ἀριθμὸν· ἦσαν δὲ καὶ αὗται χάλκεαι .... φέρουσαι [καὶ αὐταὶ] ἐς αὐτὸν τὸν ποταμὸν.

181. Τοῦτο μὲν δὴ τὸ τεῖχος θώρηξ ἐστὶ, ἕτερον δὲ ἔσωθεν τεῖχος περιθῆει, οὐ πολλῶ τρω ἀσθενέστερον τοῦ ἐτέρου τείχεος, στεινότερον δέ. [2] ἐν δὲ φάρσει ἐκατέρω τῆς πόλιος ἐτετείχιστο ἐν μέσῳ ἐν τῷ μὲν τὰ βασιλῆα περιβόλῳ μεγάλῳ τε καὶ ἰσχυρῷ, ἐν δὲ τῷ ἐτέρῳ Διὸς Βήλου ἰρὸν χαλκόπυλον, καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι τοῦτο ἐὼν, δύο σταδίων πάντη, ἐὼν τετράγωνον. [3] ἐν μέσῳ δὲ τοῦ ἰροῦ πύργος στερεὸς οἰκοδόμηται, σταδίου καὶ τὸ μῆκος καὶ τὸ εὖρος, καὶ ἐπὶ τούτῳ τῷ πύργῳ ἄλλος πύργος ἐπιβέβηκε, καὶ ἕτερος μάλα ἐπὶ τούτῳ, μέχρι οὗ ὀκτῶ πύργων. [4] ἀνάβασις δὲ ἐς αὐτοὺς ἔξωθεν κύκλῳ περὶ πάντας τοὺς πύργους ἔχουσα πεποιήται. μεσοῦντι δέ κου τῆς ἀναβάσιος ἐστὶ καταγωγὴ τε καὶ θῶκοι ἀμπαυστήριοι, ἐν τοῖσι κατίζοντες ἀμπαύονται οἱ ἀναβαίνοντες. [5] ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ πύργῳ νηὸς ἔπεστι μέγας· ἐν δὲ τῷ νηῷ κλίνη μεγάλη κέεται εὖ ἐστρωμένη, καὶ οἱ τράπεζα παρακέεται χρυσεῆ. ἄγαλμα δὲ οὐκ ἔστι οὐδὲν αὐτόθι ἐνιδρυμένον, οὐδὲ νύκτα οὐδεὶς ἐναυλιζέται ἀνθρώπων ὅτι μὴ γυνὴ μούνη τῶν ἐπιχωρίων, τὴν ἂν ὁ θεὸς ἔληται ἐκ πασέων, ὡς λέγουσι οἱ Χαλδαῖοι ἐόντες ἰδέες τούτου τοῦ θεοῦ.

182. Φασὶ δὲ οἱ αὐτοὶ οὔτοι, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες, τὸν θεὸν αὐτὸν φοιτᾶν τε ἐς τὸν νηὸν καὶ ἀμπαύεσθαι ἐπὶ τῆς κλίνης, κατὰ περ ἐν Θήβησι τῆσι Αἰγυπτίησι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς λέγουσι οἱ Αἰγύπτιοι· [2] καὶ γὰρ δὴ ἐκεῖθι κοιμᾶται ἐν τῷ τοῦ Διὸς τοῦ Θηβαιέος γυνῆ, ἀμφότεραι δὲ αὗται λέγονται ἀνδρῶν οὐδαμῶν ἐς ὁμιλίην φοιτᾶν· καὶ κατὰ περ ἐν Πατάροισι τῆς Λυκίης ἡ πρόμαντις τοῦ θεοῦ, ἐπεὰν γένηται· οὐ γὰρ ὦν αἰεὶ ἐστὶ χρηστήριον αὐτόθι· ἐπεὰν δὲ γένηται τότε ὦν συγκατακληῖται τὰς νύκτας ἔσω ἐν τῷ νηῷ.

183. Ἔστι δὲ τοῦ ἐν Βαβυλῶνι ἰροῦ καὶ ἄλλος κάτω νηὸς, ἔνθα ἄγαλμα μέγα τοῦ Διὸς ἐνὶ κατήμενον χρύσειον, καὶ οἱ τράπεζα μεγάλη παρακέεται χρυσεῆ, καὶ τὸ βᾶθρον οἱ καὶ ὁ θρόνος χρύσειος ἐστὶ· καὶ ὡς ἔλεγον οἱ Χαλδαῖοι, ταλάντων ὀκτακοσίων χρυσοῦ πεποιήται ταῦτα. [2] ἔξω δὲ τοῦ νηοῦ βωμὸς ἐστὶ χρύσειος, ἔστι δὲ καὶ ἄλλος βωμὸς μέγας, ἐπ' οὗ θύεται τὰ τέλεα τῶν προβάτων· ἐπὶ γὰρ τοῦ χρυσοῦ βωμοῦ οὐκ ἔξεστι θύειν ὅτι μὴ γαλαθηνὰ μούνα, ἐπὶ δὲ τοῦ μέζονος βωμοῦ καὶ καταγίζουσι λιβανωτοῦ χίλια τάλαντα ἔτεος ἐκάστου οἱ Χαλδαῖοι τότε ἐπεὰν τὴν ὀρθὴν ἄγωσι τῷ θεῷ τούτῳ. ἦν δὲ ἐν τῷ τεμένει τούτῳ ἔτι τὸν χρόνον ἐκεῖνον καὶ ἀνδριάς δωδέκα πηχέων χρύσειος στερεός· [3] ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον, τὰ δὲ λέγεται ὑπὸ Χαλδαίων, ταῦτα λέγω. τούτῳ τῷ ἀνδριάντι Δαρεῖος μὲν ὁ Ὑστάσπεος ἐπιβουλεύσας οὐκ ἐτόλμησε λαβεῖν, Ξέρξης

δὲ ὁ Δαρείου ἔλαβε καὶ τὸν ἱεὴ ἀπέκτεινε ἀπαγορεύοντα μὴ κινεῖν τὸν ἀνδριάντα. τὸ μὲν δὴ ἱεὸν τοῦτο οὕτω κεκόσμηται, ἔστι δὲ καὶ ἴδια ἀναθήματα πολλά.

184. Τῆς δὲ Βαβυλῶνος ταύτης πολλοὶ μὲν κου καὶ ἄλλοι ἐγένοντο βασιλεῖς, τῶν ἐν τοῖσι Ἀσσυρίοισι λόγοισι μνήμην ποιήσομαι, οἱ τὰ τεῖχεά τε ἐπεκόσμησαν καὶ τὰ ἱερά, ἐν δὲ δὴ καὶ γυναῖκες δύο. ἡ μὲν πρότερον ἄρξασα, τῆς ὕστερον γενεῆσι πέντε πρότερον γενομένη, τῇ οὐνομα ἦν Σεμίραμις, αὕτη μὲν ἀπεδέξατο χῶματα ἀνά τὸ πεδίον ἐόντα ἀξιοθέητα· πρότερον δὲ ἐώθεε ὁ ποταμὸς ἀνά τὸ πεδίον πᾶν πελαγίζειν.

185. Ἡ δὲ δὴ δευτέρον γενομένη ταύτης βασιλεία, τῇ οὐνομα ἦν Νίτωκρις, αὕτη δὲ συνετωτέρη γενομένη τῆς πρότερον ἀρξάσης τοῦτο μὲν μνημόσυνα ἐλίπετο τὰ ἐγὼ ἀπηγήσομαι, τοῦτο δὲ τὴν Μήδων ὀρώσα ἀρχὴν μεγάλην τε καὶ οὐκ ἀτρεμίζουσαν, ἀλλ' ἄλλα τε ἀραιοημένα ἄστεα αὐτοῖσι, ἐν δὲ δὴ καὶ τὴν Νίνον, προεφυλάξατο ὅσα ἐδύνατο μάλιστα. [2] πρῶτα μὲν τὸν **Εὐφρήτην** ποταμὸν ῥέοντα πρότερον ἰθύν, ὅς σφι διὰ τῆς πόλιος μέσης ῥέει, τοῦτον ἄνωθεν διώρυχας ὀρύξασα οὕτω δὴ τι ἐποίησε σκολιὸν ὥστε δὴ τρεῖς ἐς τῶν τινα κωμέων τῶν ἐν τῇ Ἀσσυρίῃ ἀπικνέεται ῥέων· τῇ δὲ κώμη οὐνομα ἐστί, ἐς τὴν ἀπικνέεται ὁ Εὐφρήτης, Ἀρδέρικκα. καὶ νῦν οἱ ἂν κομιζονται ἀπὸ τῆσδε τῆς θαλάσσης ἐς Βαβυλῶνα, καταπλέοντες τὸν Εὐφρήτην ποταμὸν τρεῖς τε ἐς τὴν αὐτὴν ταύτην κώμην παραγίνονται καὶ ἐν τρισὶ ἡμέρησι. [3] τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον ἐποίησε, χῶμα δὲ παρέχουσε παρ' ἐκάτερον τοῦ ποταμοῦ τὸ χεῖλος ἄξιον θώματος μέγαθος καὶ ὕψος ὅσον τι ἐστί. [4] κατύπερθε δὲ πολλῶ Βαβυλῶνος ὥρυσσε ἔλυτρον λίμνη, ὀλίγον τι παρατείνουσα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, βάθος μὲν ἐς τὸ ὕδωρ αἰεὶ ὀρύσσουσα, εὖρος δὲ τὸ περίμετρον αὐτοῦ ποιεῦσα εἴκοσι τε καὶ τετρακοσίων σταδίων· τὸν δὲ ὀρυσσόμενον χοῦν ἐκ τούτου τοῦ ὀρύγματος ἀναισίμου παρὰ τὰ χεῖλα τοῦ ποταμοῦ παραχέουσα. [5] ἐπεῖτε δὲ οἱ ὀρώρυκτο, λίθους ἀγαγομένη κρηπίδα κύκλῳ περὶ αὐτὴν ἤλασε. [6] ἐποίησε δὲ ἀμφοτέρω ταῦτα, τὸν τε ποταμὸν σκολιὸν καὶ τὸ ὄρυγμα πᾶν ἔλος, ὡς ὁ τε ποταμὸς βραδύτερος εἴη περὶ καμπὰς πολλὰς ἀγνύμενος, καὶ οἱ πλοοὶ ἔωσι σκολιοὶ ἐς τὴν Βαβυλῶνα, ἐκ τε τῶν πλόων ἐκδέκται περίοδος τῆς λίμνης μακρῆ. [7] κατὰ τοῦτο δὲ ἐργάζετο τῆς χώρας τῇ αἰ' τε ἐσβολαὶ ἦσαν καὶ τὰ σύντομα τῆς ἐκ Μήδων ὁδοῦ, ἵνα μὴ ἐπιμισγόμενοι οἱ Μῆδοι ἐκμανθάνοιεν αὐτῆς τὰ πρηγμάτα.

186. Ταῦτα μὲν δὴ ἐκ βάθεος περιεβάλετο, τοιήνδε δὲ ἐξ αὐτῶν παρενθήκην ἐποιήσατο. τῆς πόλιος ἐούσης δύο φαρσέων, τοῦ δὲ ποταμοῦ μέσον ἔχοντος, ἐπὶ τῶν πρότερον βασιλέων ὅπως τις ἐθέλοι ἐκ τοῦ ἐτέρου φάρσεος ἐς τοῦτερον διαβῆναι, χρῆν πλοῖω διαβαίνειν, καὶ ἦν, ὡς ἐγὼ δοκέω, ὀχληρὸν τοῦτο. αὕτη δὲ καὶ τοῦτο προεῖδε. ἐπεῖτε γὰρ ὥρυσσε τὸ ἔλυτρον τῇ λίμνῃ, μνημόσυνον τότε ἄλλο ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἔργου ἐλίπετο· [2] ἐτάμνετο λίθους περιμήκειας, ὡς δὲ οἱ ἦσαν οἱ λίθοι ἔτοιμοι καὶ τὸ χωρίον ὀρώρυκτο, ἐκτρέψασα τοῦ ποταμοῦ τὸ ῥέεθρον πᾶν ἐς τὸ ὥρυσσε χωρίον, ἐν ᾧ ἐπίπλατο τοῦτο, ἐν τούτῳ ἀπεξηρασμένου τοῦ ἀρχαίου ῥεέθρου τοῦτο μὲν τὰ χεῖλα τοῦ ποταμοῦ κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὰς καταβάσις τὰς ἐκ τῶν πυλίδων ἐς τὸν ποταμὸν φερούσας ἀνοικοδόμησε πλίνθοισι ὀπτῆσι κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον τῷ τείχεϊ, τοῦτο δὲ κατὰ μέσην κου μάλιστα τὴν πόλιν τοῖσι λίθοισι τοὺς ὠρύξατο οἰκοδόμει γέφυραν, δέουσα τοὺς λίθους σιδήρῳ τε καὶ μολύβδῳ. [3] ἐπιτείνεσκε δὲ ἐπ' αὐτὴν, ὅπως μὲν ἡμέρη γίνοιτο, ξύλα τετράγωνα, ἐπ' ὧν τὴν διάβασιν ἐποιεῦντο οἱ Βαβυλώνιοι· τὰς δὲ νύκτας τὰ ξύλα ταῦτα ἀπαιρέεσκον τοῦδε εἵνεκα, ἵνα μὴ διαφοιτέοντες τὰς νύκτας κλέπτοιεν παρ' ἀλλήλων. [4] ὡς δὲ τὸ τε ὀρυχθὲν λίμνη πλήρης ἐγεγόνει ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ καὶ τὰ περὶ τὴν γέφυραν ἐκεκόσμητο, τὸν Εὐφρήτην ποταμὸν ἐς τὰ ἀρχαῖα ῥεέθρα ἐκ τῆς λίμνης ἐξήγαγε, καὶ οὕτω τὸ ὀρυχθὲν ἔλος γενομένον ἐς δέον ἐδόκει γεγενῆσθαι καὶ τοῖσι πολήτησι γέφυρα ἦν κατεσκευασμένη.

187. Ἡ δ' αὕτη αὕτη βασιλεία καὶ ἀπάτην τοιήνδε τινὰ ἐμηχανήσατο· ὑπερ τῶν μάλιστα λεωφόρων πυλέων τοῦ ἄστεος τάφον ἐωυτῆ κατεσκευάσατο μετέωρον ἐπιπολῆς αὐτέων τῶν πυλέων, ἐνεκόλαψε δὲ ἐς τὸν τάφον γράμματα λέγοντα τάδε. [2] "τῶν τις ἐμεῦ ὕστερον γινομένων Βαβυλῶνος βασιλέων ἦν σπανίση χρημάτων, ἀνοίξας τὸν τάφον λαβέτω ὅκόσα βούλεται χρήματα· μὴ μέντοι γε μὴ σπανίσας γε ἄλλως ἀνοίξῃ· οὐ γὰρ ἄμεινον·" [3] οὗτος ὁ τάφος ἦν ἀκίνητος μέχρι οὗ ἐς Δαρεῖον περιῆλθε ἡ βασιλιῆ· Δαρεῖω δὲ καὶ δεινὸν ἐδόκει εἶναι τῆσι πύλησι ταύτησι μηδὲν χρᾶσθαι, καὶ χρημάτων κειμένων καὶ αὐτῶν τῶν γραμμάτων ἐπικαλομένων, μὴ οὐ λαβεῖν αὐτά· [4] τῆσι δὲ πύλησι ταύτησι οὐδὲν ἐχρᾶτο τοῦδε εἵνεκα, ὅτι ὑπερ κεφαλῆς οἱ ἐγίνετο ὁ νεκρὸς διεξελαύνοντι. [5] ἀνοίξας δὲ τὸν τάφον εὔρε χρήματα μὲν οὐ, τὸν δὲ νεκρὸν καὶ γράμματα λέγοντα τάδε· "εἰ μὴ ἀπληστός τε ἕας χρημάτων καὶ αἰσχροκερδῆς, οὐκ ἂν νεκρῶν θήκας ἀνέωγες." αὕτη μὲν νῦν ἡ βασιλεία τοιαύτη τις λέγεται γενέσθαι.

188. Ὁ δὲ δὴ Κύρος ἐπὶ ταύτης τῆς γυναικὸς τὸν παῖδα ἐστρατεύετο, ἔχοντά τε τοῦ πατρὸς τοῦ ἑωυτοῦ τοῦνομα Λαβυνήτου καὶ τὴν Ἀσσυρίων ἀρχὴν. στρατεύεται δὲ δὴ βασιλεὺς ὁ μέγας καὶ σιτίοισι εὖ ἐσκευασμένος ἐξ οἴκου καὶ προβάτοισι, καὶ δὴ καὶ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ Χοάσπεω ποταμοῦ ἅμα ἄγεται τοῦ παρὰ Σοῦσα ῥέοντος, τοῦ μόνου πίνει βασιλεὺς καὶ ἄλλου οὐδενὸς ποταμοῦ. [2] τούτου δὲ τοῦ Χοάσπεω τοῦ ὕδατος ἀπεψημένου πολλὰ κάρτα ἅμαξαι τετράκυκλοι ἡμίονοι κομίζουσαι ἐν ἀγγήοισι ἀργυρέοισι ἔπονται, ὅκη ἂν ἐλαύνη ἐκάστοτε.

189. Ἐπεῖτε δὲ ὁ Κύρος πορευόμενος ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα ἐγένετο ἐπὶ Γύνδη ποταμῷ, τοῦ αἰ μὲν πηγαὶ ἐν Ματιηνοῖσι ὄρεσι, ῥέει δὲ διὰ Δαρδανέων, ἐκδιδοῖ δὲ ἐς ἕτερον ποταμὸν Τίγρην, ὁ δὲ παρὰ Ὠπιν πόλιν ῥέων ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν ἐκδιδοῖ, τοῦτον δὲ τὸν Γύνδην ποταμὸν ὡς διαβαίνειν ἐπειρᾶτο ὁ Κύρος ἐόντα νηυσιπέρητον, ἐνθαυτὰ οἱ τῶν τις ἰρῶν ἵππων τῶν λευκῶν ὑπὸ ὕβριος ἐσβὰς ἐς τὸν ποταμὸν διαβαίνειν ἐπειρᾶτο, ὁ δὲ μιν συμψήσας ὑποβρύχιον οἰχώκεε φέρων. [2] κάρτα τε δὴ ἐχαλέπαινε τῷ ποταμῷ ὁ Κύρος τοῦτο ὕβρισαντι, καὶ οἱ ἐπηπέλιψε οὕτω δὴ μιν ἀσθενέα ποιήσιν ὥστε τοῦ λοιποῦ καὶ γυναικας μιν εὐπετέως τὸ γόνυ οὐ βρεχούσας διαβήσεσθαι. [3] μετὰ δὲ τὴν ἀπειλήν μετεῖς τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνα στρατεύουσιν διαίρειε τὴν στρατιὴν δίχα, διελὼν δὲ κατέτεινε σχοινοτενέας ὑποδέξας διώρυχας ὀγδώκοντα καὶ ἑκατὸν παρ' ἑκάτερον τὸ χεῖλος τοῦ Γύνδεω τετραμμένας πάντα τρόπον, διατάξας δὲ τὸν στρατὸν ὀρύσσειν ἐκέλευε. [4] οἷα δὲ ὁμίλου πολλοῦ ἐργαζομένου ἦνετο μὲν τὸ ἔργον, ὅμως μέντοι τὴν θερείην πᾶσαν αὐτοῦ ταύτη διέτριψαν ἐργαζόμενοι.

190. Ὡς δὲ τὸν Γύνδην ποταμὸν ἐτίσατο **Κύρος** ἐς τριηκοσίας καὶ ἐξήκοντα διώρυχάς μιν διαλαβῶν, καὶ τὸ δεύτερον ἕαρ ὑπέλαμπε, οὕτω δὲ ἤλαυνε ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα. οἱ δὲ Βαβυλώνιοι ἐκστρατευσάμενοι ἔμενον αὐτόν. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐλαύνων ἀγχοῦ τῆς πόλιος, συνέβαλόν τε οἱ Βαβυλώνιοι καὶ ἐσσωθέντες τῇ μάχῃ κατελήθησαν ἐς τὸ ἄστυ. [2] οἷα δὲ ἐξεπιστάμενοι ἔτι πρότερον τὸν Κύρον οὐκ ἀτρεμίζοντα, ἀλλ' ὀρέοντες αὐτόν παντὶ ἔθνεϊ ὁμοίως ἐπιχειρόντα, προεσάξαντο σιτία ἐτέων κάρτα πολλῶν. ἐνθαυτὰ οὗτοι μὲν λόγον εἶχον τῆς πολιορκίης οὐδένα, Κύρος δὲ ἀπορήσει ἐνείχετο, ἅτε χρόνου τε ἐγγινομένου συχνοῦ ἀνωτέρω τε οὐδὲν τῶν πρηγμάτων προκοπτομένων.

191. Εἴτε δὲ ὦν ἄλλος οἱ ἀπορέοντι ὑπεθήκατο, εἴτε καὶ αὐτὸς ἔμαθε τὸ ποιητέον οἱ ἦν, ἐποίηε δὴ τοιόνδε. [2] τάξας τὴν στρατιὴν ἅπασαν ἐξ ἐμβολῆς τοῦ ποταμοῦ, τῇ ἐς τὴν πόλιν ἐσβάλλει, καὶ ὀπισθε αὐτὶς τῆς πόλιος τάξας ἐτέρους, τῇ ἐξιεῖ ἐκ τῆς πόλιος ὁ ποταμός, προεῖπε τῷ στρατῷ, ὅταν διαβατὸν τὸ ῥέεθρον ἴδωνται γενόμενον, ἐσιέναι ταύτη ἐς τὴν πόλιν. οὕτω τε δὴ τάξας καὶ κατὰ ταῦτα παραινέσας ἀπήλαυνε αὐτὸς σὺν τῷ ἀρχηγῷ τοῦ στρατοῦ. [3] ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ τὴν λίμνην, τὰ περὶ ἢ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεία ἐποίησε κατὰ τε τὸν ποταμὸν καὶ κατὰ τὴν λίμνην, ἐποίηε καὶ ὁ Κύρος ἕτερα τοιαῦτα· τὸν γὰρ ποταμὸν διώρυχι ἐσαγαγὼν ἐς τὴν λίμνην ἐοῦσαν ἔλος, τὸ ἀρχαῖον ῥέεθρον διαβατὸν εἶναι ἐποίησε, ὑπονοστήσαντος τοῦ ποταμοῦ. [4] γενομένου δὲ τούτου τοιούτου, οἱ Πέρσαι οἱ περὶ ἐτετάχατο ἐπ' αὐτῷ τούτῳ κατὰ τὸ ῥέεθρον τοῦ Εὐφρῆτεω ποταμοῦ ὑπονενοστηκότος ἀνδρὶ ὡς ἐς μέσον μηρὸν μάλιστα κη, κατὰ τοῦτο ἐσήσαν ἐς τὴν Βαβυλῶνα. [5] εἰ μὲν νυν προεπύθοντο ἢ ἔμαθον οἱ Βαβυλώνιοι τὸ ἐκ τοῦ Κύρου ποιούμενον, οἱ δ' ἂν περιδόντες τοὺς Πέρσας ἐσελθεῖν ἐς τὴν πόλιν διέφθειραν ἂν κάκιστα· κατακλήσαντες γὰρ ἂν πάσας τὰς ἐς τὸν ποταμὸν πυλίδας ἐχούσας καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὰς αἱμασιὰς ἀναβάντες τὰς παρὰ τὰ χεῖλα τοῦ ποταμοῦ ἐληλαμένας, ἔλαβον ἂν σφέας ὡς ἐν κύρτη. [6] νῦν δὲ ἐξ ἀπροσδοκίτου σφι παρέστησαν οἱ Πέρσαι. ὑπὸ δὲ μεγάθεος τῆς πόλιος, ὡς λέγεται ὑπὸ τῶν ταύτη οἰκημένων, τῶν περὶ τὰ ἔσχατα τῆς πόλιος ἐαλωκότων τοὺς τὸ μέσον οἰκέοντας τῶν Βαβυλωνίων οὐ μανθάνειν ἐαλωκότας, ἀλλὰ τυχεῖν γὰρ σφι ἐοῦσαν ὀρθὴν, χορεύειν τε τοῦτον τὸν χρόνον καὶ ἐν εὐπαθείησι εἶναι, ἐς ὃ δὴ καὶ τὸ κάρτα ἐπύθοντο.

192. Καὶ Βαβυλῶν μὲν οὕτω τότε πρῶτον ἀραιήρητο. τὴν δὲ δύναμιν τῶν Βαβυλωνίων πολλοῖσι μὲν καὶ ἄλλοισι δηλώσω ὅση τις ἐστί, ἐν δὲ δὴ καὶ τῷδε. βασιλεὶ τῷ μεγάλῳ ἐς τροφὴν αὐτοῦ τε καὶ τῆς στρατιῆς διαραιήρηται, πάρεξ τοῦ φόρου, γῆ πᾶσα ὅσης ἄρχει· δυώδεκα ὦν μηνῶν ἐόντων ἐς τὸν ἐνιαυτὸν τοὺς τέσσερας μῆνας τρέφει μιν ἢ Βαβυλωνίη χωρῆ, τοὺς δὲ ὀκτῶ τῶν μηνῶν ἢ λοιπὴ πᾶσα Ἀσίη. [2] οὕτω τριτημορὴ ἢ Ἀσσυρίη χωρὴ τῇ δυνάμει τῆς ἄλλης Ἀσίης. καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς χώρας ταύτης, τὴν οἱ Πέρσαι σατραπήην καλέουσι, ἐστὶ ἀπασέων τῶν ἀρχέων πολλόν τι κρατίστη, ὅκου Τριτανταίχημ τῷ Ἀρταβάζου ἐκ βασιλέος ἔχοντι τὸν νομὸν τοῦτον ἀργυρίου μὲν προσηίε ἐκάστης ἡμέρης ἀρτάβη μεστή. [3] ἢ δὲ ἀρτάβη, μέτρον ἐὸν Περσικόν, χωρεῖ μεδίμνου Ἀττικοῦ πλέον χοίνιξι τρισὶ Ἀττικῆσι, ἵπποι δὲ οἱ αὐτοῦ ἦσαν ἰδίη, πάρεξ τῶν πολεμιστηρίων, οἱ

μὲν ἀναβαίνοντες τὰς θηλέας ὀκτακόσιοι, αἱ δὲ βαινόμεναι ἑξακισχίλια καὶ μυρία· ἀνέβαινε γὰρ ἕκαστος τῶν ἑρσένων τούτων εἴκοσι ἵππους. [4] κυνῶν δὲ Ἰνδικῶν τοσοῦτο δὴ τι πλῆθος ἐτρέφετο ὥστε τέσσερες τῶν ἐν τῷ πεδίῳ κῶμαι μεγάλαι, τῶν ἄλλων ἐοῦσαι ἀτελέες, τοῖσι κυσὶ προσετετάχατο σιτία παρέχειν. τοιαῦτα μὲν τῷ ἄρχοντι τῆς Βαβυλῶνος ὑπῆρχε ἔοντα.

193. Ἡ δὲ γῆ τῶν Ἀσσυρίων ὕεται μὲν ὀλίγω, καὶ τὸ ἐκτρέφον τὴν ῥίζαν τοῦ **σίτου** ἐστὶ τοῦτο· ἀρδόμενον μέντοι ἐκ τοῦ ποταμοῦ ἀδρύνεται τε τὸ λήιον καὶ παραγίνεται ὁ σῖτος, οὐ κατὰ περὶ ἐν Αἰγύπτῳ αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἀναβαίνοντος ἐς τὰς ἀρούρας, ἀλλὰ χερσὶ τε καὶ κηλωνήιοισι ἀρδόμενος. [2] ἢ γὰρ Βαβυλωνίη χώρα πᾶσα, κατὰ περὶ ἢ Αἰγυπτίη, κατατέμνεται ἐς **διωρύχας**· καὶ ἡ μεγίστη τῶν διωρύχων ἐστὶ νησιπέρητος, πρὸς ἥλιον τετραμμένη τὸν χειμερινόν, ἐσέχει δὲ ἐς ἄλλον ποταμὸν ἐκ τοῦ Εὐφρήτεω, ἐς τὸν Τίγρην, παρ' ὃν Νίνος πόλις οἰκητο. ἐστὶ δὲ χωρέων αὕτη πασῶν μακρῶ ἀρίστη τῶν ἡμεῖς ἴδμεν Δήμητρος καρπὸν ἐκφέρειν ... [3] τὰ γὰρ δὴ ἄλλα δένδρεα οὐδὲ πειράται ἀρχὴν φέρειν, οὔτε συκῆν οὔτε ἄμπελον οὔτε ἐλαίην. τὸν δὲ τῆς Δήμητρος καρπὸν ὡδε ἀγαθὴ ἐκφέρειν ἐστὶ ὥστε ἐπὶ δικόσια μὲν τὸ παράπαν ἀποδίδοι, ἐπειδὴν δὲ ἄριστα αὕτη ἐωυτῆς ἐνείκη, ἐπὶ τριηκόσια ἐκφέρει. τὰ δὲ φύλλα αὐτόθι τῶν τε πυρῶν καὶ τῶν κριθῶν τὸ πλάτος γίνεται τεσσέρων εὐπετέως δακτύλων. [4] ἐκ δὲ κέγχρου καὶ σησάμου ὅσον τι δένδρον μέγαθος γίνεται, ἐξεπιστάμενος μνήμην οὐ ποιήσομαι, εὖ εἰδὼς ὅτι τοῖσι μὴ ἀπιγμένοιισι ἐς τὴν Βαβυλωνίην χώραν καὶ τὰ εἰρημένα καρπῶν ἐχόμενα ἐς ἀπιστίην πολλὴν ἀπίκται. χρέωνται δὲ οὐδὲν ἐλαίῳ ἀλλ' ἢ ἐκ τῶν σησάμων ποιεῦντες. εἰσὶ δὲ σφι φοίνικες πεφυκότες ἀνὰ πᾶν τὸ πεδίον, οἱ πλεῦνες αὐτῶν καρποφόροι, ἐκ τῶν καὶ σιτία καὶ οἶνον καὶ μέλι ποιεῦνται [5] τοὺς συκῆων τρόπον θεραπεύουσι τὰ τε ἄλλα καὶ φοινίκων τοὺς ἔρσενας Ἑλληνὲς καλέουσι, τούτων τὸν καρπὸν περιδέουσι τῆσι βαλανηφόροιισι τὸν φοινίκων, ἵνα πεπαίνη τε σφι ὁ ψῆν τὴν βάλανον ἐσδύνων καὶ μὴ ἀπορρέῃ ὁ καρπὸς τοῦ φοίνικος· ψῆνας γὰρ δὴ φέρουσι ἐν τῷ καρπῷ οἱ ἔρσενες κατὰ περὶ οἱ ὄλυνθοι.

194. Τὸ δὲ ἀπάντων θῶμα μέγιστόν μοι ἐστὶ τῶν ταύτη μετὰ γε αὐτὴν τὴν πόλιν, ἔρχομαι φράσων· τὰ πλοῖα αὐτοῖσι ἐστὶ τὰ κατὰ τὸν ποταμὸν πορευόμενα ἐς τὴν Βαβυλῶνα, ἔοντα κυκλοτερέα, πάντα σκύτινα. [2] ἐπεὰν γὰρ ἐν τοῖσι **Ἀρμενίοισι** τοῖσι κατύπερθε Ἀσσυρίων οἰκημένοιισι νομέας ἰτέης ταμόμενοι ποιήσωνται, περιτείνουσι τούτοιισι διφθέρας στεγαστρίδας ἔξωθεν ἐδάφειος τρόπον, οὔτε πρύμνην ἀποκρίνοντες οὔτε πρῶρην συνάγοντες, ἀλλ' ἀσπίδος τρόπον κυκλοτερέα ποιήσαντες καὶ καλάμης πλήσαντες πᾶν τὸ πλοῖον τοῦτο ἀπιεῖσι κατὰ τὸν ποταμὸν φέρεσθαι, φορτίων πλήσαντες· μάλιστα δὲ βίκους φοινικίους κατάγουσι οἴνου πλέους. [3] ἰθύνεται δὲ ὑπὸ τε δύο πλήκτρων καὶ δύο ἀνδρῶν ὀρθῶν ἐστεῶτων, καὶ ὁ μὲν ἔσω ἔλκει τὸ πλήκτρον ὁ δὲ ἔξω ὠθέει. ποιεῖται δὲ καὶ κάρτα μεγάλα ταῦτα τὰ πλοῖα καὶ ἐλάσσω· τὰ δὲ μέγιστα αὐτῶν καὶ πεντακισχιλίων ταλάντων γόμον ἔχει. ἐν ἐκάστῳ δὲ πλοίῳ ὄνος ζῶδς ἔνεστι, ἐν δὲ τοῖσι μέζοσι πλεῦνες. [4] ἐπεὰν ὦν ἀπίκωνται πλέοντες ἐς τὴν Βαβυλῶνα καὶ διαθέωνται τὸν φόρτον, νομέας μὲν τοῦ πλοίου καὶ τὴν καλάμην πᾶσαν ἀπ' ὧν ἐκήρυσαν, τὰς δὲ διφθέρας ἐπισάξαντες ἐπὶ τοὺς ὄνους ἀπελαύνουσι ἐς τοὺς Ἀρμενίους. [5] ἀνὰ τὸν ποταμὸν γὰρ δὴ οὐκ οἶά τε ἐστὶ πλέειν οὐδενὶ τρόπῳ ὑπὸ τάχεος τοῦ ποταμοῦ· διὰ γὰρ ταῦτα καὶ οὐκ ἐκ ξύλων ποιεῦνται τὰ πλοῖα ἀλλ' ἐκ διφθερέων. ἐπεὰν δὲ τοὺς ὄνους ἐλαύνοντες ἀπίκωνται ὀπίσω ἐς τοὺς Ἀρμενίους, ἄλλα τρόπῳ τῷ αὐτῷ ποιεῦνται πλοῖα.

195. Τὰ μὲν δὴ πλοῖα αὐτοῖσι ἐστὶ τοιαῦτα· ἐσθῆτι δὲ τοιῆδε χρέωνται, κιθῶνι ποδηνεκίῳ λινέῳ, καὶ ἐπὶ τοῦτον ἄλλον εἰρίνεον κιθῶνα ἐπενδύνει καὶ χλανίδιον λευκὸν περιβαλλόμενος, ὑποδήματα ἔχων ἐπιχώρια, παραπλήσια τῆσι Βοιωτίησι ἐμβάσι. κομώντες δὲ τὰς κεφαλὰς μίτρησι ἀναδέονται, μεμυρισμένοι πᾶν τὸ σῶμα. [2] σφρηγίδα δὲ ἕκαστος ἔχει καὶ σκῆπτρον χειροποίητον· ἐπ' ἐκάστῳ δὲ σκῆπτρῳ ἔπεστι πεποιημένον ἢ μῆλον ἢ ῥόδον ἢ κρίνον ἢ αἰετὸς ἢ ἄλλο τι· ἀνευ γὰρ ἐπισήμου οὐ σφι νόμος ἐστὶ ἔχειν σκῆπτρον.

196. Αὕτη μὲν δὴ σφι ἄρτισις περὶ τὸ σῶμα ἐστὶ· νόμοι δὲ αὐτοῖσι ὡδε κατεστᾶσι, ὁ μὲν σοφώτατος ὅδε κατὰ γνώμην τὴν ἡμετέραν, τῷ καὶ Ἰλλυριῶν Ἐνετοῦς πυνθάνομαι χρᾶσθαι. κατὰ κώμας ἐκάστας ἅπαξ τοῦ ἔτεος ἐκάστου ἐποιεετο τάδε· ὡς ἂν αἱ παρθέναι γενοῖατο γάμων ὠραῖαι, ταύτας ὅκως συναγάγοιεν πάσας, ἐς ἐν χωρίον ἐσάγεσκον ἀλέας, πέριξ δὲ αὐτὰς ἴστατο ὄμιλος ἀνδρῶν, [2] ἀνιστὰς δὲ κατὰ μίαν ἐκάστην κῆρυξ πωλέεσκε, πρῶτα μὲν τὴν εὐειδεστάτην ἐκ πασῶν· μετὰ δέ, ὅκως αὕτη εὐροῦσα πολλὸν χρυσίον πρηθείη, ἄλλην ἂν ἐκήρυσσε ἢ μετ' ἐκείνην ἔσκε εὐειδεστάτη· ἐπωλέοντο δὲ ἐπὶ συνοικήσι. ὅσοι μὲν δὴ ἔσκον εὐδαίμονες τῶν

Βαβυλωνίων ἐπίγαμοι, ὑπερβάλλοντες ἀλλήλους ἐξωνέοντο τὰς καλλιστευούσας· ὅσοι δὲ τοῦ δήμου ἔσκον ἐπίγαμοι, οὗτοι δὲ εἶδος μὲν οὐδὲν ἐδέοντο χρηστοῦ, οἱ δ' ἂν χρήματά τε καὶ αἰσχίονας παρθένους ἐλάμβανον. [3] ὡς γὰρ δὴ διεξέλθοι ὁ κῆρυξ πωλέων τὰς εὐειδεστάτας τῶν παρθένων ἀνίστη ἂν τὴν ἀμορφεστάτην, ἢ εἴ τις αὐτέων ἔμπηρος εἴη, καὶ ταύτην ἂν ἐκίρυσσε, ὅστις θέλοι ἐλάχιστον χρυσίον λαβὼν συνοικεῖν αὐτῇ, ἐς ὃ τῷ τὸ ἐλάχιστον ὑπισταμένῳ προσέκειτο. τὸ δὲ ἂν χρυσίον ἐγένετο ἀπὸ τῶν εὐειδέων παρθένων καὶ οὕτω αἱ εὐμορφοὶ τὰς ἀμόρφους καὶ ἐμπήρους ἐξεδίδουσαν. ἐκδοῦναι δὲ τὴν ἑωυτοῦ θυγατέρα ὅτεω βούλοιο ἕκαστος οὐκ ἐξῆν, οὐδὲ ἄνευ ἐγγυητέω ἀπάγεσθαι τὴν παρθένον πριάμενον, ἀλλ' ἐγγυητὰς χρῆν καταστήσαντα ἢ μὲν συνοικήσειν αὐτῇ, οὕτω ἀπάγεσθαι. [4] εἰ δὲ μὴ συμφερόιατο, ἀποφέρειν τὸ χρυσίον ἐκεῖτο νόμος. ἐξῆν δὲ καὶ ἐξ ἄλλης ἐλθόντα κώμης τὸν βουλόμενον ὠνέεσθαι. [5] ὁ μὲν νυν κάλλιστος νόμος οὗτός σφι ἦν, οὐ μὲντοι νῦν γε διατελεεῖ ἐὼν, ἄλλο δὲ τι ἐξευρηκασί νεωστὶ γενέσθαι [ἵνα μὴ ἀδικοῖεν αὐτὰς μῆδ' εἰς ἑτέραν πόλιν ἄγωνται]· ἐπεῖτε γὰρ ἀλόντες ἐκακώθησαν καὶ οἰκοφθορήθησαν, πᾶς τις τοῦ δήμου βίου σπανίζων καταπορνεύει τὰ θήλεα τέκνα.

197. Δεύτερος δὲ σοφίῃ ὅδε ἄλλος σφι νόμος κατέστηκε· τοὺς κάμνοντας ἐς τὴν ἀγορὴν ἐκφορέουσι· οὐ γὰρ δὴ χρέωνται ἱητροῖσι. προσιόντες ὧν πρὸς τὸν κάμνοντα συμβουλευούσι περὶ τῆς νοῦσου, εἴ τις καὶ αὐτὸς τοιοῦτο ἔπαθε ὁκοῖον ἂν ἔχη ὁ κάμων ἢ ἄλλον εἶδε παθόντα, ταῦτα προσιόντες συμβουλευούσι καὶ παραινεούσι ἄσσα αὐτὸς ποιήσας ἐξέφυγε ὁμοίῳ νοῦσον ἢ ἄλλον εἶδε ἐκφυγόντα. σιγῇ δὲ παρεξελεθῆναι τὸν κάμνοντα οὐ σφι ἔξεστι, πρὶν ἂν ἐπέιρηται ἦντινα νοῦσον ἔχει.

198. Ταφαὶ δὲ σφι ἐν μέλιτι, θρηνοὶ δὲ παραπλήσιοι τοῖσι ἐν Αἰγύπτῳ. ὁσάκις δ' ἂν μιχθῇ γυναικὶ τῇ ἑωυτοῦ ἀνῆρ Βαβυλώνιος, περὶ θυμῆμα καταγιζόμενον ἴζει, ἐτέρωθι δὲ ἢ γυνὴ τῶντὸ τοῦτο ποιέει, ὀρθροῦ δὲ γενομένου λούνται καὶ ἀμφοτέροι· ἄγγεος γὰρ οὐδενὸς ἄψονται πρὶν ἂν λούσωνται. ταῦτὰ δὲ ταῦτα καὶ Ἀράβιοι ποιεῦσι.

199. Ὁ δὲ δὴ αἰσχιστος τῶν νόμων ἐστὶ τοῖσι Βαβυλωνίοισι ὅδε· δεῖ πᾶσαν γυναῖκα ἐπιχωρίην ἰζομένην ἐς ἰρὸν Αἰφροδίτης ἄπαξ ἐν τῇ ζῳῇ μιχθῆναι ἀνδρὶ ξείνῳ. πολλαὶ δὲ καὶ οὐκ ἀξιούμεναι ἀναμίσγεσθαι τῆσι ἄλλῃσι, οἷα πλοῦτῳ ὑπερφρονέουσαι, ἐπὶ ζευγέων ἐν καμάρῃσι ἐλάσασαι πρὸς τὸ ἰρὸν ἐστάσι· θεραπήνῃ δὲ σφι ὀπισθε ἐπιταί πολλή. [2] αἱ δὲ πλεῦνες ποιεῦσι ὧδε· ἐν τεμένει Αἰφροδίτης κατέαται στέφανον περὶ τῆσι κεφαλῆσι ἔχουσαι θώμιγγος πολλαὶ γυναῖκες· αἱ μὲν γὰρ προσέρχονται, αἱ δὲ ἀπέρχονται. σχοινοτενέες δὲ διέξοδοι πάντα τρόπον ὁδῶν ἔχουσι διὰ τῶν γυναικῶν, δι' ὧν οἱ ξεῖνοι διεξιόντες ἐκλέγονται· [3] ἔνθα ἐπεὰν ἴζηται γυνή, οὐ πρότερον ἀπαλλάσσεται ἐς τὰ οἰκία ἢ τίς οἱ ξείνων ἀργύριον ἐμβαλὼν ἐς τὰ γούνατα μιχθῇ ἔξω τοῦ ἰροῦ· ἐμβαλόντα δὲ δεῖ εἰπεῖν τοσόνδε· "ἐπικαλέω τοι τὴν θεὸν Μύλιττα." Μύλιττα δὲ καλέουσι τὴν Αἰφροδίτην Ἀσσύριοι. [4] τὸ δὲ ἀργύριον μέγαθος ἐστὶ ὅσον ὧν· οὐ γὰρ μὴ ἀπώσεται· οὐ γὰρ οἱ θέμις ἐστὶ γίνεται γὰρ ἰρὸν τοῦτο τὸ ἀργύριον. τῷ δὲ πρῶτῳ ἐμβαλόντι ἐπιταί οὐδὲ ἀποδοκιμᾶ οὐδένα. ἐπεὰν δὲ μιχθῇ, ἀποσιωσαμένη τῇ θεῷ ἀπαλλάσσεται ἐς τὰ οἰκία, καὶ τῶπὸ τούτου οὐκ οὕτω μέγα τί οἱ δώσεις ὡς μιν λάμψαι. [5] ὅσοι μὲν νυν εἶδεός τε ἐπαμμέναι εἰσὶ καὶ μεγάθεος, ταχὺ ἀπαλλάσσονται, ὅσοι δὲ ἀμορφοὶ αὐτέων εἰσὶ, χρόνον πολλὸν προσμένουσι οὐ δυνάμεναι τὸν νόμον ἐκπλῆσαι· καὶ γὰρ τριέτεα καὶ τετραέτεα μετεξέτεροι χρόνον μένουσι. ἐνιαχῇ δὲ καὶ τῆς Κύπρου ἐστὶ παραπλήσιος τούτῳ νόμος.

200. Νόμοι μὲν δὴ τοῖσι Βαβυλωνίοισι οὗτοι κατεστᾶσι· εἰσὶ δὲ αὐτῶν πατριαὶ τρεῖς αἱ οὐδὲν ἄλλο σιτέονται εἰ μὴ ἰχθὺς μῦνον, τοὺς ἐπεῖτε ἂν θηρεύσαντες αὐήνωσι πρὸς ἥλιον, ποιεῦσι τὰδε· ἐσβάλλουσι ἐς ὄλμον καὶ λεήναντες ὑπέροισι σῶσι διὰ σινδόνας, καὶ ὅς μὲν ἂν βούληται αὐτῶν ἄτε μαῖζαν μαζάμενος ἔχει, ὁ δὲ ἄρτου τρόπον ὀπτήσας.

201. Ὡς δὲ τῷ **Κύρω** καὶ τοῦτο τὸ ἔθνος κατέργαστο, ἐπεθύμησε **Μασσαγέτας** ὑπ' ἑωυτῷ ποιήσασθαι. τὸ δὲ ἔθνος τοῦτο καὶ μέγα λέγεται εἶναι καὶ ἄλκιμον, οἰκημένον δὲ πρὸς ἠῶ τε καὶ ἡλίου ἀνατολάς, πέρην τοῦ **Ἀράξω ποταμοῦ**, ἀντίον δὲ Ἰσηδόνων ἀνδρῶν. εἰσὶ δὲ οἵτινες καὶ Σκυθικὸν λέγουσι τοῦτο τὸ ἔθνος εἶναι.

202. Ὁ δὲ Ἀράξης λέγεται καὶ μέζων [μείζων] καὶ ἐλάσσων εἶναι τοῦ Ἰστροῦ· νῆσους δὲ ἐν αὐτῷ Λέσβῳ μεγάθεα παραπλησίας συχνὰς φασὶ εἶναι, ἐν δὲ αὐτῇσι ἀνθρώπους οἱ σιτέονται μὲν ρίζας τὸ θέρος ὀρύσσοντες παντοίας· καρποὺς δὲ ἀπὸ δεινδρέων ἐξευρημένους σφι ἐς φορβὴν

κατατίθεσθαι ωραίους, και τούτους σιτέεσθαι την χειμερινήν. [2] άλλα δε σφι έξευρησθαι δένδρεα καρπούς τοιούσδε τινάς φέροντα, τούς έπειτε αν ές τώυτό συνέλθωσι κατά εϊλας και πύρ ανακαύσωνται κύκλω περιζομένους επιβάλλειν επί τώ πυρ, όσφραινομένους δε καταγιζομένου τού καρπού τού επιβαλλομένου μεθύσκεσθαι τη όσμη κατά περ Έλληνας τώ οϊνω πλεύνος δε επιβαλλομένου τού καρπού μάλλον μεθύσκεσθαι, ές ό ές όρχησίν τε ανίστασθαι και ές αιδήν άπικνέεσθαι. τούτων μέν αύτη λέγεται δίαιτα εϊναι. [3] ό δε Αράξης ποταμός ρέει μέν εκ Ματιηών, όθεν περ ό Γύνδης τόν ές τās διώρυχας τās έξήκοντά τε και τριηκοσίας διέλαβε ό Κύρος, στόμασι δε έξερεύγεται τεσσεράκοντα, τών τά πάντα πλην ένός ές έλεά τε και τενάγεια εκδιδοί έν τοϊσι ανθρώπους κατοικησθαι λέγουσι ίχθύς ώμους σιτεομένους, έσθητι δε νομιζοντας χρᾶσθαι φωκέων δέρμασι. [4] τώ δε έν τών στομάτων τού Αράξεω ρέει δια καθαρού ές την **Κασπίην** θάλασσαν. ή δε Κασπίη θάλασσα έστι επ' έωυτής, ου συμμίσγουσα τη έτέρη θαλάσση. την μέν γάρ Έλληνες ναυτίλλονται πᾶσα και ή έξω στηλέων θάλασσα ή Ατλαντίς καλεομένη και ή Έρυθρή μία εούσα τυγχάνει.

203. Η δε Κασπίη έστι έτέρη επ' έωυτής, εούσα μήκος μέν πλόου ειρεσίη χρεωμένω πεντεκαίδεκα ήμερέων, εύρος δε, τη εύρυτάτη έστι αύτη έωυτής, όκτώ ήμερέων. και τά μέν πρός την έσπέρην φέροντα της θαλάσσης ταύτης ό Καύκασος παρατείνει, έν όρέων και πλήθει μέγιστον και μεγάθει ύψηλότατον. έθνεα δε ανθρώπων πολλά και παντοία έν έωυτῶ έχει ό Καύκασος, τά πολλά πάντα απ' ύλης άγρης ζώντα. [2] έν τοϊσι και δένδρεα φύλλα τοιήσδε ιδέης παρεχόμενα εϊναι λέγεται, τά τρίβοντάς τε και παραμίσγοντας ύδωρ ζῶα έωυτοϊσι ές την έσθητα έγγράφειν. τά δε ζῶα ουκ εκπλύνεσθαι, άλλα συγκαταγηράσκειν τῶ άλλω ειρίω κατά περ ένυφανθέντα αρχήν. μίξιν δε τούτων τών ανθρώπων εϊναι έμφανέα κατά περ τοϊσι προβάτοισι.

204. Τά μέν δη πρός έσπέρην της θαλάσσης ταύτης της Κασπίης καλεομένης ό Καύκασος άπέργει, τά δε πρός ήῶ τε και ήλιον ανατέλλοντα πεδίον εκδέκεται πληθος άπειρον ές άποψιν. τού ών δη πεδίου τούτου τού μεγάλου ουκ έλαχίστην μοιραν μετέχουσι οί Μασσαγέται, επ' ους ό Κύρος έσχε προθυμίν στρατεύσασθαι. [2] πολλά τε γάρ μιν και μεγάλα τά έπαείροντα και έποτρύνοντα ήν, πρώτον μέν ή γένεσις, τώ δοκέειν πλέον τι εϊναι ανθρώπου, δευτέρα δε ή ευτυχίη ή κατά τούς πολέμους γενομένη. όκη γάρ ιθύσειε στρατεύεσθαι Κύρος, άμήχανον ήν εκείνο τώ έθνος διαφυγείν.

205. Ήν δε τού άνδρός άποθανόντος γυνή τών Μασσαγετέων βασιλεια. **Τόμυρις** οί ήν ούνομα. ταύτην πέμπων ό Κύρος έμνάτο τῶ λόγω θέλων γυναικα ήν έχειν. ή δε Τόμυρις συνιεϊσα ουκ αύτην μιν μνώμενον άλλα την Μασσαγετέων βασιληίην, άπειπατο την πρόσοδον. [2] Κύρος δε μετά τούτο, ως οί δόλω ου προεχώρεε, έλάσας επί τόν Αράξεα έποιέετο εκ τού έμφανέος επί τούς Μασσαγέτας στρατηήν, γεφύρας τε ζευγνύων επί τού ποταμού διάβασιν τῶ στρατῶ, και πύργους επί πλοίων τών διαπορθμευόντων τόν ποταμόν οικοδομεόμενος.

206. Έχοντι δε οί τούτον τόν πόνον πέμψασα ή Τόμυρις κήρυκα έλεγε τάδε. "ώ βασιλεϋ Μήδων, παύσαι σπεύδων τά σπεύδεις. ου γάρ αν ειδειίς ει τοι ές καιρόν έσται ταϋτα τελεόμενα. παυσάμενος δε βασίλευε τών σεωυτού, και ήμέας άνέχευ όρέων άρχοντας τών περ άρχομεν. [2] ουκων έθελήσεις ύποθήκησι τησιδε χρᾶσθαι, άλλα πάντως μάλλον ή δι' ήσυχίης εϊναι. συ δη ει μεγάλως προθυμεί Μασσαγετέων πειρηθῆναι, φέρε μόχθον μέν τόν έχεις ζευγνύς τόν ποταμόν άπες, συ δε ήμέων αναχωρησάντων από τού ποταμού τριών ήμερέων όδόν διάβαινε ές την ήμετέρην. [3] ει δ' ήμέας βούλει έσδέξασθαι μάλλον ές την ύμετέρην, συ τώυτό τούτο ποιέε. ταϋτα δε ακούσας ό Κύρος συνεκάλεσε Περσέων τούς πρώτους, συναγείρας δε τούτους ές μέσον σφι προετίθεε τώ προήγμα, συμβουλευόμενος όκότερα ποιέη. τών δε κατά τώυτό αί γνῶμαι συνεξέπιπτον κελευόντων έσδέκεσθαι Τόμυρίν τε και τόν στρατόν αύτης ές την χώρην.

207. Παρεών δε και μεμφόμενος την γνώμην ταύτην Κροϊσος ό Λυδός άπεδείκνυτο έναντίην τη προκειμένη γνώμη, λέγων τάδε. "ώ βασιλεϋ, ειπον μέν και πρότερόν τοι ότι επεί με Ζεύς έδωκέ τοι, τώ αν όρῶ σφάλμα ένόν οϊκῶ τῶ σῶ κατά δύναμιν άποτρέψειν. τά δε μοι παθήματα ένόντα άχάριτα μαθήματα γέγονε. [2] ει μέν άθάνατος δοκέεις εϊναι και στρατιης τοιαύτης άρχειν, ουδέν αν ειη προήγμα γνώμας έμέ σοι άποφαίνεσθαι. ει δ' έγνωκας ότι άνθρωπος και συ εις και έτέρων τοιῶνδε άρχεις, εκείνο πρώτον μάθε, ως κύκλος τών ανθρωπηίων έστι προηγμάτων, περιφερόμενος δε ουκ έᾶ αιεί τούς αυτούς; ευτυχέειν. [3] ήδη ών έχω γνώμην περι τού προκειμένου προήγματος τά έμπαλιν ή οϋτοι. ει γάρ έθελήσομεν έσδέξασθαι τούς πολεμίους ές

τὴν χώραν, ὅδε τοι ἐν αὐτῷ κίνδυνος ἐνὶ ἔσσωθεις μὲν προσαπολλύεις πᾶσαν τὴν ἀρχήν. δῆλα γὰρ δὴ ὅτι νικῶντες Μασσαγέται οὐ τὸ ὀπίσω φεύγονται ἀλλ' ἐπ' ἀρχὰς τὰς σὰς ἐλώσι. [4] νικῶν δὲ οὐ νικᾶς τοσοῦτον ὅσον εἰ διαβὰς ἐς τὴν ἐκείνων, νικῶν Μασσαγέτας, ἔποιο φεύγουσι. τῶντο γὰρ ἀντιθήσω ἐκείνῳ, ὅτι νικήσας τοὺς ἀντιουμένους ἐλάς ἰθὺ τῆς ἀρχῆς τῆς Τομύριος. [5] χωρὶς τε τοῦ ἀπηγημένου αἰσχρὸν καὶ οὐκ ἀνασχετὸν Κῦρον γε τὸν Καμβύσεω γυναικὶ εἶξαντα ὑποχωρῆσαι τῆς χώρας. νῦν ὧν μοι δοκῆει διαβάντας προελθεῖν ὅσον ἂν ἐκείνοι ὑπεξίωσι, ἐνθεῦτεν δὲ τάδε ποιεῦντας πειρᾶσθαι ἐκείνων περιγενέσθαι. [6] ὡς γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι, Μασσαγέται εἰσι ἀγαθῶν τε Περσικῶν ἄπειροι καὶ καλῶν μεγάλων ἀπαθέες. τούτοισι ὧν τοῖσι ἀνδράσι τῶν προβάτων ἀφειδέως πολλὰ κατακόψαντας καὶ σκευάσαντας προθεῖναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῷ ἡμετέρῳ δαῖτα, πρὸς δὲ καὶ κρητήρας ἀφειδέως οἴνου ἀκρήτου καὶ σιτία παντοῖα· [7] ποιήσαντας δὲ ταῦτα, ὑπολιπομένους τῆς στρατιῆς τὸ φλαυρότατον, τοὺς λοιποὺς αὐτὶς ἐξαναχωρέειν ἐπὶ τὸν ποταμὸν. ἦν γὰρ ἐγὼ γνώμης μὴ ἀμάρτω, κείνοι ἰδόμενοι ἀγαθὰ πολλὰ τρέψονται τε πρὸς αὐτὰ καὶ ἡμῖν τὸ ἐνθεῦτεν λείπεται ἀπόδεξις ἔργων μεγάλων."

208. Γνώμαι μὲν αὐται συνέστασαν· Κῦρος δὲ μετεῖς τὴν προτέραν γνώμην, τὴν Κροΐσου δὲ ἐλόμενος, προηγόρευε Τομύρι ἐξαναχωρέειν ὡς αὐτοῦ διαβησομένου ἐπ' ἐκείνην. ἡ μὲν δὴ ἐξανεχώρεε κατὰ ὑπέσχετο πρῶτα· Κῦρος δὲ Κροΐσον ἐς τὰς χεῖρας ἐσθεῖς τῷ ἑωυτοῦ παιδί Καμβύσῃ, τῷ περ τὴν βασιληῖαν ἐδίδου, καὶ πολλὰ ἐντειλάμενός οἱ τιμᾶν τε αὐτὸν καὶ εὖ ποιέειν, ἦν ἡ διάβασις ἢ ἐπὶ Μασσαγέτας μὴ ὀρθωθῆ, ταῦτα ἐντειλάμενος καὶ ἀποστείλας τούτους ἐς Πέρσας, αὐτὸς διέβαινε τὸν ποταμὸν καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ.

209. Ἐπειτε δὲ ἐπεραιώθη τὸν Ἀράξεα, νυκτὸς ἐπελθούσης εἶδε ὄψιν εὐδῶν ἐν τῶν Μασσαγετέων τῇ χωρῇ τοῖνδε· ἐδόκεε ὁ Κῦρος ἐν τῷ ὕπνῳ ὄραν τῶν **Ἰστιάσπεος παίδων τὸν πρεσβύτατον** ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων πτέρυγας καὶ τουτέων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην τῇ δὲ τὴν Εὐρώπην ἐπισκιάζειν. [2] Ἰστιάσπεϊ δὲ τῷ Ἀρσάμεος ἐόντι ἀνδρὶ Ἀχαιμενίδῃ ἦν τῶν παίδων **Δαρεῖος** πρεσβύτατος, ἑὼν τότε ἡλικίην ἐς εἰκοσὶ κου μάλιστα ἔτεα, καὶ οὗτος κατελέλειπτο ἐν Πέρσῃσι· οὐ γὰρ εἶχε κω ἡλικίην στρατεύεσθαι. [3] ἐπεὶ ὧν δὴ ἐξηγέρθη ὁ Κῦρος, ἐδίδου λόγον ἑωυτῷ περὶ τῆς ὄψιος. ὡς δὲ οἱ ἐδόκεε μεγάλη εἶναι ἢ ὄψις, καλέσας Ἰστιάσπεα καὶ ἀπολαβὼν μῦνον εἶπε "Ἰστιάσπεες, παῖς σὸς ἐπιβουλεύων ἐμοί τε καὶ τῇ ἐμῇ ἀρχῇ ἐάλωκε. ὡς δὲ ταῦτα ἀτρεκέως οἶδα, ἐγὼ σημανέω· [4] ἐμεῦ θεοὶ κήδονται καὶ μοι πάντα προδεικνύουσι τὰ ἐπιφερόμενα. ἦδη ὧν ἐν τῇ παροιχομένη νυκτὶ εὐδῶν εἶδον τῶν σῶν παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων πτέρυγας καὶ τουτέων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην τῇ δὲ τὴν Εὐρώπην ἐπισκιάζειν. [5] οὐκὼν ἐστὶ μηχανὴ ἀπὸ τῆς ὄψιος ταύτης οὐδεμία τὸ μὴ ἐκείνον ἐπιβουλεύειν ἐμοί· σύ νυν τὴν ταχίστην πορεύεο ὀπίσω ἐς Πέρσας καὶ ποίεε ὅκως, ἐπεὶ ἐγὼ τάδε καταστρεψάμενος ἔλθω ἐκεῖ, ὡς μοι καταστήσεις τὸν παῖδα ἐς ἔλεγχον."

210. Κῦρος μὲν δοκῶν οἱ Δαρεῖον ἐπιβουλεύειν ἔλεγε τάδε· τῷ δὲ ὁ δαίμων προέφαινε ὡς αὐτὸς μὲν τελευτήσῃ αὐτοῦ ταύτη μέλλοι, ἢ δὲ βασιληῖα αὐτοῦ περιχωροῖ ἐς Δαρεῖον. [2] ἀμείβεται δὴ ὧν ὁ Ἰστιάσπης τοῖσιδε. "ὦ βασιλεῦ, μὴ εἴη ἀνήρ Πέρσης γεγωνῶς ὅστις τοὶ ἐπιβουλεύσειε, εἰ δ' ἐστὶ ἀπόλοιτο ὡς τάχιστα· ὅς ἀντὶ μὲν δούλων ἐποίησας ἐλευθέρους Πέρσας εἶναι, ἀντὶ δὲ ἄρχεσθαι ὑπ' ἄλλων ἄρχειν ἀπάντων. [3] εἰ δὲ τις τοὶ ὄψις ἀπαγγέλλει παῖδα τὸν ἐμὸν νεώτερα βουλεύειν περὶ σέο, ἐγὼ τοι παραδίδωμι χρᾶσθαι αὐτῷ τούτῳ ὃ τι σύ βούλει."

211. Ἰστιάσπης μὲν τούτοισι ἀμειψάμενος καὶ διαβὰς τὸν Ἀράξεα ἦε ἐς Πέρσας φυλάξων Κύρῳ τὸν παῖδα Δαρεῖον, Κῦρος δὲ προελθὼν ἀπὸ τοῦ Ἀράξεω ἡμέρης ὁδὸν ἐποίηε κατὰ τὰς Κροΐσου ὑποθήκας. [2] μετὰ δὲ ταῦτα Κύρου τε καὶ Περσέων τοῦ καθαροῦ στρατοῦ ἀπελάσαντος ὀπίσω ἐπὶ τὸν Ἀράξεα, λειφθέντος δὲ τοῦ ἀρχίου, ἐπελθοῦσα τῶν Μασσαγετέων τριτημορις τοῦ στρατοῦ τούς τε λειφθέντας τῆς Κύρου στρατιῆς ἐφόνευε ἀλεξομένους καὶ τὴν προκειμένην ἰδόντες δαῖτα, ὡς ἐχειρώσαντο τοὺς ἐναντίους, κλιθέντες ἐδαίνυντο, πληρωθέντες δὲ φορβῆς καὶ οἴνου ἠῦδον. [3] οἱ δὲ Πέρσαι ἐπελθόντες πολλοὺς μὲν σφέων ἐφόνευσαν, πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνας ἐζώγησαν καὶ ἄλλους καὶ τὸν τῆς βασιλείης Τομύριος παῖδα στρατηγέοντα Μασσαγετέων, τῷ οὐνομα ἦν Σπαργαπίσης.

212. Ἡ δὲ πυθομένη τά τε περὶ τὴν στρατιὴν γεγονότα καὶ τὰ περὶ τὸν παῖδα, πέμπουσα κήρυκα παρὰ Κῦρον ἔλεγε τάδε. [2] "ἄπληστε αἵματος Κῦρε, μηδὲν ἐπαερθῆς τῷ γεγονότι τῷδε πρήγματι, εἰ ἀμπελίῳ καρπῷ, τῷ περ αὐτοὶ ἐμπιπλάμενοι μαίνεσθε οὕτω ὥστε κατιόντος τοῦ οἴνου ἐς τὸ σῶμα ἐπαναπλέειν ὑμῖν ἔπεα κακά, τοιούτῳ φαρμάκῳ δολώσας ἐκράτησας παιδὸς τοῦ ἐμοῦ, ἀλλ' οὐ μάχη κατὰ τὸ καρτερόν. [3] νῦν ὧν μευ εὖ παραινέουσας ὑπόλαβε τὸν λόγον·

ἀποδούς μοι τὸν παῖδα ἄπιθι ἐκ τῆσδε τῆς χώρης ἀζήμιος, Μασσαγετέων τριτημορίδι τοῦ στρατοῦ κατυβρίας. εἰ δὲ ταῦτα οὐ ποιήσεις, ἥλιον ἐπόμνυμι τοι τὸν Μασσαγετέων δεσπότην, ἧ μὲν σε ἐγὼ καὶ ἄπληστον ἐόντα αἵματος κορέσω."

213. Κῦρος μὲν ἐπέων οὐδένα τούτων ἀνενοιχθέντων ἐποιέετο λόγον· ὁ δὲ τῆς βασιλείης Τομύριος παῖς Σπαργαπίσης, ὡς μιν ὁ τε οἶνος ἀνήκε καὶ ἔμαθε ἵνα ἦν κακοῦ, δεηθεὶς Κύρου ἐκ τῶν δεσμῶν λυθῆναι ἔτυχε, ὡς δὲ ἐλύθη τε τάχιστα καὶ τῶν χειρῶν ἐκράτησε, διεργάζεται ἐωυτόν.

214. Καὶ δὴ οὗτος μὲν τρόπῳ τοιούτῳ τελευτᾷ· Τόμυρις δέ, ὡς οἱ Κῦρος οὐκ ἐσήκουσε, συλλέξασα πᾶσαν τὴν ἐωυτῆς δύναμιν συνέβαλε Κύρῳ. ταύτην τὴν μάχην, ὅσαι δὴ βαρβάρων ἀνδρῶν μάχαι ἐγένοντο, κρίνω ἰσχυροτάτην γενέσθαι, καὶ δὴ καὶ πυνθάνομαι οὕτω τοῦτο γενόμενον. [2] πρῶτα μὲν γὰρ λέγεται αὐτοὺς διαστάντας ἐς ἀλλήλους τοξεύειν, μετὰ δὲ ὡς σφὶ τὰ βέλεα ἐξετετόξευτο, συμπεσόντας τῆσι αἰχμησὶ τε καὶ τοῖσι ἐγχειριδίοισι συνέχεσθαι. χρόνον τε δὴ ἐπὶ πολλὸν συνεστάναι μαχομένους καὶ οὐδετέρους ἐθέλειν φεύγειν. τέλος δὲ οἱ Μασσαγέται περιεγένοντο, [3] ἢ τε δὴ πολλὴ τῆς Περσικῆς στρατιῆς αὐτοῦ ταύτη διεφθάρη καὶ δὴ καὶ αὐτὸς **Κῦρος τελευτᾷ, βασιλεύσας τὰ πάντα ἐνὸς δέοντα τριήκοντα ἔτεα.** [4] ἄσκον δὲ πλῆσασα αἵματος ἀνθρωπηίου Τόμυρις ἐδίζητο ἐν τοῖσι τεθνεῶσι τῶν Περσέων τὸν Κύρου νέκυν, ὡς δὲ εὔρε, ἐναπῆκε αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν ἐς τὸν ἄσκον, λυμαιομένη δὲ τῷ νεκρῷ ἐπέλεγε τάδε· [5] "σὺ μὲν ἐμὲ ζῶσάν τε καὶ νικῶσάν σε μάχῃ ἀπώλεσας, παῖδα τὸν ἐμὸν ἐλὼν δόλω· σὲ δ' ἐγὼ, κατὰ περ ἠπείλησα, αἵματος κορέσω." τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν Κύρου τελευτὴν τοῦ βίου, πολλῶν λόγων λεγομένων, ὅδε μοι ὁ πιθανώτατος εἴρηται.

215. Μασσαγέται δὲ ἐσθῆτά τε ὁμοίην τῇ Σκυθικῇ φορέουσι καὶ δίαιταν ἔχουσι, ἵππῳταί δὲ εἰσὶ καὶ ἀνιπποὶ (ἀμφοτέρων γὰρ μετέχουσι) καὶ τοξόται τε καὶ αἰχμοφόροι, σαγάρις νομίζοντες ἔχειν. χρυσῷ δὲ καὶ χαλκῷ τὰ πάντα χρέωνται· ὅσα μὲν γὰρ ἐς αἰχμᾶς καὶ ἄρδις καὶ σαγάρις, χαλκῷ τὰ πάντα χρέωνται, ὅσα δὲ περὶ κεφαλὴν καὶ ζωστήρας καὶ μασχαλιστήρας, χρυσῷ κοσμεῖνται. [2] ὡς δ' αὐτως τῶν ἵππων τὰ μὲν περὶ τὰ στέρνα χαλκέους θώρηκας περιβάλλουσι, τὰ δὲ περὶ τοὺς χαλινούς καὶ στόμια καὶ φάλαρα χρυσῷ. σιδήρῳ δὲ οὐδ' ἀργύρῳ χρέωνται οὐδέν· οὐδὲ γὰρ οὐδέ σφὶ ἐστὶ ἐν τῇ χωρῇ, ὁ δὲ χρυσὸς καὶ ὁ χαλκὸς ἄπλετος.

216. Νόμοισι δὲ χρέωνται τοιοῖσιδε. γυναῖκα μὲν γαμέει ἕκαστος, ταύτησι δὲ ἐπίκοινα χρέωνται· τὸ γὰρ Σκύθας φασὶ Ἕλληνες ποιέειν, οὐ Σκύθαι εἰσὶ οἱ ποιέοντες ἀλλὰ Μασσαγέται· τῆς γὰρ ἐπιθυμῆση γυναικὸς Μασσαγέτης ἀνὴρ, τὸν φαρετρεῶνα ἀποκρεμάσας πρὸ τῆς ἀμάξης μίσηται ἀδεῶς. [2] οὗρος δὲ ἡλικίης σφὶ πρόκειται ἄλλος μὲν οὐδεὶς· ἐπεὰν δὲ γέρον γένηται κάρτα, οἱ προσήκοντές οἱ πάντες συνελθόντες θύουσί μιν καὶ ἄλλα πρόβατα ἅμα αὐτῷ, ἐψήσαντες δὲ τὰ κρέα κατευωχέονται. [3] ταῦτα μὲν τὰ ὀλβιώτατά σφὶ νενόμισται, τὸν δὲ νούσῳ τελευτήσαντα οὐ κατασιτέονται ἀλλ' γῆ κρύπτουσι, συμφορὴν ποιούμενοι ὅτι οὐκ ἴκετο ἐς τὸ τυθῆναι. σπεύρουσι δὲ οὐδέν, ἀλλ' ἀπὸ κτηνῶν ζώουσι καὶ ἰχθύων· οἱ δὲ ἄφθονοὶ σφὶ ἐκ τοῦ Ἀράξω ποταμοῦ παραγίνονται. [4] γαλακτοπόται δ' εἰσὶ. θεῶν δὲ μῦθον ἥλιον σέβονται, τῷ θύουσι ἵππους. νόος δὲ οὗτος τῆς θυσίης· τῶν θεῶν τῷ ταχίστῳ πάντων τῶν θνητῶν τὸ τάχιστον δατέονται.

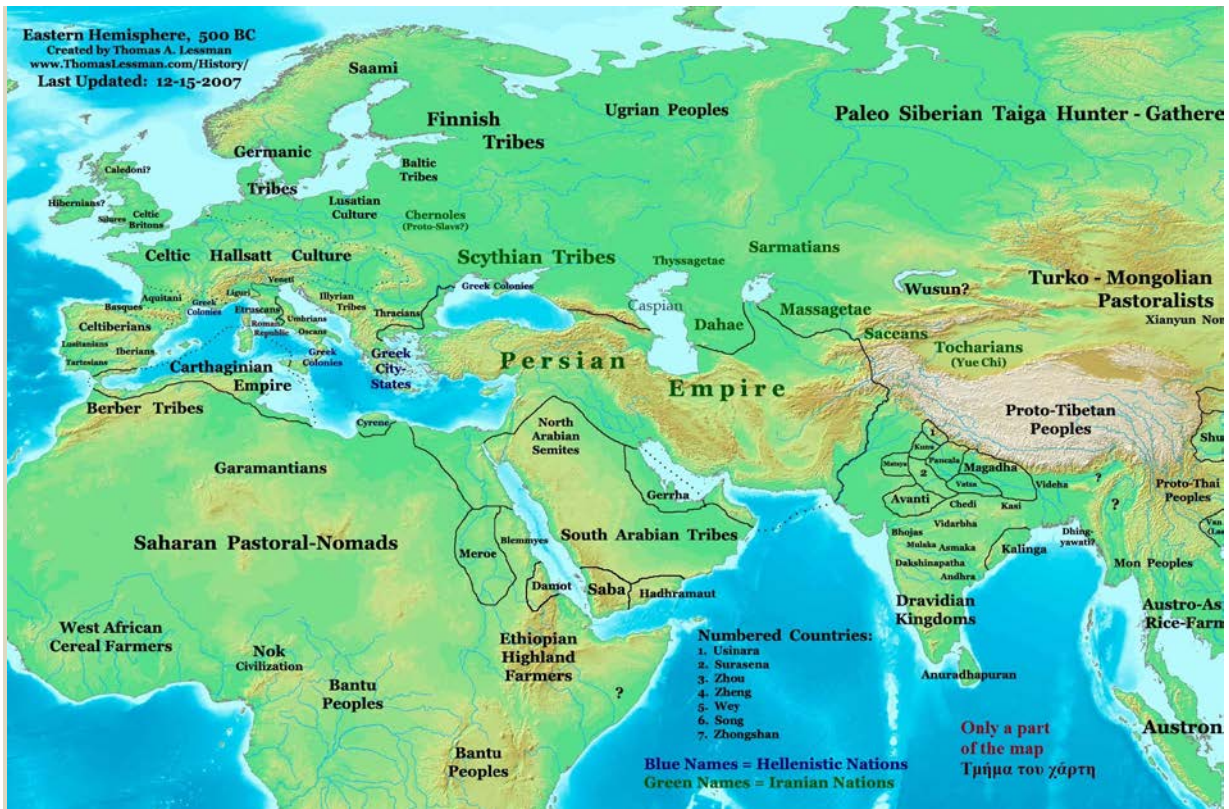
ΗΡΟΔΟΤΟΥ, ΙΣΤΟΡΙΑΙ Ι / HERODOTUS, HISTORIES I

Herodotus, with an English Translation by A. D. Godley 4 vols. (Harvard University Press, Cambridge, Mass. 1920; London: William Heinemann, 1926). For the translation and commentaries see Perseus:

<http://perseus.mpiwg-berlin.mpg.de/cgi-bin/ptext?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0126&query=book%3D%231>

or / and <http://www.archive.org/details/herodotuswitheng04herouoft>

Στις δύο παραπάνω ηλεκτρονικές διευθύνσεις (και σε αρκετές άλλες) μπορείτε να βρείτε την αγγλική μετάφραση, καθώς και πρόσθετα σχόλια

<http://www.columbia.edu/itc/mealac/pritchett/00maplinks/early/darius/wikimap500max.jpg>

The Eastern Hemisphere in 500 BC,
 and the limits of the Achaemenid Empire
 during the reign of Darius I the Great (521-486)
 Part of the original map created by Thomas Lessman

Το Ανατολικό Ημισφαίριο το 500 π.Χ.,
 και η έκταση της Αχαιμενιδικής Αυτοκρατορίας
 την εποχή του Δαρείου Α' του Μεγάλου (521-486)
 Τμήμα ευρύτερου χάρτη τον οποίο κατασκεύασε ο Thomas Lessman

